corneliu leu

PLÎNGEREA LUI DRACULA

scrisori scrise sau nescrise,
trimise sau netrimise
de către
VLAD DRACULEA DOMN SI VOIEVOD
AL ȚĂRII ROMÂNEȘTI
zis mai tîrziu și
TEPEȘ–VODĂ
de la anii
6972
6982
6984
aflate și grijite pentru tipar în
BUCUREȘTI
cetate pe care el a înscris-o
primul în hrisoave cu acest nume
La cinci sute de ani de la
UCIDEREA DOMNITORULUI
adică, pe anii noștri,
așa cum se scriu după milesim:
1476-1976

CORNELIU LEU

PLÎNGEREA LUI DRACULA

Scrisori scrise sau nescrise
trimise sau netrimise
de către
VLAD DRACULEA DOMN ŞI VOIEVOD
AL ŢĂRII ROMÂNEŞTI
zis mai tîrziu şi
ŢEPEŞ-VODĂ
de la anii
6972
6982
6984
aflate şi grijite pentru tipar în
BUCUREŞTI
cetate pe care el a înscris-o
primul în hrisoave cu acest nume
La cinci sute de ani de la
UCIDEREA DOMNITORULUI
adică, pe anii noştri,
aşa cum se scriu după milesim :
1476—1976

Cartea Românească

Coperta de VICTOR FEODOROV

Către cititor.

Într-un raft adînc din biblioteca memoriei mele, alături letopiseţului de la Bistriţa, a cronicii şi analelor putnene cu surorile lor moldo-germane şi moldo-polone, a letopiseţului cantacuzinesc, alături de tulburătoarele învăţături ale lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie, alături de traducerile unor vechi texte slave pe care, în anii adolescenţei, le devoram căutîndu-le variante în doi Bogdani, unul pe nume Ion şi altul rezonînd heraldic : Petriceicu Haşdeu, alături de grafia unor incunabule scrise într-o germană atît de veche şi de contorsionată încît, cu toată migala dascălilor noştri întru această limbă, trăim sentimentul bizar de a înţelege cuvintele dar nu şi îngemănarea lor, alături de minunata fantezie a Ţiganiadei lui Budai-Deleanu şi de medievala scriitură levantină a lui Laonic Chalcocondil, alături strigătului sfîntului nostru glas de poet : „Cum nu vii tu, Ţepeş-Doamne..." şi a martiriului lui Iorga, alături tuturor acestora şi multor vechi tipărituri desprinse de vreme din legăturile lor şi amestecate în bizara-mi fantezie de adolescent pentru care istoria era ceva prea viu, stau aşezate, deci, nişte coperţi de caiete, ferecate strîns, strîns de tot, pentru a ţine înăuntru cît mai în pază duhul ale cărui furii le auzi dacă-ţi apleci asupra lor urechea.

Uneori, această impresie o am.

Alteori însă, aşa ferecate cum sînt, caietele nu-mi mai apar caiete, pentru că filele lor sînt mai degrabă nişte imagini eterice care numai îţi fac impresia a fi

așternute pe hîrtie, ele plutind imateriale, precum în procedeele închipuite de Jules Vernes, cînd scria cu furibundă inspirație despre castelul din Carpați.

Sînt coperțile care cuprind, sau, poate, nici nu cuprind, scrisorile scrise sau nescrise, trimise sau netrimise de către conștiința aceea care mă fascina prin absolutul dramatismului ei, și pe care nu mi-o puteam imagina altfel decît sub forma ochilor mari, cu pupile scînteind crunt dar linia genelor de o lascivă frumusețe feminină, a portretului găsit în decorul de desuet gust romantic al castelului din tirolezul Ambras.

Le-am păstrat pe acel raft al imaginației mele, strînse în ferecătura lor coclită, cine știe cît ! Pînă cînd, tot purtîndu-le astfel, vremea m-a obosit și, cînd am vrut să mă lepăd de ele, nu le-am mai aflat întregi. Se topiseră, se șterseseră sau se amestecaseră într-atît cu titlurile de glorie alături de care stăteau, încît nu le-am mai putut desprinde unele de altele, nu le-am mai putut separa, n-am mai putut discerne care era slova lor și care a celorlalte. Fapt pentru care am așezat așa cum se păstraseră, în osmoza lor, toate foile pe care le-am găsit, fără a mă ambiționa a fi original, ci doar de a-mi face datoria față de duhul care mă bîntuia.

Și, în acest sens, am adăogat apoi alte pagini, din istorii recent traduse, pe care le-am notat ca documente lămuritoare, folosindu-mă de variantele lui Vasile Grecu, P.P. Panaitescu, Maria Holban, Mihail Guboglu și Mustafa Mehmet, Maria Matilda Alexandrescu, Dersca Bulgaru, Paul Cernovodeanu, Ion Totoiu, de strădania academicianului Capesius și fiicei Domniei sale, de versul pe cît de inspirat de atît de exact cu care, acum pentru prima oară în limba noastră, Mihai Isbășescu l-a tradus pe tizul său Beheim. Tuturor le exprim aici recunoștință, ca și lui Constantin Rezachievici și Ion Pall care m-au ajutat la controlul științific al documentelor ce nu s-au topit în fantezie ci au rămas de sine stătătoare, tocmai pentru

 a duce fantezia mai departe. Fantezia cititorului, cea

care, întotdeauna, o întregește și o desăvîrșește pe a noastră.

Și, sub editorialul spirit rector al Georgetei Naidin, am încredințat toate acestea în mîinile unor harnici meșteri tipografi pe nume : Neculcea Alex., Drăghici Petre, Fugășin Titu, în ziua cînd se împlineau cinci sute de ani de la uciderea domnitorului, undeva pe aici, sub pîclele de iarnă ale Dîmboviței.

autorul

ÎNCHINAREA NELEGIUITULUI VLAD CĂTRE FĂCĂTORUL ŞI LEGIUITORUL SĂU

Slabe fiinţe mai sîntem, Doamne !...

Şi, dacă spui că l-ai întocmit pe om după chipul şi asemănarea ta, apoi înseamnă că singur îţi recunoşti slăbiciunea. Slăbiciunea şi neputinţa de-a ajunge la desăvîrşire.

Uită-te la noi, pe acest pămînt asupra căruia îţi pogori duhul, şi vei vedea cît de neîndemînatec alcătuiţi sîntem ; ca de mînă de cirpaci, nu de meşter.

Dintr-ale sîngelui sîntem răi, şi fierbinţi, şi gata de-a ne lua la harţă, dar e de-ajuns un tăiş mai ascuţit de sabie sau o ghioagă mai puternică pentru ca o fibră să se rupă-n trup, oriunde-ar fi, şi să ne dăm duhul asemenea găinilor celor mai firave... De ce nu ne-ai plămădit, Doamne, şi cu fier, sau cu mai mult os acolo unde trebuie, ca să nu ne muiem la prima înţepătură şi să ne curgă sîngele ca şi cum el ar fi hărăzit mai mult să-ngraşe pămîntul decît să alerge prin vinele noastre ? ! Sau, dacă nu ne-ai putut da tuturor mai bună şi mai tare osînză, de ce n-ai încercat măcar pe unii să-i faci altfel, aşa cum îşi face meşterul şi lucrurile alese, migălite, meşteşugite de n-au moarte, cu care-şi laudă iscusinţa, trecerea cu folos prin astă lume, şi pe cele de duzină ce le aruncă pe tarabele tîrgurilor, fără să spună de cine sînt bătute !

Nu, Doamne, n-ai învăţat încă aşa cum trebuie meşteşugul acesta de a-i face pe oameni, pentru că altfel i-ai fi făcut barămi pe unul-doi mai deosebiţi, deopotrivă cu ceea ce-ţi cer eu. Că astfel poate-aş fi

fost şi eu printre aceia !... Şi nu-ţi cer să ne fi făcut dintr-ale cărnii şi sîngelui chiar nemuritori, Doamne, dacă n-ai putinţă ; adică nu-ţi cer să fii făurarul altor lucruri decît al celor cărora eşti. Dar să ne fi făcut ceva mai puţin muritori, mai greu muritori, mai trudnic de omorît decît cu prima armă pe care ne-o împlîntă duşmanul.

Şi, nu mă ridic aici, iartă-mă dacă m-ai înţeles cumva altfel, împotriva fiinţei noastre trecătoare, a săvîrşirii noastre din această viaţă atunci cînd obijduitul de trup nu ne mai poate duce, ci mă ridic împotriva neputinţei tale de a ne pune apărători altfel decît cele cu care faurii ciocănesc platoşele şi cămăşile din za, adică nişte apărători pe dinăuntru care să ne oprească curgerea sîngelui, care să nu lase capul să se desprindă de trup, care să nu facă din maţele în care-a intrat lama de oţel o ferfeniţeală netrebuincioasă şi din inima pătrunsă de ac, un pumn de carne fără rost. Asemenea apărători dacă ne-ai fi dat pe dinlăuntru trupului nostru, Doamne !...

Vezi, nu vorbesc nici cu păcat, nici cu spaimă, şi nu mă plîng dacă în încăierare ni se mai poate ciunti o mînă sau un picior dintr-un singur tăiş bine chitit şi zdravăn atins ; nu. Dar mă împotrivesc neputinţei tale de-a ne apăra acele locuri care, cînd se taie, nu cad singure, ci iau împreună cu ele şi viaţa. Asta mă doare, Doamne, în neputinţa ta, şi nu ţi-aş spune-o dac-aş avea pe cine să blestem că nu te-a-nvăţat cum trebuie toate şiretlicurile meseriei.

Dac-aş avea, şi aş şti cine e, i-aş pregăti o ţeapă înaltă şi l-aş trage frumos în ea, să stea pildă celor care se lenevesc în a fi cîrpaci pe lumea asta, şi nu asudă pînă ce, din mîinile lor, nu iese lucrul pe care toţi îl aşteaptă.

Nu mă pedepsi, Doamne, pentru cele ce-ţi spun Io, Vlad Voievod, fiul lui Vlad Dracul, acum, în cumpîna vieţii, cînd am trăit atîtea, am păţit atîtea şi-am făcut altora atîtea încît pot să mă consider cunoscător al celor lumeşti şi pe dinlăuntru şi pe dinafară. Pentru că, vezi, eu nu mă plîng decît de neputinţa
10 de luptă a omului, dacă tu ne-ai întocmit astfel încît

să fim ființe care se luptă. Mă supun voinței tale, și nu cu gura, căci mărturie îmi stă jumătate de viață în care m-am luptat, am tăiat, am tras cu tunul, am pîndit prin păduri și-am lovit pe neașteptate, am băgat groază vărsînd dunări de sînge, am numărat, la o singură luptă, pînă la douăzeci și trei de mii opt sute capete tăiate și am ridicat, după alte lupte sau chiar în vreme de pace, păduri de țepe în care mi-am înfipt dușmanii și tîlharii și cotropitorii dinafară și hiclenitorii dinăuntru și, uneori, chiar oameni nevinovați. I-am tras pe toți, mii, de sus în jos, ca să și vadă țeapa, să o și simtă pe dinăuntru pînă ce vîrful ei le ajunge în dreptul văzului. Și i-am lăsat acolo luni, ani — pădure a cetății mele voievodale în care mă plimbam fără teamă, tocmai pentru că ei erau stîrvuri și erau sus, în vîrfuri, cu coșurile piepturilor deschise — cuiburi așezate de mine acolo pentru păsările pădurii.

Și, după ce-au alcătuit înfricoșații de sași cărțulia aceea cu chipul meu pe dinafară și faptele cu care i-am îngrozit scrise înlăuntru, nu numai țara mea, Țara Românească numită de noi, Dacia numită de greci, și Kara Iflac numită de turci, m-a știut sub numele de „Țepeș", ci pentru toată Europa căreia mirosul de sînge al faptelor mele îi gîdila nările, am ajuns a fi Vlad Țepeș.

Îi gîdila simțurile odoarea puhavă pe care-o capătă sîngele cînd rămîne singur și nu mai are mirosul trupului nostru, îi satisfăcea setea de cruzime din om pe care lașii și-o astîmpără doar cu poveștile altora, și nu se mai întreabă în ce scop și cu ce gînd am făcut eu toate acestea ; n-o interesa ce-aveam eu sub frunte și deasupra orbitelor ochilor, ci numai sabia mea, țepele mele, călăii mei.

Așadar, Doamne, întreaga Europă mi-e martoră că nu m-am răzvrătit voinței tale de a face din om ființă rea, mai aproape de luptă decît de înțelegere, mai aplecată spre a tăia decît spre a lua aminte la celălalt, folosindu-și mintea ca să fure, ca să înșele, ca să smulgă ceea ce nu-i aparține, folosindu-și ochii ca să iscodească și gura ca să mintă, mîna ca să apuce

şi piciorul ca să lovească, auzul ca să se ferească şi cupa inimii ca să ţină-n ea venin, nu dragoste...

Rău ne-ai mai alcătuit, Doamne !...

Oare după ce animale de pradă am venit noi la rînd în mîinile tale grăbite şi neîndemînatice ?!...

Pentru că nici unul dintre animale nu are totul atît de pornit spre rău, aşa cum are bietul om !...

Poate că după hienele pe care nu le-am văzut nici o dată, dar se spune că sînt un fel de lupi scîrboşi, feroci, care nici nu caută lupta dreaptă.

Dacă a trebuit să ne faci după alcătuirea dobitoacelor, apoi de ce nu ne-ai făcut, Doamne, după cal ? ! Să ne dai frumuseţea lui, şi agerimea lui, şi înţelepciunea lui, şi forţa lui de a da cu copita numai cînd se apără, fără să aibă vreo parte a trupului făcută pentru a ataca, aşa cum ne-ai lăsat nouă degetele ca să sugrumăm cu ele, să smulgem beregăţile şi, mai nou, să strîngem în ele armele ucigătoare.

Ne-ai prelungit din acele animale cu gheare şi colţi, şi ochi perfizi făcuţi pentru pîndă, şi pofte nesăţioase, mult mai mari decît poate bîrdanul nostru să cuprindă.

Eu m-am supus voinţei tale de-a face din noi asemenea fiinţe, şi-am tăiat, am ucis în dreapta şi-n stînga, dar ce frumos ar fi fost, Doamne, dacă ne-ai fi făcut după asemănarea cailor !... După încordarea semeaţă a gîtului lor, după ţinuta falnică a pieptu-rilor lor, după zborul lor iute, pe glezne subţiri care-i aduc a fi unduioşi ca pasărea şi după focul pe care-l aruncă pe nări numai atunci cînd bărbăţia îi face să simtă nunta aproape !...

Priveşte-i, Doamne, din înaltul tău, ca pe cele mai adevărate fiinţe care ţi-au izbutit, pentru că adevărat n-ar trebui să fie decît ceea ce este frumos ! Priveşte-le armonia trufaşă a mersului prin păşunile verzi ale lumii tale, neîntinată de nici un gînd rău, de nici o perfidie, de nici o pîndă, de nici o umilinţă în ceea ce-l priveşte şi de nici o rea voinţă în ceea ce-i priveşte pe alţii. Şi vei vedea ce frumoasă ar fi putut fi această lume.

 Ar fi putut !

Dară eu nu tînjesc la atît de mult.

Nu mai tînjesc, adică, așa cum tînjeam în răzvrătirea crudelor mele tinereți.

Rămîn robul tău, supus voinței tale de-a mă lupta și cu rost și fără rost, și mă răscolește numai nedreptatea pe care ne-ai făcut-o prin nepriceperea ta, hărăzindu-ne luptei și neînarmîndu-ne cu toate mijloacele care ne-ar putea ridica deasupra ei.

Și-mi plec în țărînă fruntea glăsuind cu umilința pe care tot tu ai pecetluit-o sufletului nostru ca și cum n-am avea destule rele în noi :

Slavă ție, Doamne și Învățătorule !...

...Pentru că, dacă l-aș fi știut eu pe acela carele te-a învățat pe tine atît de puține și de neîndemînatice lucruri, nu l-aș fi iertat.

I-aș fi ridicat cea mai înaltă țeapă din pădurea mea de țepe.

Amin !

PARTEA ÎNTÎI

I

Toţi mă cred mort.

Cu capul despicat de trup, cum merită osul meu, cum şi eu am cinstit osul lui Dan care-mi rîvnea scaunul.

Dar, mai degrabă în ţeapă, cum nu se cade osului meu, chiar dacă ţeapa este aurită, cum le auream eu pentru feţe luminate. Da, toţi mă cred mai degrabă tras în ţeapă, cum au tras armaşii mei cel puţin o sută de mii, şi mi-am făcut pădure de ţepi în faţa ferestrelor.

Sau, poate că mă cred tăiat pe din două, ca un trunchi, pe la prapore, dedesubtul coastelor, cum fac turcii ca să-ţi lase viaţa mai mult în jumătatea cu capul unde inima mai bate iar plămînul mai trage şi vezi tu însuţi cum mori tu, cum mori înainte de a muri, adică îţi moare jumătatea cu picioarele, ruşinea, bîrdanul şi măruntaiele. O vezi zbătîndu-se, simţi cum te sfîşie durerea ei, dai din picioarele care nu mai sînt ale trupului tău, le vezi cum, cu zvîcnituri, îngheaţă şi abia după aceea ţi se împăienjenesc ochii în mari chinuri şi îngheţi şi tu. Adică tu, jumătatea care gîndeşte şi vede !...

Eh, în orice chip şi-or închipui sfîrşitul meu, toţi mă cred mort. Şi tu, Ştefane, care ştii cît de mult preţuiesc eu, viul, cît de mult preţuiesc şi ca om, şi ca prieten, şi ca frate, şi ca minte lîngă mintea ta ! Mă crezi mort, iar preoţii tăi îmi pomenesc numele cînd ies cu sfintele daruri la slujbele domneşti.

Numai Matei mă ştie viu ; numai el.

Pentru că el mi-a lăsat viața. El s-a îndurat de mine și mi-a iertat viața ; el, țîncul ce se-mpiedica printre picioarele noastre la curtea lui taică-său și plîngea că nu ne punem mintea să ne jucăm cu el !

Nu, nu m-a iertat el !... Eu am strigat la el !... Am strigat, auzi, tot așa de tare cum strig acuma și răscolesc ecourile temniței ăștea puturoase, de fac să se zguduie pereții și să se-nfioare inima pînă și-n piatră și-n mucegai, dac-or avea-o. Că unul sînt eu, și nu există ființă pe lumea asta să nu se înspăimînte la fulgerul privirii mele, la tunetul glasului meu.

Am strigat la el ; am strigat de s-a cutremurat toată Alba Iulia sub movila căreia se află oasele strămoșilor și strămoșilor strămoșilor noștri !...

Am strigat :

— Mateiii !...

Și s-au zguduit zidurile catedralei sub lespedea căreia doarme tatăl său, cel din urmă brav voievod român al Transilvaniei.

— Matei ! — am strigat — Matei, gîndește-te la fratele tău de părinți și sînge, la Ladislau, care tot Vlad înseamnă pe limba românească a tatălui tău !... Așa cum pe acesta nu l-au iertat nobilii din Buda că s-a ridicat deasupra lor, nici pe Ladislau nu l-au iertat ca fiu al lui și-al Transilvaniei, și nici pe tine nu te-ar fi iertat dacă n-ai fi fugit cu unchiul tău.

Matei s-a uitat la mine greu. Are douăzeci de ani ; adică, acum are — dacă eu nu mi-am pierdut rostul și numărătoarea zilelor — are douăzecișidoi spre douăzecișitrei. Dar avea atunci numai douăzeci și chipul lui nu prea frumos era apăsat de povara unei coroane pe care nu voiau încă să i-o recunoască toți, și credea că și-o va mai ușura făcîndu-le pofta cu sîngele meu.

— Matei !... am strigat, de s-au mișcat limbile grele ale clopotelor deasupra lespezilor tatălui lui și unchiului lui — Ioan cel Tînăr — Matei, gîndește-te aici, cînd te afli încă pe pămînt românesc, cum i-au tăiat ei capul lui Ladislau în piața din Buda, cu patru
 lovituri care tot nu reușeau să i-l desprindă de trup,

pentru că înadins lăsaseră neascuțită securea gîdelui : ca să lovească mai crunt, mai îndărătnic !... Matei, tu nu se poate să nu auzi aici, lîngă piatra sub care zace nu numai tatăl tău, ci zac, ehe, zac de veacuri și veacuri cei care ne-au făcut țara, nu poți să nu auzi cele patru lovituri, una după alta, una mai crunță decît alta, cu care gîdele tot nu mai desprindea capul fratelui său de trupul care luptase lîngă taică-tău !...

Așa i-am strigat. Și m-am uitat la fața lui tînără, încă de copil bucălat, la ochii lui tulburați de întrebările puterii regale. M-am uitat drept, pentru că nu-mi era frică de moarte și nu ca să mă apăr de moarte strigasem eu ce-am strigat.

Strigasem, pentru că de mai multă vreme voiam să i-o strig, de mai multă vreme trebuia să i-o strig. Să i-o strig aici, pe pămînt românesc, lui care ajunsese mare și luminat rege la Buda. Ca să înțeleagă ceea ce înțelesese tatăl său în ultimii ani ai vieții, dacă cumva n-a știut-o dintotdeauna. Ca să înțeleagă ceea ce noi doi știam, Ștefane, pentru că am fost acolo, lîngă tatăl tău Bogdan, în cetatea Romanului, în miez de iarnă, și am ascultat o bună parte din ce-a sfătuit el cu marele Iancu de Hunedoara.

I-am spus-o, așa cum i-o spusesem în sinea mea de mai multă vreme, cînd vedeam că oștile lui Mahomed înaintează, iar ajutorul de la el tot nu vine și nu vine. I-am spus-o ca să știe că, acolo, la curtea lui de suveran tînăr, va avea tot timpul dușmani și, dacă nu chibzuiește bine, îi va veni vremea, ca și lui Iancu, să-și caute printre frați ajutoarele.

Și l-am privit în ochi, să văd cît îl zguduie cele ce aude din gura mea. L-am privit în cenușiul privirilor lui chinuite de cîtă politică trebuie să facă printre nobilimea regatului.

I-am văzut mîna cu inele săltînd într-un gest scurt. Nu temător, dar vrînd, vrînd numaidecît să mă facă să tac. Să mă facă să nu strig către toată curtea lui ceea ce i-am strigat lui. Să nu amintesc curții lui ceea ce el nu vrea să-i amintească, pentru că nu vrea să-și amintească sieși !...

Dar eu îi strigam, pentru că eram la Alba Iulia și-mi era totuna, ca și cum aș fi fost la Tîrgoviște. Pentru că pe aici am copilărit, iar la Tîrgoviște am stat la curtea tatălui meu, aici mi-am petrecut tinerețile, iar la Tîrgoviște m-am așezat în scaunul tatălui meu, la Tîrgoviște l-am înspăimîntat pe Mahomed făcîndu-l să recunoască ce merit, iar aici, chiar dacă ei m-au pus sub lance, am venit cu inima deschisă, tot ca-n țara mea, după ajutor de la ai mei...

Matei însă nu voia să se știe că eu îi pot vorbi astfel, în țara mea, ca unuia de-ai mei. N-a avut inima nici să facă pe pofta sașilor, și să mă taie, punîndu-se astfel bine cu ei și cu împăratul, dar nici să mă lase să strig ceea ce trebuia să știe curtenii care ciopliseră la gîtul lui Ladislau cu securea aceea fără tăiș.

A făcut gestul căznit al mîinii cu inele și, ca să-mi astupe glasul, m-a înfundat aici, la Vișegrad.

Dar eu tot strig !... Strig de se aude pînă-n Buda, la patru mile de aici, cît spun străjile că este !...

Strig, așa cum i-aș fi strigat și dacă m-ar fi tras în țeapă. Pentru că eu am văzut mii de oameni, și lași, și bravi, cum se zbat în țeapă să-și ciuruie măruntaiele, să-și facă chinurile mai mari ca să le vină moartea mai repede. Dar eu, nu ; mă și gîndisem la asta : toată viața și toată suflarea care-mi rămînea mi-aș fi folosit-o ca să-i strig. Să învețe, să știe ce-l așteaptă din partea oamenilor de curte : Ce l-a așteptat și pe tatăl lui și pe tatăl meu, și pe tatăl tău, și pe mine !... Trădarea !... Asta e !...

Și totuși, vorba asta nu spune tot. Pentru că, spre a te trăda, cineva trebuie ca mai întîi să te fi iubit. Or, ei nu fac decît să ne urască ; de la bun început să ne urască și să ne hiclenească !... E hiclenia lor de păsări care se uită la noi numai cu ochi de pradă !... Chiar cînd îi trăgeam în țeapă, cînd își simțeau moartea pătrunzîndu-i cu durere de jos în sus, în ochii lor tot nu vedeam altceva decît hiclenie !...

De asta strig !... Strig de aici, de la Vișegrad, să se audă peste Buda, și mă liniștesc doar cînd prind
20 cîte-un liliac și-l trag în țeapă în piroanele ușii zăvo-

rîte !... Ca pe-un boier de-al meu îl trag, scuipîndu-i hiclenia din priviri.

În rest, strig, ca să se știe că sînt viu, pentru că așa mi-am pus în gînd : atîta vreme cît oi fi viu, voi striga ceea ce am de spus.

II

Și la tine am de strigat, Ștefane. Mai ales la tine. Pentru că tu ai fost fratele cel bun al inimii mele. Și-mi mai ești și acum. Tu mie !... Eu ție nu-ți mai sînt, pentru că nu mă mai știi în viață, și ți-ai pus egumenii să-mi ceară spălarea păcatelor atunci cînd se pomenesc morții.

Dar, chiar de mai-nainte, tu nu te-ai mai gîndit la mine ca la un frate, Ștefane !... Și m-ai trădat, Ștefane !...

Ah, eu, care-am făcut acum în temniță răbojul tuturor celor cărora le-am despărțit sufletul de trup și m-am supărat pentru că nu i-am biruit întotdeauna pe dușmanii care meritau să fie pildă pentru teama tuturor altora, eu, care pregătindu-mă să mă răzbun am coșmaruri în care mă cert cu Domnul Dumnezeu pentru că ne-a făcut trupul atît de firav și ușor de omorît, eu care vreau să trăiesc nu de dragul vieții ăștea păcătoase ci ca să mă răzbun, ca să trag în țeapă tot ce, rău am făcut, că n-am tras ; eu, prietenul tău pe care oamenii pînă acum îl numeau numai Dracula sau Draculea și care, de cînd au tipărit dușmanii de sași acel *libellus famosus* în șase foi, numit „Hystorie minunată și spăimîntoasă despre un mare tyranu pe nume Dracul-Vodă“ — au început să-mi spună și Țepeș ; eu, lîngă sufletul tău lipicios de dulce copil moldovean, lîngă graiul tău moale și împăciuitor, m-aș muia și mi-ar pieri din minte orice gînd de răzbunare.

Să-mi umpli tocmai tu, mie, paharul cu venin, Ștefane !...

Eu, care-am fost necruțător și care m-am învățat și m-am obligat toată viața să fiu fără milă, pentru că nici răul care mă năpădea nu avea vreo milă și vreo tulburare în fața mea și am tăiat, am tras în țeapă, căutînd mereu rădăcina acestui rău. Uite, eu ăsta, cred că n-aș fi avut tăria să te-ating nici cu un pai, dacă te-aș fi prins acolo, în fața Chiliei !

Cu toate că am uitat nevoia de-a ține piept turcilor, am lăsat tot ce amenința țara și, orbit de durerea că tu mă loveai la Chilia, am pornit iureș într-acolo ca să mă răzbun pe tine ! Orbit, cu mințile luate de chinul pe care mi l-ai aprins tu în suflet, am lăsat lupta cu Mahomed, am lăsat țara pe mîna boierilor, adică am făcut tot ce în acea clipă nu putea face nici o minte întreagă. Dar fusese prea mare lovitura pe care mi-ai dat-o în suflet și prea mare setea mea de răzbunare, ca să mai pot judeca la altceva !...

Dacă pe mine, care-am ridicat păduri de țepe, m-a putut trage în țeapă cineva, apoi acela tu ai fost, Ștefane ! Nu mi-ai băgat-o nici prin burtă ca să mi-o scoți prin spate, nici printre picioare, ca să mi-o scoți pe la ceafă, și să mă vadă toți cum mă zbat în ea ; mi-ai înfipt-o în inimă, subțire și nevăzută, ceea ce duce la ură și nebunie !

Spune, Ștefane, acum, cînd mă crezi mort, cînd nimeni nu știe că zac aici, în beciul ăsta jilav care acoperă numele meu ca o lespede, acum, cînd vorbești cu mine numai în paraclis, la ceasurile tale de rugă cu duhurile, nu te fierb chinurile gîndului că ți-ai pornit armata împotriva fratelui tău de cruce ? !...

Acum, că mă crezi mort, dus de pe lumea asta !...

Pentru că, precum odinioară am fost în slavă și cinste, acum sînt fără slavă și fără cinste. Cel care odinioară eram atoatestăpînitor, iar acum zac neștiut nimănuia, precum cel mai netrebnic dintre netrebnici ; cel care odinioară eram de temut tuturor, acum m-am făcut cu totul nebăgat în seamă ; cel care odinioară eram iubit și prețuit, sînt necunoscut lumii și porțile temniței apasă asupra mea. Dar nu numai aceasta, ci și dușmanilor mei, și tuturor oamenilor, numele meu este de rîs și batjocură și spre clătinarea

capului și pildă în toate limbile pentru că pînă și papa a pus de i s-a tradus în latinește, ca să le poată citi cu ochii lui, cele șase foi mîrșave pe care sașii le-au răspîndit în lume sub chipul și numele meu de Dracula, unde arată toate faptele mele ca pe niște fărădelegi. Exagerat mă arată : numai că am tăiat, și am tras în țeapă, și am ars în case oameni vii ; dar nu arată pentru ce, nu arată ce-a fost în mintea mea și în inima mea cînd am făcut toate acestea, cu ce gînduri le-am făcut și ce-am voit eu de la țara mea !...

Știu, au umblat și s-au zbătut pîrgarii Brașovului pe care l-am pedepsit cu foc pentru că negustorii lui n-au mai lăsat cîștig și pentru negustorii noștri, au îmbiat cu bani grei meșteri tipografi din Ulm și din Budin, încă din timpul domniei mele, ca să bage în zaț viața lui Dracole Wyda, și apoi însoțindu-se la acest act tîlhăresc cu judele sașilor din Sibiul pe care l-am pedepsit pentru că-l găzduise pe Dan, au găsit, cu cincizeci de florini, o tiparniță la Nürnberg, acolo unde, in anno domini 1431, adică 6939 pe numărătoarea Bizanțului, împăratul Sigismund de Luxemburg l-a încoronat pe tatăl meu, fiul lui Mircea Voievod, în luna lui februarie, recunoscîndu-i tronul tatălui său.

Acum toată lumea îl știe pe Dracula, fiul lui Vlad Dracul, numai după acele întocmiri, și numai tu, numai tu, Ștefane, știi ce este în mintea și-n inima mea. Știi ce-a fost în mintea și-n inima mea, știi că mirosul de sînge nu atît mi-a plăcut, cît mi-a trebuit ca să fac ceea ce voiam să facem noi din țările noastre, ceea ce ne-am jurat noi, cînd ne-am legat frați de cruce, pentru că noi întîi am știut ce vrem și unul și altul, și apoi ne-am legat frați de cruce, și nu s-a-ntîmplat ca atunci cu Ladislau, fratele lui Matei și fiul lui Iancu de Hunedoara, cu care întîi ne-am legat, din inimă, și apoi am văzut ce avea sub coif.

Tu ești singurul care știi, frate Ștefane, dar eu sînt mort pentru tine și te simt cum verși cîte o lacrimă cînd mitropolitul tău Teoctist care te-a uns la locul numit Direptate, îmi cere iertarea păcatelor. Așa că eu zac aici, deasupra Dunării, în vreme ce numele meu umblă prin lume pe acele șase foi ; toată ziua

rușinea mea este înaintea mea și rușinea feții mele m-a acoperit căci am ajuns în adevăr de batjocură vecinilor mei și de spaimă pentru cunoscuții mei ; cei care m-au văzut cîndva au fugit departe de mine și cei care mă urăsc au ridicat capetele și s-au bucurat și s-au veselit pentru nenorocirea mea. Unii ca aceștia au ridicat mîna asupra mea și m-au umilit, făcîndu-mi foarte rău și crezînd că pun asupră-mi, asupra trupului meu mort și asupra memoriei sufletului meu, o lespede de rușine. Iar eu zac singur aici, condamnat la uitare, la uitarea mea, cel care am fost, și cunoașterea doar a celui care se spune că am fost, și nu am nici frate, nici rudă, nici prieten, ci sînt singur, singur în durerile și supărările mele nemîngîiate.

Ah, Doamne, cînd voi ieși de aici, ce voi face mai întîi ? !... Voi porni o cruntă și sîngeroasă răzbunare asupra celor care m-au trădat, asupra celor care m-au defăimat, asupra celor care prin minciună m-au vîndut (așa cum am pornit-o, cu pricini mult mai puține, în primul an cînd am luat domnia), sau voi continua ce am de ctitorit, voi întări ce am de întărit în țara mea ? !... Tare mă tem că setea răzbunării va fi mai mare, tare mă tem !... Pentru că umblă-n mine un vulcan de ciudă, și mă zguduie, și nu-mi dă pace, și nu-mi va da pace pînă n-am să mă așez la masă, în mijlocul pădurii mele de țepe, și n-am să mă ospătez sub stîrvurile dușmanilor mei și, mușcînd din pulpa de căprioară rumenită-n sos de vin cu mirodenii, n-am să închin pocalul cu corbii care se vor ospăta deasupra mea, din carnea dușmanilor mei.

Tare mă tem !

Mă tem de pofta de sînge pe care mi-o trezește acest beci puturos în care m-au închis ; mă tem de dorința de-a auzi vaierul celor ce mor în țeapă, pe care mi-o răscolește tăcerea acestor hrube reci !...

Hiclenia !...

Hiclenia asta pe care n-o poți spăla decît cu sînge, sau nici cu sînge n-o speli ; ea mă chinuie, tot așa cum mă chinuie minciunile despre mine din tipărituri. Cei lași citesc isprăvile mele ca și cele puse în

 circa mea, și-și ung setea de cruzime pe care n-ar fi

în stare s-o facă dar au în sînge nevolnica dorinţă de-a o întărîta şi de-a şti că ea există pe pămînt.

Ştefanece !... Eu n-am fost nebun de cruzime, Ştefane !... Eu am fost crud, pentru că aşa trebuia să fiu. Eu am fost crud, pentru că voiam să schimb ceva pe lumea asta şi n-aveam altă armă !... Eu am fost crud, ca să-i fac pe boieri să nu mai hiclenească ţara şi domnul, şi am fost crud, fiindcă fără cruzimea mea nimeni nu l-ar fi făcut pe Mahomed cuceritorul Constantinopolelui să recunoască faţă de toţi că „nu poate să ia ţara unui bărbat care face fapte atît de mari şi mai presus de fire şi că un bărbat care face astfel de isprăvi ar fi vrednic de mai mult !“...

Lasă-i să creadă alţii ce vor ; dar ţie-ţi mărturisesc asta pentru că eşti fratele meu şi pentru că, prin noi, se leagă un neam întreg !... Şi iată că uneori mă zbuciumă furii nebune, alteori cad în moliciune şi plîng şi mă-ntreb : oare nu se află, nu se poate afla pe lumea asta curăţenie şi prietenie aşa cum a fost ea în copilăria noastră ? ! Oare, pe măsură ce îmbătrînim, avem alte interese decît să ne simţim oameni, şi ajungem să ne lăudăm cu înţelegerea de mai presus a lucrurilor, ceea ce înseamnă cu ştirbirea din sufletul nostru a ceea ce este duios şi sincer ? !

Ah, Ştefane, de ce ţi-ai ridicat tu oastea de acelaşi sînge cu a mea şi ai dus-o la Chilia, de ce ? !...

Asta m-a lovit, asta m-a clătinat !... Şi, ştii tu : o dată cînd te clatini, înseamnă că începi să cazi ! Da, eu, care hăituisem şi băgasem groaza în cea mai mare armată cu care a înaintat vreodată sultanul, eu, pentru izbînda căruia se trăgeau clopotele în Rodos şi la Veneţia, eu, care eram sigur ca şi bunicul meu Mircea că pot să înfrîng în ţară la mine o oaste de douăzeci de ori mai mare ca a mea, şi care îngrozisem două sute de mii de osmanlii veniţi tiumene după tiumene, cu sute de schiptre şi steaguri, şi cu urmaşul Profetului lor în frunte, m-am clătinat la mîna de arcaşi cu care-ai năvălit tu spre Chilia. Pentru că ceea ce nu putea să clatine numărul duşmanilor, a făcut-o durerea adusă de prieteni.

M-am clătinat, şi nu mi-am mai revenit, şi-am pierdut ţara prin care-aş fi arătat că ţepele mele sînt bune la ceva. Şi, dacă aş fi avut acea ţară şi-aş fi arătat-o lumii aşa cum începusem eu s-o fac, atunci foile plătite de ei ca să iasă din tiparniţa de la Nürnberg n-ar mai fi însemnat nimic.

Da, Ştefane, tare mă tem că, de voi scăpa de-aici, ciuda îmi va lua minţile şi, în loc să fac ceea ce avem de făcut pe lumea asta, am să-mi gonesc caii şi armatele spre prigonirea ponegritorilor mei !... Uite, simt cum mă apucă furiile, iar străjile, simţind şi ele, rîd strîmb din dinţii lor negri. Sînt nişte străjeri surzi, porunciţi astfel de Matei ca să n-audă ce spun eu despre el şi despre trădarea lui.

III

Acuma înţeleg ce-nseamnă să te zvîrcoleşti în mormînt. Pentru că eu sînt ca şi-ntr-un mormînt, şi mă zvîrcoleşte ciuda, şi nu am ce face, nu am cum o hăcui. Aceşti scribi ai saşilor, în ciuda lor mare faţă de mine, au măsluit şi-au plăsmuit scrisoarea cu care-au vrut să mă dea de moarte lui Matei. Scrisoarea mea către Mahomed. Auzi : eu către Mahomed !... Să-i trimit scrisoare dintr-un tîrg, sau cetate, sau oraş cu numele de „Rothel". Eu, care nici n-am auzit de un asemenea nume şi nu c-aş fi fost acolo...

Lîngă Piatra Craiului, pe pămîntul ţării mele încă, ei m-au dat prizonier căpitanului lui Matei Corvin. Pentru că eu i-aş fi scris lui Mahomed, sultanul sultanilor ; cerîndu-i iertare. Eu !... Eu, care-am băgat groaza în acest om pe care-l cunosc din copilărie şi care a băgat în spaime toată omenirea ! Păi dacă el a băgat în spaime toată omenirea, iar eu am fost singurul acela care l-a înspăimîntat pe el, cum aveam eu să mă ploconesc în faţa lui ? !... Cum aveam eu inima aceea ? !... Că eu doar pentru asta

m-am ridicat cu oştire în fruntea Ţării Româneşti : ca să am mîndria în faţa lumii întregi că-l îngrozesc pe cel care-a îngrozit-o !...

Ci măcar voi, munţilor, dealurilor, toate ale ţării mele, luaţi glas şi plîngere şi tînguire şi plîngeţi-mă pe mine, păcătosul şi nenorocitul şi cu lacrimi şi suspine de milă tînguiţi-vă pentru mine, cel mai hiclenit dintre toţi oamenii ; copacii pădurilor şi pomii livezilor lăcrimaţi pentru mine cel vîndut pe minciună ; flori frumoase şi bine mirositoare cu care ziditorul ne-a împodobit şi ne-a înfrumuseţat plaiurile, tînguiţi-vă cu tînguire şi plîns de nenorocirea mea nemăsurată, pentru că, eu, în gloria lumii v-am ridicat, şi pe neînvinsul neînvinşilor v-am făcut să-l învingeţi, iar nu lupta şi virtutea, ci hiclenia boierilor care tînjesc nesătui a vă stăpîni cu fruntea plecată şi a vă stoarce de biruri pentru alţii, numai lor să le fie bine, ele m-au învins pe mine fiindcă am fost neom şi fără minte şi nu i-am tras în ţeapă pe toţi, nu i-am tras chiar pe toţi în ţeapă, aşa cum ar fi trebuit.

Dar pe Mahomed !...

Mahomed al II-lea a trecut Dunărea în noaptea dintre luna lui mai şi luna lui iunie, anul 6970. Ziua asta este atît de adînc scrisă în mintea mea că, şi de-oi muri, şi de-oi putrezi, ea tot se va putea ceti pe fruntea ţestei mele. Toate planurile ce le făcusem de-o viaţă erau în legătură cu ea.

Era în culmea gloriei, Mahomed : îl bătuse pe Caraman, cucerise Constantinopolele ştergînd de pe faţa pămîntului Imperiul Bizantin, îl îngenunchease pe Gheorghe Brancovici, despotul sîrbilor, născocise aşezarea tunurilor înclinate în sus, care reped piatra în aer, iar cînd vine din văzduh nimereşte minunat ţinta şi astfel avea la picioarele lui, în cîteva zile de asediu, orice cetate. Cucerise apoi Peloponezul în Europa, Trapezuntul şi Sinope în Asia, şi nimeni nu mai părea că i se poate pune în cale.

Era şi în culmea furiei, pentru că în acea iarnă eu îi arsesem toate cetăţile de la Dunăre şi o bună latură din partea europeană a împărăţiei sale, pe care

turcii o numesc după cei care au ocupat-o cîndva, adică după strămoşii noştri romani — Rumelia. Iar, numai cu cinci zile înainte, îndată după sfinţii Constantin şi Elena, eu îi nimicisem şi avangarda comandată de marele vizir Mohamed-paşa, în aşa fel încît, din treizeci de mii de azapi şi achingii, cu cîţi ajunsese la trei zile de drum de la Dunăre, dacă i-au scăpat o mie, şi aceia ca prin minune.

Aveam o forţă cu mine şi ştiam că pot să-l înspăimînt. Aveam oastea de ţară, călăreţi în cea mai mare parte, zece mii două sute treizeci şi şase de oameni, cu mine treizeci şi şapte.

Ei veniseră două sute cincizeci de mii ; a mai mare armată, pe care n-o mai strînsese sub steagurile sale niciodată sultanul, de zece ani, de cînd cucerise Constantinopolul. Şi mai frumos alcătuită decît aceea, cu îmbrăcăminte mai bogată, corturi mai multe, arme mai puternice iar cai şi cămile, cît jumătate din oaste. Era cea mai mare oştire din lume. Mahomed, al doilea fiu al lui Murad, nu mai era băiatul spelb, cu nas coroiat subţire şi obrazul pergamentos, chinuit de pofte uşuratece, pe care-l cunoscusem eu cîndva la Poartă, nestăpînit, nepotolit, trecîndu-şi viaţa-n vînători şi petreceri cu favoriţi de toate neamurile şi mai apucîndu-l din cînd în cînd şi-o dambla, făcîndu-i spume la gură. Nu ; se schimbase mult ajungînd împăratul împăraţilor, omul cu cea mai puternică şi mai de temut armată din lume. Doar nasul şi obrazul îi rămăseseră la fel. Ochii lui erau de mare stăpîn, de tiran al omenirii.

Se înşirau la Turnu puzderie de armate, mai multe decît văzusem eu vreodată în toţi cei opt ani cîţi am petrecut în împărăţia sultanului. În toate culorile, mai multe decît fuseseră vreodată aşezate pe o armată de oameni ; oştenii erau împărţiţi pe aceste culori după steagurile lor, luîndu-ţi ochii în luciul oţelului amestecat cu cel al mătăsii şi al crupelor cailor.

Cei mai mulţi erau spahiii — timarioţi călări, ca la vreo cinzeci de mii, toţi bogaţi, floarea nobilimii
 sultanului, stăpîni ai unor moşii din moşi-strămoşi

sau din daniile marelui lor stăpîn, care-i arătau credință venind sub schiptrul lui ca o armată de luptători unul și unul, cu stofe scumpe și podoabe de aur pe ei, și hamuri bogate împodobindu-le alesele animale. Se așezau apoi, la vreo douăzeci de mii de ieniceri, oșteni pedeștri, cei mai frumoși și mai înalți din paza sfîntă a fiecărui sultan, stăpînii Porții și ai puterii, credincioși Porții și puterii, chiar mai mult decît padișahului lor pentru că, uneori, ei îl susțin pe acesta să ia tronul. Sînt cu toții războinici de viță, cu cămăși de zale pe sub hainele lungi, încinse cu cingători scumpe de care atîrnă iatagane coroiate, cu surgiucuri de pene la coifurile rotunde ce le-acopereau creștetele sau la cucele de pîslă albă, împărțiți fiecare după rostul lor: silihtarii — călăreți aleși din armatele Asiei, caripii, viteji din Libia și din Egipt — cei mai bine plătiți dintre ieniceri, olofații aleși cu simbrie din alte oști. Lor li se adăugau, în șalvari verzi și roșii, acei lăncieri neîntrecuți, ce mînuiau cu ușurință cele mai lungi arme de acest fel — azapii, care parcă fiecare purta cîte un steag, achingiii, cei mai destoinici arcași, beșliii — care mînuiau și arcul și sabia, gemliii, care, pe lîngă arc și sabie, luptau strașnic învîrtind sulițele, și tapciii, în jurul tunurilor trase de bivoli negri, cu care fusese cucerit și nimicit Bizanțul.

O știam, era armata pe care-o-nvățasem și eu încă din copilărie. De la șaisprezece ani începusem să mă instruiesc în ea pentru a deprinde meșteșugul armelor. Și tocmai de aceea, tocmai pentru că eram deprins cu ea cunoscîndu-i puterea de oțel, aveam și mai mare poftă s-o învinge. Să știe toți sultanii și sultanii sultanilor că rînduiala de-a lua coconi de domni, fii ai țărilor din jur drept zălog la Poartă se poate întoarce împotriva lor. Că, prin această deprindere, numai sufletele slabe ei le pot cumpăra și apăsa în tiparele gîndirii lor, căci dacă sufletul de copil are suptă de la mumă-sa simțirea țării lui, n-o uită oricît de fraged ar fi adus el sub obiceiurile marii împărății. Ba, dimpotrivă, tot ce deprinde

acolo se-ntoarce ca o armă cruntă împotriva celor care l-au învățat !...

Priveam armata aceea măreață, așa cum știam că eu, cu țărișoara mea, nu voi putea avea în veac, și măsuram cum să pot dovedi că și țara mică își are simțirea ei, așa cum orice om tot o inimă are. Și căutam hibele, locurile nevolnice ale unei asemenea oștiri mari, printre rîndurile căreia știam că umblă o altă breaslă de lefegii pe care nu i-am pomenit pînă acuma — ceaușii — iscoadele și păzitorii, ochii și urechile împăratului, care vegheau să se țină bună rînduială a fiecărui tiumen, să se înainteze și să se lupte după ordin, și aveau grijă să lovească deîndată umerii răzvrătiților și fugarilor cu măciucile lor grele de fier, pentru ca nu cumva să se-ntindă răzvrătirea ca o molimă. Le loveau umerii, spinările, ca să le lase brațele bune de luptă, iar dacă vedeau ceva încăpățînare la nesupus, îl tăiau pe loc, întîi în două și apoi în patru.

Asta era oastea sultanului — marea armată a Porții, ca un trup vajnic, dăruit de Mahomed cu armament nou și corturi de tabără nemaipomenite, ca un sultan cuceritor ce era, ce strîngea haraci de la o jumătate de lume și avea în urma lui prada bogată de la luptele mereu cîștigate. Iar de o parte și de alta a ei, ca două aripi, celelalte două armate comandate de beglerbeii săi — armata Asiei și armata Europei, amestecătură de soldați și animale — soldați cu zecile de mii și animale mai numeroase decît aceștia — caravane de cămile și catîri și bivoli cărînd corturile și armele de prisos și hrana și sacalele și bucătăriile și nutrețul pentru ele și pentru caii de luptă. În dreapta lor stăteau muselmii, cei instruiți să întărească tabăra la popasuri și salahorii cu haine obișnuite, țărani luați din satele de pe drum ca să facă muncile cele grele la animale, la tabere, la întăriturii sau aghiazi aduși din Asia pentru repararea
30 drumurilor și îngrijirea animalelor de hrană, hakimi

şi scribi, muezini, călugări zichizi şi seitizi dintr-ale religiei lor, aduşi pentru slujbele împărăteşti şi slujbele de rînd către Allah, puzderie de neguţători şi meseriaşi care-şi cîştigau traiul în tabăra umblătoare, ca şi mutrele îndoielnice ale unor invertiţi şi negustori de plăceri şi muzicanţi şi vrăjitori şi vraci ce veneau din Asia cu năravurile lor, însoţind aliotmanul acesta ce voia să se aşeze peste noi cu toate pacostele lui, sufocîndu-ne viaţa şi strîmbîndu-ne-o după asemănarea şi traiul lui.

În frunte, împinşi şi de sacrificiu, şi să deschidă drum, erau saialele — oştirile unor neamuri supuse, care se luptau ca să nu plătească bir.

Priveam prin desişul pădurii cu frunză tînără toată această năpustire de forţe şi de oameni, de parcă venea o lume s-o acopere pe alta, şi-i uram de moarte, cu toată puterea şi trufia lor. Trufaşi şi puternici erau, sub steagurile sultanului, şi aduceau cu ei obiceiurile lui apucătoare ; asta nu puteam eu să sufăr. Apucătoare şi primitive, cu ochi sticlind după averi, după aur şi după pietre scumpe, după pradă, după tot ce pot lua de la alţii — asta nu puteam eu să sufăr !... Fiindcă viaţa noastră săracă şi curată de aici, de la poalele Carpaţilor, cu oameni gospodari, mulţumiţi să-şi crească o vită, să aibă de secerat un lan de grîu şi să se bucure de sfîntul soare în verdeaţa cîmpiilor cu flori, nu se poate împăca niciciînd cu viaţa lor stricată de pofta bolnavă a aurului şi prădăciunii, care-i face să nu fie oameni, ci fiare pe care nu le împaci decît aruncîndu-le bogăţii. Asta nu puteam să sufăr de cînd am ajuns la ei şi m-au închis în palatele lor scumpe şi-am văzut cum totul se cumpără, cum singura lege e aurul, cum sînt făcuţi numai din plocoane care se trec crescînde de la mici la mari, iar singura lor înţelepciune este mîna întinsă după dări şi daruri. Stricăciunea sufletească e ca o molimă care s-a aşezat asupra întregului nă-

rav al Porții ; nu are căutare decît cel care dă mai mult și nimeni nu-l întreabă nimic pe cel care ia cît poate, ba, dimpotrivă, toată viața lor și toate războaiele lor sînt alcătuite după acest tipic : ca să apuce și să ia.

Dac-ar sta în puterea mea, le-aș tăia mîinile, așa cum le-am tăiat furilor sau boierilor hrăpăreți. Ca să nu mai aibă cu ce lua, ca să nu mai aibă cu ce apuca. Poate că dac-ar fi toți fără mîini, și-ar găsi alt rost pe lumea asta decît să ia de la alții !...

Așa, vin cu puzderia lor, cu trufia lor de mare oștire și aduc obiceiurile lor, molipsind lumea și trăgînd-o înapoi. Acest Mahmud-marele vizir, căruia i-am lăsat din treizeci de mii de ciarkagii doar o mie, este dintre cei molipsiți. Căci după mamă e sîrb, iar după tată elin. L-au furat de băiat mic ostașii din cavaleria de pradă, împreună cu mumă-sa și i-au dus la împărat. Împăratul l-a luat pe băiat în camerele sale, l-a făcut favoritul său, iar el i-a făcut toate plăcerile salvîndu-și astfel mama de rușinare. Și repede l-a-nălțat în grad sultanul, punîndu-l peste hergheliile sale. Stăpînul lui, Mohamed al II-lea, cînd i-a urmat lui Murad al II-lea pe care l-a lovit damblaua de prea mult vin băut fără voia profetului lor, prima grijă ce-a avut a fost să scape de fratele său închizîndu-i răsuflarea în apă. Și fratele meu Radu, fiul bun al tatălui meu, s-a lăsat în voia lor și, fiindcă s-a însoțit cu sultanul, nici un alt merit neavînd, venea acum să-mi ia locul meu, pe tronul Țării Românești !

Cum să nu tragi în ei și-n obiceiurile lor spurcate și cum să nu vrei să-i spulberi pînă la unul !... Cu toată armia lor, cu toate armele lor ! Toate armele lor, dintre care cele mai cumplite sînt tunurile ! Am luptat în multe locuri, dar asemenea tunuri eu n-am mai văzut. Pentru că, dacă nu s-ar fi născocit pe lumea asta tunurile, n-ar mai fi căzut niciodată
 Constantinopolul. Cînd a apărut pe lume cu adevărat

puterea tunului, abia atunci a putut să fie înfrînt marele Bizanț. E o armă puternică, iar topkiii lor sînt învățați de multă vreme a o mînui, pe cînd ostașii mei, ba. Nu sînt nici douăzeci de ani de cînd, grăbindu-se, tatăl meu îi strica bombarda cea mare burgundului Waleirand de Wauwrin, în acea zi de august 23, la asediul Giurgiului, dar oamenii lui trăgeau una după alta cu bombardele mai mici din care oastea Țării Românești ajunsese a avea două.

Teribilă armă e tunul !... Cînd am să-mi scapăt din nou armata, am s-o alcătuiesc din multe tunuri, din cît mai multe !... Am să fac turnătorii de tunuri, așa cum a făcut în ultimii ani marele meu învățător Iancu de Hunedoara, cel pe care l-am iertat că a tăiat capul tatălui meu și fratelui meu.

IV

DOCUMENTE LĂMURITOARE PRIVIND SPĂIMÎNTOASA APARIȚIE A TUNURILOR ÎN ACEA VREME

Scrie Laonic Chalcocondil din Atena în ale sale expuneri istorice despre „Creșterea puterii turcești, căderea împărăției bizantine și alte istorii despre felurite țări și popoare" *pe vremea cînd greutatea cea mare se măsura cu talantul care avea mai mult de 26 de kilograme la greci, iar el ne numea pe noi încă daci :*

„...Pietrele aruncate de tunuri trăgeau trei și jumătate talanți la cîntar ; dar zidul era tare încît rezista la tunurile acestea și nu ceda deloc. Tunul, se pare că nu este o născocire prea veche, încît să putem spune că un lucru ca acesta le-a venit în minte oamenilor din antichitate. Totuși, de unde-și are începutul și care oameni au ajuns să născocească tunul

n-aș putea arăta cu siguranță. Dar se crede că aceștia au fost din Germania și că acestora le-a venit în minte acest mecanism. Puștile însă, de la germani s-au răspîndit pe încetul și în alte părți ale lumii; tunurile însă n-aș putea să afirm în chip lămurit, unde s-au ivit dintru început. Puterea și izbitura neînchipuită cu care fiind repezită piatra, pricinuiește corpurilor, oridunde ar ajunge, cea mai mare stricăciune, i-o dă cu totul pulberea; și de aceasta este repezită. Puterea din pulbere o are însă silitra amestecată cu cărbune și pucioasă. Așa se face că, în ce privește armamentul, lumea stă foarte bine; de aceea și vitejia mai puțină poate să dispună de acea izbitură demonică. Mai întîi se pare că au fost construite din fier; apoi însă a fost inventat numitul aliaj din amestecul arămii și al cositorului, care e găsit mai bun la aruncarea pietrii cu mai multă siguranță și cu mai mare tărie. Iar forma să o descriem cum este, ar fi lucru de prisos, toți putînd-o vedea oriunde. Țeava fiind lungă, cu cît ar fi mai lungă cu atît piatra e repezită la o depărtare mai mare, încît a fost făcut un tun care arunca piatra, precum am aflat, pînă la șaptezeci de stadii zguduind primprejur pămîntul pe amîndouă distanțele. Și se pare că această putere a focului produce bubuitura și repeziciunea cu care e dusă piatra; căci acest element cînd e înghesuit, se pare că e de o putere demonică de tot mare, după cum și trăznetul îl produce gazul din aer cînd se aprinde. Zgomotul și repezitura se produc fie prin faptul că încărcătura, ceea ce nu este vid, cedează, fie prin puterea focului care este pus aici, după ce scăpărînd aprinde materia și neapărat, producînd această putere, are aceste două efecte. Dar se pare că puterea arderii este toată pricina și că pulberea sporește puterea ce o are focul din fire, spre a pune prin ardere în mișcare și a arunca foarte departe proiectilul...

* * *

Şi scrie Ducas — în a sa „Istorie turco-bizantină"
Tunul cel mare e adus în faţa Constantinopolei

1. „...Trecînd luna ianuarie şi fiind la începutul lui februarie, a poruncit ca tunul să fie transportat la Constantinopole; şi punînd treizeci de perechi la jug, îl trăgeau de partea cea dindărăt cei şaizeci de boi, spun boii boilor; şi pe de lături de tun 200 de bărbaţi, şi de o parte şi de alta, ca să-l tragă şi să-l îndrepte ca să nu alunece din drum; şi înaintea trăsurilor 50 de dulgheri să facă podeţe de lemn pe unde drumul nu e neted şi cu ei lucrători 200. Şi drumul a ţinut februarie şi martie, pînă ce-au ajuns într-un loc, cinci mile depărtare de Constantinopol.

2. Căci mai înainte a fost trimis Caragea-bei cu armata asupra cetăţilor de la Marea Neagră, adică Mesemvria, Aheloon, Bizon şi celelalte şi le-au cucerit. De asemenea şi turnuleţele de pază a sfîntului Ştefan, aşezate înspre Silivria, le-a luat cu război şi pe toţi cei dinăuntru i-a măcelărit; celelalte turnuri şi Epibate i s-au închinat; şi cîţi i s-au predat, au scăpat întregi, cei ce s-au împotrivit însă, le-au tăiat capul. Dar Silivria a rezistat cu lupta.

3. Aducînd deci tunul la locul în care li s-a poruncit şi ordinul pentru Caragea-bei, ca să-l păzească, a sosit cu oştile să calce împrejurimile Constantinopolei şi să nu lase pe bizantini să iasă din porţile oraşului.

4. Şi toată iarna au iernat acolo trei steaguri de ostaşi din Misia şi Paflagonia, ca să ţină sub pază oraşul şi ca bizantinii să nu poată ieşi şi face năvală asupra turcilor. Şi s-a făcut tabără mare şi bizantinii nu erau în stare să facă ieşiri. Şi totuşi dinspre mare, cu direme şi trireme pustiau şi ei pînă la Cizic satele turcilor aşezate de-a lungul marginii mării şi pe mulţi îi jefuiau şi pe unii dintre ei îi ucideau, pe alţii îi aduceau în Constantinopole şi-i vindeau. Şi cu aceste hărţuieli a sosit şi primăvara şi au început să se numere zilele din postul cel mare.

* * *

Tot Ducas în „Istoria turco-bizantină"

Tunul cel mare bate zidul

...Şi acestea le-a făcut pe mare, pe uscat însă aducînd tunul cel mare de tot, l-a aşezat în faţa zidului aproape de poarta sfîntului Roman. Şi meşterul însemna punctul, căci mai avea puse alături două ţevi de tun, cuprinzînd pietre potrivite din fire ca de... litre ; şi cînd voia să tragă cu tunul cel mare, determina mai întîi locul, dînd cu cel mic, şi atunci ochind bine, repezea din cel mare. Şi cînd a tras prima descărcătură şi cei din oraş au auzit bubuitura, au rămas înlemniţi şi au început să strige : „doamne, miluieşte !"

Fiind săptămîna luminată, icoana Prea Curatei Născătoare de Dumnezeu se afla atunci ca de obicei la palat ; şi de atunci deseori o duceau în procesiune la mînăstirea Maicii Domnului cea ca o ţarină şi icoana a stat acolo pînă la căderea Constantinopolei. Atunci s-a împlinit ceea ce a spus Dumnezeu prin gura proorocului Ieremie : „La ce-mi aduceţi tămîie din Saba şi scorţişoară bine mirositoare din pămînt de departe ? Arderile de tot ale voastre nu sînt primite şi jertfele voastre nu-mi sînt plăcute. Pentru aceea spune domnul : Iată, eu boală dau peste poporul acesta şi se vor îmbolnăvi de ea părinţi şi copii împreună ; vecinul şi aproapele lui vor pieri. Acestea spune domnul : Iată, o oaste vine de la miază noapte şi popor mare ; şi împăraţi mulţi se vor scula de la capătul pămîntului şi vor purta arc şi lance. Îndrăzneţ este şi nu va şti de milă. Glasul lui ca marea furioasă. Călare şi în care de luptă se vor ridica la război ca un foc asupra ta, fiică a Sionului".

Născocitorul de meşter al acelei răutăţi, ce meşteşug ştia ca tunul să nu crape ? Căci am văzut tunuri slobozind proiectile cu iarbă de puşcă ; şi după împuşcătura încărcăturii, dacă tunul nu era păzit şi acoperit cu pături groase de lînă, crăpa îndată ca sti-
 cla ; chiar după atîta băgare de seamă, dacă trăgea

de două sau cel mult de trei ori, crăpa pentru că aerul pătrundea în profunzimile găunoase ale metalelor. Acesta însă ce făcea? După ce piatra era descărcată, tunul încă fiind fierbinte de căldura silitrei și a pucioasei, de îndată îl stropea bine cu untdelemn și cu aceasta se împlineau neajunsurile de pe urma aerului dinăuntrul porilor lui și atunci răceala domolită de căldura untdelemnului nu putea acționa și tunul își păstra cu ușurință puterea de acțiune, pînă ce a contribuit la căderea Constantinopolei; ba, încă și după aceea este păstrat întreg și lucrează la dorința tiranului.

Lovind și zguduind zidul, a voit să arunce de-a doua oară în același loc alt bolovan. Și întîmplîndu-se să fie acolo solul lui Iancu, și-a bătut joc de aruncătură spunînd: „Dacă vrei ca zidurile să cadă cu ușurință, îndreaptă tunul în altă parte a zidului la o depărtare de la lovitura întîi de cinci sau șase stînjeni și atunci potrivind ca întîia, dă-i drumul la a doua. Și după ce aceste două capete au fost bătute bine, atunci dă o a treia lovitură, așa că acele trei lovituri să se găsească în forma unui triunghi; și atunci vei vedea un perete ca acesta căzînd la pămînt". Și i-a plăcut sfatul și meșterul a făcut așa și așa s-a și întîmplat.

* * *

Iar Critobul din Imbros — cronicar al Porții otomane care a scris — „Din domnia lui Mahomed al II-lea", ne arată în cap. 1-29:

Turnarea unui tun foarte mare; tăria lui.

1. Făcînd aceasta așa, chemă turnătorii de tunuri și ține sfat cu dînșii asupra turnurilor și zidului, cum să fie dărîmat mai ușor. Iar aceia îi făgăduiesc

că dărîmarea zidului e foarte uşoară, dacă la tunurile existente, căci ei făcuseră mai înainte şi altele, vor mai face încă unul, care, după spusele lor, să fie în stare să sfarme şi să surpe zidul; şi pentru acest tun e nevoie de multă cheltuială şi de foarte multă aramă şi de multe altele.

2. Şi de îndată, mai repede decît cuvîntul, le pune din belşug la dispoziţie tot ce le trebuie, iar ei toarnă tunul, un lucru înfricoşător la vedere şi cu totul de necrezut, dacă ţi l-ar spune. Şi am să spun, pe cîte cu putinţă, cum a fost lucrat, cum arată şi ce putere avea.

Multe zile în rînd a fost frămîntat lut, încît să poată fi lucrat, dintr-un pămînt foarte gras şi curat şi fin în compunerea lui şi a fost amestecat bine cu totul la un loc, cu cîlţi de in şi cînepă şi cu altele de acest fel, tăiate în bucăţele, care leagă bine, aşa încît să fie cu acestea un singur aluat ce se ţine întru una şi nu se poate rupe.

3. Din acesta a fost făcut o formă rotundă lungă ca un sîmbure pentru o ţeavă; lungimea îi era de patruzeci de palme; şi jumătatea de dinainte, unde avea să fie băgată piatra, avea douăsprezece palme, în cerc, circumferinţa grosimii, jumătatea de dinapoi însă la coadă, unde avea să fie pusă aşa-zisa iarbă, avea patru palme circumferinţa grosimii, sau şi ceva puţin mai mult, ca în proporţie, cred, cu întregul.

Şi a mai fost făcută şi altă formă exterioară ca să încapă cea dintîi, scobită cu totului tot, ca un fel de teacă, numai mai largă încît să poată cuprinde sîmburele şi cu un gol împrejur; iar golul între amîndouă formele era egal peste tot în toate părţile ca de o palmă sau şi puţin ceva mai mult; acest spaţiu avea să primească bronzul topit din cuptor, ca chipul tunului să se închege.

4. Forma aceasta, cea din afară adică, a fost făcută tot din lutul acela; şi construcţia în întregimea
38 ei a fost încinsă şi întărită cu fier şi lemn şi pe din

afară, sprijinită cu pămînt şi pietre, ca greutatea cea mare a bronzului, curgînd înăuntru, să nu spargă forma şi să strice chipul tunului.

5. Aproape însă, de o parte şi de alta, au fost făcute două cuptoare pentru topirea bronzului, foarte tari şi temeinice pe dinăuntru lucrate din cărămizi arse şi din lut bine lucrat şi foarte gros, iar pe din afară pe de-a întregul din bolovani foarte mari şi din var şi întărite cu orice alte materiale bune la aceasta.

6. În topitoare a fost aruncată o mare cantitate de aramă şi cositor în greutatea de multe talante, precum se vorbea, la vreo mie cinci sute talante; peste acestea a fost pusă şi o mare mulţime de jar, în topitoare şi stive de lemn pe dinafară, ca şi clădite şi de sus şi de jos şi învelind din toate părţile pînă la fund cuptoarele, afară, fireşte, de gurile de scurgere.

7. Împrejurul cuptoarelor suflau foi din răsputeri, şi au ţinut aprins necontenit focul trei zile întregi şi tot atîtea nopţi, pînă ce tot bronzul a fost topit cu totului tot şi muiat, de curgea ca apa. După aceea deschizînd gurile de scurgere, s-a revărsat bronzul prin făgaşe în forme, pînă ce s-a umplut cu desăvîrşire întreg spaţiul gol şi a învelit în întregime sîmburele dinăuntrul şi a mai curs peste acesta un cot deasupra. Şi aşa tunul era turnat acum.

8. După acea, bronzul răcindu-se şi întărindu-se, a fost curăţat de sîmburele dinăuntru şi de învelişul de afară şi răzuit şi lustruit, lucea cu totului tot. Şi aşa a fost turnat şi aşa arată tunul. Şi am să spun şi tăria lui.

Mai întîi era turnată aşa-numita iarbă, de umplea îndesat partea dindărăt şi ţeava tunului pînă la gura celeilalte părţi a ţevii, unde venea pus bolovanul.

Apoi, în gura aceasta era băgat un cep mare de lemn foarte tare, care, bătut cu drugi de fier, era îndesat cu putere apăsînd încărcătura dinăuntru, în-

chizînd şi strîngînd iarba de puşcă aşa de tare, încît orice s-ar întîmpla, să nu poată fi scos de acolo în alt chip decît prin puterea ierbii, cînd a fost aprinsă. După aceea era băgat bolovanul şi apăsat înăuntru, pînă ce ajungea alăturea de cep şi-l înţepeneau de jur-împrejur.

După aceea, îndreptînd tunul spre ţinta în care aveau să bată, şi potrivindu-l spre ţintă prin oarecare mijloace şi calcule în legătură cu depărtarea, aduceau apoi bîrne mari de lemn, proptindu-le bine ; şi deasupra lui puneau bolovani foarte mari, îngreunîndu-l şi înţepenindu-l de sus şi de jos şi dindărăt şi din toate părţile, ca să nu fie mişcat din locu-i prin puterea repezirii şi prin tăria smuciturii şi să nu bată undeva dincolo de ţintă.

Apoi îi dădeau foc, aprinzînd iarba de puşcă printr-o gaură mică dindărăt. Şi aceasta aprinzîndu-se mai repede decît cuvîntul, mai întîi se făcea un vuiet îngrozitor şi pămîntul dedesubt pînă departe de zguduia şi se producea un bubuit nemaiauzit şi după aceea cu o trosnitură strașnică şi cu un pocnet înfricoşător, totul de primprejur fiind cuprins şi înnegrit de foc, cepul dinăuntru împins de suflarea uscată şi fierbinte, cînd ieşea, repezea bolovanul cu multă putere.

Dus cu iuţeală mare, se izbea cu putere strașnică de zid şi deodată îl zguduia şi-l surpa şi-l strica şi fărămiţa în multe bucăţi, împrăştiindu-le în toate părţile şi omorînd pe cei ce se întîmplau pe aproape. Şi uneori dărîma o parte întreagă, alteori o jumătate, alteori mai mult sau mai puţin din zidul dintre două turnuri sau din parapet şi nimic nu era aşa de puternic sau de rezistent sau o grosime de zid atît de tare, încît să poată rezista cu succes puterii atît de mari cu care era izbit bolovanul.

Şi era un lucru de necrezut şi o arătare stranie acest tun, pe care împăraţii şi căpitanii din antichitate nici nu-l aveau, nici nu ştiau de el ; că de l-ar fi avut, nimic nu le-ar fi stat împotrivă şi nu le-ar fi rezistat la asedii şi nu le-ar fi lipsit mult să strice

și să dărîme și zidurile cele mai puternice ; și nici osteneli nu ar fi avut să zidească ziduri și să tragă șanțuri și să ridice valuri și să facă galerii subterane și altele de acestea, spre a-și supune orașe și cuceri cetăți, ci toate li s-ar fi supus mai repede decît cuvîntul, zdruncinate și culcate la pămînt de tunuri ; ci nu erau de acestea.

Căci aceasta e o invenție nouă a germanilor și celților de vreo sută cincizeci de ani sau ceva mai mult, o născocire foarte înțeleaptă și adînc gîndită ; și mai ales compoziția ierbii de pușcă și pregătirea ei dintr-un amestec de materii pline de căldură și foarte uscate, din silitră, pucioasă și cărbune și ierburi dătătoare de un gaz uscat și fierbinte care, închis bine într-un corp strîmpt și puternic de bronz și bătucit și neavînd de loc altă ieșire decît aceasta, împins dinăuntru cu multă tărie, are drept rezultat o putere și o repezire atît de mare și de însemnată, ba deseori face ca bronzul să crape.

Și pe această mașinărie nu se găsește nici un nume antic, doar dacă l-ar fi numit careva mașină distrugătoare de ziduri, iar oamenii de acum o numesc toți cu un nume comun tun. Și particularitățile tunului sînt unele ca acestea, pe cît mi-a fost cu putință să le aflu și pe cît am fost în stare să le expun.

Să revenim acum la Laonic Chalcocondil — „Expuneri istorice" —

„Împăratul așadar a adus deîndată aproape de oraș mașinăriile de război, unele într-un loc, altele într-altul și, punînd în poziție de tragere două tunuri, a început să bată zidul. Un tun a fost așezat în direcția palatului împărătesc al elinilor, iar celălalt în direcția porții numite „a lui Roman", unde își avea tabăra însuși împăratul. Au fost puse tunuri în poziție de tragere și în multe alte locuri ale taberei, trăgînd asupra elinilor. Acestea însă două, cele mai

mari, aruncau fiecare o piatră grea de doi talanți și mai mult. Pietrele însă care erau negre, se zice că omenii însărcinați cu acest lucru le-au adus de la Marea Neagră în tabăra împăratului.

Dar avea împăratul un tunar cu numele Orban, dac de neam ; acesta a fost înainte la elini și i-a părăsit pentru că nu avea din ce trăi ; și a venit la Poarta împăratului. Atunci acesta a fost primit cu leafă mare și a avut grijă de pregătirea tunurilor.

Și tunurile trăgeau așa. Mai întîi trăgeau două tunuri mai mici, așezate de o parte și de alta a tunului celui mare, aruncînd o piatră grea de jumătate de talant. Și aceste două pietre repezite zdruncinau zidul. După cele două pietre era aruncată și o piatră mare avînd o greutate de trei talanți ; și o bună bucată de zid a fost surpată ; căci piatra era dusă cu o repeziciune minunată și cu o lovitură ce întrece orice margini, și făcea o stricăciune nimicitoare. Se mai spune că bubuitura tunului era oarecum de neînchipuit și ajungea primprejur patruzeci de stadii zguduind pămîntul. Zidul de afară și turnurile au fost surpate de tunuri și cel dinăuntru era lovit. Peste zi, tunul trăgea șapte pietre și peste noapte una, făcîndu-se de cu ziua semnul unde trebuia să tragă. Și așa, de de la început, spaimă și frică i-a cuprins deodată pe elini..."

* * *

ALTE DOCUMENTE LĂMURITOARE DESPRE PERSOANA LUI VLAD VOIEVOD, ZIS DRACULA, ZIS ȚEPEȘ

Kodja Husein, reis-effendi (prim cancelar) al Porții otomane, scrie în a sa lucrare „Beda' I ul Veka' I" :

„De asemenea și sultanul cel luptător pentru Islam, trecînd peste Dunăre cu mai mult de 200 000 de oșteni victorioși, a împodobit tot pămîntul Țării Ro-

mâneşti cu corturi de diferite culori. Atunci, făcîndu-l pe Evrenosoglu Ali-bei sedar peste acîngii, l-au trimis pentru pustiirea Ţării Româneşti...

...Mahmud-paşa, care mergea înaintea oştii, călăuzind-o, a nimerit deodată peste un loc de popas. Aici, pînă la o depărtare de şase leghe (fersah), nu se găsea nici o picătură de apă şi soarele fiind dogoritor peste măsură, căldura era aşa de mare, încît zalele se muiau ca lumînarea. În acel şes dogoritor peste măsură, luptătorilor pentru Islam li se uscaseră buzele. Din locul acela „turcii" au plecat spre un palat (serai). În clipa sosirii, pe cînd spahiii nu-şi potoliseră încă setea, a apărut din partea ghiaurilor o ceată nenumărată."

* * *

Iar despre Vlad-Vodă Ţepeş aflăm în Letopiseţul Cantacuzinesc : „Istoria Ţării Româneşti"

Vlad-vodă Ţepeş. Acesta au făcut cetatea de la Poienari şi au făcut sfînta mînăstire ot Snagov. Mai făcut-au un lucru cu orăşanii den Tîrgovişte, pentru căci dovedise că boierii tîrgovişteni l-au îngropat pă un frate a lui dă viu. Şi, pentru ca să afle adevărul, căutînd pe frate-său în groapă l-au găsit cu faţa în jos. Cînd au fost în ziua Paştilor, fiind toţi orăşenii la ospeţe, iar cei tineri la hore, aşa fără veste pre toţi i-au înţepat de au ocolit cu ei tot tîrgul, iar ciţi au fost tineri cu nevestele lor şi cu fete mari. aşa cum au fost împodobiţi în ziua Paştilor, pre toţi i-au dus la Poienari de au lucrat la cetate, pînă s-au spart toate hainele dupre ei şi au rămas toţi dezvăscuţi în pieile goale. Pentru aceia i-au scos nume Ţepeş. Domnit-au ani 15.

* * *

Semseddin Ahmed Bin Suleiman Kemal-paşa-Zade ; mare muftiu al Porţii otomane — scrie în a sa lucrare : „Tevarih-I Al-I Osman"

„Despre aceea că stăpînul (Sehriyar) Ţării Româneşti a devenit neascultător (ak) faţă de sultanul lumii, precum şi despre aceea că prin capul acelui răsculat, cu sîrşit nenorocit, a suflat vîntul tulburării (Bad-I-Fesad).

Nenorocitul de stăpîn al Ţării Româneşti, care în gura musulmanilor şi ghiaurilor şezători sau în trecere devenise cunoscut sub numele de voievodul Ţepeş (Kazîklu voivoda), avînd obiceiul de a trage în ţeapă pe cei pe care îi osîndea la moarte pe vremea sa, fusese de aceea poreclit Kazîklu (Ţepeş).

...El slujise o vreme la înalta Curte a sultanului cel ocrotitor al lumii. Murind tatăl său Dracula, padişahul cel dătător de coroane îi acordase vilaietul Ţării Româneşti. El devenise cunoscut prin marea măreţie a sultanului şi plecase de la pragul său cel aducător de fericire cu steag cu vîrf aurit şi cu spadă împodobită cu aur.

Prin osîndirile sale la moarte, el pîrjolise Ţara Românească pînă la ceruri, iar răutăţile sale se răspîndiseră pe tot întinsul ţinuturilor acelora.

Pentru el nu însemna păcat să-şi distrugă pînă şi propria sa avere şi să verse chiar sîngele soţiei şi al copiilor săi.

Pentru crime puţine el aducea multe necazuri şi pentru un pic de răutate el dădea pedeapsă foarte mare.

„Pentru puţine păcate, el dădea pedeapsă mare,
Faţă de nimeni nu avea milă şi îndurare".

Dacă vreun ghiaur săvîrşea o trădare şi dacă omuciderea aceasta se întîmpla lîngă el, atunci el trăgea în ţeapă pe acel hain şi chiar pe toţi ghiaurii din satul acestuia, împreună cu soţiile şi cu copiii lor,
 pînă şi pe copiii mici, şi nu lăsa să fie daţi jos. Dacă

vedea pe cineva coborînd pe careva dintre morți, atunci legea de osîndă a acelui sîngeros era ca acela să fie spînzurat de țeapă în locul lui. Reședința de domnie a acelui nenorocit rătăcit era o cetate de lemn (Agaç Hisar); zicînd că „voi face o grădină din ea", el pusese să se împletească garduri pe amîndouă părțile drumului, pe o întindere de șase leghe (mil), și pusese să fie trași acolo în țeapă rebelii din propriul său ținut și cei din vilaietul Moldovei, precum și cei din țara ungurească, pe care putuse să-i prindă. Locul dintre împletiturile mai sus-arătate, care era grădina sa, se umpluse cu criminalii (djinayet ehli) pe care îi trăsese în țeapă, omorîndu-i prin osîndire la moarte. Sîngele proaspăt împrăștiat pe jos forma lalelele înflorite ale acelei grădini, iar tigvele oamenilor era fructele coapte, atît vara cît și iarna, ale pomilor.

...De asemenea el era vestit printre cei de o seamă cu el și în privința meșteșugului de a conduce oști (sipah salarlik). La fel, era unic și în serdărie, un al doilea ca el nefiind în țara ghiaurilor...

„Bizuindu-se pe sultanul lumii, el făcea ca pînă
și o sută de dușmani să-și întoarcă fețele,
În cele din urmă afurisitul acela a devenit îngîmfat și și-a închipuit că este satana".

Pornirile sale lăuntrice, atițîndu-l, l-au scos de pe drumul cel drept și l-au făcut să se răzvrătească și răsculîndu-l pe acela împotriva binefăcătorului său, l-au făcut să devină rebel.

El a supărat ținuturile aflate la hotarele Țării Românești și i-a necăjit foarte mult pe musulmanii aflați în acele locuri. În timpul expediției mai sus-arătate, Ishak-pașa fusese pus să stea în capitala Adrianopol (Edirne) pentru a păzi tronul, dar neavînd putere să-l calce în picioare și să-l lovească cu pumnii pe acel rătăcit plin de îngîmfare, el înghițea toate de nevoie."

* * *

Nicolae de Modrussa — legat al papei Pius al II-lea pe lîngă regele Hunilor (Matiaş) ni-l descrie astfel :

„Pe tiranul Valahilor, Draçul, nume cu care ei numesc diavolul, l-am văzut captiv pe cînd îndeplineam funcţia de legat al papei Pius al II-lea pe lîngă regele Hunilor. Era nu foarte înalt de statură dar foarte vînjos şi puternic, cu înfăţişare crudă şi înfiorătoare, cu nasul mare şi acvilin, nările umflate, faţa subţire şi puţin roşiatică, în care genele foarte lungi înconjurau ochii verzi şi larg deschişi, iar sprîncenele negre şi stufoase îi arătau ameninţători ; faţa şi bărbia erau rase, cu excepţia mustăţii. Tîmplele umflate sporeau volumul capului. Un cap ca de taur lega ceafa înaltă de umerii laţi pe care cădeau plete negre şi încîrlionţate"...

V

Primul lucru pe care l-am făcut — am pustiit totul din calea lui. Totul. Şi sate, şi hambare, şi lanurile care, binecuvîntate de soarele cald al acelei luni de mai, începuseră a da în pîrg. Ştiam eu : era obiceiul musulmanilor dintotdeauna care luaseră de la Persani ştiinţa cititului în stele şi a prezicerilor de vremuială, de a-şi începe întotdeauna campaniile lor în Europa o zi, două sau trei după sfîntul Gheorghe. Asta însemna că se porneau atunci cînd ştiau sigur că au scăpat de zăpezi şi drumuri noroioase care să le-ngreuneze înaintarea şi că socoteau să ajungă pe pămînturile ce voiau să le cucerească atunci cînd pe ele se puteau găsi şi păşuni pentru vite şi făină pentru oameni. De asta, obiceiul nostru, al românilor, de-a arde totul din calea lor şi, ca bunicul meu Mircea, de a-i atrage în rovine, acolo unde apa stă tot timpul anului iar noroaiele de care-au vrut ei

să scape citind în stele și alegînd vremea de după sfîntul Gheorghe, sînt veșnice. Pentru că nu există armată, oricît de trufașă și cu oricît de grele arme ar avea ea, să mai iasă la lumină cu fruntea curată după ce-ai băgat-o-n smîrcuri și noroaie. Așadar m-am întrebat eu, că doară asta este întrebarea cea mare a vieții mele : cum mă apăr eu, țară mică, armată vrednică dar puțină, în fața puzderiei cu care marea împărăție hrăpăreață vine asupra mea ? Cum o fac eu, nu numai să plece din fața mea, dar să știe că n-are ce căuta aici, să se sperie cînd aude de numele meu și să mă lase-n plata Domnului și-a sărăciei mele ? !...

Și, dacă am avut armată puțină, am aflat răspuns în priceperea bunicilor mei, Basarabii Țării Românești după tată și Mușatinii Moldovei tale, după mamă, Ștefane !... Ce-am învățat de la tata, ce-am auzit despre Mircea, ce-am văzut la tatăl tău Bogdan cînd am luptat alături de el la Crasna, asta am făcut. Adică, mi-am înfrățit puținii oameni cu locul pe care ei se născuseră și pe care-l aveau de apărat. Le-am înzecit puterile, făcîndu-i una cu codrul, cu rîurile, cu cîmpiile. Pentru că le-am băgat pe toate acestea în luptă, alături de oștenii mei. Și, pentru că știam că ele nu pot să între-n luptă decît alături de oștenii mei care le cunosc, cărora le-au fost leagăn ; că ele nouă ne sînt scut, iar cotropitorului dușman, nouă ne sînt frați, iar cotropitorului călăi, nouă ne sînt hrană și mîngîiere și leac, iar cotropitorului potrivnici.

Și astfel, cît vezi cu ochii Cîmpia Dunării și Bărăganul din spatele ei, de la Brăila, unde coborîse de pe corăbii o parte a armatei sultanului, și pînă la Turnu, unde venea acum grosul, am prefăcut-o în cenușă. Numai pădurile i le-am lăsat, loc bun și sigur pentru oamenii mei care, chiar și de n-ar fi avut numărul ca să se poată ascunde în toate, erau înlocuiți cu amenințare către dușman de fiecare copac, de fiecare trunchi de care el nu îndrăznea să se apropie pentru că nu știa ce-l așteaptă din spate.

Astfel, întîi am îngropat grînele. Care unde-au putut, în locuri numai de ei ştiute, ca să le poată dezgropa şi se hrăni atunci cînd va trece urgia. Al doilea lucru a fost mutarea cursurilor rîurilor, în locuri netede şi băltoase în care apa stă fără să curgă şi face mocirla mare. Mocirla aceasta e bună pentru că, în mijlocul ei, ochiul de apă ţine viaţa peştilor şi găseşte românul ce mînca atunci cînd se întoarce din pribegie, iar pe margine, rovina face să se-afunde şi să se-mpiedice paşii cailor şi ai oştenilor năvălitori. Al treilea, am dus familiile şi vitele la locuri de adăpost, fie în cele înconjurate de ape, fie sub munţii cei mari care ne despart de Ţara Bîrsei. Pentru că, ştiut este pentru un domn şi voievod ca nu cumva să lase pe acei copii ai dregătorilor săi sau ai ţăranilor săi înaintea duşmanilor săi, cînd aceştia pornesc cu război împotriva sa. Nu te vor simţi domn şi nu ar vrea să te ştie dacă tu cu oştile eşti dincoace şi astfel duşmanii tăi pot să lovească şi să prindă şi să robească pe copiii dregătorilor şi ţăranilor tăi. Pentru că, atunci, dacă vor vedea dregătorii şi ţăranii că au fost robiţi copiii lor, ei te vor lăsa şi vor merge pe urma copiilor lor. De aceea, grija a fost ca pe fiii şi fiicele tuturor, pe toate neamurile şi avuţiile care le-au putut lua, să le dăm departe în dosul oştirii. Şi, după acestea, am dat foc. Am pîrjolit toate cîmpurile şi toate păşunile şi chiar satele le-am pîrjolit, ca să nu găsească duşmanul decît pustie, iar hrană să-i fie cenuşa. Oamenilor nu le păsa, că era mai bine să le ardă bordeiul decît să-i ia păgînul şi să-i ducă în robie veşnică. Iar de se-mpotrivea cîte un boier cu gîndul la curţile sale, frumos îl ridicam în ţeapă deasupra lor, ca să-şi poată privi în voie averea de care nu se mai sătura. Acestea făcînd, nu ne-a mai rămas decît să otrăvim puţurile ce nu se lăsau secate şi băltile şi gurile de izvor, iar apoi să scoatem în calea cea mare, pe unde avea să treacă oastea împăratului, toţi ciumaţii pe care-i găsisem în ţară. Acestora, dîndu-le rachiu
 şi usturoi ca să reziste, le-am vorbit apropiindu-mă

de ei ca să le arăt că sînt oameni, că-i socotesc oameni și că pe mine nu mă respinge boala lor, ci simțirea lor, sufletul lor de oameni încă în viață pe acest pămînt al nostru, mă apropie.

Erau ca la vreo trei sute de ciumați, ființe zdravene încă, doar cu ochii fierbinți duși în fundul capului de chemarea morții. S-au plecat în fața mea, iar eu n-am avut tăria să-i opresc spunîndu-le că ei nu mai trebuie să se plece în fața a nimic ce este pămîntean, pentru că ei sînt porniți către dincolo, unde vor fi împărați. Și eu, cel care obișnuiam să mă uit în ochii morților să le descopăr căința, sau trufia înghețată, m-am muiat foarte în fața acestor ființe tinere și bătrîne, frumoase și urîte, cele frumoase urîțite de raza morții, cele urîte parcă tot de ea înfrumusețate, și le-am vorbit sincer :

— Fraților, căci frați îmi sînteți în moartea care ne așteaptă pe toți, mă bizui pe voi !...

Iar ei, care fuseseră aduși de slugile ce se țineau laoparte, și crezuseră că eu, cu ființa mea iute, voiam să mă scap de ei, să-i ard, ca pe holde și ca pe cîmpuri, au căpătat altfel de chip, întrebător și mînios, ca în fața batjocurii. Ba, un bătrîn ce-ncepuse a ține mîinile departe de trup din pricina gîlcilor ce ajunseseră a i se umfla la subsori, un bătrîn a cărui față neagră, cu ochi răi, unul mai închis și altul mai deschis, unul mai chiorît mîniindu-se și altul holbat către cealaltă lume, mi-a strigat cu buzele strînse pe gingiile goale :

— Da' nu ne mai batjocori, doamne, și scapă-te odată de noi prin foc, prin sabie, prin ce vrei, că, doară, ca să ne tragă-n țepi nu s-o mai atinge nimeni de noi !...

Va să zică ei asta credeau !... Zapciii care-i mînau de la distanță de teama molimei, spre asta le împinseseră gîndul. Atunci am strigat fiindcă n-aveam vreme iar eu voiam să-mi văd puterea de a schimba lumina lîdă de pe chipurile lor de coșmar. Am strigat crunt :

— Da' ce, voi mă credeți prost să-mi pierd vremea omorîndu-vă !...

Strigătul meu a fost convingător. Ei m-au crezut. I-am văzut mișcîndu-se, apropiindu-se de mine și mi-am dat seama că, pînă atunci, eu eram pentru ei ciumatul, fiindcă eu veneam către ei, iar ei nu veneau către mine.

— Toți o să murim — m-am îmbărbătat eu strigîndu-le iarăși acelor fețe nebunești ce clocoteau parcă în jurul meu. Și, dacă mă atinge la noapte, sau mîine, o sabie dușmană, eu am să mor înaintea voastră !... Dar pînă am să mor, am să lupt, și chiar dacă se întîmplă moarte, voi lăsa numele meu cu slavă ! De asta v-am chemat pe voi aici, să fiți oștenii mei pînă veți muri și să vă arunc în luptă !

M-au înțeles, s-au strîns sfioși în jurul calului meu și-au întins mîinile cu căldură, oprindu-le abia la jumătate, ca dîndu-și seama. Și atunci am sfătuit cu ei, mai sufletește decît am sfătuit cu cineva vreodată, și-am plănuit cum se vor împărți în pîlcuri și se vor răspîndi pe drumul pe care va porni armata sultanului și cum vor pătrunde în tabăra lui, printre soldații lui, la bucătării și la provizii, mai ales, și cum vor scuipa unde se va putea, și cum vor lăsa în culcușuri bucăți din hainele lor, și cum vor mînji trupurile celor în somn cu puroiul buboaielor lor, iar, de-i va descoperi vreo strajă și va încerca să-i alunge, ei să nu se lase și, chiar de acela îi va omorî cu iataganul, să le cadă în brațe, să-i atingă, să-i îmbrățișeze și să-i sărute de se va putea pe nas, pe gură, îmbăloșindu-i foarte.

Iar ei, ciumații, nu numai că m-au înțeles, dar s-au închinat întru slava mea, pentru că, din netrebnicioși ce erau, eu am făcut din ei oameni de trebuință, luptînd cu folos pînă la moartea ce tot avea să le vină. Erau luminați, și-mi ridicau slavă cum nu mi-a ridicat, poate, nimeni nici o dată cu atîta sinceră credință. Iar eu îmi vedeam chipul slab, pătimaș, pe care-l știam urît și neprietenos, cum se
50 oglindea în ochii lor strîmbați și înfierbîntați de

moarte. Era parcă mai urît, amestecat cu urîţenia hîdă a morţii de pe obrazele lor, şi mai diavolesc decît spun duşmanii : luminat în privirile cărora le dădusem cea mai mare plăcere înainte de moarte.

De atunci, de cîte ori întîlneam o oglindă, peste asceza rea a obrazului meu luminat de ochii aceştia mari ca de spînzurat, eu mă văd ca o pasăre cu clonţ greu ce vine din iad, aducînd lumină ciumaţilor. Iar capul meu mi se pare nefiresc pentru mine, cu toate că mi-l cunosc atît de bine şi-i ridic în fiecare zi vîrfurile mustăţii împotriva ascuţişului bărbiei. Rămîn cu privirile în gol, înconjurate de genele mari ce-acoperă cearcănele chinurilor mele, şi trebuie să-mi recunosc mie că nici o dată n-am fost mai frumos şi mai aproape de heruvimi decît atunci cînd le-am dat rost pe lume ciumaţilor.

VI

Pregătind noi cu grijă toate acestea, am trăit marea bucurie de a vedea şi oastea înmulţindu-se. Veneau de pretutindeni, la chemarea mea, ţărani cu furci şi coase şi ghioage, pentru că mai fuseseră cu mine şi-n iarnă, şi erau nu numai mîndri că-i luam tovarăşi de luptă alături mie, cum îndeobşte se întîmplă numai cu boierii, ci şi fiindcă începuseră să simtă că, sub schiptrul meu, ţara capătă altă fiinţă, se curăţeşte de duşmanii dinlăuntru şi nu se-nfricoşează în faţa celor de afară. Aşa că mi-am făcut oastea ca la douăzeci de mii, în vreme ce, pe-a lui, pe-a sultanului, dac-o scăzusem cu cei douăzecişinouă de mii cîţi i-am înmormîntat fără hoge lui Mahmud-paşa, o socoteam acum la două sute douăzeci de mii şi încă vreuna.

Le-am dat noilor veniţi arcuri şi m-am preumblat printre ei pînă seara, văzînd migala tăcută cu care, însoţind liniştea ascunzătoare a pădurii, lucrau la să-

geți, pricepuți și liniștiți, așa cum, în gospodăriile lor, își făceau îndeletnicirile zilnice. Da, în ciuda boierilor mei cărora le tăiasem poftele de-a-și ține armatele lor și de-a mă ajuta pe mine cu ele așa cum le era cheremul, aveam oastea cea mare din talpa țării, pe care n-o mai avusese nimeni, de la bunicul meu Mircea — de amîndouă părțile de peste toată Dunărea pînă la Marea cea mare stăpînitor.

DOCUMENTE LĂMURITOARE DESPRE TERITORIUL ȘI POPULAȚIA DACIEI ÎN ACEA VREME :

Michael Bocignoli din Raguza : „Epistola Michaelis Bocignoli Ragusei ad Gerardum Planiam Maiestatis secretarium..."

„Această Valahie este mărginită dinspre răsărit cu cealaltă Valahie care e numită de Unguri Moldova și a fost numită de cei vechi Dacia... Se întinde în lungime de la apus la răsărit, cale de douăsprezece zile, în lățime de la miazăzi la miazănoapte cale de trei zile și mai mult... Nu este nicăieri în altă parte o mai mare mulțime de vite, iar herghelиile de cai sînt abea mai puțin numeroase ca turmele de vite mărunte. Se locuiește nu în orașe ci în sate dar cu populație foarte deasă. Căci în această țară sînt 15 000 de sate dintre care cele mai mici au cîte 50 de case, în ea sînt munți de sare pe care localnicii o taie așa cum pietrele în cariere și o vînd turcilor... Se folosesc de o limbă italiană dar ceva mai redusă, sînt creștini, dar
 schismatici. A fost odinioară la ei un domn pe care

ei îl numesc Dragul, bărbat ager și cît se poate de priceput în treburile ostășești. Acesta, nu numai că-și apăra cît se poate de bine țara sa, dar iarna cînd înghețа Dunărea cum se întîmplă adesea, călca hotarele turcilor și pustia cu focul și sabia. Înfuriat de acest lucru Mohamed, strănepotul lui Soliman care stăpînește acum asupra turcilor, trecînd Dunărea pentru a răzbuna vătămările a intrat în Țara Românească, dar Dragul nu i-a ieșit nicidecum înainte pentru că el își dusese de pe ogoare și din sate nu numai oamenii și vitele dar chiar și toate cele trebuincioase traiului în adîncurile pădurilor înconjurate de mlaștini, astfel că armata turcilor trebuia să-și aducă din altă parte cele de nevoie pentru hrană iar Dragul, pregătindu-și cîțiva călăreți noaptea, ziua foarte adesea, de cele mai multe ori ieșea din păduri pe drumuri ocolite și poteci cunoscute, și nimicea pe neașteptate pe mulți turci, fie în căutarea hranei fie depărtați mai mult de trupă ; uneori ataca tot grosul lor pe cînd nu se așteptau nicidecum la aceasta și după ce răpunea pe mulți, pînă să se adune, fugea iarăși în păduri și nu-l lăsa pe dușman să dea lupta în condiții egale."

* * *

Stolnicul Constantin Cantacuzino : „Istoria Țării Românești" :

„...Iară noi într-alt chip de ai noștri și de toți cîți sînt rumâni, țineam și credeam adeverindu-ne den mai aleștii și mai adeveriții bătrîni istorici și de alții mai încoace că valahii, cum le zic ei, iară noi, rumânii, sîntem adevărați romani și aleși romani în credință și în bărbăție, den carii Ulpie Traian i-au așezat aici în urma lui Decheval, dupre ce de tot l-au supus

şi l-au pierdut : şi apoi şi alalt tot şiragul împăraţilor aşa i-au ţinut şi i-au lăsat aşezaţi aici şi dintr-acelora rămăşiţă să trag pînă astăzi rumânii aceştea.

Însă rumânii înţeleg nu numai ceştea de aici, ce şi den Ardeal, carii încă şi mai neaoşi sînt, şi moldovenii, şi toţi cîţi şi într-altă parte să află şi au această limbă, măcară fie şi cevaşi mai osebită în nişte cuvinte den amestecarea altor limbi, cum s-au zis mai sus, iară tot unii sînt. Ce dară pe acestea, cum zic, tot romani îi ţinem, că toţi aceştea dintr-o fîntînă au izvorît şi cură."

* * *

Laonic Chalcocondil — „Expuneri istorice" — II

„...Este acest neam, dacii, viteaz în ale războiului şi are o organizaţie cu legi nu prea bune ; locuieşte prin sate şi e aplecat spre viaţă mai mult păstorească.

Ţara lor începînd din Transilvania, Dacia peonilor, se întinde pînă la Marea Neagră. Întinzîndu-se spre mare, are de-a dreapta fluviul Istru, iar la stînga ţara aşa-numită Bogdania. De Peonodacia îi desparte un munte ce se întinde mult, numit al Braşovului. Vecini îi mai are această ţară, pe o întindere nu mică, pe sciţii nomazi, neam mult şi bogat, supus împăratului Cazimir ; acestuia fiindu-i supuşi şi sciţii nomazi, merg ca ostaşi unde îi duce, acesta fiind în război de o vitejie nemaipomenită. Spre miazănoapte de aceştia sînt polonii, spre răsărit însă sarmaţii.

Dacii însă au un grai asemănător cu al italienilor, dar stricat întru atîta şi deosebit, încît italienii greu înţeleg ceva, cînd vorbele nu sînt exprimate desluşit, încît să prindă înţelesul, ce ar putea să spună... Se aseamănă însă cu italienii şi în alte privinţi şi în în-

tocmirea traiului de toate zilele și se folosesc de aceleași arme și de aceleași unelte încă și acum ca și romanii.

Dar sînt împărțiți în două domnii, în Bogdania și în țara aceasta de la Istru și au organizație cu legi nu prea bune. Au obiceiul să nu rămîne cu aceiași domni ci mereu după interesul lor să-i schimbe ; și-și pun cînd un stăpînitor cînd altul.

Pe acest Mircea, domn coborîtor din străbuni al acestui neam, chemîndu-l și l-au făcut stăpînitor, înlăturîndu-l pe Dan, care stăpînise mai înainte peste ei.

Acest Mircea avînd relații nu de puține ori cu țiitoare, a avut de pe urma aceasta nu puțin băieți din flori prin Dacia ; mai tîrziu, după o trecere de timp, după ce Mircea a murit, deseori s-au ridicat în Dacia domni unul dintr-o parte, altul din alta, urmînd la domnie pînă în timpul acesta...

...Dar și în Dacia năvălind peonii aceia sub conducerea lui Choniat, le-au pus domn pe Dan și au poruncit să asculte de el. Domnul lor Dracul, fiind izgonit și mergînd la Poarta împăratului, țara a ocupat-o acest Dan și pe cei care au ținut cu domnul Dracul, îi suprimă, ori unde afla că trăiește vreunul dintr-înșii. Aceștia se spune că au fost feciori din flori ai lui Mircea ; și pe unii dintre aceștia, plăsmuiți de către cei de neam mare și cu multă avere ai țării, ei caută să-i pună în domnia Daciei, cu intenția că ar putea fi în interesul și spre folosul lor, dacă sînt puși în domnie. De unul dintre aceștia, informîndu-mă, am aflat și știu neamul lor și cine le-a fost tatăl, ci nu mai scoate la știrea mulțimii, notîndu-le numele. Dan așadar a fost adus atunci de peoni la domnie și a ținut țara căutînd cu stăruință de atuncea să-și păstreze bunăvoința peonilor. Și cum guvernatorii împăratului care erau rînduiți aici la Istru, trecînd într-ascuns, făceau într-una stricăciuni țării, a trimis soli la împăratul și, cerînd pace, a izbutit ca să

o obţină, cerîndu-i-se să dea în fiecare an trei mii de arcuri şi patru mii de scuturi ; şi a făcut pace. Şi aşa dobîndind o situaţie prielnică pentru sine, domnea peste Dacia ; şi printr-un sol trimis la domnul Bogdaniei Negre, a făcut pace şi, înrudindu-se prin căsătorie cu dînsul, i-a stat într-ajutor în războiul ce l-a avut după aceea cu Dracul. Aşa îşi aranjase domnia şi în această situaţie îi era ţara."

* * *

Anton Verancsics (Verantio) — arhiepiscop de Strigoniu şi viceregе al Ungariei scrie în al său „Codex verantianus"

„Voi spune cît mai puţine cuvinte se va putea, ce am pornit eu să fac, şi desigur nu ca nişte lucruri noi sau necunoscute cu desăvîrşire... îndemnat mai ales de acest gînd, ca luînd seama la zdruncinarea creştinilor pe care zi de zi îi bîntuie şi îi frămîntă noi răscoale, să fie făcuţi atenţi aceia de care atîrnă soarta şi salvarea satelor creştine, şi treziţi la primejdia extremă care ameninţă tot restul Europei din pierderea acestor ţări, ei să vegheze şi să se străduiască din toate puterile ca măcar Transilvania — deoarece, cu Ţara Românească şi cu Moldova încă de mult se întîmplă rău — să nu cadă în puterea turcilor. Căci dacă s-ar întîmpla această nenorocire — de care să ne ferească Dumnezeu — atunci turcii, pătrunzînd în ea întocmai ca pana (de spart lemne) în trunchiul de copac, vor avea putinţa să ajungă uşor la oricare din ţările vecine ale creştinilor fără mare luptă, şi suprimînd chiar numele Dunării vor împinge mai adînc în Germania Istrul şi vor întinde mai departe stăpînirea lor, atît de prielnică ar fi Transilvania pentru succesele acestui tiran...

Acesta negreșit, așa precum este întărită pe dinăuntru de felurite obstacole ba ale munților, ba ale apelor și drumurilor și e păzită în afară în toate direcțiile de munții cei mai înalți și mai abrupți, cum dacă ar fi înconjurată de zidurile cele mai puternice, tot astfel îndrăznesc să spun că ar putea singură și prin ea însăși să îndestuleze cu grîne în cea mai mare parte puterea turcească și să o întrețină cu ajutoare bănești, atît de mănoasă este în bucate, îmbelșugată în vii, bogată în vite și plină de tot felul de minereuri de metale și de sare. Apoi turcii ar cerceta cu mai mare silință și sîrguință măruntaiele acestui pămînt decît ai noștri, care au fost lipsiți de oameni, de bani și de orice mijloace ca să nu zic că acestea au fost irosite cu desăvîrșire de neîncetatele lupte în afară și răscoale înăuntru...

...Istoricii confundînd numele geților și goților, și de asemenea ale danilor și dacilor, au socotit că geții și tracii, ale celor două Tracii — întrucît au locuit pe amîndouă malurile Istrului ar fi același lucru cu moesii.

...Căci și Strabo susține că geții și dacii ar fi unul și același popor desigur scitic, dar împărțit pe așezări deosebite, și că una din ele ocupa regiunea mediterană (centrală) spre Germania, iar cealaltă mai învecinată cu Pontul ar locui în partea de răsărit. Același lucru îl crede și Pliniu, decît doar că erau numiți geți de către greci și daci de către romani.

După marea împărăție a lui Burebista, au împărțit statul în două și unii s-au numit daci, alții geți... Iar geții erau negreșit aceia care acum ca moldoveni se întind cu Istrul în răsărit pînă la Pontul Euxin.

Iar davii, apoi dacii, azi se numesc transilvăneni și munteni, dintre care aceștia ajung la miazăzi pînă la Istru, iar aceia se îndreaptă către apus spre Ungaria și se întind pînă la Tisa, care era odinioară marginea întărită a Daciei.

...Dar în veacul nostru, li s-a dat acelora alt nume, căci aproape toţi apusenii numesc pe moldoveni dani şi pe munteni draguli măcar că nici românii înşişi nu folosesc acest nume, căci ei îşi zic romani, şi nici vecinilor nu le sînt destul de cunoscute, ci numai doar din auzite, şi nu tuturor, ci doar acelora care se îndeletnicesc cu literele.

Dar se crede că acest nume le-a venit lor prin fapta turcilor de la nişte principi ai lor, care întrucît şi înăuntru s-au purtat mai destoinic în cîrmuirea ţării, şi în afară s-au arătat mari şi vrednici de preţuire mulţumită virtuţii lor, a trecut asupra lor gloria tuturor înaintaşilor, şi numele lor s-a întins asupra întregului popor, şi s-a început mai întîi de către turci a-i numi draguli de la prea viteazul lor principe Dragula. Apoi de aici numele s-a răspîndit la italieni, şi aceştia folosindu-l în scrierile lor necunoscînd atît de bine un alt nume, celelalte neamuri şi l-au însuşit şi ele.

Ţara Românească, dacă nu pomenim diversele ape mai însemnate care curg prin ea prin tot locul, este scăldată de Olt, care se naşte la locuitorii din secuime ai Munţilor Carpaţi şi trece din Transilvania prin munţii Sibiului în mijlocul cărora este cetatea Tălmaciului clădită pe ruinele unui municipiu roman şi Turnu Roşu care e un post de apărare împotriva năvălirii turcilor, şi o dată ajuns acolo este bun de navigaţie, şi cotind mai întîi spre apus pînă începe să se apropie de cîmpia Sibiului, apoi de aici întorcîndu-se spre miazăzi se varsă în Istru în faţa Nicopolului.

Poporul care locuieşte aceste pămînturi în vremea noastră este acel al valahilor care îşi trage originea de la romani deşi cu un nume mult schimbat. Despre acest lucru, întrucît mulţi bîjbîie şi autorii se pronunţă în diferite feluri, îmi voi spune mai puţin pe larg şi părerea mea în această privinţă.

Scriu mulţi autori, şi aproape toţi cei moderni sus-
58 ţin ca lucru sigur, că valahii sînt numiţi după un

oarecare bărbat roman Flaccus sub conducerea căruia a fost adusă în aceste regiuni o colonie romană ca să-i supună pe daci, şi că deci ei ar fi numiţi oarecum flacci. Căci ei spun că mai apoi, după trecerea a multă vreme şi prin tot felul de legături cu neamuri şi limbi felurite, s-a ajuns că din stricarea numelui de flacci să se formeze cel al valahilor, cum ar fi al flacilor.

Întrucît îl priveşte pe Flaccus, nu văd nicăieri că sub conducerea sau auspiciile acestui Flaccus, s-ar fi adăugat fie geţii fie dacii sau orice altă naţiune a acestor locuri la Imperiul roman. Sînt pomeniţi aci Lucullus, Flaminius... August şi în sfîrşit Traian, dar nici un Flaccus.

Iar de cîte isprăvi au făcut toţi aceştia în aceste regiuni sînt pline toate istoriile, şi ne-am putea mira de ce din numele nici unuia din aceştia nu s-a format numele valahilor.

Apoi dacă acest popor trebuia să-şi dobîndească acest nume de la vreun învingător ar fi trebuit cu cea mai mare dreptate şi îndreptăţire să-l dobîndească de la Traian...

...Însă pentru ca să se lămurească această îndoială prin argumente mai sigure, şi să se arate hotărît că valahii îşi trag originea de la romani, voi aduce două argumente, iar judecata va fi a cititorilor, şi anume a acelora care cunosc mai multe limbi. Lăsînd de o parte nenumăratele cuvinte pe care valahii le au întocmit şi cu acelaşi înţeles ca în limba latină şi în dialectele italienilor, cînd întreabă ei pe cineva dacă ştie să vorbească pe limba valahă spun : „Oare ştii românește ?“, sau cînd întreabă dacă este valah, îl întreabă : dacă este român. Totuşi ei mai rostesc şi cuvinte pe ungureşte şi pe limba slavă, dar aceasta din cauza diverselor schimbări ale ţării, şi a vecinătăţii pe care o au ici cu rutenii şi polonii, şi colo cu bulgarii, rascianii şi sirmienii. Aci totuşi s-a mai adăugat şi altceva. Căci la toate popoarele ce se foloseso de limba slavă, ca la dalmaţi, croaţi, sloveni, bosniaci, rasciani, bulgari, stirieni, carinthieni, ruteni şi chiar şi la poloni, şi boemi, italienii din Dal-

mația sînt numiți vlahi sau vlasi. ...Căci atunci cînd au venit Hunii din Sciția citim în cronicile Ungurilor că în Panonia locuiau felurite neamuri atrase de rodnicia pămîntului, și mai ales Longobarzi și Italieni, sub un oarecare tetrarh Martinus, bărbat războinic și guvernator al romanilor, care ținea de asemenea sub autoritatea romanilor amîndouă Moesiile, Ahaia, Tracia, Macedonia. ...În Țara Românească, Tîrgoviște este oraș mai însemnat, destul de întins și capitala țării, mai sînt două cetăți de piatră, dar nu așa însemnate ca să fie vrednice a fi arătate pe nume. Celelalte toate sînt aproape ca în Moldova. De altfel potrivit cu decretele împăraților vechi și ale împăraților turcești de acum, lor nici nu le este îngăduit să întemeieze cetăți și fortărețe, nici să-și împrejmuiască orașele cu ziduri și întărituri, toată puterea țării stînd numai în numărul și vitejia ostașilor.

Limba e aceeași pentru amîndouă popoarele ca și credința creștină de rit ortodox, din cauză, credem că, după cum arată Strabo, se cunoșteau mai bine cu grecii și erau cu ei în legături foarte strînse."

* * *

Enea Silviu Piccolomini (papa Pius al II-lea) tipărea în „Cosmographia" sa de la anul 1501

„...Valahia este o regiune foarte vastă care începînd de la hotarele Transilvaniei se întinde pînă la Marea Neagră, este netedă aproape în întregime și e lipsită de cursuri de ape. Spre miazăzi se află fluviul Dunărea, la nord sînt rușii pe care cei din vremea noastră îi numesc ruteni, și către rîul Nistru neamurile nomade ale sciților pe care îi numim azi tătari.

Acest pămînt a fost locuit odinioară de geți, care l-au pus pe fugă rușinoasă pe Darius fiul lui Histaspe și au pricinuit multe înfringeri Traciei. În cele din urmă au fost subjugați și zdrobiți de forțele ro-

mane. Și a fost dusă acolo o colonie de romani, care să-i țină în frîu pe Daci, sub conducerea unui oarecare Flaccus, după care a fost numită Flacchia. Apoi după o lungă bucată de timp, alterîndu-se numele, așa cum se întîmplă, a fost numită Valahia, și în loc de flacci locuitorii au fost numiți valahi. Acest popor pînă acum are un grai roman, deși schimbat în mare parte și abia putînd fi înțeles de un om din Italia.

Printre valahi (români) în vremea noastră au fost două fracțiuni, una a Danilor și cealaltă a Dragulilor, dar cum aceștia erau mai slabi decît Danii și erau asupriți de ei în tot felul, au chemat pe turci în ajutor, și ajutați de forțele acestora au zdrobit pe Dani, aproape nimicindu-i. Iar Danii primind ajutor de la Ioan de Hunedoara, care cîrmuia Ungaria, acesta prin acțiunea sa nu i-a reinstalat într-atît pe aceia, cît a dobîndit pentru sine însuși glorie și bogății, ca unul care smulgînd pămînturile Danilor de sub puterea turcilor, le-a ocupat el, reținîndu-le ca posesiuni perpetue pentru sine și pentru urmașii săi. Românii populează și insulele Dunării, dintre care insula Peuce era vestită la antici și au așezări și în Tracia. O parte dintre români se află sub puterea turcilor, o parte sub unguri..."

* * *

Antonio Bonfini — umanist italian angajat ca secretar și lector la curtea lui Matei Corvin, scrie în a sa „Rerum Ungaricum decades quatuor cum dimidis", despre limba românilor

„...Căci românii se trag din romani, ceea ce mărturisește pînă în vremea de acum limba lor, care, deși se afla în mijlocul unor neamuri barbare atît de felurite, nu a putut fi răpusă. Ei au locuit de partea cealaltă a Dunării pe care odinioară o populau dacii

şi geţii, căci partea de dincoace au ocupat-o apoi bulgarii care au venit din Sarmaţia.

Deşi năvăliri barbare de tot felul s-au revărsat asupra provinciei Dacia şi asupra poporului roman şi asupra regiunii geţilor împreună cu Panonia, totuşi s-a văzut că n-au putut fi răpuse coloniile şi legiunile romane care se dezvoltaseră de curînd.

Înecate sub valul de barbari, ele totuşi mai exală limba romană, şi ca să nu o părăsească nicidecum, se împotrivesc cu atîta îndîrjire, încît îi vezi că luptă nu atît pentru păstrarea neatinsă a vieţii cît a limbii. Căci cine nu s-ar minuna — dacă ar sta să socotească desele puhoaie ale sarmaţilor şi goţilor, şi de asemenea ale hunilor, vandalilor şi gepizilor şi incursiunile germanilor şi longobarzilor că s-au mai păstrat încă pînă acum la daci şi geţi rămăşiţele limbii romane ?

Dincolo de aceşti munţi despre care am spus că se întind de la Carpaţi la Severin, se află Transilvania. Transilvania însăşi este nespus de productivă, mai ales în aur, argint şi alte metale ; pe lîngă acestea mai sînt munţi de sare ; prăseşte cai din cei mai de soi, are belşug de vin, dar nu de o bunătate egală cu a celor din Ungaria şi Slavonia. Transilvania este încinsă de cele două Valahii : adică, Ţara Românească şi Moldova. Aceea, aproape de Dunăre, aceasta de Marea Neagră şi amîndouă împreună cu Transilvania ocupă acea parte a Europei care odinioară a fost Dacia"...

* * *

Nicolaus Olahus descria astfel Dacia în „Hungaria sive de originibus gentis, regionis, situ divisionis atque opportunitatibus"

„Acea parte... care este dincolo de rîul Tisa se numea odinioară, după cum ne spune Ptolemeu — Da-
62 cia. Aceasta, atingînd spre nord o parte a Sarmaţiei,

se întinde de la Munții Carpați pînă la cotitura rîului Tyras. Iar spre sud se mărginește cu Dunărea acolo unde începe să fie numită Istru, spre apus cu Tisa și Iazigii Metanaști. Ea cuprinde țările : Valahia mare, care se numește și Țara Românească (Transalpina), Moldova, Transilvania, Maramureșul, țara dintre Someșuri, Crișana, Nyir, țara dintre Timișuri. Țara Românească, de care se spune că s-a numit odinioară Flaccia, după Flaccus care a dus acolo o colonie de romani : începînd din munții care o despart de Transilvania se întinde cam pînă la Marea Neagră. Pămîntul este șes și lipsit de ape. Spre nord se atinge cu roxanii care se numesc acum ruteni, spre sud cu acea parte a Ungariei orientată spre Timișoara și cîmpia „Maxons", iar spre răsărit cu fluviul Dunării care o desparte de Mysia interioară.

Principele ei se numește voievod ; în vremea noastră de acum voievod este Radu care este bogat și puternic, și-și are capitala în orașul Tîrgoviște. Se spune că el poate, atunci cînd se ivește nevoia, să strîngă înăuntru hotarelor sale pînă la patruzeci de mii de oameni înarmați și să-i ducă la război. Este supus regelui căruia îi prestează jurămînt de credință prin solii săi. În această țară din vremurile strămoșilor noștri pînă în vremea noastră au fost două familii, la început născute din aceeași spiță : una a Dăneștilor, de la Dan voievodul, cealaltă a Drăculeștilor, de la Dragul despre care amintește Enea Silviu în Europa, capitolul II. Dintre aceștia se fac voievozii legiuiți..."

* * *

Iar Sebastian Münster în descrierea lumii pe care a numit-o „Beschreibung aller Länder", scria astfel :

„...Acea parte a Traciei care se numea odinioară Getica, unde Darius fiul lui Histaspe era gata să

piară, este numită astăzi Valahia după Flacii de neam roman. Căci romanii după ce au învins pe geţi şi i-au distrus au trimis acolo o colonie sub conducerea unui oarecare Flaccus de unde i s-a zis mai întîi Flacia, apoi dintr-o corupţie a acestui cuvînt : Valahia. În sprijinul acestei opinii se invocă graiul roman care se mai păstrează pînă şi acum la acest neam, dar totuşi atît de corupt în întregime încît abia este înţeles de un roman. Dacii mai apoi au ocupat această ţară după care a fost numită cîtva timp Dacia... Românii se îndeletnicesc înainte de toate cu munca cîmpului şi creşterea vitelor, ceea ce atestă originea poporului. Valahia este o regiune întinsă care începînd din Transilvania se extinde pînă la Marea Neagră, e netedă aproape toată şi lipsită de ape, partea de sud e scăldată de fluviul Istru. Această ţară au locuit-o odinioară, precum am spus, geţii, dar în cele din urmă a fost cucerită de romani şi colonia romanilor corupîndu-i-se numele, după cum se întîmplă, a fost numită Valahia. O parte din ea e supusă împărăţiei turcilor, o parte ungurilor."

VII

P este noapte, am simţit mişcarea. După ce s-au strîns armatele de uscat cu luntrile venite din sus şi luntrile venite din josul Dunării, turcii, după cum le este obiceiul, au ars trei nopţi focuri în tabăra de pe malul apei largi şi-au înălţat cîntări dumnezeului lor. Acum treceau. Prin frunzişul pădurii de sălcii, care răsfrîngea subţire şi argintiu lumina lunii, ochii noştri urmăreau cum treceau ienicerii de la Nico-
64 pole spre Turnu. Ceea ce m-a-nfricoşat, cu loviturile

lor demonice, erau tunurile. Vreo șaptezeci de luntre, ducînd fiecare cîte două tunuri, sau chiar unul dintre cele mai grele, ajunseseră la mal, jos, sub pădurea încordatei noastre pînde. Atunci, am făcut oamenilor semne tăcute, așa cum îi învățasem pe toți să priceapă pentru un război din acesta tăcut, dus din adîncul pădurii, unde-aveam să ne-nțelegem numai din ochi, din zgomote care să fie ale crengilor și pe care numai noi să le pricepem, din glasuri care să fie ale păsărilor și animalelor, dar pe care noi să le scoatem și noi să le auzim. Și s-au întins, încet, în buza pădurii, tot cîte patru arcași unul în spatele altuia, stane negre ca și copacii, pe tot malul lung al apei mari în oglinda căreia, răcoros, mijea cu unde alburii dimineața.

Iar, cînd s-a luminat, osmanlîii s-au cutremurat pentru că, deodată, întunericul s-a lăsat din nou asupra lor, cei care-ajunseseră pe malul nostru, cei care erau în bărci, cei care se pregăteau să pornească de pe malul celălalt. Un întuneric de moarte. Era norul des al săgeților mele, care așternea pămîntul cu cei de pe mal și-i dădea peștilor pe cei de pe apă. Un nor, două, trei — fulgere de lumină și de întuneric pe cerul Dunării și moarte în dușmani. Era ca o amenințare cruntă de ce-i așteaptă cît mai pe nepregătite din umbra pădurilor, oriunde s-ar afla.

Cînd s-au dezmeticit și au început să bată tunurile lor, eu cu oștirea mea eram departe, în Deliormanul cu sălcii, cu stejari subțiri și vînoși de cîmpie, cu fagi a căror frunză crudă încă, în luna aceasta, are cel mai frumos verde cu putință, prin tremurul căruia vezi cerul de deasupra pădurii. Dar frica le-o sădisem în suflete!

Cu ea au pornit pe drumul cel mare, drum de două căi de dus și de-ntors, pe care-l tăiasem pînă la Tîrgșor pentru carele și chervanele negustorilor. Și nu-ndrăzneau să miște, nici pe dreapta, nici pe stînga, fiindcă ne simțeau pe lîngă ei — nevăzut duh al pădurii, gata să-i luăm viața oricui s-ar depărta de trupul de moloh al armatei împărătești ce-nainta sub apăsarea de foc a soarelui de vară.

Noi lătuream prin codru. Şi orice pîlc ce se desprindea de grosul armatei, nu mai apuca să se-ntoarcă. Îl înghiţea pădurea, prinzîndu-l cu braţele ei nevăzute care eram noi. Sultanul mai avea vreme să-şi vadă foştii supuşi doar a doua zi cînd, în plin drum, îl întîmpinau ţepele în care erau traşi aceştia, iar din crengile copacilor aflaţi la marginea drumului, îl priveau cu ochii sticloşi capetele tăiate ale celor căzuţi în luptă. Moartea era acum foarte limpede pentru ei ; o vedeau cu ochii în calea lor, ştiind că-i pîndeşte din adîncul pădurilor, de după cotloanele drumului movilos. Cavaleria uşoară, care se afla pe lîngă armată tocmai pentru pricini de pradă, ca să se lase repede într-o parte şi-ntr-alta a drumului şi s-aducă hrană pentru ceilalţi, nu mai îndrăznea să se mişte, şi ţinea pasul alături de toţi.

Atunci am făcut altceva : am început să-i smulgem noi. Noaptea. Noaptea, cînd îşi aşezau tabără, cam pe la straja a doua, ţăranii mei cu paşi neauziţi în opincile moi din piele de animale, cu săbii scurte a căror moarte nu se-nsoţea decît de-un hîc, năpădeau pe-o latură a corturilor, tăiau cît puteau, luau prizonieri cît puteau, iar armata care, trezită la luptă, se lua după ei spre pădure, era prinsă din spate de alţii aşezaţi dinadins în întunericul nopţii, spre a o lăsa să treacă, dar nu să se întoarcă. În zori, nedormiţi, duşmanii se scuturau ca după un vis urît şi văzînd măcelul din acea latură a taberei, dar, mai ales, lipsa unei părţi dintre ei, porneau marşul cu inimi mici, ştiind că-i pîndeşte ca o vrajă rea, un duşman nevăzut ce merge în acelaşi pas cu ei. Iar la vreun ceas după pornirea marşului, acolo unde aveau vreo înălţime, ca să se poată vedea de către toată puzderia de armată, îi întîmpinau toţi cei care se desprinseseră de ei asnoapte. În ţepe !...

Erau în ţepe şi mulţi încă se mai zbăteau, pentru că şi oastea mea, şi armaşii mei erau orînduiţi la muncă de noapte rapidă şi tăcută : Unii îi prindeau, alţii îi mînau repede înainte, alţii aveau aşezate ţepele în faţa drumului pe unde trebuia să vină armata şi-i trăgeau fără scofală, pentru că încă din

drum li se legaseră funiile de picioare, ca să nu se irosească nici un dram de timp. Soarele, cînd răsărea cu focul lui de aur vestind năduful de cuptor al zilei, îi descoperea frumos cocoțați în țepe, zbătîndu-se încă, nefericiți, de parc-aveau supărare că-i orbea lumina lui. Iar ienicerii și spahiii care veneau după saiale, și toată oastea împăratului, cînd voiau să-ntoarcă privirile în altă parte de la ei, ca să nu-i vadă cum se dau morții crîncene, întîlneau, pe crengile copacilor și pe malurile drumului, capetele celor care avuseseră norocul să fie tăiați. Fiecare căpătînd după așezarea sa lumină sau umbră de la soare... Astfel, peste noaptea nedormită venea groaza acestei prime întîmpinări a zilei, și ceaușii cu ghioagele lor de fier aveau ce bate la spinări și umeri, pentru că, îngroziți, oamenilor le venea s-arunce și arme și tot, căutînd scăparea în fuga spre Dunăre. Atunci, în învălmășala care se făcea, răsărea printre ei pîlcul de ciumați, ales dintre ciumații cu care sfătuisem, și ridicau învelitorile de pe hoiturile altor ciumați care muriseră, dînd drumul mușteloi molipsite care se înfruptaseră din acelea. Soldații sultanului se-ngrozeau și se dădeau înapoi, iar cei care, sub amenințarea subașilor trebuiau să se repeadă la ciumați să-i taie, nu scăpau de sărutarea lor de moarte, de-mbrățișarea lor din subsuorile cu gîlci purcioase, de scuipatul lor ciumat. Pentru că oamenii aceștia, chiar găsindu-și moartea-n iatagane, se jurau ceea ce-mi juraseră mie și țării căreia armă îi făcuseră din boala lor. Din hoiturile lor se ridicau alte muște, care însoțeau armata sub năvala de căldură a verii, printre pășunile și holdele arse, în setea cumplită a fricii de otrava din fîntîni, pentru că, acestea, cînd își arătau cumpenele pe zare, era știut că de ele nu atîrnau găleți, ci cîte-un spînzurat tot din armata lor.

Și puțina vlagă pe care le-o mai păstra inima i-ar fi ținut, dacă împăratul i-ar fi putut sătura, după năravul lor, măcar cu ceva pradă. Pentru că acești războinici sălbateci adunați din tot felul de neamuri ce vin din întinsurile Asiei sau au fost cotropite pe

aici, sînt mînați de-un singur gînd : prada. Comandanții lor, generalii lor, sultanii lor i-au mînat întotdeauna și i-au avut buni luptători doar dacă le-au dat să jefuiască și să se-ncarce cu bunurile altora. Neavînd mintea la muncă, adică neajungînd în sălbăticia lor să-nvețe să dobîndească lucruri prin truda lor, ei le dobîndesc mai greu : prin moarte, adică murind ei sau omorînd pe alții. Asta e viața lor, așa cum, în pustiurile acelea îndepărtate prindeau animalele lui Dumnezeu, beau laptele făcut de țițele acelora și mîncau carnea hrănită din libertatea pășunilor. Iar, cînd au aflat că, aici, în această parte a lumii, se află atîtea lucruri făcute de mîinile altora, au dat năvală încoace și și-au recunoscut întotdeauna regi și împărați pe aceia care știau să le arate calea spre locuri pe care le puteau jefui. Înțelepciunea și știința era la ei a aceluia care știe unde se află lucruri de prădat. De aceea, oricît de mari în slava lui Allah ar fi sultanii și padișahii lor, aceștia nu se țin dacă nu aruncă mereu pradă trupei, zicînd că le-o dăruiește pentru vitejia ei.

Da, așa sînt ei alcătuiți sufletește, și-i urmează pe împărați cîtă vreme le dau orașe și țări să jefuiască. Otuman sau Osman, de la care li se trage și numele, și care a făcut armata Porții cu soldații lui cei mai credincioși, le-a dat Brusa s-o prade înainte de a și-o face capitală. Și Brusa era unul dintre cele mai înfloritoare orașe. Iar, după ea, le-a dat să prade Niceea și Filadelfia. Feciorul acestuia, Orhan, a ajuns pe tron învingîndu-și frații mai mari, pentru că a dăruit oștenilor lui o herghelie de cai și i-a lăsat să prade orice, chiar și capitala tatălui său, apoi s-a ridicat în glorie dînd oștirii sale pe mînă Chersonesul Tracic și țara Bitiniei. Auzind acestea, oștenii fraților lui i-au părăsit pe aceea venind la el. Fiul lui, Soliman, purtînd război cu elinii, lua robi și îi dăruia soldaților, iar aceștia îi vindeau în Asia pe bani buni. Lui i-a venit în minte pentru prima dată că Europa ar fi o țară prea frumoasă, lesne de cucerit și călăreții din Asia, cîți aflau de aceasta, treceau la Soli-
 man de la ceilalți șapte stăpînitori în cîți fuseseră

împărțiți, pentru că la el era prada mai mare, el dîndu-le lor și robi ca să-i vîndă. A făcut așa primul pas în Europa, iar fratele lui Murad și-a așezat chiar capitala la Adrianopole pentru că, de acolo pornind, prăda țara din interior a Macedoniei, a Pindului și a Tesaliei luînd numeroși robi de război cu care îi îmbogățea pe soldații ce veneau cu el ; și cîți îl însoțeau în nădejdea vreunui cîștig, le dăruia robi și vite, prăzi luate de la misi, de la elini, de la albanezi și de la sîrbi. Așa s-a creat obiceiul ca, la moartea unui sultan, comandanții ienicerilor de la Poartă să-l ajute să ia tronul pe cel care se dovedea mai războinic arătîndu-le c-ar putea avea mai mult cîștig de pe urma lui iar, de aici, de la această stricăciune sufletească s-a stricat totul în jos, totul cumpărîndu-se cu plocoane care erau, de fapt, prăzi din războaie. Cumpărîndu-se cu ploconul, și cel cu ploconul mai mic neavînd cuvînt. Totul este la Poartă astfel, numai pe apucate, pe luat unul de la altul, pe plătit slujbe și favoruri, lăcomia și corupția punînd stăpînire pe toate. Cînd își cumpără tronul cu făgăduieli, cu nădejdi de jaf ce le dă ienicerilor, prima grijă a sultanului este să-și omoare ceilalți frați ca să nu apuce să promită mai mult. Astfel, cînd a ajuns împărat Baiazid, ca și bunicul său Orban, a trimis după fratele său Jagup și i-a pus capăt vieții prin juvăț. Fiul acestuia, Musulman, l-a omorît pe fratele său Ese și a luat tronul dar, mai tîrziu, cînd comandanții ienicerilor și ai cavaleriei au trecut de partea altui frate, Musa, acesta l-a ucis pe Musulman și a domnit doi ani pînă ce a venit asupra lui tot un fiu al lui Baiazid, fratele lui mai mic Mehmed care, după ce i-a ciuntit o mînă, l-a sugrumat cu juvățul. Dar și împotriva lui Mehmed s-a ridicat fratele său Mustafa care, la rîndu-i, tot cu juvățul a fost sugrumat de Murad. Ca să nu se mai întîmple asemenea lucruri, Mahomed, dușmanul meu, a avut grijă, cînd i-a urmat lui Murad, să-l înece pe fratele său mai mic, renunțînd la juvăț și reluînd vechea tradiție, și a rămas în tron fără grijă, pentru că pe fratele său mai mare — Aladin, pusese chiar tatăl lor să fie sugrumat în

secret la o vînătoare la Amasia de către Hidiri-pașa, pentru că i se părea prea în voia ienicerilor.

Acestea sînt obiceiurile lor sălbatice care pornesc toate de la cît le dai bir sau plocon dacă ești mai mic, sau cît le dai să prade, dacă ești mai puternic decît ei. Altceva nu știu și nici nu arată să aibă nevoie a ști, ca și Hoarda tătarilor, venită pe cealaltă parte a lumii noastre, pe deasupra Mării Negre, tot din acele locuri îndepărtate ale Asiei.

Chiar și orînduirea lor este făcută în așa fel încît, așa cum meșterii cei pricepuți și calfele lor și țăranii care fac grîul sau vinul sau mierea și vînătorii care iau pielea animalelor, își vînd în tîrguri roadele lor, ienicerii, spahiii, azapii și achingiii își vînd prăzile lor. În taberele sultanului, oriunde s-ar așeza ele, se întinde pe lîngă corturi bazar mare, unde fiecare poate vinde ce-a prădat. De aceea, după armata sultanului se țin întotdeauna, cu carele și animalele lor, puzderie de negustori ai Levantului, de la zarafi și marchidani, pînă la cumpărători de robi. Și tot ce nu e luptă în tabăra împăratului, e tîrg.

Pentru că inima care-i duce la luptă asta este: ei așteaptă cu toții să ajungă în orașe mari și cuiburi de boieri pe care să le prade. Apoi, sultanul își așază în aceste orașe garnizoane comandate de subași aleși dintre emuralmiii purtători de steaguri, așa cum a pus peste tot pe unde-a putut — și aceștia încep a strînge de la oameni dări și biruri, îmbogățindu-se fiecare după rangul său.

Dar, în cîmpia asta cu holdele tăiate înainte de vreme, cu pășunile arse, în care nu se vedea picior de vită, ei nu găseau decît așezări mistuite de foc, lipsite de orice fel de pradă. Cît despre oamenii pe care i-ar putea lua robi sau pune la biruri, e drept că prin locuințele arse mai aflau pe cîte unul. Erau ciumații scoși din satul lor îndepărtat care, atunci cînd nu se mai puteau mișca, își făceau culcuș de moarte în casele mai arătoase unde erau siguri că va intra dușmanul și, înainte de a-și da duhul, un scuipat cu molimă tot le spulbera în față.

 Asta era țara promisă în care-și adusese sultanul

cea mai mare oaste din cîte strînsese de la asediul Constantinopolului. Pustie, şi cu un duh chinuitor urmărindu-i în umbrele neştiute ale nopţii. Pentru că, ceea ce-i îngrozea ziua în calvarul marşului, aveam grijă să se înzecească noaptea cînd, pe lîngă loviturile lăturalnice prin care ne luam obolul pentru cei ce trebuiau traşi în ţeapă a doua zi dimineaţa, ostaşii mei începură să pătrundă în tabăra împăratului îmbrăcaţi în haine de ieniceri şi de spahii. Tăiau cît puteau, începînd un măcel crunt, pînă cînd unii dintre comandanţi îşi dădeau seama că aveau de-a face cu noi îmbrăcaţi în hainele lor. Atunci dădeau alarma şi năvăleau turci contra turci, măcelărindu-se în vreme ce pe ai noştri îi înghiţea neagra noapte. Cînd veneau zorii, buimaci, uitîndu-se la mormanele celor care se tăiaseră între ei, nici unul nu mai ştia din ce se pornise — dacă fuseseră într-adevăr ghiauri îmbrăcaţi în haniele lor sau vreun vis urît le tulburase minţile făcîndu-i să sară şi să se ucidă unii pe alţii.

Atunci, în acel canon nesfîrşit care le aducea marşuri cu scîrbă după nopţi cu coşmaruri, zăduf ziua şi nesomn noaptea, pustiu dinaintea mersului şi groază cînd odihneau capul, zile de sfîrşeală şi nopţi de ameninţare tăcută, foame ziua şi noaptea, atunci cînd simţeau loviturile armatei mele şi n-o vedeau, cînd se trezeau de gît cu oştenii mei şi pînă să se dezmeticească aceştia se topeau ca nălucile, cînd simţeau numai loviturile duşmanului dar n-apucau să-i vadă nici faţa, nici arma şi cînd totul deveni pentru ei un chin de nesomn, nemîncare şi nelinişte bîntuit de-un duh rău căruia nu-i puteau apuca pulpanele, au început, în prostia lor, să creadă despre mine că sînt un strigoi, un vampir, un diavol negru ca noaptea şi lunecos ca apa, o apă neagră şi nevăzută căreia îi simţeau doar răceala morţii şi care lăsa urme doar prin ţepele cioplite la repezeală pentru a-i sălta pe ei. Atunci mi-au tălmăcit numele şi şi-au dat seama că e al diavolului şi mi-au spus şaitan pe limba lor, ceea ce asta înseamnă, şi mi-au spus kaziklu, adică cel care trage-n ţeapă, dar, mai presus de asta, s-au

convins că sînt duhul rău al nopții, cel care vine din iad cu moarte și se topește fără să lase alte urme decît moartea lor. Asta și voiam ! Ca ei să se-ntrebe cine sîntem noi și să se-ngrozească de noi cunoscîndu-ne numai prin mînia noastră.

Și să le treacă pofta de-a face din noi pașalîc, așa cum făcuseră din alte țări. Să știe că, țară mică, așa cum sîntem, sîntem noi și sîntem țară, iar alții n-au ce să caute, pentru că nu ne pot dovedi cu numărul lor.

De asta mi-a plăcut cînd au început să mă creadă duh rău, și vampir, și fiu al Satanei, pentru că eu trebuia să fiu cel care-i alungă, cel care le umple nopțile de nesomn peste zilele trudite.

Așa i-am stors pînă în miezul lunii, semănîndu-le cu groază drumul pe care au ajuns sus, în țara sfîntă a livezilor descălecatului nostru. I-am lovit mereu, noapte de noapte, iar ziua i-am prins pe toți cei care se depărtau cît de cît.

Și cînd i-am lăsat doar jumătate, am dat atacul cel mare, cu toți vitejii mei. La lumina torțelor. Toată tabăra sultanului s-a prefăcut în iad.

VIII

DOCUMENTE LĂMURITOARE PRIVIND AȘEZAREA ȘI ÎNFĂȚIȘAREA TABEREI SULTANULUI, CU PĂZITORII LUI CARE N-AU MAMĂ, N-AU TATĂ, CI NUMAI PE EL ÎL AU ȘI ATÎTA ȘTIU, CĂ PE EL TREBUIE SĂ-L APERE

Laonic Chalcocondil — „Expuneri istorice" — V

„În ce privește Poarta, stă cam astfel : pedestrași are împăratul pe lîngă sine ca la șase mii și uneori ca la zece mii ; căci din aceștia formează garnizoanele de pază prin cetăți și apoi în locul acelora pune iarăși altă formație. Iar el și-i formează astfel : luînd
72 băieți robi, pe cîți soarta i-a făcut să cadă în mîinile

lui robi, îi dă pe la turcii din Asia încît fiecare să învețe graiul. Și stînd cîte doi și trei ani învață limba ; după ce înțeleg graiul, încît să poată vorbi, iarăși alege dintre cei pe care i-a dat, ca la două mii și mai mulți decît atîția. Pe aceia îi aduce cu toții la Galipoli și îi repartizează pe vase, ca să învețe marinăria și să ducă peste strîmtoare pe cei ce vreau să treacă în Asia din Europa. Aici fiecare are un obol și un rînd de haine pe an. După nu mult timp trimite după ei să vină la Poartă, și le dă leafă încît să le poată ajunge de trai, unora ; altora însă mai mult. Și, rînduiți și împărțiți sub comandanți de zece și de cincizeci de oameni în cete mici și mari pleacă în război ; masa o iau laolaltă și la asfințit de soare sînt cu comandantul de zece oameni în cortul lor. Aceștia își au corturile primprejurul împăratului, fiecare în locul său, ținîndu-se de celălalt. Înăuntrul acestora nimeni nu are voie să-și ridice cortul înafară de șerbii slujitori ai împăratului și ai visteriilor împăratului și ai domnitorului lui. Cortul lui e de culoare roșie. Și pentru persoana împăratului se ridică uneori două, altcori trei corturi din foi de lînă de culoare roșie, brodate cu fir de aur și încă alte vreo cincisprezece, toate înăuntrul rîndului de corturi ienicerești. Înafară își ridică corturile ceilalți oameni ai Porții, armurachorii și paharnicii numiți la ei saraptari și purtătorii de steaguri, numiți emuralmii, și serdarii Porții, așa numiții viziri, care îi aduc împăratului veștile și rapoartele. Aceștia fiind mari dregători și avînd cu ei slujitori foarte mulți, formează o mulțime nesfîrșită (de corturi)."

* * *

Laonic Chalcocondil — „Expuneri istorice" — IX

„...Lui Vlad, împăratul i-a încredințat domnia Daciei, și cu ajutorul împăratului, Vlad, feciorul lui Draculea, a năvălit și a luat domnia. Dar cum a ajuns

la domnie, mai întîi şi-a făcut o gardă personală nedespărţită de el; după aceea chemînd cîte unul din boierii săi, despre care putea crede că ar fi în stare să ia parte la trădarea pentru schimbarea domnilor, îi sluţea şi trăgea în ţeapă cu toată casa pe el, pe copii, femeie şi slujitori, încît am auzit că acesta singur dintre toţi bărbaţii, cîţi îi ştim noi, a ajuns să facă o mare ucidere de oameni. Căci ca să-şi întărească domnia, să fi ucis în puţin timp la douăzeci de mii de bărbaţi, femei şi copii; şi înconjurîndu-se cu un număr de ostaşi şi trabanţi aleşi şi devotaţi, acestora le dăruia banii şi averea şi cealaltă bună stare şi situaţie a celor ucişi, încît peste puţin timp s-a ajuns la o schimbare din rădăcină şi omul acesta a prefăcut cu totul orînduiala Daciei. Şi peoni, nu puţini, despre care credea că au vreun amestec în treburile publice, necruţînd nici pe unul din aceştia, i-a ucis în număr foarte mare. Cînd aşadar a crezut că-şi are domnia Daciei pe deplin consolidată, se purta cu gîndul să se lepede de împăratul. Dar pe oamenii aceştia îi pedepsea cu ştirea împăratului, că doar şi-ar întări domnia, ca să nu aibă necazuri cînd bărbaţii de frunte ai Daciei s-or răscula iarăşi şi i-ar aduce pe peoni aliaţi într-ajutor.

Acestea deci dară le-a săvîrşit aşa. Şi atuncea, iarna aceea, cînd împăratului i s-a dat de ştire că acesta umblă cu gînduri vrăjmaşe de răzvrătire şi că, îndreptîndu-se către peoni, face cu ei învoieli şi alianţă, a socotit că e lucru grozav; şi trimiţînd un bărbat încercat de la Poartă, un diac elin, l-a chemat la Poartă, că, dacă o să vină la Poartă, nimic neplăcut nu va păţi de la împăratul, ci pentru că s-a arătat cu priinţă pentru interesele împăratului, va dobîndi bine şi favoruri şi răsplătire chiar mai mare decît priinţa ce-a arătat-o împăratului. Cu acest ordin l-a trimis la el pe diacul Porţii — Catavolinos. Iar lui Chamuza, numit purtătorul de şoimi, care primise însărcinarea să guverneze nu puţină ţară la Istru şi să fie guvernator la Vidin, îi trimite în taină ordin că va avea parte de mare bine de la el dacă
74 prin viclenie va putea să i-l aducă pe om şi să-l

prindă, cum va putea, fie cu vicleşug, fie în alt chip. Acesta aşadar, spunîndu-i diacului că e vorba să-l prindă pe om, se sfătuiesc asupra hotărîrilor care să-i ducă la scop, anume cînd Vlad îl va însoţi la întoarcere, să-i întindă în taină o cursă de mai înainte chiar în această ţară a lui şi aşa să-l prindă ; diacul însă să-i dea de veste cînd va avea să pornească înapoi. Diacul face aceasta şi-i dă de veste într-ascuns ora în care trebuia să plece însoţit de Vlad ; şi Chamuza s-a pus de mai înainte la pîndă chiar într-acest loc. Vlad însă înarmat cu oamenii lui, cum însoţea la întoarcere pe conducătorul Porţii de aici, a căzut în cursă şi, cum şi-a dat seama, de îndată a poruncit şi-i prinde pe aceştia cu însoţitorii lor ; cînd Chamuza a atacat, s-a luptat în chip remarcabil şi biruindu-l, l-a prins şi din ceilalţi care au luat-o la fugă, a nimicit nu mulţi. Pe aceştia cum i-a prins, i-a dus cu toţii şi i-a tras în ţeapă, după ce i-a ciuntit mai întîi ; lui Chamuza însă i-a făcut o ţeapă mai înaltă ; şi slujitorilor le-a făcut acelaşi lucru ca şi stăpînilor lor. Iar după aceea, îndată şi-a pregătit, pe cît a putut, o oaste foarte mare şi a pornit-o de îndată spre Istru şi trecînd în localităţile acestea de la Istru în ţara împăratului, a nimicit cu desăvîrşire locuitorii împreună cu femei şi copii şi caselor le-a dat foc, arzînd totul pe unde mergea. Şi făcînd mult şi mare omor, a plecat înapoi în Dacia.

Cînd i s-a anunţat acestea împăratului Mehmet, că atît solii lui au fost ucişi de Vlad, domnul Daciei, cît şi Chamuza, un bărbat cu mare trecere al Porţii împăratului, a fost dat morţii aşa fără nici o vorbă, s-a îndurerat, precum era firesc, şi socotea lucru mai grav dacă va trece cu vederea uciderea în aşa fel al unor oameni ca aceia şi nu va pedepsi îndrăzneala atît de mare a aceluia, încît să-i ucidă solii, şi nu va cere domnului Daciei socoteală pentru moartea chiar a acelora. Dar era îndurerat şi de aceea, că a trecut Istrul cu oaste multă şi că, după ce a ars împăratului şi a făcut omor printre oameni din neamul lui, s-a putut întoarce înapoi. Dar din toate acestea

cu mult mai grav socotea ceea ce a făcut solilor săi. De aceea a trimis celor mai de frunte ai săi veste în toate părțile și le-a spus și celorlalți după rang să vină în ordinea cea mai frumoasă și să i se înfățișeze deplin înarmați, fiindcă pleacă la război cu armatele. Așadar și-a pregătit expediția asupra dacilor. Dar se mai spune și aceasta că mai înainte de a-i fi sosit știrea despre uciderea solilor și a guvernatorului Chamuza și de pîrjolirea țării, Machmut vizirul fără să fi fost la împăratul, a spus oamenilor împăratului cele întîmplate la daci și s-a mîniat rău; și se spune că i-a dat omului și bătaie. Și aceasta la Poarta împăratului nu se consideră ceva cu totul rușinos, cînd e vorba de oameni care din robi și nu din feciori de ai turcilor au ajuns la înalta dregătorie. Trimițînd așadar crainici în toate părțile, a poruncit oastea să i se înfățișeze bine și deplin înarmată și toată cavaleria ușoară de pradă să-l însoțească în această expediție. Crainicii împăratului îi duc veștile în țară și vestitorii cînd s-ar întîmpla ceva nou, sosesc foarte repede la Poartă ; și în puține zile de tot, fac drumuri foarte lungi în chipul următor : Unde se întîmplă de vede în cale un cal, de îndată dă jos călărețul de pe cal și însuși încălecînd, mînă din răsputeri și calul aleargă cît de tare îl ține puterea. Apoi găsind pe altul, îl dă jos și calul de mai înainte îl dă omului. Și așa făcînd popasuri scurte, săvîrșesc un drum foarte lung. Și întreg corpul și-l au încins, încît să nu-și obosească prea mult trupul, să nu aibă dureri cînd gonesc. Și din Peloponez pînă la Adrianopole știm crainici care ajung în cinci zile un drum de cincisprezece zile pentru un bărbat care călătorește mult și bine. Olăcari se cheamă acești crainici.

După ce oștile îi fuseseră pregătite, împăratul a pornit asupra Daciei îndată la începutul primăverii. Această armată, spun oamenii că a fost foarte mare, a doua după năvala acestui împărat asupra Bizanțului. Această tabără se spune că a fost cea mai frumoasă decît alte tabere și că avea mare pregătire în ce privește armele și îmbrăcămintea, iar armata să se fi

ridicat la două sute cincizeci de mii. Şi aceasta se poate socoti uşor de la bancherii care au luat vadul Istrului şi care au cumpărat de la împăratul trecerea peste fluviu cu trei sute de mii de galbeni şi se spune că au cîştigat mari sume de bani. Pe uscat armata a pornit de la Filipopole, iar pe mare a umplut vreo douăzeci şi cinci de trireme şi la o sută cincizeci de vase şi mergea de-a dreptul spre Istru, cu gîndul să treacă la Vidin. Şi a poruncit ca aceste vase să plutească pe Marea Neagră spre Istru. Şi flota, potrivit poruncii împăratului a plecat pe Marea Neagră la gura Istrului ; şi îndată ce a ajuns la gură, s-a dus pe fluviu în sus spre Vidin. Şi pe unde flota a făcut vreo debarcare, dădea foc la case şi ardea şi, punînd foc, au ars Brăila, oraş al dacilor, în care fac un comerţ mai mare decît în toate oraşele ţării. Căci, mai peste tot, casele sînt de lemn. Dar dacii cînd au auzit că împăratul vine asupra lor, copiii şi femeile le-au adăpostit, pe unele în muntele Braşov, pe altele într-un oraş cu numele . . . . . în jurul căruia întinzîndu-se în cerc loc mlăştinos, îl apăra şi-l păzea şi-l făcea foarte întărit din fire şi-l punea foarte bine la adăpost. Iar pe altele le mai adăposteşte în pădurile de stejar, greu de străbătut pentru un om nou venit şi care nu e localnic, căci sînt foarte dese şi acoperite de copaci foarte deşi, încît foarte puţin se poate intra mai adînc în ele. Copiii şi femeile le-au adăpostit deci astfel, iar ei înşişi, adunîndu-se în acelaşi loc, l-au urmat pe Vlad domnul. Şi împărţindu-şi armata în două, o parte o avea cu sine, iar cealaltă a trimis-o în contra domnului Bogdaniei Negre, ca să-l respingă, dacă acela ar încerca să năvălească, şi să nu-l lase în pace, dacă ar fi năvălit în ţară. Dar Vlad însuşi cu partea mai mare din oaste, umbla prin păduri, aşteptînd să vadă încotro va înainta armata împăratului. Împăratul însă, după ce oştile i-au trecut peste Istru, îndată ce a ajuns în Dacia, nu se abătea nicăieri din cale la pradă. Căci împăratul nu-i lăsa, ci mergea cu armata în ordine de luptă. Mergea de-a dreptul asupra oraşului în care dacii îşi adăpostiseră femeile şi

copiii, iar ei se ţineau prin păduri în urma împăratului ; şi dacă vreun detaşament se rupea din armată, era nimicit îndată de aceştia. Împăratul aşadar, cînd s-a anunţat că nimeni nu stă să iasă la luptă în contra sa şi că nici din partea peonilor nu i-a venit lui Vlad vreun ajutor, îi păsa puţin şi nu avea grijă de întărirea taberei şi tabăra a dat peste un loc deschis. Dar Vlad, cum aflase de năvala duşmanilor, a trimis sol la peoni care le spune următoarele : „Bărbaţi peoni, voi ştiţi doar că ţara noastră e vecină cu a voastră şi că amîndouă popoarele ne avem ţara aşezată la Istru. Aţi auzit acuma, cred, şi voi că împăratul turcilor porneşte cu oaste mare la război asupra noastră. Şi dacă Dacia aceasta îşi va supune-o şi o va subjuga, înţelegeţi bine şi voi că ei nu vor sta în pace şi liniştiţi, locului, ci îndată vor năvăli cu război asupra voastră şi locuitorii ţării voastre vor avea de suferit nenorociri foarte grele din partea lor. Acum e deci vremea ca, ajutîndu-ne pe noi, să vă apăraţi şi voi, oprind cît mai departe de ţară armata aceasta, şi să nu lăsaţi să ne strice ţara şi să ne nenorocească şi să ne subjuge neamul nostru. El mai are însă şi pe fratele tînăr al domnului nostru, ca să-l pună domn în Ţara Românească ; o, de nu i-ar ieşi nimic după gîndul lor, nici unuia dintre înşii ! Căci cînd se pornesc cu război asupra Daciei, pe tînărul frate al lui Vlad cu multă prietenie l-a ridicat la mare cinste şi i-a dat bani şi veşminte multe şi alese şi l-a pus să trimită vorbă în Dacia la boierii cu trecere din divanul ţării. Aşa ajungînd deodată la multă bogăţie, a trimis şi a făcut precum i-a spus împăratul. Dar trimiţînd atuncea de mai înainte, n-a izbutit întru nimic". Auzind peonii de la sol acestea au ascultat de vorbele lui şi se simţiră îndemnaţi să-i ajute şi să-l apere cît mai mult. Şi strîngeau armată. Şi ei erau ocupaţi cu aceasta ; sultanul însă înaintînd cu armata, dădea foc satelor şi prăda vitele peste care se întîmpla să dea. Şi robi foarte puţini aducea în tabără cavaleria uşoară de pradă, ea însă suferea pierderi foarte grele, ori de cîte ori vreo parte din ea se rupea din

tabără. Iar despre Vlad se spune că şi el însuşi a intrat ca iscoadă în tabăra împăratului şi că, umblînd prin ea, a iscodit cum este tabăra. Nu pot crede însă că chiar Vlad a voit să ia asupră-şi o primejdie atît de mare, putînd doar să se folosească de iscoade multe (ci cred că e o plăsmuire) pentru explicarea îndrăznelii lui..."

* * *

Critobul din Imbros (cronicar al Porţii otomane), descrie astfel — „expediţia contra lui Vlad Ţepeş de la 1462, în cronica „Din domnia lui Mahomed al II-lea" :

„1. În timp ce împăratul (sultanul) se preocupa de acestea, i se anunţă că Draculea, domnul geţilor (românilor din Ţara Românească), umblînd după schimbări, s-a răzvrătit şi că, adunînd destulă oaste şi călăreţi şi arme, s-a ridicat împotriva împăratului (sultanului), care înainte vreme îi dăduse această domnie.

2. Căci atunci cînd acesta şi fratele său au fost alungaţi de Ioan Getul, domnul peonilor (ungurilor) şi al dacilor (românilor din Transilvania) care cu putere a venit asupra lor şi a ucis pe tatăl lor şi a dat altuia domnia, părintele (Murad al II-lea) împăratului (sultanului) i-a primit pe aceştia fiind fugari, căci s-au refugiat la el ; şi cînd copii încă, i-a crescut în palatele împărăteşti cu multă cinste şi dărnicie şi cînd a murit i-a lăsat în seamă împăratului (sultanului), fiul său. Iar acesta i-a ţinut şi i-a crescut cu multă grijă şi cu cinste pe lîngă sine, făcîndu-i părtaşi de venituri împărăteşti.

3. Întîmplîndu-se apoi schimbări în legătură cu domnia geţilor (românilor din Ţara Românească) şi acela, care o avea, fiind izgonit rău, împăratul (sultanul) cu multă oaste şi cheltuială l-a adus pe acesta,

predîndu-i toată domnia asupra geților și legîndu-l prin tratate și jurăminte că într-adevăr va păstra față de împărat (sultan) dragoste curată și fără gînduri dușmane și are să-i fie într-adevăr cu prilință și cu credință în legăturile încheiate.

4. El însă ținîndu-se puțin timp de acestea, apoi uitînd de toate și arătîndu-și răutatea față de cel ce s-a încrezut într-însul, s-a răsculat asupra împăratului (sultanului). Și mai întîi trecînd pe ascuns peste Istru cu putere și oaste nu puțină, cutreeră cu dușmănie toată țara împăratului (sultanului), ce-i era vecină, adică regiunea de pe Nicopole și Vidin, luînd pradă foarte multă ; și făcînd nu puțin omor, a trecut înapoi (peste Dunăre) și s-a întors în țara sa.

5. După aceea, cînd împăratul trimite soli la el, să-i aducă aminte de tratatele încheiate și care să-i vorbească de pace și să-l întrebe de pricina necredinței, acesta, înainte de ce să afle de ce au venit, i-a prins pe aceștia și i-a tras în țeapă, strigînd multe și urîte amenințări la adresa împăratului.

6. Împăratul neputînd răbda această batjocură, dreaptă mînie l-a cuprins ; strînge de îndată oaste cît mai multă, și, peste iarnă pregătindu-se bine, deodată cu primăvara trece peste Istru, și după ce a trecut, în nu multe zile cutreeră cu dușmănie, aproape toată țara geților stricînd-o și pustiind-o ; și, revărsîndu-se ca un șuvoi de munte, tîrăște cu sine tot ce întîlnește în cale, cucerește cetăți, jefuiește sate și ia pradă foarte multă.

7. Iar acel îndrăzneț și fanfaron, neputînd ține piept năpraznicei năvale a împăratului, a luat-o de îndată la fugă, ajungînd la locurile cele mai adăpostite ale țării, se aținea prin codri, așteptînd să vadă sfîrșitul lucrurilor ce se întîmplau. Împăratul însă prăda și pustia țara lui și la urmă îl puse domn al geților pe Radu, fratele aceluia, căci îl avea pe acesta cu sine.

8. Iar Draculea descurajat acuma cu totul de starea lui de lucruri și nemaiavînd nici o nădejde în viitor de domnie, s-a hotărît ca, omorînd, să facă
80 un rău dușmanilor, chiar dacă ar fi însuși s-o pă-

țească. Și hotărînd aceasta în fără de mintea lui, vrea în timp de noapte să atace tabăra ; și, pe la miez de noapte, atacă fără nici o ordine și rînduială o margine de tabără și face mult omor printre animale, cămile, cai și catîri, căci peste oameni n-a dat.

9. Căci atunci cînd au năvălit, împăratul de îndată dă ordin dinadins soldații să se retragă puțin, ca el să înainteze mai mult, spre a veni mai la îndemînă. După aceea, dînd oștirii consemn, poruncește să-l atace din toate părțile. Și el năvălind cu strigăt și cu repezeală și cu mare avînt, îi taie pe toți oamenii lui, afară de cîți i-au prins vii, puțini de tot. Iar Draculea, strecurîndu-se pe aici pe undeva și scăpînd cu fuga, a plecat la peoni ; iar aceștia însă, prinzîndu-l, l-au aruncat în închisoare.

10. Dar împăratul, precum am spus, după ce i-a luat jurămîntul de credință pune domn și oblăduitor al geților pe Radu, dîndu-i toată stăpînirea și domnia lor ; apoi luînd pradă foarte multă de robi și vite, o împarte oștirii ; și trecînd înapoi Istrul, ajunge vara la Adrianopole. Își odihnește puțin armata și, după aceea chemînd la sine pe comandanții flotei, le poruncește să pregătească o flotă de 200 de corăbii contra Lesbosului...“

* * *

Ducas — „Istoria turco-bizantină“ XLV : Expediția lui Mahomed II în contra lui Vlad Țepeș — 1462

„...În anul 6970 trimite la voievodul Țării Românești un sol, anunțîndu-i să vină în grabă la închinăciune și să aducă neapărat cu sine 500 de băieți și tributul ce-l dă în fiecare an, adică zece mii de galbeni aur. Voievodul i-a răspuns însă : galbenii îi are gata să-i dea, băieții însă nu poate ; cît despre sine să vină însuși la închinăciune, și aceasta e mai cu neputință. Auzind tiranul aceasta s-a înfuriat și, 81

trimiţînd pe unul din oamenii lui de seamă cu unul din secretarii săi, a spus : „Aduceţi-mi tributul ! Şi despre celelalte mă voi gîndi eu". Iar ei venind şi arătînd românului cele spuse de sultan, mai întîi pe ei i-a tras în ţeapă, o moarte neomenească, dureroasă şi urîtă. Pe urmă trecînd cu armata, a străbătut cu duşmănie porţile Distriei şi, luînd mult popor de rînd, i-a trecut pe toţi în Ţara Românească şi le-a luat viaţa cu acelaşi fel de moarte în ţeapă.

Un comandant din marginile acelea al tiranului voind să se arate cu o faptă de mare vitejie, a trecut în Ţara Românească cu zece mii de turci ; românul ciocnindu-se cu ei, pe care i-a ucis în război, i-a ucis, pe care însă i-a prins de vii, pe toţi amarnic i-a osîndit la moarte şi pe comandantul lor Chamza, traşi fiind în ţeapă.

Cînd tiranul a auzit acestea, i s-a făcut negru înaintea ochilor şi turbat de mînie şi-a strîns armată de pretutindeni, peste 150 de mii ; şi în vreme de primăvară, ieşind din Adrianopole, a venit la Dunăre şi acolo ridicînd corturile, a stat pînă ce să se strîngă toată armata într-un singur trup. Dar românul şi el i-a mutat pe toţi supuşii lui în locuri pustii şi vitele de tot felul le-a mînat mai înăuntrul hotarelor dinspre alani şi huni ; iar însuşi cu armata de sub el se ţinea toată ziua în locuri scutite de sihle şi păduri dese. Tiranul trecînd Dunărea, a străbătut loc mai bine de 7 zile şi n-a găsit nimic, nici om, nici cel mai neînsemnat animal şi nici ceva de mîncare sau de băut. Şi ajungînd într-un loc frumos ca o livadă, vede mii şi mii de pari sădiţi în pămînt încărcaţi în loc de fructe cu oameni morţi, şi în mijloc pe Chamza pe care l-am amintit mai sus, în îmbrăcămintea de in subţire şi purpură ce o purta, tras în ţeapă. La vederea acestei ameninţări, tiranul s-a înspăimîntat şi noaptea, cînd a ridicat corturile, fiindu-i frică, a tras şanţuri şi a ridicat valuri şi sta în mijlocul lor. Românul însă sculîndu-se dis-de-dimineaţă şi rînduindu-şi bine oamenii de sub el, a năvălit cînd era încă întuneric, şi nimerind în partea

dreaptă a taberei, a intrat deodată înăuntru şi pînă în ziuă a tăiat turci fără număr ; şi pînă ce s-a luminat de ziuă, mulţi turci s-au ucis între ei. Cînd însă s-a făcut dimineaţa, românii au intrat în ţarcurile lor şi s-au culcat ; iar tiranul sculîndu-se, plin de ruşine, a trecut Dunărea şi a ajuns la Adrianopole..."

* * *

Laonic Chalcocondil : „Expuneri istorice" — IX

„...Iar despre Vlad se spune că şi el însuşi a intrat ca iscoadă în tabăra împăratului şi că, umblînd prin ea, a iscodit cum este tabăra. Nu pot crede însă că chiar Vlad a voit să ia asupră-şi o primejdie atît de mare, putînd doar să se folosească de iscoade multe, pentru explicarea îndrăznelii lui. Însuşi, aşadar venea, şi ziua, foarte aproape de tabără şi se uita la corturile împăratului şi la cortul lui Machmut şi la piaţă. Avînd chiar mai puţin de zece mii de călăreţi, dar unii spun că nu avea mai mult de şapte mii de călăreţi, cu aceştia pornind pe la straja întîia de noapte, a năvălit în tabăra împăratului. Şi întîi s-a produs o spaimă mare în tabără, deoarece oamenii împăratului credeau că o armată străină nou venită i-a atacat, şi ei, înspăimîntaţi şi apucaţi de mare frică din cauza năvalei, se şi socoteau daţi cu totul pieirii. Căci năvala se dădea la lumina făcliilor şi la răsunete de corn, care îi indicau locul de năvălit. Tabăra, ce-i drept, a rămas întreagă locului, nemişcîndu-se nici într-o parte ; căci şi de altcum oştile acestui neam noaptea au obiceiul să nu se mişte niciodată nicăieri, ci să rămînă neclintite locului, fie că se întîmplă ca un hoţ să pătrundă în tabără, fie că a dat peste ei vreo altă răzmeriţă. Şi atuncea, turcii deşi apucaţi de mare frică, stăteau neclintiţi, unde fiecare îşi avea cortul. Şi crainici de-ai împăratului, de îndată ce Vlad a năvălit, um-

blau prin tabără și vesteau ca nimeni să nu se urnească din loc, căci doar moartea îl va ajunge îndată de mîna împăratului. Astfel crainicii împăratului încurajîndu-i, îi îndemnau să rămînă fiecare pe loc, unde fusese rînduit, spunîndu-le astfel de cuvinte : „Bărbați musulmani, așteptați puțin ! Căci veți vedea foarte curînd în tabără, căzut, pe dușmanul împăratului și luîndu-și pedeapsa pentru îndrăzneala lui față de împărat !“ Acestea le spuneau, repetînd și multe altele asemănătoare, în deosebit aceea că, dacă armata stă locului, dușmanul este dat îndată pieirii, iar dacă se urnește din loc, sînteți pierduți cu toții ; căci împăratul întîi vă va ucide, înainte de ce v-ați îndepărta, fugind de acela. Cînd însă Vlad a dat foarte repede năvală în tabără, l-a întîmpinat mai întîi armata asiatică și s-au luptat puțin timp cu el : apoi însă puși pe fugă, încep a se retrage pe rînd, căutînd să scape ei cu viață. El însă avînd făclii și torțe aprinse și înaintînd cu armata în ordine desăvîrșită și bine închegată, s-a pornit întîi asupra Porții împăratului. Și dînd greș, nu nimerise curtea împăratului, ci au căzut în corturile vizirilor Machmut și Isaac ; și la acestea s-a dat luptă mare și au ucis cămile și catîri și animale de povară. Și luptînd în rînduri bine strînse, n-au avut nici o pierdere care ar fi vrednică de însemnat, dar dacă s-a îndepărtat careva din rînd, deîndată a căzut sub loviturile turcilor. Și oamenii din jurul lui Machmut fiind viteji, se luptau în chip remarcabil, pedestrași cu toții. Dar cei din tabără și-au încălecat și caii, afară de ostașii Porții împăratului. Timp destul de mult s-au luptat aici, apoi însă întorcîndu-se au pornit asupra Porții împăratului și pe ostașii din jurul împăratului i-au găsit afară de Poartă așezați în ordine de luptă. Și luptîndu-se încă și aici puțin, s-au întors spre piața taberei și, prădînd și ucigînd, dacă le stătea cumva în cale cineva, cum era acum aproape de zori și se lumina de ziuă, începe să se retragă din tabără, pierzînd în noaptea aceasta cîțiva oameni puțini de tot...“

IX

Da, da ; unii se-ndoiesc, dar eu singur am intrat de cîteva ori în tabăra sultanului, nu numai ca s-o văd cum e orînduită, dar ca să lovesc și, mai ales, să-mi încerc oamenii cît de bine știu a lovi în tăcere și în fugă, iar apoi să lunece pe vîntul nopții înapoi în codru.

Nu-mi dădeam seama prea bine : le e teamă de mine — pentru că, nu s-ar putea spune că eu le sînt un suflet apropiat — și această teamă îi face să lupte atît de bine, sau le e ciudă pe dușman și văd în mine steagul lor, care-i apără de acesta ?...

Pe atunci nu-mi păsa ce răspuns aflu la o asemenea întrebare. Îmi păsa numai să-i văd mișcîndu-se sigur, să-i văd intrînd, lovind, plecînd, toți într-un corp, ca o singură armă în mîna mea, ușor de mînuit, prin ordine scurte — șuierături de păsări, glas de animale, pe care numai ei le prindeau, le înțelegeau și știau că vin de la mine, prin căpitanii mei.

Mă învîrteam noaptea ca un diavol, și tare mai eram mîndru cînd simțeam cum toți zece mii ai mei sînt fiare și draci, cu mers de pisică, lovitură de urs și retragere de vulpe. Iar ziua eram ca lupii pe lîngă ei, ageri, păstrîndu-ne în adăpostul pădurii și știindu-le orice mișcare.

Mahomed a dat poruncă să îndoiască paza acolo unde a tăbărît. Au săpat salahorii șanțuri și au făcut palisade din pari. În spatele acestora a legat catîrii și cămilele purtătoare de poveri ca într-un lanț și și-a așezat musulmii de pază. Iar în spatele lor, a mai făcut un gard din suliți și din scuturi, după care a așezat în două jumătăți de inel la dreapta corturile armatei din Asia, iar la stînga ale armatei din Europa. Carele negustorilor înconjurau marele bazar. Le urmau în roată mare, nesfîrșită, corturile călăreților cu caii priponiți alături și apoi abia începeau cele ale ienicerilor și ale întregii Porți. Iar, la mijloc, corturile sale frumos împodobite — ținta roșie pentru toate planurile mele, pentru toate gîndurile mele, pentru toată priceperea mea de război-

nic. O suliță trebuie să ajungă pînă acolo și, așa cum pe vampiri îi dovedești străpungîndu-le drept prin mijloc inima, vampirul ăsta uriaș, care era oastea otomană venită să sugă sîngele nostru, avea să cadă cînd eu voi străpunge inima roșie a cortului padișahului.

Și-am așteptat noaptea cea mai neagră, cu norii cei mai deși, așa cum luna lui iunie trebuie să aducă deasupra ținuturilor noastre de deal.

Cu fețele acoperite de întuneric, oștenii mei au ieșit deodată, ca la zece mii, de sub frunza neagră a pădurii și, fire de umbră umplînd cîmpul, ușori și mlădioși ca iarba au ajuns la palisade, au sărit șanțurile răsărind neauziți pe sub burțile cămilelor. Au trecut acest zid trimițînd la pămînt cu lovituri scurte, înfundate, saialele și muselmii și, abia după aceea, făcînd loc prin gardul de scuturi și suliți, au năvălit odată cu călăreții ce veneau din urmă cu făcliile aprinse. Și chiotul lor înconjurător de păduri și munți și-a dat drumul odată cu primele mii de spahii care mureau... Ca o urgie căzuserăm. Ca o urgie de foc și moarte, diavoli negri ținînd într-o mînă sabia și-ntr-alta făclia sub cerul de smoală ce se-nnegrea și mai mult de fumul ce se ridica acum deasupra taberei. Strînși în rînduri ca lanțurile, lovind cu flacăra și tăind în același timp cu sabia, ca un burghiu lăsînd moarte în jur, noi nici nu ne-am terminat chiotul bojocilor atît de multă vreme apăsați în tăcere că, avînd cîte doi morți lăsați de fiecare în spate, căzusem în mijlocul corturilor vizirilor Machmut și Isaac. O-nvălmășeală de oameni și animale se auzi cu vaier în mijlocul nopții. Care scăpaseră din armata din Asia, fugeau acum speriați, neștiind pe întuneric să se roage la dumnezeul lor. Fugeau din tabără părăsindu-și și viziri și sultani, neștiind că, — perete nevăzut în miezul nopții, doar la o goană de cal îi așteptau călăreții mei, să-i culeagă pentru țepele de-a doua zi.

În acest timp, în alte locuri din tabără, oameni de-ai mei sunau din corn ca spre a ne chema lupta în locurile acelea, și dușmanii care năvăleau în-

tr-acolo în apărare se omorau ei între ei. Iar noi, ca la seceră pe o moşie nesfîrşită, ne tăiam crîncen drum tot mai spre miezul taberei, culcînd şiruri după şiruri de oameni şi animale, în urletele lor înfricoşătoare, în goana lor nebună şi speriată, în vaierele răniţilor călcaţi în picioare, în năvala tropăitoare a animalelor îngrozite, în fuga de moarte cu care timargiii, cei mai nobili şi mai aleşi ostaşi, strînşi de sultan dintre moştenitorii familiilor bogate, îşi căutau caii şi goneau, făcîndu-şi ei înşişi loc cu sabia printre capetele alor lor.

Spulberarăm astfel şi a doua armată, cea a beilerbeiului Asiei. Noaptea apăsa şi ceasurile treceau repezi, în iureş. Noi tăiam şi alţii răsăreau mereu înaintea noastră. Mare de oameni înspăimîntaţi, înfricoşaţi sau îndîrjiţi se zbăteau la lumina faclelor şi a corturilor cărora le dădusem foc. Noaptea vuia ca o pădure în furtună şi loviturile oţelelor nu se mai auzeau de-atîta mare zgomot şi ţipete. Iar noi, drăceşti şiruri legate zdravăn precum mînerul de sabie, înaintam ca un rug aprins de care nimeni nu se putea atinge — săbii şi flăcări sub noaptea de vîrcolaci, armată străină şi nemaipomenită pe care duşmanul o credea căzută pe el de-a dreptul de pe porţile iadului. În mijlocul ei, spălîndu-mi furia cu lovituri crunte, eu n-aveam decît un gînd : Mahomed. La cortul lui roşu să ajung, obrazul lui palid şi nasul lui strîmbat în plăceri străine să le văd, şi să-mi înfig sulița în inima lui de epileptic ce-a înspăimîntat omenirea. Mă simţeam tare, mă simţeam sigur cu fiarele mele mlădioase care ştiau, corp la corp, să lupte pehlivăneşte, fără greş, fără să cadă. Lupta asta o pregătisem eu, şi astfel o pregătisem că să mă ştiu tare, să nu-mi pese de mulţimea lor şi mai ales, să n-aibă ei ce face cu tunurile lor. Minunatele arme, ca la o sută douăzeci, cîte le numărasem la Turnu, fuseseră trase pînă aici omorînd şiruri de bivoli însetaţi, iar acum stăteau fără folos. Ca şi minunatele lor uniforme care sute de mii cîrduiseră vreme de două săptămîni prin foame şi sete pentru ca acum să-ncerce a-şi scăpa viaţa care cum putea,

fugind care-ncotro pe drumurile cunoscute numai mie. Acolo, prinşi şi înlănţuiţi, de mulţi ce erau, armaşii mei îi grăbeau să-şi cioplească singuri ţeapa. Asta voiseм, asta pîndisem, asta făcusem eu, cu mintea mea pe care unii o numeau diavolească. Îi obosisem şi-i însetasem şi-i înspăimîntasem de la o duminică la alta şi apoi la încă una, vreme de două săptămîni nelăsîndu-i să mănînce şi împiedicîndu-i să doarmă, pentru ca acum să cad peste ei cu zece mii de oameni odihniţi în răcoarea pădurii cu frunză tînără, cu setea potolită la apa limpede a izvoarelor numai de noi ştiute, încălecîndu-i pe cai ce rumegaseră otava spălată cu rouă şi aprinzîndu-le-n priviri flacăra cruntă a urii de duşmanul care le-a călcat ţara şi vrea să-i ia în robie. Iar eu, cu pletele negre-n vînt, drac negru în mijlocul lor. Nu le strigam nimic, aşa cum, înspăimîntaţi, crainicii sultanului dezmeticit în strigăte şi vaiere porunceau tuturora să nu se clintească din jurul împăratului lor, trîmbiţînd ameninţări de moarte. Nu; nu mi se-auzea glasul. Poruncile mele erau săbiile pe care le băgam în duşman, flăcările faclei roşii care le ardeau privirea. Poruncile mele erau icnetul scurt al loviturii şi pasul înainte în care săltam calul. Poruncile mele erau răsuflările mele, egale, ca o bătaie de inimă, răpunînd la fiecare cîte-un duşman. Şi simţeam cum, fiecare mişcare a mea, se repetă, odată cu mine, de zece mii de ori, de zece mii de braţe, în bătaia sănătoasă a zece mii de inimi. Era armata pe care mi-o făurisem în şase ani de domnie, şi loveam cu ea, loveam cu ea, loveam cu ea, tot aşa de sigur cum loveam cu propriul meu braţ! Loveam, loveam, loveam, secerînd răzbunare!... Şi în lumina torţelor a căror răşină umplea văzduhul cu miros ca de tămîie, i-am văzut cum, nebună învălmăşeală, nemaipăsîndu-le nici de porunca de moarte a sultanului, fug. Fug cu miile care mai rămăseseră netăiaţi.

Aşa mîntuirăm cu toate armatele de spahii, de achingii, de beşlii şi de gemlii, pentru că muselmiii
 şi saialele fuseseră tăiaţi şi-mprăştiaţi din prima

clipă. Mîntuirăm cu toți lăsîndu-i înghițiți de întunericul veșnic al morții, sau de întunericul drumurilor țării mele sub noaptea neagră aleasă de mine, și ajunserăm față în față cu ienicerii care făceau zid în jurul împăratului lor.

Zid de neclintit. Zidul dintotdeauna al Porții otomane, făcut din feciori care nu au mamă, nu au neamuri, sînt născuți numai și numai pentru paza vieții sultanului.

Deci, știam : din toată armata de două sute cincizeci de mii cu cîți venise sultanul asupră-ne, rămăsesem în față cu atîția, cu cei vreo douăzeci de mii. Am lovit odată cu caii în ei și-am spulberat un rînd ; apoi ne-am aruncat făcliile peste ei, spre corturile din care ieșiseră.

Cînd ne-am întors în goana cailor a doua oară, zidul era făcut la loc, neclintit ca și mai înainte — siluete negre în fața focului care încinsese corturile. Ne despicarăm a doua oară goana lovindu-ne de ei și îndrumînd spre lumea cealaltă pe care cum îi puteam lovi din galopul cailor ce se loveau în două aripi pe lîngă ei.

A treia oară cînd am venit, zidul lor era la fel de crîncen umplut la loc, dar se arăta, negru, pe lumina zorilor care tulburaseră întunericul cerului.

Se sfîrșise. Venea ziua, cea care rînduiește și trădează forțele, așa cum stau ele într-adevăr de fiecare parte. Venea, cu lumina roșie a răsăritului care acoperea flăcările aduse de noi. Am dat semnul. Se deschidea ziua de șaptesprezece iunie. Dar, pentru noi, se închidea noaptea de șaisprezece, noaptea victoriei noastre.

Încununarea ei pentru mine, însă, nu a fost aici ; a fost alta. A fost atunci cînd spre prînzul zilei au adus la mine un moșneag cu ochii uscați de durere. Mă privea fără să mă vadă și repeta mereu :

— Doamne, să știi că nici unul n-a spus ; doamne, să știi c-au murit, dar n-au spus ; nici unul n-a spus.

M-am răstit la el, dar tot asta spunea. Numai într-un tîrziu a adăugat :

— Ca pe butuci i-a tăiat, cu fierăstraiele pe din două, dar nici unul n-a spus... Nici unul ; nici cînd îi tăia ; ca pe butuci : cu fierăstraiele, pe din două.

Am priceput greu : dimineaţa, în vreme ce unii fugari dintre spahiii care mai scăpaseră, se-ntorceau rupţi la tabără, pe urmele noastre pornise o armată cu cei mai aleşi ostaşi de-ai guvernatorilor, avînd în fruntea lor pe Ali-bey. Ei au cutreierat locurile şi-au găsit prin satele din jur cîteva sute de ţărani, bătrîni, femei şi copii. Împăratul a pus să-i chinuiască pînă vor spune unde mă aflu eu. I-a omorît pe unii, a început, pe alţii, să-i taie cu fierăstraiele pe din două, cum povestea bătrînul care cine ştie prin ce minune a scăpat. Dar de la nici unul nu a putut scoate un cuvînt despre soarta mea şi a oştirii mele. De la nici unul, cu toate că-i tăia, cu moartea aceea cruntă şi înceată, acolo, pe la prapurele de la mijlocul trupului, şi, încă nu cu tăişul săbiei, ci cu fierăstraiele, ca pe butuci. Iar ei nu scoteau o vorbă despre mine şi armata mea. Ştiau unde îmi am tabăra — mărturisiseră mulţi în faţa morţii — dar nu voiau, pentru nimic în lume, nici măcar pentru viaţa lor, nu voiau să spună.

Am auzit apoi că această voinţă a oamenilor mei, adăugîndu-se movilelor de morţi care se ridicau prin tabără şi fugarilor care se-ntorceau spăşiţi, cu sperietură nebună-n ochi, — l-a tulburat foarte pe Mahomed. El, învingătorul Constantinopolei, dădea deodată de-un zid tăios şi tare, de diamant, la care nu se aşteptase !... L-a tulburat tare şi s-a-ndreptat fără vlagă spre apropiata mea cetate de scaun, tînjind să dea ceva pradă celor care-i apăraseră viaţa.

L-a tulburat pe el, dar pe mine şi mai !... Eu, care făcusem din oastea asta şi din ţara asta doar o armă pentru mîinile mele, doar un trup cu mii de braţe înarmate care să lovească, îi simţeam acum, pentru prima oară, şi inima. I-o simţeam cum bate lîngă a mea, peste a mea, alături cu a mea, inima norodului ăstuia pentru care nu făcusem prea multe, pentru că, moşiile, chiar dacă le-am luat de la unii, le-am dat la alţii !... Ah, să mă-ntorc, ştiu eu ce-aş face

acum cu oamenii ăştia, ştiu eu !... Pentru că ei au simţit în mine flacăra unei neatîrnări ; asta au simţit. Asta le-am dat. Altceva nimic. Pentru că i-am asuprit şi i-am lăsat asupriţi de alţii. Atîta au simţit, şi tot le-a fost de-ajuns !... Ah, de-aş apuca să mă-ntorc acolo, la ei, la oamenii aceia care ştiu să moară tăiaţi de fierăstraie şi să nu spună unde le arde flacăra neatîrnării, pentru ca să nu vină duşmanul şi, cu răsuflarea lui spurcată, s-o spulbere !...

Ce puteam face într-un asemenea ceas pentru inimile lor ? !... Oştenii din juru-mi au priceput durerea răzbunătoare din ochii mei fascinaţi. Am pornit în galop nebun, pînă la pădurea de ţepi pe care le-o pregătisem în faţa Tîrgoviştei. Am pustiit cetatea, lăsînd doar tunarii care să-i sperie şi să-i atragă în acelaşi timp. Şi, acolo unde, în iarnă, îl cinstisem cu ţeapă aurită pe Hamza — guvernatorul a tot ce-avea sultanul la Dunăre de la Dristor la Vidin şi peste cetatea Giurgiului subaşă, acolo am pus, fără milă, să se tragă în ţeapă toţi cîţi rămăseseră atunci ostateci. Toţi. Fiindcă auzeam în urechi beschia fierăstraielor care tăiau la trupurile bieţilor mei ţărani şi pe aceştia că nu vor să spună.

Am tras ostatecii alături de spahiii care stăteau încă din iarnă acolo sus, sub comanda lui Hamza căruia clonţul păsărilor îi mîncaseră totul, în afara oaselor, a mantiei de slujitor al Porţii şi turbanului cu surgiuc. Iar alături lor, în faţa oaselor mai vechi, ce albiseră de ploi în vreme ce, tot de ploi, ţepile de sub ele înnegriseră, am pus să se tragă, repede ca la război, miile de prizonieri ai nopţii trecute. Se trăgea la ei cu grabă şi furie şi tot nu se mai terminau. Atunci mi-am dat seama că prizonierii ajunseseră atît de mulţi încît, dacă ar fi avut doar mîinile libere, i-ar fi dovedit pe cei ce alcătuiau oştirea mea.

Apoi, poruncind tunarilor să tragă ca să-l aducă încoace pe Mahomed, am pornit spre pădurile mele de deasupra Tîrgoviştei.

Şi, din depărtările lor negre-verzui, binecuvîntate de ceaţa răcoroasă a munţilor, auzeam acele tu-

nuri care bubuiau, slăvind parcă victoria mea. Victoria mea. Victoria mea asupra lui Mahomed, și victoria mea asupra inimii țării acesteia!

Ah, Ștefane, de ce mi-ai lăsat-o atît de puțină vreme și mi-ai stors în ea picătura amară a durerii?!

De ce, Ștefane?!

X

DOCUMENTE LĂMURITOARE PRIVIND TULBURAREA LUI MAHOMED: **Semseddin Ahmed bin Suleiman Kemal-Pașa-Zade — mare muftiu al Porții otomane, în opera „Tevarih-I Al-I Osman"**

„...Împăratul cel glorios ca Alexandru (Iskender — Alexandru Macedon) a mers cu 15 tümeni de ostași purtători de victorii asupra Țării Românești cea plină de răutăți.

...Peste sus-numitul fluviu vestit (Tuna-Dunărea), care era lat cît Oceanul Atlantic (Bahr-i-Muhît), a trecut repede cu vasele în bătaia zefirului și, răspîndind focul nimicirii în satele și orașele acelui nenorocit rătăcit, a împrăștiat prin țara sa scînteile copitelor cailor. Oștile asemenea oceanului s-au scurs val după val în diferite părți ale acelei țări. N-au lăsat nici un ținut neatins, ci le-au cotropit și le-au pîrjolit sub potcoavele lor scînteietoare.

...Potrivit înaltului firman împărătesc, purtător de glorie, Alibeioglu Evrenos-bei a făcut incursiuni în unele locuri din împrejurimi. Trecînd munții și pădurile prin focul războiului el a zburat iute ca vîntul și a plecat repede așa precum curge un torent. După ce a lovit locurile care erau de lovit din țara ghiaură, pe cînd serdarul cel mai sus-arătat se întorcea spre ordie, ducînd cu el, după putință, robi
 și vite din acea țară, a aflat despre aceasta căpetenia

oştii voievodul Ţepeş (Kaziklu) şi a ocupat intrarea trecătorii aflate în calea lor.

Cînd duşmanii nenorociţi au văzut în împrejurimi o mare de cercetaşi ai ordiei care se aşezaseră şi stăteau acolo crezînd că sînt cetele împrăştiate în împrejurimi ale călăreţilor care se întorceau din incursiune, s-au năpustit asupra lor. Ei (turcii) au fugit, şi ei (romanii) au venit după ei şi astfel, gonindu-i, i-au adus pînă la ordie. Ei au venit şi au atacat din partea unde se afla oastea rumeliotă.

Lui Mahmud-paşa, care avea asupra sa şi comanda oştii din Rumelia, i s-a poruncit să taie calea acelor călăreţi nenorociţi care veniseră ca torentul, ascultînd de hotărîrea căpeteniei ţării celei mai sus-amintite... Acela, la rîndul său, dînd îndată ascultare poruncii, şi-a rînduit alaiurile şi a pornit la măcel.

...Iar el (sultanul) a plecat asupra duşmanului, aşezînd în dreapta sa pe Turhanoglu Omer-bei şi pe Evrenosoglu Ahmed-bei şi pe Mihaloglu Ali-bei şi pe Malkacioglu Bali-bei şi pe alţi cîţiva bei mari ca ei, iar în stînga sa l-a pus pe beiul Arnavut, Nasuh-bei, şi pe beiul de Iania, Duraluoglu Umur-bei şi pe Mihaloglu Iskender-bei şi pe mulţi alţii, împodobind cu ei stînga persoanei sale împărăteşti.

...Cînd duşmanul cel nenorocit s-a uitat la steagurile strălucitoare ca luna şi care împrăştiau lumină, a văzut atunci de aproape că ostaşii care veneau nu erau cei care se duseseră în incursiune... Venind faţă în faţă pe cîmpul de luptă, el s-a întors totuşi pe calea înfrîngerii înainte de a se lupta şi de a fi fost înfrînt. Gazii s-au pus pe urmele lor şi, ajungîndu-i din urmă cu iuţeala unui ogar (tazi), au făcut să dispară mulţi dintre acei nenorociţi răufăcători, trimiţîndu-i în iad.

Dar pînă să iasă ei din cîmpul de luptă pe malul salvării şi pînă să se odihnească şi să-şi îngrijească caii, s-a ivit pe neaşteptate în faţa lor Evrenos-bei împreună cu acîngiii săi.

...Evrenos-bei, crezînd că nenorociţii aceia au venit să se lupte cu el, s-a pregătit de luptă şi măcel

și a pornit la bătălie. Dar pînă ce acîngiii, rînduindu-și alaiurile, să transforme acel loc de bătălie într-o grădină de lalele... alaiul acelor nenorociți s-a împrăștiat întocmai ca un harman măturat de uragan. Acîngiii, ai căror cai erau puternici ca niște lei, s-au dus gonindu-i pe acei nenorociți slăbiți și, ajungîndu-i din urmă, pe unii i-au prins, făcîndu-i robi, iar pe alții, trîntindu-i pe pămîntul negru, i-au măcelărit... I-au nimicit într-atîta pe ghiauri, încît n-a scăpat nici unul din zece și, din cei 7000 de nenorociți, n-au scăpat cu viață nici 700.

...Hurșidul cel puternic și Cemșidul cel măreț (sultanul) umblînd timp de o lună încheiată prin vilaietul Țării Românești, a pustiit ținutul ghiaurilor și, mulțumindu-i pe cei din ordia împărătească cu prăzi nenumărate, a pîrjolit și a dărîmat casele ghiaurilor cu săbiile cele purtătoare de foc.

Voievodul Țepeș (Kazîklu), care era căpetenia răzvrătiților și conducătorul răsculaților și al dușmanilor, cînd și-a văzut răsturnat cortul răscoalei și cînd a văzut că locul unde ședea el a fost devastat prin atacul ca o vijelie al oștilor curajoase, iar calea fugii sale a fost închisă de săbiile purtătoare de foc, s-a străduit atunci ca, adunîndu-și într-o noapte supușii și lucrurile sale, să se arunce asupra împăratului cel strălucitor și puternic, cu gîndul să dea un atac de noapte."

Despre atacul de noapte al dușmanului grosolan mai sus-amintit asupra ordiei purtătoare de noroc a sultanului lumii, precum și despre plecarea sa, întorcîndu-se cu fața înnegrită, în timpul nopții, după ce oastea sa a fost înfrîntă de oștile norocoase

„...Nenorocitul cel mai sus-amintit, venind în grabă călare asupra oștii purtătoare de noroc, a sosit pe neașteptate ca un torent de noapte.

Ostașii musulmani s-au sculat din somn și s-au pregătit de luptă. Scînteiele ieșite din loviturile săbiilor luminau ca ziua locul bătăliei.

Cetele de ostași în zale cenușii-albastre (gömgök) ale nenorociților se vedeau ca niște nori negri. Cînd pe cîmpul de luptă trompetele sunau și tobele bubuiau ca cerul înnourat, atunci ploaia de sînge devenea torent, iar săbiile scăpărau ca fulgerele.

Ostașii ghiaurilor s-au învîrtit ca niște aștri călători în jurul ordiei, asemenea cerului, a padișahului care ține universul. Ostașii islamici, stînd pe locurile lor ca niște stele, s-au războit cu dușmanul care venise asupra lor. În calea lor, nenorociții aceia au dat mai întîi peste ostașii Anatoliei. Aceștia, neprimindu-i în conăcire, nu le-au dat drumul să intre. Voind să se năpustească asupra lor cu forța, ca niște oaspeți nepoftiți, ei s-au bătut și i-au izgonit de la ușă și nu i-au lăsat să treacă la loc de cinste. Peste oricare dintre corturi au dat, ei (ienicerii) au tăiat cu săbiile odgoanele lor. Funiile acelea au devenit streanguri pentru propriul lor gît și, înfășurîndu-se de picioarele cailor lor, s-au preschimbat în pripoane. Ei n-au putut să meargă și să intre înăuntru și nu și-au putut împlini dorința. Atunci, ocolind pe partea unde se afla oastea de Poartă (Kapu halkî), s-au dus drept spre cortul cel venerat și au dat peste călărești și peste ceilalți ostași care stăteau culcați, făcînd cerc în jurul sultanului lumii. Nici ei nu i-au lăsat să intre înăuntru. Săbiile închizîndu-le drumul, au stat de-a curmezișul în calea lor. La orice ușă au bătut acei oaspeți nepoftiți, neprimindu-i la zaiafet, i-au izgonit cu dojane. În noaptea aceea, călărețiii oștii Țării Românești s-au rotit ca orizontul în jurul oștii și a ordiei, asemenea cerului, rătăcind și mișcîndu-se necontenit... și ostașii aceia nenorociți s-au împrăștiat, plecînd cu fețele înnegrite.

Voievodul Țepeș (Kazîklu) s-a războit așa cum trebuia, dar cînd a văzut că nu se poate ajunge la sultanul lumii, care era steaua polară a califatului vremii... a fugit îndată întorcîndu-se îndărăt ca să-și scape viața și, mînjindu-și fața cu sîngele atîtor mii

de oameni, și-a risipit pe pămînt propria sa cinste.

...Și în timp ce fugeau, ieșind din ceata ordiei cea norocoasă, ei au dat peste oastea rumeliotă...

Emirii au adus robii pe care-i primiseră în timpul bătăliilor. Pe cei 2700 de luptători călări nenorociți i-au pus să se culce la locul de osîndă și la firmanul dat de stăpînul lumii, i-au despicat în două pe răzvrătiții aceia plini de uneltiri."

* * *

Tursun-bei — defterdar de Istambul al lui Mahomed al II-lea scrie în a sa lucrare „Tarih-I Ebul-I Feth-I Sultan Mehmed-Han"

Descrierea expediției împotriva voievodului Kazîklî, conducător nesupus al ghiaurilor din Țara Românească; distrugerea acestuia și a țării sale, precum și înlocuirea lui cu fratele său

„...Cînd acel tiran sîngeros și ghiaur fără de îndurare a ajuns domn al Țării Românești, a fost impus față de Poartă la dări foarte mari. În fiecare an el însuși venea la Poartă, aducînd tributul (gizie) și multe daruri și, sărutînd Pragul Fericirii, își reînnoia domnia. Padișahul îl trimitea înapoi în țara sa, dăruindu-i veșminte scumpe, caftan roșu, cucă aurie și alte daruri împărătești. Dar era un tiran neîndurător... ...În fața cetății de lemn (Agaç-Hisar) unde își avea reședința, el a pus, pe o lungime de șase mile, să i se împletească două rînduri de garduri, pe lîngă care a pus mărăcini, spunînd că-și face o grădină. Apoi a umplut locul dintre cele două garduri cu oameni trași în țeapă. În afară de aceasta, împrejurimile cetății fiind împădurite, de fiecare cracă de copac atîrnau nenumărați oameni spînzurați și porunci se ca acela ce va lua jos pe unul dintre spînzu-

 rați să fie spînzurat în locul aceluia.

În felul acesta, încrezîndu-se în Înalta Poartă, el i-a biruit pe unguri, omorînd pe mulţi dintre ei. În chip asemănător se purta şi cu ceilalţi domni de seama lui. Dar gloria l-a făcut să se încreadă prea mult în propriile-i puteri, şi atunci cînd sultanul a fost plecat în îndepărtata expediţie din Trapezunt, împins de trufie şi de pofta lui de gîlceavă, s-a gîndit să pricinuiască pagube ţărilor musulmane. Fiindcă el fusese pus în domnie de către Înalta Poartă, această faptă nu putea rămîne nepedepsită.

...Vrînd să-l încerce, i-au cerut tributul cuvenit şi i s-a poruncit să vină la Poartă el însuşi. Dar acel hain fricos şi-a scos capul din cercul supunerii, născocind diverse pretexte şi scuze.

Astfel, a spus că n-are putere să plătească haraciul, deoarece duşmanul de ungur este puternic şi-i stă în cale ca o piedică. De asemenea a zis că, fiind departe de Poarta Fericirii nu poate veni şi că şi-a cheltuit în acest an în lupte tot ce a avut pentru a împiedica victoriile duşmanilor săi.

...Nici n-a venit şi nici nu şi-a plătit haraciul. Atunci acel nenorocit a trebuit să fie pedepsit şi nimicit. Cînd a venit primăvara anului 866, steagurile biruinţei au filfîit în drum spre Ţara Românească. O oaste de vreo 30 de tümene a trecut marea apă a Dunării; pămîntul Ţării Româneşti strălucea de prezenţa sultanului. Oastea islamică a început cu îndrăzneală să tragă şi să distrugă.

...Adevărul în această povestire este că, într-o zi, Mahmud paşa, unul dintre marii viziri pricepuţi, pregătind călăuze le-a poruncit să culeagă ştiri adevărate din acele locuri. La fel, a trimis în faţa cortului fericit (al sultanului) călăuze şi ostaşi.

Versuri (nazm):

Într-o dimineaţă cînd strălucea lumina soarelui,
Oastea victorioasă a trecut sub conducerea şahului.
De asemenea, întreg cerul se pusese în mişcare.

Oastea a pornit ca valurile puternice ale mării. Cînd s-au apropiat de locul hotărît, a sosit de la oastea

din față, purtătoare de victorie știrea că în acel loc nu se găsește nici o picătură de apă pentru potolirea setei. Toate carele și animalele s-au oprit acolo. Arșița soarelui era așa de puternică, încît pe veșmintele de zale ale gaziilor se putea face chebap (kebab). Din această pricină, padișahul, supărat, i-a învinuit pe comandanți de nepăsare. În același timp, călăuzele au fost mustrate și pedepsite. Deoarece în acele locuri nu se găsea apă, au trebuit, în cele din urmă, să înainteze pînă la un nou popas. Într-un cuvînt, după ce, cu mii de greutăți și necazuri, au ajuns la localitatea următoare, și-au așezat acolo cortul (împărătesc), purtător de victorie, și corturile oștilor. Dară încă nu descălecaseră și nu-și lăsaseră din mîini săbiile și lăncile, și s-a dat vestea că a venit dușmanul. Adevărul despre această știre era că voievodul Țării Românești pusese în acea margine (de țară) pe beilerbeiul său împreună cu 7000 de ostași aleși pentru a-și apăra țara. La rîndul său, cel victorios trimisese pe Evrenosbeioglu Ali-bei să facă o incursiune în acele părți. Ghiaurii, auzind tropăitul cailor acestuia și fiind lacomi de a-i distruge pe acîngiii obosiți, veniseră în fața trecătorii și se ascunseseră acolo.

El (Vlad Țepeș) se gîndea că vitejii se vor întoarce obosiți și că, tăindu-le calea, îi va nimici în acest fel. Dar, potrivit versetului din Coran că „prea înaltul Allah îi ajută pe credincioși", ajutorul lui Allah s-a arătat aici astfel că la popas a dat roade o măsură la care ghiaurii nu se așteptau, adică, negăsindu-se apă, Allah a condus oastea victorioasă asupra acelei cete de ghiauri răufăcători. Din cauza pădurilor și a bălăriilor înalte (gürlük), ghiaurul nu aflase de sosirea în acel loc a oștii purtătoare de victorie. Pe de altă parte, deoarece oastea de cercetași mergea împrăștiată, ghiaurul, crezînd că sînt acîngiii lui Evrenosbei, și-a împărțit oastea sa josnică în 10 cete și a atacat dinspre partea oștii de Rumelia. Cînd a sosit știrea că a venit dușmanul, nu s-a dat voie oștii întinse ca apa mării să facă zgomot, iar oastea de Poartă și oastea din Anatolia n-au făcut nici o mișcare, ci au stat gata pregătite pe locurile lor. Măria-sa padișahul

i-a poruncit lui Mehmed-paşa să-i întîmpine pe duşmani. Potrivit acelei porunci care trebuia îndeplinită, el şi-a rînduit alaiurile şi rîndurile şi, punînd în faţă pe azapii săi, şi-a întărit amîndouă aripile. Turhanbeioglu Omer-bei şi Alibeioglu Ahmed-bei şi Mihaloglu Ali-bei şi Malkacioglu Bali-bei, de asemenea şi mulţi alţi bei renumiţi, au stat pe partea dreaptă a oştii, Nasuh-bei, bei de Arnavut, Delioglu Umur-bei, bei de Iania, Mihaloglu Iskender-bei, precum şi alţi emiri de seama lor, au stat în partea stîngă a oştii. Astfel întărit a mers el împotriva duşmanului. Cînd ghiaurul, ieşind din ascunzişul pădurii, a văzut această pregătire, precum şi fîlfîitul steagurilor împodobite, a înţeles îndată că este învins. Spaima a cuprins inimile acelor nedemni (kelb) în aşa măsură, încît :

Nici o clipă n-au putut să reziste puternicelor
săbii vărsătoare de sînge.
Şi aici şi-au plecat capul şi trupul în faţa
loviturilor de săbii şi de lănci.

...Cu ajutorul lui Allah, timp de aproape 30 de zile oastea cea mîndră s-a agitat ca valurile mării în Ţara Românească. Bunuri şi prăzi şi mai ales captivi destoinici, băieţi şi fete, umpleau oastea imperială. Deodată, părăsindu-şi culcuşul liniştit din răsărit, el (Vlad Ţepeş) a pornit spre apus şi, într-o noapte întunecoasă, şi-a pornit viclenia ; cu alte cuvinte, într-o noapte a fost nevoie să fie atacată acea oaste de umili. Acel călăreţ nedemn, adică acel nenorocit şi îngîmfat, s-a gîndit să-şi conducă oastea proprie asupra puternicei oşti împărăteşti, purtătoare de victorie. Ştia că Allah îi ajută pe cei drepţi, dar, aşa cum spune un verset din Coran, acel ghiaur nu ştia că, ciocnindu-se de un ocean de oşti sfîrşitul nu poate aduce altceva decît propria lui distrugere. Apoi a căutat să ducă la îndeplinire acest gînd. Sultanul, primind într-o noapte veşti despre acest nedemn, a cercetat mai bine, la lumina clară a lunii, starea războinicilor turci. Luptătorii ghiaurului, adunîndu-se şi pregătindu-se, s-au lovit de oastea împărătească, dar

a fost ca și cum o picătură de apă s-ar lovi de un ocean. El s-a ciocnit mai întîi de oastea din Anatolia, dar acolo i s-au citit versetele de bun sosit și de ucidere, așa cum merita. Neputînd să pătrundă în grabă printre corturile întinse ale oștii celei biruitoare și nesfîrșite, oastea josnică a ghiaurilor a făcut un ocol și a nimerit peste oastea de Poartă și peste corturile ienicerilor, dar și acolo a găsit ce căuta. Primirea care i s-a făcut a fost întocmai cea bună ; gurile lor au fost umplute cu săgeți, cum rar s-a mai întîmplat. Versuri :

S-a vărsat atîta sînge de dușman, încît cerul cel
negru s-a înroșit ca o lalea,
Iar strălucirea săbiilor în noaptea întunecoasă făcea
să pară că și-a deschis petalele...“

* * *

Constantin Mihailovici de Ostroviţa, fost ienicer în oastea lui Mahomed al II-lea, scrie în ale sale „Memoriile unui ienicer, sau cronică turcă“ publicate în Polonia între 1497—1501 :

„...Despre voievodul valah Dracula care stăpînea ţara Moldovei de jos. Acest voievod avea doi fii și îi dăduse împăratului Mahomed la curtea lui. Acest voievod, tatăl, în curînd a murit ; auzind împăratul turcesc despre moartea voievodului Valahiei, a dăruit pe fiul mai mare cu bani, cai, podoabe, corturi, cum se cade unui domn și l-a trimis cu cinste în Ţara Românească, spre a domni în locul tatălui său, cu înţelegerea ca în fiecare an să vie la dînsul, ca să i se înfăţișeze și să dea tributul la fel cum dăduse și tatăl său. Iar pe fiul al doilea, fratele acestuia, l-a lăsat la curtea lui.

Acest fiu al lui Dracula a venit doi ani de-a rîndul
100 la curtea împăratului de a adus tributul, potrivit în-

țelegerii. Dar după aceea nu a vrut să mai vină. Împăratul a trimis după dînsul pe un domn, Hamza beg care era conducător peste vînătorii împăratului, ca să se ducă acolo la el, într-un oraș care se numește „Ibrail" (Brăila). Dar voievodul nu a vrut să i se înfățișeze, ci a poruncit curtenilor săi să ție între dînșii pe solul împăratului, pînă ce va sosi dînsul. Și pornind voievodul, Dracul cel Tînăr, a adunat oaste și era iarnă, Dunărea era înghețată și a trecut voievodul Dracul peste Dunăre cu toți oamenii săi în țara împăratului, mai jos de Nicopole. Și acolo a dat drumul oamenilor săi ca să prade și să omoare, atît pe turci, cît și pe creștini prin sate și în orașele deschise și au pricinuit mare pagubă împăratului turcesc. Și tuturor celor vii și celor uciși a pus de le-a tăiat nasurile, atît femeilor cît și bărbaților și a trimis acele nasuri regelui Mathias al Ungariei, fălindu-se că acele multe nasuri sînt a tot atît de mulți turci biruiți și uciși.

Iar împăratul fără întîrziere, adunîndu-și oastea, a pornit pe urma lui. Iar cînd a fost la Nicopole, pe malul Dunării stătea de asemenea voievodul Dracul cu oastea sa și oprea trecerea oștii împăratului.

Iar împăratul Mahomed a spus către ienicerii săi : „Iubiții mei berbeci, ce este al meu, este al vostru și mai ales visteria mea. Vă rog, dați-mi un sfat căci aceasta atîrnă de voi, ca să putem să trecem de cealaltă parte, împotriva dușmanului meu". Au răspuns ienicerii : „Fericite stăpîne, poruncește să se pregătească luntrele, iar noi în timpul nopții ne vom pune capetele și vom trece pe partea cealaltă". Deci împăratul îndată a poruncit să li se dea 70 de luntre potrivite, pe lîngă aceasta să li se mai dea și altele de care aveau nevoie și de asemenea bombarde, tunuri ușor de purtat și altele mari. Și cînd s-a făcut noapte ne-am așezat în luntre și ne-am lăsat la vale pe Dunăre și am trecut de partea cealaltă, la cîteva stadii mai jos de locul unde stătea oastea voievodului. Și acolo ne-am îngropat în șanțuri, așezînd tunurile

pe rînd în jurul nostru. Ne-am îngropat în şanţuri pentru ca oamenii călări să nu ne poată vătăma. După aceea, ne-am întors înapoi pe partea cealaltă şi astfel am transportat şi pe alţi ieniceri peste Dunăre. Şi cînd toată oastea pedestră trecuse, atunci ne-am pregătit şi am pornit pe încetul către oastea lui Dracul, cu tunurile şi cu celelalte ce le aduseserăm cu noi. Oprindu-ne, am aşezat tunurile. Dar pînă să izbutim să facem aceasta, ne-au fost ucişi 300 de ieniceri. Pentru aceasta împăratul s-a întristat foarte mult, văzînd de pe partea cealaltă o mare bătălie şi neputînd el însuşi să vie într-acolo. Se temea foarte mult ca să nu-i fie ucişi toţi ienicerii, de vreme ce împăratul însuşi încă nu trecuse. După aceea noi văzînd că partea noastră slăbeşte foarte mult, avînd trecute peste rîu 120 de bombarde, ne-am arătat cu dînsele şi ne-am apucat să tragem un foc des, încît am respins toată oastea voievodului de pe acel loc, iar noi ne-am întărit. După aceea împăratul, avînd mai multă siguranţă, a trecut peste rîu şi alţi pedestraşi, care se cheamă azapi, cum sînt la noi drabanţii. Iar Dracul, văzînd că nu poate opri trecerea, s-a retras de la noi.

Iar apoi, după ce împăratul a trecut după noi cu toată oştirea lui peste Dunăre, acolo ne-a dat nouă ienicerilor 30 000 de zloţi ca să-i împărţim între noi. Pe lîngă aceasta, pe toţi ienicerii care încă nu erau liberi, i-a făcut liberi, să poată lăsa cui vor voi averea lor, după moarte.

De acolo am pornit în Ţara Românească pe urma lui Dracul, iar fratele lui mergea înaintea noastră. Totuşi ne cuprinsese o spaimă mare, deşi voievodul român avea o oaste mică şi peste tot eram cu mare grijă şi ne îngropam în fiecare noapte în şanţuri, totuşi nu puteam fi siguri. Ne-au lovit într-o noapte încît au omorît oameni, cai, cămile, au omorît o sută de mii de turci. Cînd toţi turcii fugind din faţa lor au
 venit la noi la ieniceri, ienicerii i-au alungat de la

dînşii şi-i ucideau, ca să nu fie cotropiţi de dînşii, aşa încît au făcut mare pagubă împăratului.

Iar după aceea, a doua zi, au prins cîteva sute de români şi împăratul a poruncit ca pe toţi să-i taie în două... Iar împăratul Mahomed, încredinţînd fratelui acestuia Ţara Românească, a plecat din această ţară. Mai tîrziu turcii spuneau împăratului cum că mai înainte, de multe ori, au fost biruiţi românii de turci, dar de atîtea ori acolo au pierit mulţi turci „şi de aceea, şi tu, fericite stăpîne, trebuie să te gîndeşti la aceasta". Şi a spus către dînşii împăratul : „Atîta vreme cît Chilia şi Cetatea Albă le ţin şi le stăpînesc românii", iar ungurii Belgradul sîrbesc, noi nu vom putea avea nici o biruinţă..."

* * *

Nicolae de Modrussa, legat papal la anul 1462 :

„...La acest cot al Dunării, în anul al treilea al pontificatului lui Pius al II-lea, necuratul împărat al turcilor, chemat de mulţi boieri valahi împotriva tiranului lor, pe nume Dracul, trecînd Dunărea cu 150 000 de ostaşi, l-a urmărit pe acela prin întreaga Valahie timp îndelungat şi, în cele din urmă, l-a asediat aflîndu-l (ascuns) într-un munte oarecare, în care Valahul, sprijinit de natura locului, se închisese cu 24 000 de oameni, care îl urmaseră de bună voie. Unde, cînd şi-a dat seama că sau va pieri de foame, sau va cădea în mîna preacrudului duşman şi socotind că ambele eventualităţi sînt nedemne de oameni viteji, a îndrăznit să comită o faptă demnă de a fi amintită. Chemîndu-i aşadar pe ostaşi şi înfăţişîndu-le situaţia, i-a convins uşor să invadeze tabăra duşmană, cu trupele-i împrăştiate şi fie să cadă vitejeşte în luptă, cu glorie şi cinste, fie, dacă soarta va

fi favorabilă acestei inițiative, să se răzbune împotriva dușmanului într-un chip nemaipomenit. Așadar, folosindu-se de cîteva căpetenii turcești pe care le-a prins spre amurg, pe cînd rătăceau în chip imprudent, a pătruns la începutul nopții cu o parte a trupelor în tabăra turcească, străpungînd fortificațiile și în tot cursul nopții, alergînd ca un fulger în toate direcțiile, a făcut măcel mare ; încît, fie dacă celălalt dintre comandanți, căruia îi încredințase restul trupelor, ar fi avut tot atîta curaj, fie dacă turcii s-ar fi conformat mai puțin strict poruncilor repetate ale împăratului de-a nu părăsi garnizoanele din pricina ciocnirilor nocturne, Valahul fără îndoială ar fi dobîndit cea mai mare și strălucită victorie. Dar întrucît nici celălalt comandant nu a îndrăznit să atace tabăra din cealaltă parte, după cum fusese stabilit, și din această pricină nici turcii nu au păzit cu mai multă strășnicie locurile lor, Dracul, după ce a provocat un măcel de necrezut, fără a pierde într-o ciocnire atît de mare pe mulți dintre ai săi, dintre care foarte mulți au fost răniți, a părăsit tabăra dușmană înainte de zorii zilei și s-a reîntors în aceiași munți (de unde venise), fără ca cineva să îndrăznească a-l urmări, într-atît le dăduse de furcă și vîrise groaza în toți. Am aflat, cercetîndu-i pe cei care au participat la această luptă, că împăratul turcilor, pierzînd în acea noapte orice încredere în privința situației sale, a părăsit în ascuns tabăra, luînd-o la fugă în chip rușinos și ar fi continuat drumul, dacă, dojenit de prieteni și adus îndărăt aproape împotriva voinței sale, nu ar fi văzut în zorii zilei tabăra în locul ei. Înapoiat în tabără, după ce a văzut marea pierdere suferită de ai săi, și aflînd că ungurii aduc întăriri Dracului, s-a grăbit să se întoarcă pe unde venise și a trecut Dunărea în același loc pe unde fluviul își îndreaptă cursul spre nord..."

* * *

Laonic Chalcocondil — „Expuneri istorice" — IX

„...Împăratul însuşi, înaintînd de aici înăuntrul ţării, s-a gîndit să meargă deadreptul asupra oraşului, în care însăşi domnul Vlad îşi avea reşedinţa. Şi, în fiecare noapte, ori de cîte ori poposea, îşi înconjura tabăra cu palisade şi înăuntrul palisadelor o întărea şi o ţinea închisă şi punea străji mari ca de obicei şi dădea porunci ca oştile să-i fie zi şi noapte sub arme. Înaintînd astfel cu armata în rînduri strînse mai departe în Dacia, a ajuns în oraşul în care Vlad îşi avea reşedinţa-i domnească. Şi dacii pregătiţi să fie împresuraţi aici de împărat, au deschis porţile şi stăteau gata să dea piept cu însuşi împăratul care venea cu oastea asupra lor. Împăratul trecînd pe lîngă oraş şi nevăzînd nici un om pe ziduri decît tunari trăgînd cu tunurile asupra oştirii, nici tabăra n-a aşezat, nici de împresurat nu s-a apucat. Dar înaintînd a mers ca la douăzeci şi şapte de stadii, cînd i-a văzut pe ai lor traşi în ţepe ; oastea împăratului dă peste cîmpia cu ţepe, care se întindea în lungime pînă la şaptesprezece stadii şi în lăţime pînă la şapte. Şi erau pari mari în care erau înfipţi la douăzeci de mii, precum se spunea ; spectacol pentru turci şi pentru însuşi împăratul ! Chiar şi împăratul, cuprins de uimire, spunea într-una că nu poate să ia ţara unui bărbat care face lucruri aşa de mari şi, mai presus de fire, ştie să se folosească aşa de domnia şi de supuşii lui. Mai spunea că acest bărbat care face astfel de isprăvi, ar fi vrednic de mai mult. Şi ceilalţi turci văzînd mulţimea de oameni traşi în ţeapă, s-au înspăimîntat foarte.

După ce Vlad, ţinîndu-se pe aproape de urma oştilor împăratului, a ucis într-una orice se desprindea, fie călăreţ de pradă, fie ostaş pedestru, el însuşi s-a îndreptat asupra domnului Bogdaniei Negre, care, precum se anunţase, împresura Chilia ; dar lăsînd pe loc o oaste ca de şase mii, i-a ordonat să se ţină prin păduri de urma împăratului şi, dacă cineva s-ar des- 105

prinde îndată să năvălească asupra acestuia și să-l strivească. Și el s-a dus asupra domnului Bogdaniei Negre..."

XI

Înțelegi acum : pentru ei, și pentru orice dușman, da, am vrut să fiu necruțător !... Să intre odată groaza în ei.

Pentru că numai cu groaza puteam eu să schimb ceva pe lumea asta...

Nici tu nu m-ai crezut, Ștefane !...

Îți amintești Tîrgoviștea noastră, sub soarele toamnei, cînd totul în jurul ei e o livadă și merele de aur atîrnă în pomii scunzi ca niște daruri pentru copiii raiului ? Cum fugeam noi pe sub bolta de cărămidă care cuprindea o bucată rotundă de cer deasupra drumului cu copaci bătrîni și alergam pe lîngă zidul mînăstirii de care parcă se lipeau în trecerea lor sfioasă negri călugări cu bărbi lungi, pînă la casa unchiului tău Vlaicu ?

Eu eram atunci coconul, fiul de Domn, iar tu, ruda noastră din Moldova, din osul lui Alexandru cel Bun, adică din osul mamei mele care mai trăiește și astăzi și se roagă ca și tine pentru odihna sufletului meu acolo, în paraclisul mînăstirii unde toți o cinstesc spunîndu-i cuvioasa Eupraxia. Iar tatăl tău, Bogdan, care fugise din Moldova lăsîndu-și alți doi frați să se taie și să se chiorască-ntre ei pentru scaunul părintesc, te zămislise aici, pe tine, cu munteanca Oltea, care mi-a fost ca și o mamă cînd am venit eu în Moldova, ruda voastră din osul lui Mircea cel Bătrîn, iar tu erai atunci coconul, fiul de Domn.

Vezi cum poate vremea să lege-ntr-un muiat de
 pană întreaga soartă a două mari familii !...

Amintirea mea, însă, despre Tîrgoviștea cea cu ziduri grele, făcută din cărămidă subțire și lucitoare ca un zmalț, așa cum n-am mai văzut nicăieri, cu biserici grele în mijlocul livezilor încărcate de roade, cu asfințitul acela roșu, peste pădurile verzi, în dreptul turnului din latura palatului domnesc, se leagă de chipul tău de copil bucălat, cu obrajii roșii ca merele domnești, cu ochi albaștri-verzui, cînd blînzi, cînd șotii, cînd foarte atenți la-nțelepciunea mea de băiețandru mai mare cu un an și mai umblat pe la curți împărătești pe lîngă dragonul acela cu flăcări verzi în ochii de smaragd, pe care, subțire și vînos, ca și mine astăzi, îl purta la gît tatăl meu.

Numai odată ți-am văzut mînia în ochii aceia ce seamănă cu ai oamenilor noștri din munți ce-au moștenit chipul străbunilor și, adevăr spun, m-ai îngîndurat. Era aspră și nu rea, ca a mea — rea și tunătoare, ci foarte hotărîtă. O mînie domoală și adîncă pe care nu ți-o cunoscusem ; și-ți făcusem oarecare pocinog copilăresc pe care tu l-ai luat drept umilință.

Și mi-ai venit, de-abia peste cîteva luni, cînd eu plecam cu tata la Edirne, la sultan, și nu mă gîndeam decît la fala lui. Mi-ai dat cingătoarea aceea de pumnal pe care-o purtau copiii Mușatinilor, dar ochii tăi păreau că știu mai mult.

Bănuiau că acel drum avea să mă ducă prizonier și ostatec la curtea ale cărei obiceiuri am învățat să le urăsc cum nu-l urăsc nici pe cel mai crunt dușman al meu !

Tu știai ceva, și nu mi-ai spus. Sau înțelepciunea ta așezată de o negrăbită minte ageră te făcea doar să simți ceva ?

Mi-ai pus cingătoarea, m-ai sărutat în acoladă, ca la curțile domnilor Europei, și te-ai depărtat.

Iar eu te-am întîlnit de-abia peste opt ani, cînd fața ta rotunjoară prinsese o umbră de mustață, iar obrazul meu supt își aflase, la numai douăzeci de ani, asprimea de icoană galbenă, pe care-o are și astăzi. Mi-ai spus „Măria-Ta", fiindcă fusesem trei săptămîni domn, dintre care două durase drumul și una

bătălia cu Vladislav. Mi-ai spus „Măria-Ta" și deodată ți-am descoperit lumina șotie a ochilor tăi albaștri-verzui pe care îi știam.

— Nu mă batjocori, ți-am răspuns.

Eram cătrănit, dar în casele acelea domnești din Roman a venit ca un duh blînd al Tîrgoviștei copilăriei noastre doamna Oltea și m-a mîngîiat. Apoi, tatăl tău Bogdan-Vodă, mărunt și puternic, numai fibră, mușchi de luptător, obraz plin ca al tău și mînă cu degetele lungi, dar asprite pe arme, ne-a dat în pocale vin cu mied, cum se dă numai la cumătriile dulci, de neamuri apropiate, cînd rămîn cei mai de suflet unii cu alții și robii țigani le prăjesc în tăvi de argint miejii de nucă. Ne-a privit șotiu, cu ochii buni ai tatălui său Alexandru, ascunzîndu-și sub clipirea pleoapelor bucuria că ne vedea împreună, și ne-a spus cu glas încet să fim frați, așa cum cei din neamurile noastre nu pot fi cu frații lor adevărați.

Apoi ne-a lăsat singuri. Și mie, care vreme de opt ani de zile trăisem printre dușmanii cărora le vedeam doar răul, mi s-a părut tare ciudat să am un frate, mai ales că, acolo, avusesem unul; adevărat; din aceeași mamă.

Mi s-a părut tare ciudat. Iar vinul tău cu mied, dulce ca și vorba moldovenilor.

A fost una dintre puținele seri ale vieții mele cînd, după rătăciri de ani și ani, mă simțeam ajuns acasă. Eu, care n-am culcuș, și pot alerga oriunde, și nu am nevoie de oameni care să-mi mîngîie inima apropiindu-mi-o de ei.

Da, Ștefane; sau eu eram beat, ceea ce nu-mi amintesc să mi se fi întîmplat de vin vreodată, sau tu erai fratele meu, căruia îi vorbeam mai mult decît vorbisem toți cei opt ani, și la Egrigöz în închisoarea din turnul căreia vedeam marea, și la Adrianopole, la curtea sultanului, unde trebuia să mă plec tuturor obiceiurilor lor.

Dar era vinul neamului nostru atît de dulce, încît
 pătrunsese pînă și la inima mea.

XII

DOCUMENTE LĂMURITOARE :

Cronica burgundă a lui Jehan de Wauvrin, supus al regelui Engliterrei, despre expediția pe Dunăre a flotei comandate de cavalerul Walerand de Wauvrin, și ajutorul pe care l-a primit el de la Vlad Dracul, domnul Țării Românești, și de la fiul acestuia

„...Și acum îl voi lăsa pe acel senior de Wavrin, care se afla în mare beteșug de boală și vă voi spune despre domnul Regnault de Comfide și despre domnul Țării Românești care puneau să se adune lemne și legături de surcele cît mai multe cu putință. Și și-au împlinit bine oștenii datoria lor și au adunat atîta că își făceau pavăză împotriva apărării turcilor. Și cînd li s-a părut că erau îndeajuns, s-a dat poruncă să se arunce totul în șanțuri, care nu erau mai adînci de patru picioare, pînă ce s-or umple, și apoi s-a aruncat tot ce a mai rămas la piciorul unui zid și unui turn cît s-a putut de sus. Dar cum s-a aruncat tot lemnul și s-a văzut că nu ajunge destul de sus, s-a poruncit ca fiecare să se ducă din nou să mai aducă, afară doar de cei rînduiți să facă de pază.

Turcii, cînd au văzut că dușmanii se mai duceau încă după lemne pentru a le îngrămădi mai sus peste acelea care erau proptite de zidul lor, în ciuda tunurilor și puștilor care trăgeau împotriva zidurilor și a gheretelor lor, au venit să întîmpine moartea, coborînd cu frînghii coșuri pline de jeratic asupra lemnelor care erau așezate lîngă zidurile lor. Dar era prea tîrziu ; măcar că dacă ar fi dat foc de la început cînd se aruncau lemne lîngă zidul lor, niciodată cetatea n-ar fi fost cucerită așa cum a fost. Căci pe măsură ce s-ar fi aruncat acolo lemnul, s-ar fi aprins, ar fi ars și s-ar fi mistuit mai mult lemn decît s-ar fi putut aduce. Dar, din focul pe care l-au aruncat în coșuri s-a aprins vălvătaie atît de mare în

mijlocul lemnelor, încît flacăra a zburat pînă la gherete care s-au aprins şi focul a înaintat şi mai mult şi a pătruns în cetate şi în turnurile care erau acoperite cu lemn şi s-a întins mai departe decît ar fi voit turcii. Aceştia, cu apa pe care se duceau să o aducă de la poarta dinspre şanţ, se sîrguiau mult să stingă focul şi puşcaşii şi arbaletierii îşi făceau prea bine datoria de a nu-i lăsa.

Subaşul, cînd a văzut că apărarea prin luptă nu le-ar folosi la nimic şi că pînă în cele din urmă ei nu vor putea scăpa şi vor fi toţi morţi şi prinşi, atîta s-a tocmit cu domnul Ţării Româneşti încît i s-au predat, cu condiţia să le cruţe viaţa şi puţinele lucruri pe care le aveau în cetate ; şi l-a rugat să binevoiască să înceteze tragerea pentru ca să poată stinge focul şi să-i predea cetatea nevătămată şi întreagă.

Domnul Ţării Româneşti care dorea mult ca cetatea să rămînă nevătămată şi să nu fie arsă, luă ca ostateci, drept chezăşie a acestui lucru, pe acel subaşiu împreună cu treizeci din turcii cei mai buni. Apoi a venit la domnul Regnault de Comfide care punea să tragă din plin împotriva celor care voiau să stingă focul. Şi i-a spus că, pentru Dumnezeu, să înceteze tragerea şi aruncarea de ghiulele, căci turcii i s-au predat cu condiţia să le cruţe bunurile lor şi viaţa lor drept care el a şi primit ca ostateci pe subaşiul cetăţii şi treizeci de turci. Şi a spus de mai multe ori : „pentru Dumnezeu, lăsaţi să se stingă focul pentru ca cetatea mea să nu fie arsă ; căci este cea mai puternică cetate care se află pe Dunăre şi care ar putea să facă cel mai mare rău tuturor creştinilor de pe aci, dacă ea ar fi în mîinile turcilor". Căci atunci cînd turcii vor să facă incursiuni în Ţara Românească sau în Transilvania, ei trec împreună cu caii lor pe această insulă de aci şi pe podul castelului care este pe braţul rîului ce pătrunde în Ţara Românească. Şi ei cutreieră toată ţara şi cară cu ei pe acolo tot ce au prădat. Aşa că românii, cînd îi urmăresc pentru a-şi redobîndi lucrurile lor, nu le pot face nici un rău din cauza acelei cetăţi. Dar atunci
110 cînd turcii treceau dincolo, prin rîu, românii întot-

deauna îi ajungeau din urmă și îi loveau în spate, ucigîndu-i și luînd pe mulți din ei în prinsoare. Așadar domnul Regnault de Comfide, văzînd cum stau lucrurile, a zis românului : „Mergeți la stăpînii mei, cardinalul și domnul de Wavrin, pentru a afla care este voința lor și apoi faceți-mi-o cunoscută și mie căci eu vreau să mă călăuzesc după ea".

Atunci domnul Țării Românești a dat pinteni calului ; și a alergat la cardinal, căruia i-a povestit lucrul în același chip cum îl povestise domnului Regnault de Comfide, mai spunînd pe deasupra cardinalului: „Dacă îmi pot redobîndi întreagă cetatea mea, pe care tatăl meu a pus să o ridice, atunci chiar și femeile din Țara Românească, cu furcile lor de tors, vor fi în stare să recucerească Grecia". Dar celor care îl auzeau li se părea într-adevăr că el nu lua seama la ceea ce spunea, decît numai doar ca să-și poată recăpăta cetatea nevătămată și întreagă. Căci el mai spunea că nu se afla nici o piatră în acea cetate care să nu fi costat pe tatăl său cît un bolovan de sare, care se scoate din stîncile din Țara Românească cum se scoate pe aici pietrișul din cariere.

Deci cardinalul a trimis la seniorul de Wavrin care era rău bolnav și avea toate mădularele sale ca sfîșiate, în afară de limbă. În ciuda acestui fapt, a fost foarte bucuros cînd a auzit vorbindu-se despre predarea cetății. Și a zis că voința cardinalului era și a sa. Așadar cardinalul a poruncit să se stingă focul și să fie înapoiată cetatea domnului Țării Românești care a fost foarte bucuros de aceasta. Și cînd focul a fost stins, turcii au plecat din cetate cu toți caii și cu bagajele lor. Prin tratatul pe care-l încheiaseră cu acel domn român, el trebuia să-i treacă în siguranță, împreună cu lucrurile lor, peste rîul Dunării în țara Bulgariei. Drept care domnul Țării Românești a cerut cardinalului să le dea un salv-conduct și acesta de îndată i l-a și dat.

În timpul acesta, fiul domnului Țării Românești s-a dus la seniorul de Wavrin și după ce l-a salutat i-a spus printr-un tălmaciu că avea de gînd să pornească o ispravă împotriva turcilor și că dacă i-ar

făgădui să nu-l dea pe față, el îi va dezvălui taina sa. Lucru pe care i l-a făgăduit cu jurămînt seniorul de Wavrin, de bunăvoie. Și atunci tălmaciul, învățat de fiul domnului Țării Românești, zise așa : „Tatăl meu a trimis să mă cheme și mi-a spus că dacă nu îl voi răzbuna împotriva subașiului acestei cetăți a Giurgiului, mă reneagă și nu mă mai socoate ca fiul său. Căci el este acela care l-a trădat și care, cu salv-conductul sultanului, l-a făcut să meargă la acel sultan și apoi l-a dus prizonier în castelul din Gallipoli unde l-a ținut multă vreme cu amîndouă picioarele ferecate în lanțuri. Dar s-au întors lucrurile astfel că el și turcii lui s-au predat tatălui meu cu condiția cruțării vieții și a lucrurilor lor și să fie trecuți nevătămați în țara Bulgariei. Și eu mă voi duce cu două mii de români la două leghe de aici să trec rîul pe acolo și le voi întinde curse pe drum și astfel, cînd vor crede că se îndreaptă spre Nicopole, eu voi fi înaintea lor și îi voi ucide pe toți".

La aceasta, seniorul de Wavrin nu a răspuns nici un cuvînt, nici că e rău, nici că e bine. Și a plecat acel fiu al domnului Țării Românești ca să se ducă să-și îndeplinească isprava. Și pînă în două sau trei ore după aceea, cardinalul trimise seniorului de Wavrin salv-conductul pentru turci, pe care își pusese el pecetea ca să-și atîrne și acesta pecetea sa.

Și a răspuns că nu era în căderea sa să pună pecetea împreună cu cardinalul, pentru că acela era în fruntea întregii armate ; dar făgăduia că atît el cît și oamenii săi vor păzi acel salv-conduct pe care l-a întocmit cardinalul. De care răspuns a rămas foarte mulțumit cardinalul. Și li s-a dat turcilor acel salv-conduct împreună cu vasele pentru a trece Dunărea.

Așadar cînd turcii s-au văzut eliberați astfel, și-au scos mai întîi șeile de pe cai și le-au pus într-o luntre mică ce fusese capturată în fața acelei cetăți. Apoi au legat toți caii unul de coada altuia și au legat calul dintîi de acea luntre care mergea cu vîsle. Și în
 felul acesta au trecut riul. Și se vedea bine, dacă te

uitai la cai, că ei erau obișnuiți să meargă adesea astfel. Și în alte monoxile înguste s-au suit turcii cu toate lucrurile lor. Dar cînd au trecut prin fața galerelor i-au privit pe creștini cu ochi răi și foarte dușmănoși. Și își țineau arcurile întinse, cu săgeata în mînă, scuturile la gît, arătînd prin înfățișarea lor că dacă s-ar lega cumva de ei erau gata de luptă. Și în chipul acesta au trecut acel rîu al Dunării și au intrat în țara Bulgariei.

Așadar turcii, după ce au trecut apa, au încălecat pe caii lor pentru a-și urma drumul. Dar ei nu au ajuns departe, că i-a prins în cursă pe neașteptate acel fiul al domnului Țării Românești și i-a ucis pe toți. Și subașiul însuși care îl trădase pe tatăl lui, așa cum s-a arătat mai sus, a fost adus viu înaintea lui ; acestuia după ce i-a amintit trădarea sa, i-a tăiat capul cu mîna sa. Și îndată ce românii despuiară pe acei turci, i-au înșiruit goi pe malul apei și era o priveliște cruntă pentru cei din galere, cînd au trecut prin fața lor.

Acum voi înceta de a mai vorbi de fiul domnului Țării Românești, care îndeplinise porunca tatălui său și voi vorbi despre creștinii noștri, adică despre cardinal și despre seniorul de Wavrin, cum au plecat din acest loc pentru a se duce să atace o cetate așezată pe malul rîului în țara Bulgariei, numită Rusciuc..."

* * *

Laconic Chalcocondil : „Expuneri istorice — V—VII

„...Ioan însă cînd a ajuns la Istru, armatele, după ce au trecut, i s-au împrăștiat ; aici, cum mergea cu puțini oameni pe lîngă sine, a fost prins de Draculea, domnul dacilor, care îi era vrăjmaș.

Și mai înainte, Ioan între peoni lucra împotriva lui pe lîngă împăratul Ladislau, cînd plecau din Dacia,

să treacă Istrul ; și-i jefuia satele și-l vorbea de rău la împăratul peonilor, că ar ține partea turcilor și a lui Amurat și le-ar face cunoscut orice s-ar întîmpla să facă de fiecare dată. Și l-a prins cu gîndul să-l dea pierzării ; mai apoi însă a lucrat cu bani și a izbutit să i se dea drumul.

Cum pleca prin Dacia, a pus mîna pe el cu gîndul să se răzbune și, închizîndu-l îl ținea sub pază. Peonii însă, cum au ajuns acasă, au aflat că Ioan a fost prins ; și socoteau lucru mare și de nesuferit ca un bărbat peon și fiind într-o mare demnitate să fie ținut prins de Draculea. Au trimis deci vorbă să dea drumul lui Ioan ; iar de nu, îl vor trata ca pe un dușman, năvălind asupra lui cu toată oastea. Cînd i s-a dat astfel de știre din partea peonilor, teama l-a cuprins pentru situația lui, ca nu cumva peonii în legătură cu bărbatul să pună la cale vreo schimbare și, năvălind să-l scoată din domnie ; și atunci i-a dat drumul, și omenindu-l, l-a trimis la peoni prin Brașov în Ardeal..."

„...Dar și în Dacia năvălind peonii aceia sub conducerea lui Choniat, le-au pus domn pe Dan și au poruncit să asculte de el. Domnul lor Dracul fiind izgonit și mergînd la Poarta împăratului, țara a ocupat-o acest Dan și pe cei care au ținut cu domnul Dracul, îi suprima, ori unde afla că trăiește vreunul dintr-înșii. Aceștia se spune că au fost feciori din flori ai lui Mircea ; și pe unii dintre aceștia, plăsmuiți de către cei de neam mare și cu multă avere ai țării, ei caută să-i pună în domnia Daciei, cu intenția că ar putea fi în interesul și spre folosul lor, dacă sînt puși în domnie. De unul, doi dintre aceștia, informîndu-mă, am aflat și știu neamul lor și cine le-a fost tatăl, ci nu-i voi scoate la știrea mulțimii, notîndu-le numele. Dan așadar a fost adus atunci de peoni la domnie și a ținut țara, căutînd cu stăruință de atuncea să-și păstreze bunăvoința peonilor. Și cum guvernatorii împăratului care erau rînduiți aici la
 Istru, trecînd într-ascuns, făceau într-una stricăciuni

țării a trimis soli la împăratul și, cerînd pace a izbutit ca să o obțină, cerîndu-i-se să dea în fiecare an trei mii de arcuri și patru mii de scuturi ; și a făcut pace. Și așa dobîndind o situație prielnică pentru sine, domnea peste Dacia ; și printr-un sol trimis la domnul Bogdaniei Negre, a făcut pace și, înrudindu-se prin căsătorie cu dînsul, i-a stat într-ajutor în războiul ce l-a avut după aceea cu Dracul. Așa își aranjase domnia și în această situație îi era țara..."

* * *

Scrisoarea din 1430 a lui Vlad I Dracul către judele și pîrgarii Brașoveni

„Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate tuturor pîrgarilor din Brașov. Știți bine voi înșiși că domnul Chesarul (Kaiser) m-a însărcinat pe mine să păzesc această margine (Prahova, Teleajenu, Branul) și fără voia mea să nu aveți pace cu Țara Românească. Iar domnia mea v-am slobozit, după voia voastră, ca să vă hrăniți și să aveți pace printre oameni, iar cît pentru munți și plaiuri, voi nu sînteți datori nimănui să-i păziți. Dar voi nu-mi vreți binele nici mie nici slugilor mele, care își varsă sîngele lor în fiece zi pentru voi toți. Și pentru că ați auzit că domnia mea mă duc la stăpînul meu, la Chesarul, ați poruncit oamenilor voștri răi să gonească pe slugile domniei mele și le-au luat caii și tot ce au găsit la dînșii. Deci să nu vă pară rău dacă domnia mea nu voi lăsa pe slugile mele în pagubă și dacă pentru una voi lua îndoit și întreit de la voi. Și ce va spune sluga domniei mele Voloder, să credeți : sînt cuvintele mele. Și Dumnezeu să vă dea sănătate.

Vlad voevod, din mila lui Dumnezeu domn."

XIII

Şi avea, după cîte-mi amintesc, avea Cetatea Romanului o biserică mare, cu turle cam năstrușnice, nici după asemănarea cupolelor elinești, cu bolți mari și joase sprijinite pe ziduri pătrate, nici după a celor nemțești, înălțînd turnuri ascuțite către cer, ce se desprind în suliți ca niște flăcări. Aceasta avea turle înalte, foarte înalte, ca și domurile, dar nu se ascuțeau, ci mai degrabă se umflau acolo sus, unde se plimbă-n jurul lor întotdeauna vînturile și atîrnă ziua ca niște ciorchini, înveliți în aripile lor cu oase și piele ca ale diavolului, liliecii.

Noaptea, însă, atunci cînd rămăseserăm noi la ceasul nostru de taină, în încăperea aceea făcută pentru străji în împrejmuirea caselor domnești, liliecii zburau și ajungeau pînă la noi. Iar eu ți-am arătat cum le pot porunci. Nu, nu era o vrajă, erau anii mei de pedeapsă în turnul de la Egrigöz, de unde vedeam marea spălînd pietrele unei vechi cetăți grecești — Nimphaeon — cetatea Nimfelor, care uneori îmi părea să răsară din îngemănarea pietrelor cu valurile înspumate.

Ți-am arătat cum îi pot aduce, ca pe fluturi, la lumină, cum am forța să-i atrag, să-i fac să vină la mine, să-i las să se depărteze și apoi iarăși să-i aduc

Și ți-a plăcut vrăjitoria mea, cînd i-ai văzut, bezmetici, toți liliecii din clopotniță cum ascultă de poruncile mele, cum rămîn smirnă în aer, înșirați ca oștenii, cum fug și-și fac ocoalele, cum vin iarăși în fața mea și stau la cîtă depărtare-i țin eu, pînă ce eu le dau drumul cu un semn, să umple noaptea cu zborul lor zăpăcit, de animale fără noimă, firimituri de draci înviate sub lumina moartă a lunii.

Ți-a plăcut, dar mi-ai spus că sînt un diavol. Mi-ai spus că de asta am fața atît de subțire și obrazul ca foaia unei citanii de biserică.

— Ai chip de drac și ochi de turcoaică cu gene
 mari, mi-ai spus.

Și nu m-ai crezut că eu, c-un șuierat subțire, țîșnit pe lîngă luciul dinților și-aproape neauzit urechii omului, îi făceam să asculte de porunca mea.

Te luminai cu surîsul tău hîtru și îmi puneai vin cu miere, dădeai cu facla-n mărunțele jivine ale iadului ce se-adunau sub vraja mea, și-mi spuneai, închinînd :

— În sănătatea Măriei Tale, Vlad ! Măria Ta Dracul ! Ia uite cu cine mă leg eu frate de cruce : cu un drac, din neamul Drăculeștilor pe care, după obiceiul turcesc de a-l numi cu numele tatălui, îl cheamă de fapt Draculea !

M-am înfuriat. Cîndva m-am înfuriat. Am trîntit geamul slobozind liliecii și-am spus, cu mai multă ciudă către mine decît către obrazul tău sănătos, ca și al tatălui tău, cu bărbie mică și frunte mare :

— Sînt prost ; sînt prost eu că mă port ca țampanzii la panaire !... Oare de ce m-oi fi prostit așa ? Niciodată n-am fost astfel ? ! ! !

Mă prostisem de căldura voastră de neamuri, de aerul acela curat al codrilor Moldovei pe care-l regăseam după aerul îmbîcsit de parfumuri din palatele sultanului, de ochii tăi albaștri-verzui, așa cum mi i-am închipuit întotdeauna pe ai strămoșilor, lucioși care erau la fel ca acum opt ani, doar că se făcuseră mai mari, iar sub nas îți mijcau tuleicle alea ca de motan rotofei, cu care le e drag pisicilor să se alinte.

Mi-ai simțit durerea care nu era a întîmplării aceleia ci a firii mele pidosnice, schimonosită-n închisoare și întărită-n lumea lacomă și fățarnică de la Poartă. Mi-ai mîngîiat sfios brațul, cu degetele tale lungi, de arhanghel.

— Ce era să fac ? ! am strigat eu bînd pînă la fund cupa. Ce era să fac altceva decît să strunesc șoimi și lilieci, în lumea aia de fiare hulpave ? ! !

Tu m-ai privit blînd, răbdător și-ai întrebat, mai mult ca și cum m-ai fi înțeles, decît așteptînd răspuns :

— Te-ai chinuit mult ?

— Nu cît am fost în închisoare, am strigat eu, ci pe urmă. Pe urmă, înțelegi ? !

Nu înțelegeai, n-aveai de unde înțelege. M-am liniștit, m-am limpezit și-am început să-ți spun ceea ce țineam în mine de atîția ani :

— Sînt o lume trufașă și înapoiată, Ștefane. Și sînt mulți, și au forță războinică-n ei. Vai nouă, țărișoarelor mici, dacă nu vom ști să ne apărăm. Ne înghit. Ne înghit și ne macină în burta lor și ne fac totuna după voia Porții, fără alt vis decît prada și căpătuiala. Vai nouă, țară mică ; ce folos că ne-am născut mai curați, mai cu gînduri bune, mai neapucători, dacă vine peste noi valul cel mare al fărădelegii. Ei, cei printre care am stat, nu știu a munci, ci numai a jefui, a lua de la alții. La curtea sultanului totul se cumpără — pe față, fără nici o rușine. Cinstea se plătește, înțelegi ? ! Cine dă mai mult, ăla se bucură de mai multă cinste. Slujbele se cumpără. Cine pradă mai mult are putința să dea preț mai bun și primește slujba mai grasă. La rîndu-i, după ce-a cumpărat-o atît de scump, încearcă să scoată cît mai mult de la alții. O lume în care tîlhăria e lege, aia nu e lume. Sultanii o asemenea lume au făcut. Și, ce e mai rău, năravul lor prinde ; intră spre noi mai adînc decît oștile lor. Iar de la furt, omul se spurcă la orice. Va trebui omenirii sute de ani ca să scape de-o asemenea ciumă care intră-n sufletele ei. Pentru că unora le convine. Își închină țara, dau haraci sultanului și-și fac poftele. Eu am văzut ce-nseamnă să fii dus la Poartă. Am văzut și cum i-au pus tatii de mîini lanțurile, după ce l-au primit cu mare cinste. Noi n-am pățit rușinea asta pînă de curînd. N-a trecut nici o tinerețe de om de cînd domnii noștri s-au recunoscut unși de Poartă. De ce ?... Pentru că unor boieri mari le place să nu-i știe atît de puternici. Eu am văzut, Ștefane, și-am trăit pe pielea mea ce-nseamnă să fii închinat la Poartă. Și-am văzut zeci de fii de domnitori fără țară și fără putere, cum sînt ținuți numai ca să fie azvîrliți unii împotriva altora, și cum își pierd credința și neamul acolo, în parcurile seraiului. Sau

strîng în adîncul sufletului lor venin, așa cum am strîns eu. Venin pe care cine știe dacă mai apucă să-l răzbune. Dar eu am s-apuc. Ei m-au adus, cu steag dat de sultan, dar înapoi, în colivia lor de aur, nu mă mai prind. Iar țara mea, mică așa cum este, mi-o voi căpăta, și n-am s-o las să se spurce sub apăsarea lor. Ce dacă e mică, ce dacă ei sînt mulți ?... Sînt mulți, dar de adunătură, Ștefane ; și pușii pe distrus, pe jaf... lumea este strîmbă !... Ar trebui arsă și luată de la-nceput, tu, frate al meu, pe care nu te-am mai văzut din chindia Tîrgoviștei. Uite că au venit zorii și liliecii s-au atîrnat sub clopotniță în ciorchinele lor !

Știi de ce-i îmblînzesc ?... Ca să-i fac mai răi pentru alții !... Nici unul dintre paznicii închisorii mele nu îndrăznea să treacă noaptea pe sub ferestrele turnului. Îi trimiteam o puzderie în plete și nimeni nu-i mai descurca. Ba, pe unul l-au găsit mort a doua zi dimineața. I se-ncurcaseră în păr și-i supseseră tot sîngele capului făcîndu-i găuri mici în piele. I-ai văzut de-aproape ? Au numai ochii și urechile de șoarece. În loc de bot le-a crescut clonț ca de pasăre.

Dar acuma dorm. După ce vin zorii nu mai faci nimic cu ei. Nu-i nimic. Am să-i întărît noaptea. Și nopțile vor cuprinde întotdeauna ceasurile răzbunării mele !...

Să nu lăsăm, Ștefane, să nu lăsăm să ne-apese ei, cu trupul lor mare care aduce năravuri urîte din străfundurile sălbatice ale lumii, să nu-i lăsăm !

XIV

Cînd a venit, albă, zăpada cu ger aspru și cer oțeliu făcînd clopotele să slăvească nașterea Domnului cu sunet mai subțire și mai adînc în aerul de gheață, săniile cu șube de lup ne-au adus din nou lîngă clopotnița aceea stranie a hramului de la Roman.

Trimisese Bogdan-Vodă după noi, să fim prinți ai pămîntului și coconi domnești împliniți la trup și minte cu cei douăzeci de ani, la întîmpinarea lui Iancu de Hunedoara, tatăl și fratele său de peste munți.

S-a mîniat Bogdan-Vodă pe mine. Cu mînia lui înceată și adîncă, așa cum e și a ta, cea care-ți împurpurează puțin obrazul și-ți aprinde ochii într-un fel anume. Da, la mînie obrajii altora se fac negri. Al tău se-mpurpurează. Vracii spun că ăsta-i semn bun, de viață lungă. Fiindcă mînia neagră se așază-n inima ta și te face tot mai rău și mai amar, în vreme ce mînia sîngelui clocotitor se varsă odată cu potolirea lui, lăsîndu-ți mintea limpede să judece pe mai departe. Aș vrea să fiu și eu așa, Ștefane, dar nu mai pot. Prea mi s-a așezat mult venin pe fundul inimii și prea-l simt tare, făcut ca sticla acolo, ca să mai încerc a fi altfel...

Așa că, s-a mîniat Bogdan-Vodă pe mine, mai ales că dintru început se luminase, văzînd ce plecăciune cavalerească îi fac războinicului aceluia mare, cu ochi bulbucați sub fruntea întinsă, care se mișca greu și sigur, mocănește. Dar, după ieșirea din biserică, atunci cînd, cu mîna sa puternică, în stare să doboare un bivol, feciorul cnezilor Hunedoreni mi-a dat acolada, eu i-am spus :

— Așa i-ați dat-o și tatii, înainte de a-i tăia capul, și fratelui meu Mircea !...

Lui nu i-a plăcut. A mormăit rău și privindu-mă cu ochii săi bulbucați despre care se spune că, nescăpîndu-le nimic, fac minuni pe cîmpul de bătaie, mi-a spus mișcînd rar fruntea lucitoare :

— Ai chipul de drac inteligent și ager ca și al tatălui tău !...

Și s-a depărtat, oștean mare, cu pași mari, făcîndu-și în fața clopotniței cruci mari, poate ca să îndeplinească datina de smerenie în fața mulțimii adunate, poate ca să scape de arsura ochilor mei verzi ca frunza de primăvară, despre care cei de la curtea sultanului spuneau că sînt bîntuiți de cine
120 știe ce forțe vrăjitorești.

Bogdan-Vodă s-a mîniat. I-am văzut patima cu care își făcea crucile pravoslavnice sub clopotele ce le băteau alaiul. Parcă înjura, nu se-nchina, cu mîinile zdravene ale trupului său care, pe lîngă al voievodului Transilvaniei, părea mai mic, dar deloc mai puțin puternic. Și s-au dus în ceața gerului alb de februar, alai domnesc însoțit de clopote, desenînd pe zăpadă strălucirea odăjdiilor și crupele cailor. Iar pe mine m-a pedepsit și la masa domnească m-a așezat cît mai departe și de tine și de ei doi.

Suflet drept de român, Iancu însă și-a amintit de mine și, pe seară, a pus de m-a chemat.

— Vrei să vii în oastea mea? Îți dau comandă bună și loc de cinste, mi-a spus, de-a dreptul.

Dezbrăcat era altfel; fără gulerele cămășii, cu mîinile arătînd multe cicatrice sub mînecile suflecate. Era ca un dac simplu și războinic, poate așa cum mi-l închipuiam eu pe Decebal, cel despre care auzisem că fusese aspru, drept și viteaz.

— Ba, doamne, i-am răspuns eu pentru că așa mă împungea inima.

Nu s-a mîniat, nici nu s-a tulburat. Poate că se aștepta la asta. A făcut semn slugilor să plece și s-a descins de curelușa cu pumnalul ce-l ținea pe dedesubt, punîndu-l soldățește pe capul patului.

Apoi s-a așezat în jilț, făcîndu-mi semn să m-așez și eu.

— Tu știi de ce-am trecut Ciceul și-am venit pînă aici? M-a întrebat ca și cum m-ar fi mustrat. Tu crezi că ajunsesem la vînătoare chiar prin părțile astea și mi-am găsit o aruncătură de băț ca să cobor pînă la Bogdan?...

— Vă mulțumesc pentru încrederea de-a fi sincer cu mine, i-am răspuns, iar el mi-a retezat-o:

— Sincer am fost și cu tatăl tău!... Și ne-am avut ca frații în multe bătălii, iară în anul de la Isus, una mie patru sute treizeci și unu, cînd împăratul Sigismund l-a uns la Nürnberg domn al Țării Românești, eu am fost acolo, în oastea împăratului, și i-am dat onorul. Cînd am ajuns eu voievod al Transilvaniei, primul legămînt l-am făcut cu el

— domnul Țării Românești, pentru că eram de o limbă și același neam, iar cînd v-a chemat sultanul la Poartă și v-a închis — și pe el, și pe voi, fiii lui, eu am intrat cu armată în Țara Românească și mi-am spus domn al ei ; și m-am înțeles și cu Moldova, tocmai ca să leg țările astea ce sînt de-un neam !... Dar despre aceste gînduri de mîine ce le am o să-ți mai vorbesc eu ; acuma să știi un lucru : că la Bălteni, tatăl tău și-a primit osînda pe care-o merită toți cîți închină cu turcul. Cît despre fratele tău Mircea, acolo e mîna lui Vladislav-Dan, pentru că eu la Bălteni n-am fost. Mă înțelegi ?... N-am fost !...

Se ridicase-n picioare strigîndu-mi asta, ceea ce m-a făcut ca înfruntîndu-l să-l întreb :

— Dac-ați fi fost, i-ați fi păstrat viața ?...

— Să știi că Iancu de Hunedoara nu-și neagă nici un păcat pe care l-a făcut cu arma-n mînă și împotriva dușmanului, tună el, ca și cum ar fi poruncit armatelor. Și, așezîndu-se, adăugă : Un lucru numai vreau să știi : că nu-i așa cum spune lumea rea, a boierilor intriganți ; Vlad-Dracul nu m-a ținut prizonier cînd m-am întors de la Vama, ci m-a salvat. A venit la Dunăre, la Tîrgul cu Floci, și m-a luat de-acolo și-am stat o noapte-ntreagă cu el, așa cum stau acum cu tine, și-am plănuit ce să facem cu aceste trei țări care sînt o limbă : Transilvania, Moldova, Țara Românească, și cum să le facem să fie o simțire și să fie tari împotriva turcilor !... Asta am făcut.

— Tot asta vreți să faceți acum și cu mine ? l-am întrebat eu la fel de sfidător, cu toate că simțeam, pe dinlăuntrul meu, ceva neobișnuit mie. Simțeam că omul ăsta butucănos și aspru și mișcîndu-se cînd foarte greu, cînd foarte agil, ca un leu bătrîn, trezește în mine oarecare căldură.

— Băiete, îmi spuse el, eu sînt acuma guvernatorul Ungariei, care este o țară cu nume în Europa. Și, cu toate astea, am venit aici, la Bogdan, să mă înțeleg cu el ce facem noi cei de-un neam și de-un sînge, pentru că mie ori peste cine-aș ajunge cîrmuitor, aici mi-e inima și aici mi-e nădejdea !...

Vorbea foarte convins. Îndîrjirea i-o simţeam numai pe sub glas. Vorbea drept ca unul ce n-are vreme de-ntors cuvintele. Îl simţeam că-mi spunea numai ceea ce mă chemase să-mi spună şi nimic altceva. Din pricina aceasta şi limba lui românească suna mai răspicat, aşa cum o-nvăţasem eu în copilăria mea vorbindu-se-n părţile Sighişoarei şi la Alba Iulia.

— Ascultă-mă bine. Îţi vorbesc aşa cum aş vorbi fiilor mei şi poate chiar altfel decît lor. Pentru că ei sînt mai mult legaţi de regatul ungurilor pe care eu îl guvernez astăzi. Cu armata mea îl guvernez, plătită de mine, din ce-mi aduce mie Transilvania, că asta îmi este moşia. Eu am ajuns acum a apăra interesele întregii creştinătăţi, şi tot de la această creştinătate întreagă a-mi afla dezamăgirile. De asta am fost în Valahia şi am vrut să pun domn prieten mie acolo, de asta am venit în Moldova, l-am ajutat pe Bogdan şi vreau să-l am domn prieten mie aici. Pentru că, dacă va încerca să mă răpună cineva, eu aici am să vin, sau la Tîrgovişte am să caut sprijin. Fiindcă sîntem de-un sînge şi ţara noastră una-i, chiar dacă o-mpart mai multe domnii. Eu, cînd l-a chemat sultanul pe tatăl tău, lăsînd gol scaunul Ţării Româneşti, de asta am venit cu oaste şi l-am ocupat, şi-am pus locotenent al meu acolo ; iar aici, în Moldova, la fel am făcut, punîndu-l să mă reprezinte pe comandantul meu Csupor, căruia oamenii i-au spus Ciubăr-vodă. De ce ? Pentru că, atunci cînd toată Europa m-a numit „căpitan al românilor" a fost după ce în acea sfîntă duminică de la începutul lui septembrie eu l-am bătut la rîul Ialomiţa pe Sehabeddin care venise c-o armată de optzeci de mii. L-am bătut atît de rău, i-am luat cinci mii de cai şi cămile, i-am spulberat toată oastea, în aşa fel încît Murat al II-lea sultanul a stat trei zile îmbrăcat în negru fără să mănînce şi să bea nimic. Ce arătasem eu atunci lumii care nu-mi spunea altfel decît „capitaine des Walaques" că, prin luptă dîrză, înaintarea otomană poate fi zădărnicită. Da, poate fi !...

Și-ți spun eu ție, cel ce mă privești cu ochii aceia cruzi, ca de femeie frumoasă și rea care nu crede-n nimic — n-ai decît să nu crezi pînă ce nu te vei convinge. Mie mai degrabă-mi plac aliații care se conving greu, dar sigur, decît cei ușuratici, care mă și vînd a doua zi. Și te-ntreb eu pe tine, dară cine stă în fața înaintării lor dacă nu noi ?... Pe greci i-au cucerit, pe bulgari i-au făcut pașale, pe sîrbi aidoma. Noi sîntem cele trei principate care urmăm. Noi trebuie să ne și apărăm, să și arătăm lumii că se poate învinge. Mă înțelegi acum de cè-am venit aici ?... Pentru că aici îmi e inima, cum altfel nu poate fi inima transilvănenilor. Eu am ajuns guvernator la Buda. Pentru că țara ungurească e drămuită și sfîșiată. Și din ea fac parte și sîrbi iar despotul Gheorghe Brancovici mă pizmuiește că n-a ajuns el guvernator la Buda și alții de limbă nemțească, cum ar fi comitele Cilli, care e dușmanul meu de moarte tot pentru stăpînirea regatului unguresc și alții, chiar unguri, care nu au atîta putere cîtă avem noi străinii. Ca să-i domolesc pe toți le-am adus cîndva rege polonez, iar acum, după moartea lui la Vama, ei vor să se răzbune pe mine și ce fac ? Fac pace cu turcii, nemailăsîndu-mă să mă bat cu ei, obligîndu-mă să rămîn înăuntrul regatului. Ce altceva ar putea să însemne asta decît ca pe dușmanul și așa destul de apropiat să ni-l aducem și mai aproape ? !... Iar pentru voi, pentru Moldova și Țara Românească, înseamnă vasalitatea, robia la sultan. Acolo, la Buda, cu ei, cei care mă urăsc, nu mă mai pot înțelege. A fost o vreme cînd aveam eu ultimul cuvînt. Acum ei, marii baroni, Garai, Cylaki, Lasonczi, Cilli, Brancovici, au făcut o ligă contra mea. În Dietă eu nu mai găsesc înțelegere. Aici, cu voi, trebuie să mă-nțeleg pentru că eu, Iancu de Hunedoara, orice pot fi sau nu fi, dar voievod al Transilvaniei voi rămîne ! Transilvania ei nu mi-o pot lua. Și de asta eu vreau s-o leg mai bine cu țările voastre, după cum ne e neamul. Pentru că ei au venit în Transilvania după sare pentru vitele lor din Cîmpia Panonică. Așa că
 îi înțeleg foarte bine că n-are cum să le pese dacă

voi veți fi ocupați de turci. În vreme ce noi, care aici ne-am născut laolaltă, simțim laolaltă amenințările de unde vin și cum vin. Să știi băiete : că ai stat și tu pe-un scaun domnesc cîteva săptămîni, poate că nu-ți spune prea mult, că ai stat în preajma tatălui tău cîțiva ani, poate și asta să te-ajute să mă-nțelegi — să știi, băiete, că eu de guvernări rîvnite de alții și de tot ce se țese în jurul meu la Buda pot ajunge sătul și cu amar, așa cum sînt acuma, dar de știut că trebuie să apăr, la acest colț de lume, trei țărișoare ce se trag din vechea Dacie, am să știu întotdeauna. Pentru că aici ne-am născut, aici am rezistat pînă acum, iar cel care va fi smuls să nu-și poată alătura puterile celorlalți, va cădea sub robia lor devenind pașalîc. Trebuie să luptăm ca să ne păstrăm ființa. Și dacă noi, aici la Carpați, ne-o vom păstra, lumea întreagă scapă de ei. Sînt gîndurile mele acum, la vîrsta cînd pot spune că am văzut multe și cu ele rămîn pînă la mormînt. Și, ca să-nțelegi bine cît de legat mă simt de voi, cum am fost atunci cînd papa a tras clopotele pentru mine cel care, în fruntea tuturor românilor, am răpus oastea lui Sahabeddin, eu, astăzi, cu Bogdan, am semnat un tratat prin care să ne dăm ajutor și chiar azil unul altuia. Adică, dacă cei de la Buda, sau turcii sau și ei și turcii, ajungînd la înțelegere, mă vor izgoni, eu, aici, să-mi găsesc adăpost cu armata mea de transilvăneni, și de aici, făcînd o armată de transilvăneni și munteni și moldoveni laolaltă, să mă duc să-mi recîștig scaunul.

Eu asta vreau și asta ți-am spus ție pentru că — așa cum ai pricină să mă urăști — nu mai pot grăi cu tatăl tău.

Nu mi-a mai spus să vin la el. M-a lăsat cu gîndurile astea pe care mi le-a semănat grijuliu, scoțîndu-și sămînța nu din vorbe, ci din adîncul inimii.

Obosit, cu adînci cute lăsate de facle pe obrazu-i neprietenos, stătea în fața mea mare și greu. Mai greu parcă de gîndurile ce-i îmbătrîneau ființa ajunsă la vîrsta cînd omul știe tot și poate judeca tot. Nu era obosit de drum sau de petrecere. Era obosit de

tot ce purta cu sine, sub fruntea aceea mare și lucitoare pe care, nu știu de ce, dar cred că tot așa o avusese și Decebal. Clădită cu asemenea gînduri.

Nu i-am mai spus nici o vorbă. Nici măcar că mă dureau înfruntările firii mele pornite. M-am aplecat pe mîna lui care avea ceva din mirosul săbiei și i-am sărutat-o. Și n-am mai gîndit nimic de tata. Simțeam că-l chinuie. Poate că nu amintirea lui, ci lămurirea pe care mi-o deslușise sincer.

Apoi am ieșit printre străji, în noaptea aspră de ger moldav pe care-l respiră pădurile semețe, cu gîndul mereu la cel la care aveam să mă duc. Pentru că, în inima mea, mi-l și alesesem domn și învățător. Și mi-a fost. Vreme de șase ani, pînă ce s-a săvîrșit ca un erou la Belgrad.

XV

DOCUMENTE LĂMURITOARE : TRATATELE DE ALIANȚĂ — ROMAN. 1450 FEVRUARIE 11

Bogdan Voevod scrie lui Iancu de Huneadia, guvernatorul Ungariei, făgăduindu-și ocrotire unul altuia.

„Cu mila lui Dumnezeu, Noi Bogdan Voevod Domn Țării Moldovei, facem cunoscut și cu această carte a noastră tuturor, cari vor căta la dânsa sau o vor auzi citindu-se, cînd îi va fi cuiva de trebuință, că făgăduim și am făgăduit iubitului nostru părinte, lui Ianăș de Hunidia, guvernator al întregei Țări a Crăiei și altor, ca să-i fim lui în chip de fiu, cât viața noastră, și el și Domnia sa asemenea să ne fie nouă părinte și orice îi va fi de trebuință din partea noastră, noi să stăm pe lîngă Domnia sa și cu căpeteniile noastre și cu toate oștile și cu tot sfatul cel bun al nostru, pentru bunul Domniei sale și să fim tuturor prietenilor Domniei sale prieteni, iar dușmanilor

Domniei sale dușmani și asemenea Țara Domniei mele și cu Țara Domniei sale să fie în una. Și solilor și negustătorilor și tuturor oamenilor buni să fie Țara Domniei mele deschisă și slobodă și de bunăvoie cu tot dreptul, iar iubitul nostru părinte să ne ocrotească sub mâna sa și să ne apere de orice dușmani ai noștri. Iar noi să nu avem a ne căuta un alt părinte mai bun nicăieri, decît pe iubitul nostru părinte Huniade Ianăș, marele guvernator, nici într-o altă parte aiurea, decât să avem nedăjde în Dumnezeu cel de sus și în iubitul nostru părinte. Și asemenea, ceia ce Dumnezeu să nu dea, dacă s-ar întîmpla părintelui nostru vreo nevoie, Țara noastră să fie deschisă Domniei sale și averilor Domniei sale și cu boierii săi și cu toate oștile Domniei sale, de bunăvoie și fără zăbavă să intre și de bunăvoie să iasă și cu toți boierii săi și cu averile. Și asemenea, ceia ce Dumnezeu să nu dea, dacă s-ar întîmpla vre-o nenorocire, să ne fie nouă deschisă și de bunăvoie a intra în Țara părintelui nostru, Hunead Ianăș, și cu toate averile noastre și cu toți boierii și iarăși slobod și de bunăvoie să ieșim și cu toate slugile noastre.

Toate cele de mai sus le făgăduim iubitului nostru părinte să le ținem și să le împlinim după zapisul nostru și cât viața noastră, pe cinstea noastră și pe credința creștinească.

Și la aceasta este credința mai sus scrisului, Domniei mele, Bogdan Voevod, și credința iubitului meu fiu, Ștefan Voevod, și credința boierilor noștri, credința lui pan Duma Braevici, credința lui pan Oană Julici, credința panului Bratul, credința panului Coste Orâș, credința panului Ivan Balcean, credința panului Dragomir vornic, credința panului Ilie fost logofăt, credința panului Oțel vornic, credința panului Danciul pârcălab, credința panului Lazea, credința panului Costea Danovici, credința panului Tador Vascan, credința panului Tador Moicescul, credința panului Sârbul, credința panului Stanciul comis și credința tuturor boierilor noștri moldoveni mari și mici.

Iar spre mai mare tărie a acestor toate mai sus scrise, am atârnat pecetea noastră către această carte a noastră.

A scris Mihail pisar, în Roman, în anul 6958 Fevruarie 11."

* * *

Suceava. 1450 Iulie 5.
Bogdan Voevod scrie lui Iancu Voevod de Huneadia, ca să-l ocrotească contra dușmanilor

„Cu mila lui Dumnezeu, Noi Bogdan Voevod, Domnul Țării Moldovei, facem cunoscut și cu această carte a noastră tuturor cari vor căuta la dânsa sau o vor auzi citindu-se, oricui îi va fi de trebuință, că făgăduim și am făgăduit iubitului nostru părinte și Domn, Ianăș Voevod de Huneadia, Guvernator al întregei Crăimi a Ungariei și altora, ca să ne fie nouă Domnia sa părinte și Domn, iar noi să fim Domniei sale în loc de fiu și de slugă și cât va fi viața noastră, iar el, Domnia sa, asemenea să fie nouă iubit părinte și Domn, cât va fi viața noastră și dacă îi va fi trebuință Domniei sale de Noi, Noi să stăm pe lângă Domnia sa și cu căpeteniile noastre și cu boierii noștri și cu toată Țara noastră și cu oștile noastre și cu tot sfatul nostru cel bun, pentru bunul Domniei sale, ca și pentru al Domniei mele și să slujim Domniei sale cu credință și Coroanei Ungurești. Și să primim și să fim prieten prietenilor Domniei sale și dușman dușmanilor Domniei sale și asemenea Țara Domniei mele și cu Țara Domniei sale să fie ca una. Și solilor și negustătorilor și tuturor oamenilor buni să le fie țara noastră deschisă și slobodă și de bună voie solilor Domniei sale și negustătorilor și tuturor oamenilor buni, cu tot dreptul. Și sântem sub mâna Domniei sale, iar Domnia sa ne va apăra sub mâna
128 Domniei sale și ne va feri de dușmanii noștri, iar

Noi asemenea să nu ne căutăm pe alt părinte şi Domn mai bun decât pe Domnia sa. Şi să ne fie ocrotitor Domnia sa nouă din toate părţile, asemenea şi Ţării noastre. Şi dacă s'ar întâmpla, Doamne, aceasta, să nu dai, vreo împresurare din partea duşmanilor noştri, să fim alungaţi din Ţara noastră în Ţara părintelui şi a Domnului Ianăş Voevod, în Ungaria sau la orice margine de Ţară sau prin oraşe, Ţara Domniei sale să fie deschisă a intra şi a petrece cu toţi boierii noştri şi cu toate slugile şi averile şi să rămânem în Ţara iubitului nostru părinte şi Domn, Ianăş Voevod, cât ne va fi nevoie. Iar cînd se va întâmpla, Dumnezeu să ne dea aceasta, să ne întoarcem în moşia noastră, asemenea să mergem de bună voie şi slobod şi cu ajutorul Domniei sale, ce ni-l va da iubitul nostru părinte şi Domn, Ianăş Voevod, ca să dobândim moşia noastră. Şi asemenea când s-ar întâmpla vreo nevoie, Doamne, aceasta să n-o dai, iubitului nostru părinte şi Domn, Ianăş Voevod, ţara noastră să fie deschisă Domniei sale şi boierilor săi şi slugilor şi averilor lui şi să petreacă în moşia noastră, până cînd îi va fi voia Domniei sale. Iar când, milostivul Dumnezeu şi vremea să ne dea aceasta, părintele şi Domnul nostru, Ianăş Voevod, va dori să meargă să-şi dobîndească Ţara Domniei sale, Crăiea Ungurească, Noi să avem a merge înşine cu viaţa noastră şi cu oştile noastre, ce milostivul Dumnezeu ni le-a dat, să avem a merge cu iubitul nostru părinte şi Domn, Ianăş Voevod, şi să stăm pe lângă Domnia sa cu oştile noastre. Şi deasemenea noi să nu avem nici decum să dobândim cu sabia Chilia, fără voia părintelui nostru şi Domn, Ianăş Voevod, cât vom fi în viaţă.

Toată aceasta mai sus scrisă făgăduim să o ţinem şi să o împlinim iubitului nostru părinte şi Domn, Ianăş Voevod, după această carte a noastră şi zapis, pe cinstea şi pe credinţa creştinească, cum se cade în această lume.

Şi la acesta este credinţa Domniei noastre mai sus scris, Noi Bogdan Voevod, şi credinţa tuturor boierilor noştri şi mari şi mici.

Iar spre mai mare întărîtură acestei toate mai sus scrise, am atârnat pecetea noastră cătră această carte a noastră.

Scrisă în Suceava, în anul 6958 luna iulie 5 zile".

XVI

M-aş fi dus la Iancu, dar dintr-o dată primăvara a început sub ameninţarea polonilor împotriva tatălui tău. Şi am rămas cu el şi cu tine în codrii aceia frumoşi ai Ţării de jos, pe care atunci îmi dădeam seama cît de mult îi doriserm şi, de atunci, mi-au rămas ca loc drag de adunat oastea şi de atras duşmanul.

Îţi aduci aminte ce spunea Bogdan-vodă purtîndu-se prin lumina lui verzui-aurie ?... „Noi, oştile mici, cînd ne strîngem în codru, parcă ne numărăm mai mulţi, că nu mai ştii care-i oşteanul şi care-i buşteanul."

Zîmbea subţire ; zîmbetul vostru hîtru de bărbaţi vînjoşi şi scunzi, puşi tot într-atîta şi pe şagă şi pe faptă. Zîmbea hîtru între noi doi, mînîndu-ne caii pe covor de muşchi şi frunze, pe sub ramurile aspre ale stejarilor luminate pieziş de razele soarelui care închipuiau acolo, cu lumină, frunză, umbre şi ramuri, minunate castele. Şi ne povăţuia răbdător :

— Noi, ţări mici, mereu ameninţate de cei mari şi puternici, avem nevoie a-i birui prin deşteptăciune, prin vitejia îndrăcită şi şireată pe care o avea tatăl tău Vlad Dracul despre care toţi spuneau că e vestit prin pricepere şi înţelepciune şi că cei cinsprezece mii de călăreţi ai lui sînt dintre cei mai de neînvins din lume. De la el şi de la înaintaşii mei am învăţat un lucru : noi să apărăm ţara şi ţara să ne apere pe noi.

Ne-a privit pătrunzător, arătîndu-ne din sprîncene pădurea pe care armata lui de răzeşi o lucra pentru luptă :

— Îi vedeți, ei mă iubesc, chiar dacă boierii cei mari ba. Iar eu, în codru, de ei am nevoie ; să-l muncească pe dușman așa cum își muncesc brazda și braniștea.

Era un om voios și priceput în luptă, unde parcă tot cu voioșie pornea. Acum, cînd mă gîndesc bine, mă-ntreb : oare tu ai ajuns să-i semeni ?... Oare tot așa ca el te lupți voios între moldovenii tăi de la țară care pocnesc la capete de dușmani spunînd snoave?...

Se vedea foarte mîndru de oștenii săi inimoși, viteji și simpli :

— Boierii cei mari stau la Suceava și mi se-mpotrivesc, spunea el bucuros, văzînd întregul codru plin de oșteni cu cai țărănești, mici și ageri, și-i flutura un zîmbet ambițios, de încăpățînare adîncă : Da' cu mine-i toată țara !... Boierii cei mari uneltesc să vină să mă-nfrîngă, că le place mai mult să aibă în scaun un copil, să-și împartă ei țara !... Da' țara-i cu mine, ia uite-o ! Băieții mei, să știți, cîtă vreme o să fie domnul la mîna boierilor săi, hiclenia o să stea în scaun, și nu domnul !

Îți amintești de vorbele astea, Ștefane ? Cum ni le spunea omul acela care ți-a fost tată, trecîndu-și sub priviri călăreții și pedestrașii, în ziua aceea de vară tîrzie, cu lumină pîrguită, acolo, în poiana largă dintre Codrii Vasluiului ?...

Și cum i-a mai bătut apoi pe poloni. Și pe toți boierii care-i aduseseră pe poloni împotriva lui !... Frumoasă luptă !... De la el am învățat că oastea țării, chiar dacă n-a deprins undeva meșteșugul armelor, cînd simte că dușmanul vrea s-o robească, e de zece ori mai folositoare decît o armată de nobili.

Cum am ieșit noi din codru în faptul dimineții și-am împînzit deodată tot cîmpul în goana iute a cailor ! Și ce luptă s-a dat ! Muncită ! Pînă-n faptul serii, cînd ne-a-nghițit codrul înapoi. Acum, după ce-am trecut prin atîtea bătălii, după ce am ajuns să știu eu prea bine cum se ține și cum se mînuie o armată, și tot, cînd mă gîndesc la luptă, la mîna sigură prin care puzderia aceea de oameni trebuie să fie ca unul, tot la bătălia aceea din văile Crasnei mă gîndesc.

Poate pentru c-a fost prima mea luptă adevărată, cu două armate puse față-n față, cu încleștare cruntă, pe întinsul de lumină al unei zile întregi.

A doua zi eram altfel ; parcă mai bărbat ; parcă de-abia așteptam o nouă luptă. Și pe tine te simțeam altfel. Te simțeam ca pe cel care-mi stătuseși alături și loviseși cu sete, ca și mine, și, fără vorbe, tăindu-ne drum zdravăn prin gloata de dușmani, avînd sufletul sigur că-mi stă om de nădejde alături. Îți amintești cum ne-am îmbrăcat a doua zi și-am ieșit din cort ?... Parcă ne-așteptea o nouă luptă pe care eram siguri c-o s-o cîștigăm. Nimic nu ne mai stătea în cale. Aveam douăzeci de ani, ne-ncercasem săbiile o zi întreagă, văzîndu-le că țin, și acum eram pregătiți s-o ducem într-o luptă toată viața. Văzusem cum e, și văzusem că se poate ieși învingător. Să știi că eu intru de atunci în orice bătălie gîndindu-mă la ziua aceea, la frigurile, — nu de teamă, ci la frigurile de-a începe odată, de-a intra odată într-o luptă adevărată — pe care le aveam în zori, și la liniștea atotcuprinzătoare cu care ieșeam din ea, la asfințit. Mai sigur parcă, și văzîndu-mă cu alți ochi, cu totul alți ochi decît pînă atunci. Ștergîndu-mi sabia ca pe o unealtă cu care făcusem treaba pe care o aveam de făcut dintotdeauna și de-abia așteptînd tabăra ca să cad pe blana de urs, într-un somn adînc și liniștit, ca de om care și-a făcut datoria. Nici nu mă mai gîndeam la bătălie, nu o mai vedeam și nu mi-o mai aminteam. Nici sabia, nici amenințările, nici năvala cailor, nici chipurile chinuite ale dușmanilor căzuți, nici marea plăcere de a lovi cu sabia, de a sfîrteca, nici vaietele, nici strigătele, nici mirosul sîngelui. Era totul doar ca o simțire că făcusem treabă bună. O simțire care mă învăluia, mă liniștea și mă făcea să simt că am un rost.

Și tu, Ștefane, știu prea bine, la fel simțeai. Te-am văzut în faptul zilei : tot încercai chinga calului și șaua de deasupra ei. Și frîiele... Vedeai că totul stă bine, și iar le încercai. Iar, cînd nu făceai asta, țineai mîna pe mînerul sabiei. Ca și cum ai fi vrut s-o știi
 mereu acolo. Ți-am spus ceva, iar tu mi-ai răspuns

cu totul altfel. Ţi-ai răspuns gîndurilor tale, întrebărilor tale.

De fapt, îţi arătasem pumnalul luat din zestrea Muşatinilor, pe care tu mi-l încinseseşi cu opt ani în urmă, sub bolta de cărămidă a Tîrgoviştei, cînd eu plecam în surghiun. Îl aveam la mine şi mi-l pusesem ca un talisman. Şi voiam ca să ţi-l arăt, tocmai ca să găsesc ceva să-mi umplu timpul care mă fierbea şi pe mine.

— O să-i batem ; o să-i alungăm !... mi-ai răspuns tu cu gîndurile tale...

Seara, cînd te-am văzut, te-am întrebat dacă eşti atins undeva, dacă ai vreo rană. Ai vrut să-mi răspunzi, în codrul aspru unde se mişcau încet oştenii şoptind, ca şi cum ar fi sorbit fiecare din taina acelui ceas de uşurare. Dar tot gîndurile tale, cele pe care le aveai tu, înlăuntrul tău, ţi-au fost mai aproape de gură :

— Ai văzut ? I-am răpus !... mi-ai spus plin de fapta aceasta care-ţi umplea şi gîndurile, şi făptura, cu glas încet, ca şi cum n-ai fi vrut s-o ştie şi alţii.

Te-am îmbrăţişat atunci. Eu. Eu, cel aspru şi lipsit de slăbiciuni sufleteşti. Eu, cel crunt, a cărui inimă nu se moaie. Da, Ştefane, tu ai fost singurul om faţă de care m-am lăsat slab şi duios. Şi nu numai o dată. Faţă de tine, simt şi eu acel dulce fior al frăţiei, al unei copilării de aur cu gînduri bune şi nevinovate peripeţii. Mi-a spus mie un grec bătrîn, un fel de paznic sau, mai degrabă, prizonier la Egrigöz, că orice om, oricît de tare şi de aspru vrea să fie, tot are-n suflet o picătură de miere, care-l moaie. Află aşadar că, la mine, picătura asta de miere pentru tine-i, orice mi-ai face !...

M-am întrebat multă vreme de ce. De ce-am venit năvală împotriva ta, spre Chilia, şi de ce, în sufletul meu nespus nimănui, am fost bucuros că ghiuleaua aceea ţi-a lovit glezna ? Am fost bucuros. Pentru că eu ţi-aş fi lovit grumazul. Cu sabia. Şi nu ţi-ar mai fi rămas capul pe umeri.

Tîrziu, cînd mi-am dat seama de ce eram bucuros, am văzut că nu pentru tine o simţeam. Ci pentru

mine : pentru că mi-a rămas în viață prietenul. Pentru că aveam și eu pe lumea asta un prieten.

Acum, amintindu-mi de Crasna, de botezul luptei pe care l-am primit amîndoi acolo, sub brațul vînjos și grijuliu, ca o aripă de vultur peste pui, al tatălui tău, aflu și răspunsul picăturii de miere din inima mea, singura picătură de miere a inimii mele, care se tot scurge către tine. Sînt la mijloc gîndurile mari care-mi aprinseseră sîngele trudit de lupta biruitoare.

Era, pentru mine, ca o beție. Acele zile de după luptă cînd urcam victorioși pe drumul mare al Siretului și oamenii ne ieșeau în cale cu fețe luminate, aducîndu-ne fructele toamnei în semn de dragoste și de credință pentru Bogdan-vodă. Iar satele acelea mărunte, cu case mici și albe răsfirate pe costișele Moldovei, printre brănișți și livezi, aduceau într-adevăr tihna vieții dintotdeauna, pe care o poate simți deplin numai soldatul ieșit teafăr din bătălie. Lunecau lungi stoluri de păsări călătoare deasupra noastră, pe cerul albastru de deasupra cîmpurilor negre și pădurilor verzi, de-un verde bătrîn, încercat acum de viața trecătoare a frunzei prin primăvară, vară și toamnă. În marginile satelor ieșeau țăranii cu preoții lor în întîmpinarea noastră, iar, pe la răscruci, cu căciulile-n mîini și arcurile la spinare, bărbații din oastea de țară care ajungeau în dreptul caselor lor veneau să sărute pulpana domnului, mulțumindu-i că i-a luat în luptă alături de el și jurîndu-i credință la chemările lui viitoare.

Cu inima înălțată de tot ce trăiserm, mi-am spus și eu gîndurile în legătură cu lupta la care luasem parte. Iar tu te-ai mirat. De-abia atunci pricepeai că trăiserm ca și tine frigurile primei înfruntări.

— Dar lupta cu Vladislav, cînd te-ai suit și cînd te-ai dat jos din scaun ?...

— Aia n-a fost luptă, ți-am răspuns eu. M-au adus trei sute de ieniceri, m-au pus în scaunul de unde el lipsea fiind în Serbia la război, iar cînd a venit, m-a spulberat și am fugit. Altfel am să-mi iau eu scaunul acesta !...

— Crezi c-ai să-l mai iei ?

— Cred. Şi am în minte chiar planuri : cu armata mea, cu armata asta moldovenească, cu armata lui Iancu. Aşa cum spunea el.

— Cu toate vrei să te ajuţi ca să iei domnia ?

— Nu ; astea-s gînduri pentru după aceea.

— Dar dacă te spulberă iarăşi careva, într-o luptă cum ai avut-o cu Vladislav ?

— Aia n-a fost luptă, n-a fost bătălie, a fost cel mult o bătaie. Iar eu nu comandam armata mea. Ci o armată de turci care erau mai degrabă paznici ai mei, decît ajutoare. Ei mă păzeau pe mine să nu fug, înţelegi ?...

— Şi tot ai fugit.

— Tot.

— Ţi-e chiar atît de silă de ei ?...

— În jurul sultanului mişună o lume ca păduchii. Numai să sugă de la alţii aşteaptă. Totul se scaldă-n trîndăvie şi-n aur furat. Oamenii nu sînt oameni. Cine te priveşte, ştii că preţuieşte cam ce-ţi poate lua sau cît poate lua pe tine, cu totul, dacă te vinde sclav. Au adus, din întinsurile alea de unde-au venit, o gîndire barbară şi apucătoare. Ochii lor n-au nici o dată lumina încrederii în altcineva. De ce crezi că eu m-am făcut închis şi rău ?... Dac-am trăit printre ei !... Pentru că n-am vrut să mă molipsesc, aşa cum s-au molipsit alţii. Toată omenirea se poate molipsi de gîndirea asta. Fiindcă e mai uşor să furi un lucru decît să-l faci !...

— Şi ce ai de gînd să faci ?... m-ai întrebat atunci. Ne lăsasem în voia cailor care, în mijlocul oştirii, ne tot duceau printre colinele împădurite de sub poalele Neamţului.

— Ce spunea Iancu !... ţi-am răspuns eu cu fruntea sus. I-am văzut pe oamenii ăştia cum luptă. Sînt aprigi şi iuţi şi neclintiţi în credinţa lor. Ia gîndeşte-te dacă am face o armată mare din ei : Valahi, Moldoveni, Transilvăneni. O singură armată !... Ca să punem stavilă. Să nu ne ocupe aceia cu năravurile lor care şi aşa au spurcat lumea. O armată mare, care s-ar lupta cu îndîrjire !...

Nu mi-ai răspuns. Îţi priveai de pe înălţimea calului alb ţara, şi se părea că ai altfel de gînduri. Nu mi-ai răspuns atunci, Ştefane, ştiu bine că nu mi-ai răspuns, cu toate că oastea tu ai trimis-o de multe ori în ajutorul ţării mele. Iar eu visam cum voi ajunge odată să leg oştirea mea de a ta, şi să-mi răzbun toată copilăria furată la Poartă. Erai omul în legătură cu care puteam crede cinstit ce voiam.

De asta, gîndesc eu, cînd mi-amintesc de tine, inima mea simte că are în ea şi picătura aceea de miere.

Mi-ai răspuns de-abia un an mai tîrziu, după ce, la Reuseni, în plină petrecere, capul tatălui tău a fost despicat de trup prin mîna lui Harnazan, ce i se pretindea frate spunîndu-şi Petru Aron...

Vine peste noi blestemul năravurilor Porţii, asta este !

Ne omorîm fraţi între fraţi pentru a lua puterea. Şi dacă încă nu ne-au cotropit cu arma, aşa cum au cotropit Ţarigradul, stingînd lumina lumii noastre vechi şi înţelepte, cu blestemele orînduirii netrebnice pe care o dau ei vieţii ne-au biruit.

Ne-au biruit şi ne sufocă, Ştefane, aşa cum au făcut-o cu Ţarigradul.

XVII

DOCUMENTE LĂMURITOARE :

PLÎNGEREA ŢARIGRADULUI... pe care o face Ducas în a sa „Istorie turco-bizantină"

„...O Ţarigrad, o Ţarigrad, cap al tuturor oraşelor. O Ţarigrad, o Ţarigrad, centrul a celor patru părţi ale lumii ! O Ţarigrad, o Ţarigrad, fala creştinilor şi moartea barbarilor. O Ţarigrad, o Ţarigrad, al doilea rai sădit spre apus cu pomi de tot felul înăuntrul său încărcaţi de roade spirituale.

Unde-ţi e frumuseţea raiule ? Unde-ţi e înviorarea binefăcătoare de trup şi suflet, a darurilor spirituale ? Unde-s trupurile apostolilor Domnului meu de mult sădite în raiul mereu înflorit, avînd în mijlocul lor veşmîntul de purpură, lancea, buretele, trestia, pe care sărutîndu-le, credeam că-l vedem pe cel răstignit pe cruce ? Unde-s moaştele cuvioşilor ? Unde-s ale martirilor ! Unde-s ale marelui Constantin şi trupurile celorlalţi împăraţi ? Străzile, foişoarele, răscrucile drumurilor, ogoarele, îngrădirile viilor, toate pline şi iar pline de moaşte sfinte, trupuri ale celor de neam mare, trupuri ale celor de neam mic schimnici şi schimnice. O, ce osîndă ! „Rămăşiţele pămînteşti ale robilor tăi, doamne, le-au pus de mîncare păsărilor cerului, trupurile cuvioşilor tăi fiarelor pămîntului împrejurul noului Sion, şi nu era nimeni care să-i îngroape".

O, biserică, o cerule pe pămînt, o altar ceresc, o dumnezeieşti şi sfinte lăcaşuri, o tu frumuseţe între biserici, o sfinte cărţi şi cuvinte ale lui dumnezeu, o legi vechi şi nouă, o table scrise cu degetul lui dumnezeu, o evanghelii grăite de gura lui dumnezeu, o ştiinţi dumnezeieşti ale îngerilor purtători de trup, o învăţături ale oamenilor purtători de spirit sfînt, o îndrumări ale eroilor semizei, o stat, popor şi armată, fără sfîrşit mai înainte, acum însă dispărut ca o corabie ce se îneacă în drumul ei pe mare, o case şi palate de tot felul şi voi, sfinte ziduri, astăzi vă chem pe toate şi plîng dimpreună ca şi cînd aţi fi însufleţite, avînd pe profetul Ieremia conducător al jalnicei cîntări.

„Cum a rămas singură cetatea cea cu multe popoare ? A ajuns ca o văduvă, ea îmbelşugată între neamuri : doamnă între ţări, a ajuns birnică. Plîngînd a plîns noaptea şi lacrimile ei pe obrajii ei şi nu este nimeni cine s-o mîngîie din toţi cîţi o iubeau pe dînsa. Toţi care îi erau prieteni şi-au călcat cuvîntul faţă de ea, i s-au prefăcut în vrăjmaşi. S-a aşezat printre păgîni, n-a găsit odihnire. Toţi prigonitorii ei au prins-o în mijlocul asupririlor. Străzile oraşului jelesc, că nu mai e cine să meargă la serbare. Toate

porţile ei au fost stricate. Preoţii ei suspină adînc, fecioarele ei sînt tîrîte şi ea însăşi amărîtă în sinea ei. Asupritorii ei i s-au suit în cap şi duşmanii ei sînt cu voie bună, pentru că domnul a umilit-o pe dînsa pentru mulţimea fărădelegilor ei. Copiii ei au luat calea robiei în faţa asupritorului. Şi s-a dus de la fiica Sionului toată podoaba ei. Marii ei dregători au ajuns ca berbecii ce nu găsesc păşune şi mergeau fără nici o putere din faţa prigonitorului. Duşmanii ei priveau şi au rîs de bejenirea ei. A păcătuit din greu Ierusalimul; de aceea a ajuns să se clatine".

„Vrăjmaşul şi-a întins mîna asupra tuturor lucrurilor scumpe ei, căci a văzut intrînd în locaşul sfînt al ei neamuri păgîne, despre care i-ai poruncit să nu intre în biserica ta. Tot poporul ei suspină adînc, căutînd pîine. Toate cele scumpe ale ei le-a dat pentru demîncare, ca să-şi ţină sufletul. Vezi, doamne, şi uite-te! Toţi care treceţi în cale, uitaţi-vă şi vedeţi dacă este durere ca durerea mea ce m-a încercat pe mine. Dintru înălţimea lui a trimis foc întru oasele mele şi l-a adus asupra mea. Cursă a întins picioarelor mele; înapoi m-a întunat. M-a dat să fiu nimicită, toată ziua să sufăr de durere".

„A ridicat din mijlocul meu domnul pe toţi cei tari ai mei; şi a adus asupra mea vreme să zdrobească pe cei aleşi ai mei. A strivit-o ca în teasc pe fecioara, fata lui Iuda. Pentru acestea plîng eu. Feciorii mei au fost nimiciţi pentru că duşmanului i s-a dat puterea".

„Drept este domnul, pentrucă am amărît gura lui. Ascultaţi toate popoarele şi vedeţi durerea mea; fecioarele mele şi junii mei au luat drumul robiei mele. Am chemat pe cei ce m-au iubit, dar ei m-au înşelat; preoţii mei şi bătrînii mei au pierit în cetate".

„Ascultaţi suspinul meu".

„Ca un duşman s-a făcut domnul şi a smuls ca un butuc de vie cortul lui, sărbătoarea lui a stricat-o. Să fie uitate, a făcut domnul, sărbătoare şi simbătă în cetate şi întru pornirea lui a urgisit pe împărat şi preot. A îndepărtat domnul de la dînsul jertfelnicul lui, s-a lepădat de sfîntul lui locaş. A sfărîmat întru
 mîna lui zidul turnurilor ei. Glas de război a ridicat

în casa domnului ca un psalm al leviților în zi de sărbătoare".

„Vezi, doamne, și te uită pe cine ai încercat așa. Copiii au fost uciși de la sînul maicii. Dacă vor ucide în locașul sfînt al domnului preot și profet ?! Au adormit în pămîntul pribegiei tînăr și bătrîn ; fecioarele și junii mei au luat calea robiei".

„A împlinit domnul mînia lui, a vărsat mînia urgiei lui ; și a aprins foc în cetate și a mistuit temeliile ei".

„Adu-ți aminte, doamne, ce ni s-a întîmplat nouă. Privește și vezi ocara noastră. Moștenirea noastră a căzut în mîinile celor din altă țară, casele noastre în mîini străine. Orfani am ajuns, ca și cînd n-am avea tată, mamele noastre ca niște văduve".

„Prigoniți am fost, am muncit, odihnă n-am avut".

„Părinții noștri au greșit și nu mai sînt ; și noi am suferit pedeapsa fărădelegilor lor. Robi au pus stăpînire pe noi ; nimeni nu este care să ne scoată din mîinile lor".

„Pielea noastră s-a ars ca în cuptor, s-a sbîrcit în fața foametei ce bîntuia".

„Cei aleși au învîrtit la rîșniță și tineri au fost răstigniți pe lemne. Bătrîni au lipsit de la poartă și cei aleși au încetat cu psalmii lor. S-a topit bucuria inimii noastre, jocul nostru s-a întors în jale, a căzut cununa de pe capul nostru. Vai de noi, că am păcătuit ! Dinspre acestea inima noastră s-a umplut de durere ; ochii noștri s-au întunecat. În Noul Sion, pentru că a fost risipit, vulpile cutreieră prin el. Tu, doamne, stai de-a pururi în casa ta, tronul tău din neam în neam. De ce întru prigonire ai uitat de noi, ne-ai părăsit întru lungimea zilelor ?! Întoarce-ne, doamne, pe noi către tine și ne vom întoarce ; și să se înnoiască ziua noastră ca și mai înainte ! Pentru că, respins fiind, ne-ai respins, te-ai mîniat asupra noastră prea cumplit".

Aceste plîngeri și tînguiri ale lui Ieremie, cu care s-a tînguit la cucerirea vechiului Ierusalim, cred că și cu privire la noul Ierusalim, spiritul bine i-a indicat Profetului.

Care limbă va fi așadar în stare să spună și să grăiască despre nenorocirea ce s-a întîmplat în Constantinopole și despre groaznica robire și amara strămutare ce a suferit-o, nu de la Ierusalim la Babilon sau în Asiria, ci din Constantinopole în Siria, Egipt, în Armenia, Persia, în Arabia, Africa, în Italia, Asia Mică și în celelalte țări, risipiți. Și în alte locuri, schimbați dintr-o limbă într-alta și de la credință în necredință și de la dumnezeiești scripturi la scrieri nebune.

Înfioară-te, soare ; și tu, pămîntule, oftează, că dumnezeu, dreptul judecător a părăsit cu totul neamul nostru pentru păcatele noastre. Nu sîntem vrednici să ridicăm ochii la cer, ci numai plecați și cu fața în pămînt să strigăm : „Drept ești doamne, dreaptă e judecata ta ; am păcătuit, am făcut fărădelegi și nedreptăți mai mult ca toate neamurile. Și toate cîte le-ai adus asupra noastră, cu dreaptă și bună judecată le-ai adus. Numai îndură-te de noi, doamne te rugăm".

XVIII

Așa e obiceiul tău, Ștefane ; acum îți-l știu : să nu răspunzi decît tîrziu, după ce rumegi și rumegi un gînd. Așa e obiceiul tău și la fel ai făcut, ani mai tîrziu, cînd ai venit la Tîrgoviște, în cetatea mea de scaun. Ți-am spus un lucru atunci. Iar răspunsul, pe care-l aveai sub mustața ta subțire, mi l-ai dat deabia la Chilia, peste încă cinci ani !...

Eram domn atunci. Intrasem, la 23 august, anul 6964 după numărătoarea bizantină, 1456, după cea a Papei din Roma, în cetatea Tîrgoviștei. Cu o zi înainte îl bătusem crunt pe Vladislav la Tîrgșor, răzbunînd tăierea tatălui meu și a fratelui meu Mircea, iar boierii se și grăbiseră să-mi iasă în întîmpinare acolo unde eu am zidit o biserică și să mi se închine.
Am primit închinarea lor, pentru că așa e obiceiul

pămîntului, dar adevărata sărbătoare am simțit-o în inimă a doua zi, cînd Tîrgoviștea m-a primit cu porțile deschise și bucuria oamenilor ei, iar eu m-am suit pe scaunul tatălui meu, și al tatălui tatălui meu, primind ungerea mitropolitului care a scos, din lăcrița altarului acelei biserici de piatră și cărămidă a copilăriei mele, chipul de aur cu mir domnesc. Este această zi de 23 foarte însemnată în istoria neamului meu. La un douăzeci și trei, exact cu șaptezeci de ani mai înainte, s-a suit în scaun moșul meu Mircea cel Bătrîn ; tot la un douăzeci și trei, cu cincizeci și șase de ani în urmă, s-a așezat în scaunul Moldovei moșul meu și al tău, Alexandru cel Bun; la douăzeci și trei august, cu unsprezece ani în urmă, tatăl meu cucerea de la turci cetatea Giurgiului, întărindu-și astfel neatîrnarea și, tot la douăzeci și trei august, cu doi ani în urmă, eu luptînd alături de Iancu de Hunedoara, am fost primii care i-am bătut pe turci după marea lor biruință asupra Constantinopolelui, le-am arătat că nu sînt de neînvins și l-am luat prizonier pe Feruzbeg. E o zi însemnată și cred în ea.

Atunci, primind ungerea și urcîndu-mă în scaun, m-am gîndit la tine, la ce ne juraserăm noi pe sîngele tatălui tău. Învățasem multe în armata lui Iancu de Hunedoara și, toată vremea, trăisem cu visul de a ajunge puternic pe-o țară din care să-mi făuresc armata așa cum gîndeam eu și să pot întotdeauna s-o leg cu a Transilvaniei, cu a Moldovei, pentru că, fiind cu toții de un neam și de-o limbă, se vor înțelege bine, și nu se vor trăda, și nu se vor lovi unii pe alții, mergînd ca un singur suflet împotriva dușmanului.

Erau mari gîndurile mele. Simțeam că nouă ne venea locul pe care-l avusese pînă acum marele Bizanț în această parte a lumii, și tare m-aș fi mîndrit să-l și meritățm.

Pentru că întreaga lume fusese zguduită de căderea Constantinopolelui și eu am văzut pe fețele strîmbe ale boierilor mei lumina unei liniștiri cînd le-am spus că vreau să plătim cuminți haraciul către Poartă. Le place cumințenia ; le place vînzarea țării.

Mă uitam la ei, la chipurile lor tinere şi bătrîne, aspre sau smerite, viclene sau neîncrezătoare. Pe unii îi ştiam încă din copilărie, pe alţii, atunci îi vedeam prima oară ; de numele tuturor ştiam — ale lor şi ale înaintaşilor lor. Şi mi s-a părut că nu mai sînt aceiaşi. Pierduseră ceva, sau îşi adăugaseră ceva în felul lor de-a fi, în afara bărbilor şi hainelor scumpe, şi săbiilor. Ceva ce nu se poate cîntări cu ochiul, ci pe care-l simte numai mintea. Asupra preacinstitelor lor feţe, căderea Constantinopolelui adusese ca un duh simţirea că trebuie să se pună bine cu turcul. Era simţirea lor dintotdeauna de-a se pune bine cu cei tari, de-a se întoarce de la cei slabi şi de a-şi face astfel viaţa mai zemoasă, mai moale şi mai sigură.

N-am să uit chipurile lor de vază, înşirate în faţa mea ca ale sfinţilor pe un zid de biserică atunci cînd în clătinarea flăcării candelelor ţi se pare că şi ele se clatină, cum s-au luminat, ca la deschiderea unei uşi, atunci cînd le-am spus că vreau să mă păstrez credincios în plata haraciului.

I-am înţeles : nu mai erau aceiaşi, din anii copilăriei mele, dar nici alţii nu erau. Numai că, faţă de vînturile care le clătinau altădată sufletul, altul mai mare semănase grija anilor acestora în socotelile lor : căderea Constantinopolelui. Simţeam cum îi copleşise acest vînt, cum îi făcuse să caute să i se supună. Ştiu : ei se vor mări şi, întotdeauna, îşi caută locul în armata învingătoare. Iar armata învingătoare a lumii era acum cea a lui Mahomed.

Pe ei i-a înspăimîntat venirea mea în haine apusene, cu suită apuseană, respectînd portul cavaleresc dintotdeauna al înaintaşilor mei. Era ca o sfidare la hainele orientale ce începuseră să pătrundă. Vedeam pe chipurile lor spaima luptelor şi pedepselor spre care aveam să-i trag, şi i-am judecat astfel mai multă vreme. Apoi am spus ceva despre prietenia mea cu sultanul. I-am văzut cît de bucuroşi erau, şi cum au început într-adevăr a se simţi mai în largul lor, şi a mă recunoaşte în adîncul sufletului drept domn al lor, atunci cînd le-am spus că eu îl cunosc bine pe

Mahomed, că am copilărit cu el la curtea tatălui său, că îi cunosc și dregătorii și obiceiurile lor și tot ce ține de bunele legături cu Poarta.

Au răsuflat parcă altfel și fețele lor lungi sau rotunde s-au ridicat mai voios, mai îndrăzneț deasupra caftanelor scumpe care-i îmbrăcau. Mi-au devenit mai apropiați, mai sinceri în viclenia lor, mai mieroși. Atît de tare își pusese pecetea asupra gîndirii lor, asupra vieții lor, asupra instinctelor lor, căderea Constantinopolelui.

Era același lucru pe care-l văzusem și la cei care l-au înfruntat și, pînă la urmă, i-au luat puterea lui Iancu de Hunedoara, și același care, pesemne, se întîmpla în acei ani la multe curți ale lumii.

Le încuviințam nădejdile care ungeau acum obrajii lor îmbujorați de nădejdea prieteniei cu cel tare, și le făceam placul povestindu-le despre prietenia mea cu Mahomed.

Și, simțindu-i cum numai astfel mă recunosc domn, în vreme ce le vorbeam, cătam cu ochii pe ferestre hotărînd pierderea lor.

Atunci am trimis după tine, Ștefane!...

DOCUMENTE LĂMURITOARE:

Scrisoarea lui Vlad Voievod trimisă brașovenilor la anul 1456

„Dumneavoastră, fraților, prietenilor și vecinilor noștri cu adevărat iubiți. Prin aceasta vă dăm știre, cum v-am dat știre și mai înainte, că acum a venit la noi solul turcilor: să vă intre bine în minte și să păstrați cu tărie ce ne-am învoit mai înainte pentru frăție și pace bună: ce am zis atunci, acum și totdeauna cu tragere de inimă a noastră și bunăvoință vom ține statornic. Așa precum ne ostenim și lucrăm pentru ale noastre, așa, și mai mult, voim să ne

ostenim şi să lucrăm pentru ale voastre. Iată acum a venit vremea şi ceasul pe care dinainte vi le-am spus : sarcini mari, aproape cu neputinţă de purtat, vreau să le puie Turcii pe umerii noştri şi să ne îngreuie. Nu pentru noi sau pentru ai noştri pun greutăţi aşa de mari, ci pentru voi şi ai voştri vreau Turcii aceia să facă şi să ne silească. Pentru că, în ce priveşte ale noastre, zău că uşor am putea face pace şi bună linişte, dar pentru voi şi ai voştri pacea cu acei Turci nu putem s-o facem, că ei caută cale să iasă şi să prade la voi prin ţara voastră ; şi afară de aceasta ne mai silesc în multe cele a lucra împotriva credinţei catolice şi împotriva voastră. Însă voinţa noastră desăvîrşită este a nu face nimic rău împotriva voastră, ci nu voim a ne despărţi de voi niciodată, voind, cum am spus şi v-am jurat, să fiu frate credincios şi prieten al vostru. De aceia am oprit aici pe solul turcesc până voiu da de ştire. Şi să vă gîndiţi că, atunci cînd un om ori Domn e puternic şi tare, atunci poate face pacea cum vrea ; dar, cînd e fără putere, unul mai tare va veni asupra lui şi va face cu dînsul ce va voi. De aceia cu aceasta vă cerem de la fiecare din voi, cu dragoste, ca, la vederea acestora, îndată, pentru folosul nostru şi al vostru, fără zăbavă să ni trimiteţi ajutor 200 ori 100 ori 50 de oameni aleşi până Dumineca viitoare. Când vor vedea Turcii putere de la voi, vor fi mai moi, şi li vom spune că vin şi mai mulţi. Aşa că vom putea rândui după cuviinţă lucrurile noastre şi ale voastre până ce vom fi avut porunci de la dumnealui Craiul. Cum v-am zis mai sus, pentru binele, apărarea şi folosul alor voştri şi alor noştri cât puteţi mai iute grăbiţi, că, martur mi-e Dumnezeu, ne gândim mai mult la binele şi statornicia voastră decât la ale noastre. Şi voi gândiţi-vă bine ce ni poate cădea nouă şi alor noştri spre cinste şi folos, că poate sânt unii cari se gândesc rău asupră-mi şi lucrează nedrept. Unora ca acelora duşmani să li fiţi, cum li
144 sântem noi duşmanilor noştri ; să li faceţi cum facem

noi acum pentru voi. Târgoviște, Vineri după Sânta-Măria Mică (10 Septemvre), anul Domnului 1456.

Vlad-Vodă al Țerii-Românești,
și herțec de Făgăraș, fratele și
prietenul vostru întru toate."

XIX

Și atunci, în iarna aceea tîrzie care s-a năpustit cu nămeți groși peste babele lui Martie, tu ai venit la mine, Ștefane.

Pe zăpada albă, zidurile de cărămidă ale Tîrgoviștei sîngerau frumos, ca-n ajunurile de Crăciun ale copilăriei noastre.

Te-am văzut pe fereastră : ai intrat pe sub boltă însoțit de cei cîțiva oameni ai tăi și de mica suită de zece călăreți pe cai albi cu valtrapuri roșii pe care ți-am trimis-o în întîmpinare. Caii păreau de abur, crescînd parcă din zăpadă, pierzîndu-se în ea și rămînîndu-le doar ochii negri, căpestrele și fuioarele ce le ieșeau frumos pe nări. Iar oștenii cu căciuli țuguiate și suliți ridicîndu-și vîrfurile păreau că plutesc — negri în hainele lor, pe valtrapurile roșii, deasupra aburului alb al iernii. Printre ei, mărunt și zdravăn, tu : începuseși să semeni cu Bogdan-Vodă.

Da, aveai vîna lui în mișcările iuți ale trupului scund și zdravăn — am văzut cînd ai descălecat ; și sub mustața sucită subțire, aveai obrazul lui sănătos și roșu, pe care zîmbetul se deschidea atît de liniștit. Vigoare-n mișcări și liniște pe chip, iuțeală-n mîini și senină glumă în zîmbet, fierberea trupului netrădînd-o decît ochii tăi iscoditori. Întîmpinîndu-te, te vedeam astfel și-mi aminteam cum, la castel la Hunedoara, fetele se topeau după obrazul tău dulce de cocon moldovean și se intimidau sau, poate, chiar se speriau de răutatea aspră a feței mele subțiate, așa cum o moștenisem de la Drăculești și cum, cu gîndurile mele aprinse, o mai înăsprisem și eu. Te

simţeam aproape, prieten drag al tinereţii mele, cu care băusem vin cu mied, hîrjonisem fetele boiereşti din Roman, înfundasem nişte frumoase ţigănci într-o şură din Borzeşti, dansasem copile de cnezi transilvăneni care se strîngeau la curtea din Hunedoara, îmbrăcînd horbote pentru petrecerile date de Iancu Voievod, şi furaserăm în mai multe rînduri fetele de tîrgoveţi din Cluj şi din Timişoara, la bîlciurile sfintelor Marii.

Şi-ţi vedeam zîmbetul subţire, şotiu, pe obrazul de copilandru dulce la mîngîiere nu numai fetelor, ci şi nevestelor, cînd te-apropiai de mine în mantia tivită cu blănurile animalelor şi blănurile zăpezii albe ce acoperea totul. Te-ai plecat ca un curtean de rasă şi-ai spus cu glas tunător în care numai eu am înţeles glumeaţa emoţie sentimentală :

— Închinăciune, Măria Ta !...

Eu stăteam în uşa deschisă, între doi străjeri, pentru că nu puteam să te-aştept în scaunul meu, în mijlocul divanului, aşa cum îmi cerea rangul, şi nici să mă port la venirea ta cu caftan şi sabie, ca la primirea solilor străini. Te aşteptam pe tine, prietenul drag al inimii mele, şi, privindu-ţi mersul voinic prin zăpada spulberată de încălţările negre, mă-ntrebam încă o dată de ce eşti tu drag şi oamenilor şi muierilor, iar eu sînt urîcios. Mă-ntrebam, dar nu te pizmuiam. Iar cînd ţi-am auzit glasul : „Închinăciune, Măria Ta !“ am uitat de acolada ce-mi propusesem să ţi-o dau şi te-am îmbrăţişat şi ţi-am simţit obrazul înroşit de ger şi ţi-am privit boabele verzui ale ochilor, întrebîndu-te ca un copil, vrînd mai întîi să mă conving că te-am bucurat într-adevăr :

— Ţi-a plăcut ce armăsari albi cu valtrapuri roşii ţi-am trimis în întîmpinare ?...

Şiret, tu te-ai plecat şi-ai rostit cu zîmbet pe sub mustăcioara subţire :

— Îţi mulţămesc, Măria Ta !...

Dar se vedea cît de colo că simţişeşi inima mea de prieten şi bucuriile ce veneau dintr-o copilărie apusă.

— Ce-ai înţeles din asta ? te-am întrebat urcînd scările pe lîngă curtenii plecaţi.

— Am înțeles că-i sîngele roș care ne leagă în cruce, pe albul ăsta al zăpezii ce ne-nconjura cînd noi fugeam după uciderea tatii.

Te-am îmbrățișat din nou, te-am arătat boierilor și le-am cerut să plece. Să ne lase. Nu aveam chef de sărbători de curte. Te așteptasem atît fiindcă aveam multe să-ți spun și numai ție ți le puteam spune. De cînd urcasem în scaun, știusem că aveam multe pe care numai și numai ție ți le puteam spune pe lumea asta.

Nu știu de ce, și nu știu dacă altcineva decît diavolul mă poate înțelege, dar eu, Vlad, căruia nimeni nu se sfiește să-mi spună Drăculea, ceea ce este mai mult decît fiul dracului, ceea ce înseamnă și fiu de drac și de neam drăcesc, dar și drac eu însumi, în același timp, și toți se tem de privirile mele, de răsuflarea mea, de tăietura apăsată a pașilor mei, eu, acesta, temutul, în fața ta sînt moale ca o lumînare și duios ca un copil.

I-am eliberat pe boieri și-am cerut să ne dea pocale de vin cu mied, așa cum, tot în iarnă, șapte ani mai înainte, băusem la Roman, în încăperea aceea albă de taină pe fereastra căreia se vedea clopotnița cu lilieci.

XX

Pe ferestrele mele se vedea Tîrgoviștea în zăpadă. Turlele ei aveau o brumă strălucitoare ca argintul, ramurile copacilor sticleau în gheață, iar zidurile încingeau brîie cărămizii, ca o rugină străveche așezată peste fala curții noastre.

Lumina unui soare cu dinți de aur se așternea ovală în dreptul ferestrelor ce-o atrăgeau înăuntrul sălii celei mari, pe fețele boierilor care, plecîndu-se, se retrăgeau. Era Codrea, marele vornic, cu fața lui de profet rău, care ucide oamenii dacă nu-i împărtășesc credința, și Oprea, marele logofăt, dintru totul

altfel, cu ochi jucăuși care te cîntăresc te iscodesc și te prețuiesc la preț mic, prețul mare avîndu-l doar îngîmfarea sa. Era apoi, uriaș, cu mîini mari, viteaz, pesemne bun la inimă, dar cam prost în încăpățînarea lui, Moldovean, marele spătar, Iova, mare comis cu mutra de viezure care te iscodește dar nu-ți arată ce gîndește, Buda, marele stolnic cu fața neagră ca și inima, după lingura și limba căruia mă-ntreb și azi cum de-am avut încredere măcar o dată să gust mîncarea, Milea, marele paharnic, ai cărui ochi focoși deasupra bărbiei rase rîvneau întotdeauna la mai mult și pe care, din pricina asta am crezut că-l voi trage de partea mea, Manea al lui Udrișteː — bătrîn ce se voia înțelept dar era numai fățarnic și agonisea mereu, de la vii și de la morți, jupan Dragomir Țacal, om cuminte care m-a înșelat multă vreme, încă un Țacal, frate cu acesta, încă mai rău, despre care știam eu multe lucruri, Cazan al lui Sabac, un bărbat tăcut, cu ochi limpezi pe care încă nu știam de unde să-l apuc, Pahulea cel bătrîn cu obrazul lui de corcitură gata să te vîndă, jupan Duca, un boier mai cu minte dar încăpățînat ca toți ceilalți în disprețul pentru coconii cărora dumnealor știau că trebuie să li se închine dar nu să-i și cinstească, jupan Voico Dobrița, om inimos, poate singurul căruia-i puteam citi în privire, ca și grămăticul Calcio, căruia din prima zi i-am arătat țeapa spunîndu-i că are de ales între ea și mine și care de atunci mă privea c-un zîmbet tîmp de supunere, dar scria — o dumnezeire!

Nu era, bine-nțeles, jupan Albu, Albu cel Mare, care se voia domn sub domnia mea sau deasupra domniei mele. Amintirea lui m-a mîniat foarte și i-am cam alungat pe toți, spunîndu-le să ne lase singuri și privindu-le-n tăcere bărbile ce se-nclinau în fața noastră, care mai stufoase, care mai adunate, care mai negre, care-ncărunțite, ascunzîndu-le sau descoperindu-le ochii — fiecăruia după sufletul lui, mai viclean ori mai încăpățînat, mai rău ori mai slugarnic, mai darnic ori mai apucător. Iar eu aveam plă-

cerea să-i fulger fiecăruia privirea, înfruntînd-o cu cocleala ochilor mei neiertători.

Şi le-am urmărit încovoierea spinărilor lunecînd spre uşă, în caftane scumpe, pentru ca, nemaiputîndu-mă abţine, să-ţi spun gîfîit :

— Îi vezi : abia aşteaptă să mă vadă închinat sultanului şi tuturor celor din jur, ca Petru, ucigaşul tatălui tău. Atunci m-ar slăvi într-adevăr şi m-ar preţui. Cu cît aş fi mai de nepreţuit în faţa propriilor mei ochi, cu atît ei m-ar preţui mai mult !... Şi m-ar susţine în toate ploconelile mele !...

M-ai priceput. Ai simţit care era nevoia mea de mărturisire şi ai simţit că te chemasem nu numai pentru politica ce aveam s-o punem la cale, ci şi pentru frămîntările mele într-o lume în care mult mai degrabă puteam să tai decît să vorbesc.

Te-am văzut cum ai venit alături mie, în dreptul ferestrii prin care soarele de afară ne aurea hainele şi chipurile, şi cum, fără să te pripeşti, fără să mă grăbeşti, ai stat alături mie şi mi-ai însoţit privirea privindu-i pe boierii divanului meu, în caftanele lor lungi de mătăsuri veneţiene şi postăvior de Flandra, blănite cu spinări de jder şi burţi de veveriţă, cum se răspîndeau în zăpada de afară, pete de diferite culori pe întinderea albă, cărora capetele le stăteau unora mai drepte, altora mai plecate, iar picioarele li se îndepărtau repede de palatul pe care nu-l aveau la inimă şi în care, dacă nu puteau ajunge a domni, apoi îşi îndeplineau cu prisosinţă rostul ce li se potrivea : hiclenia.

Sub privirile noastre, parcă împinşi de ele, se-ndepărtau încet prin zăpada mare sumecîndu-şi caftanele şi învăluindu-şi capetele în aburul răsuflărilor ca şi cum le-ar fi ferit, simţind prin ceafă care erau gîndurile mele. Iar tu m-ai lăsat să-i văd cum se făceau tot mai mici, tot mai mici răspîndindu-se ca nişte bile colorate pe întinderea de spumă strălucitoare a curţilor albe.

Bătea un clopot în dungă, rar şi încăpăţînat, semănînd la sunet cu gîndurile mele. Gîndurile mele în legătură cu acele capete şi acele trupuri pe care

cu cît le vedeam îndepărtîndu-se în lumina rece a iernii, cu atît știam mai bine ce aveam de făcut cu ele. Gîndurile mele care se voiau răzbunate și liniștite în același timp.

Și, în răbufnirea lor, ți-am spus mai degrabă îngîndurat decît furios :

— Cînd mă urcam în scaunul ăsta chibzuiam că trebuie să apăr țara de tot ce vrea să pătrundă din imperiul sultanului ; de tot năravul urît care mi-a secat tinerețile. Acuma însă știu prea bine : nu am a o apăra, ci a o curăți ! A o curăți de tot ce-a mînjit-o și a molipsit-o !...

— Crezi că ne-am turcit atît de mult ? m-ai întrebat...

— Nu știu dacă ne-am turcit, adică nu știu dacă ăsta e adevăratul rău, turcii cei de rînd, ca oameni sînt buni și drepți ; nu credința și nici sîngele n-are aici însemnătate, Ștefane, ci năravul celor care-i stăpînesc !... Tronul sultanului aduce o duhoare de obiceiuri nedemne, iar ăștia, pe care i-ai văzut ieșind, se îngrașă în această duhoare. Și înfloresc așa cum înflorește mucegaiul !... Să știi, căderea Constantinopolei nu are atît însemnătate militară, cît în scîrna din sufletul oamenilor. Vine asupra noastră o mulțime sălbatecă și pofticioasă care arată oamenilor că-și pot da pe față colții de fiare, că se pot purta ca lupii și corbii, că se pot fura între ei fără nici o grijă, că se pot mînji cu cele mai murdare lucruri și pot să n-aibă teamă de nimic sfînt. Legea lor e prada, credința lor e șiretenia și asta convine oricărui om de nimic !... Așa că nu numai cucerirea lor ne amenință, ci boala molipsitoare a felului lor de a trăi care trezește-n fiecare om sălbatece rămășițe făcîndu-l să se simtă mai bine în necinste, plătindu-i pe unii și furînd de la alții. I-ai văzut pe boierii mei ?... Pe unii îi cunosc de cînd eram copil. Acum, însă, îi aflu aici, tot pe pămîntul nostru, tot în hainele lor, tot cu chipurile lor, dar alții. Au altă duhoare. I-a molipsit cea care vine din preajma luminatului tron. Întîi le-a fost frică, apoi și-au dat seama că se poate trăi cu spahiii în coastă, pentru că și-au dat seama

cum se poate trăi. Iar acum, trezindu-se-n ei apucături ascunse, chiar se simt bine aşa şi de-abia aşteaptă un semn ca să-mi dea act, aşa cum boierii moldoveni i-au dat lui Petru Aron, ca să-şi închine ţara oricît ar vrea sultanului. Credeam, Ştefane, cînd am venit aici, că am un măr frumos pe care-l voi îmbrăca în ceară aurită şi-l voi păzi de putreziciunea ce-i vine din afară. Acuma iau seama că trebuie să curăţ mărul, fiindcă putreziciunea a început să pătrundă.

Document tîrziu, de pe vremea lui Mircea Ciobanul

1551 (7059) Aprilie 1, Bucureşti

„Doamne ajută !

+ În Hristos Dumnezeu binecredinciosul şi binecinstitul şi de Hristos iubitorul şi singur stăpînitorul Io Mircea marele voievod, fiul marelui şi preabunului Radul voievod, din mila lui Dumnezeu şi cu darul lui Dumnezeu, stăpînind şi domnind peste toată ţara Ungrovlahiei şi a Podunaviei, încă şi al părţilor de peste munţi, Amlaşului şi Făgăraşului herţeg. Bine am voit domnia mea cu a mea bunăvoinţă, cu curată şi luminată inimă a domniei mele, ca să proslăvesc pe Dumnezeu, cel ce m-a proslăvit pe mine şi cu slavă m-a înălţat pe scaunul răposaţilor părinţi ai domniei mele. Aşa doar am văzut şi domnia mea, că împăraţii şi domnii ce au fost mai înainte de noi urmînd scriptura şi împlinind porunca domnului nostru Isus Hristos, au zidit şi au înfrumuseţat sfintele biserici şi mînăstiri ; pentru sufletul lor bine întocmind şi s-au dus către domnul Dumnezeu.

Iar cînd a fost în zilele lui Vlad voievod Ţepeş, a fost un boier ce se chema Albul cel Mare. Astfel, a luat mai sus numitele sate (Glodul şi Hinţea — n.n.) cu sila şi încă a pustiit şi sfînta mînăstire, pînă la vremea cînd a dăruit domnul Dumnezeu cu domnia pe părintele domniei mele Radul voievod cel Bun,

fiul lui Vlad voievod Călugărul. Şi după aceia, atunci, în zilele lui Vlad voievod Ţepeş, acest boier, Albul cel Mare s-a ridicat domn peste capul lui Vlad voievod Ţepeş, iar Vlad voievod a ieşit cu oaste împotriva lui şi l-a prins şi l-a tăiat pe el şi pe tot neamul lui. Astfel a văzut Vlad voievod sfînta mînăstire pustie, de aceia a miluit cu acele sate, Glodul şi Hinţea, pe nişte slugi ale sale.

...După aceia, încă am dat domnia mea cinstitului părinte egumen chir Maxim şi stareţului Teodor..., 12 boieri şi au jurat înaintea domniei mele cu aceşti 12 boieri că satele Glodul şi Hinţea sunt dedina sfintei mînăstiri, de la începutul Ţării Româneşti (...) ...Blestem punem domnia mea : după moartea domniei mele pe cine va aduce domnul Dumnezeu să fie domn al Ţării Româneşti sau din rodul inimii domniei mele sau din neamul domniei mele sau, după păcatele noastre, din alt neam, dacă va cinsti şi va întări şi va păzi acest hrisov al domniei mele, pe acela domnul Dumnezeu să-l cinstească şi să-l întărească şi să-l împuternicească şi să-l păzească în domnia lui ; iar dacă nu va cinsti, ci îl va strica şi-l va călca şi-l va batjocori, pe acesta domnul Dumnezeu, care a făcut cerul şi pămîntul, să-l ucidă şi să-i batjocorească aici trupul şi în veacul viitor sufletul lui să fie blestemat de 318 sfinţi şi purtători de Dumnezeu părinţi, cei din Nicheia şi de 12 apostoli şi de cei 4 evanghelişti şi să-i fie potrivnică preacurata la cumplita şi neîndurata judecată, unde făţărnicia nu este şi să aibă parte cu Iuda şi Arie şi cu alţi iudei care au strigat..."

Scrisoarea lui Albul Vornic din Ţara Românească trimisă braşovenilor

„De la jupânul Albul multă sănătate şi închinăciune fraţilor mei, pârgarilor braşoveni, la toţi, la
152 cei mari şi la cei mici. Şi iată vă dăm de ştire des-

pre acel Voevod pe care l-aţi pus aici Drăculea : cui îi e drag dintre voi, pupaţi-l, că multă vreme n-o să-l mai vedeţi ; căci am nădejde în Dumnezeu că, de unde merge, nu se va mai întoarce. Şi mie, care am făcut pentru voi bine, nu-mi arătaţi nici o mulţămită ; dar Dumnezeu ştie, şi el va da credinţă. Drept aceia, cum aţi pus cuvântul odată şi aţi tocmit, să staţi la aceia, şi să lăsaţi a fi drumurile slobode. Ce-i place cuiva, să aducă : şi fier, şi mied, şi toate cumpărăturile. Şi cine are vre-o datorie, să şi-o scoată în voie. Ci săracilor oameni care se găsesc să vie, fiecare cu ce poate, pe Prahova ori pe Teleajen, voi li prădaţi casele şi-i bântuiţi, ca să nu vie. Drept aceia, dacă vă este voia şi pofta să staţi la cuvânt, eu să ştiu, dar, dacă v-aţi pus alt gând, şi noi să ştim ce avem de făcut. Şi Dumnezeu să vă bucure."

XXI

M-am simţit atît de bine în acele zile alături de tine, Ştefane !

Tu m-ai înţeles întru totul. De fapt, erai singurul om care ştiam că poate asta, că merită asta. Iar, de la o vreme, am simţit chiar mai mult decît înţelegerea ta ; am simţit îngrijorarea ta.

Ţi-aduci aminte dimineaţa aceea cu ceţuri dese printre care braţele copacilor se-nchipuiau atît de straniu şi de nelumesc, iar soarele se întrezărea printre ele pleşuv, ca un bulgăre de seu ?... Dimineaţa cînd am plecat la vînătoare de jderi.

Ţi-au plăcut cavalerii mei, mica mea suită rînduită în patrulater, cu uniformele acelea frumoase şi vesele, cu care nu-mi era ruşine să mă duc la nici una dintre înaltele curţi ale Europei.

— Parc-am fi la regele Francilor, sau la curtea Engliterrei, ai spus tu pe cînd încălecam, iar cornul de vînătoare suna dulce în ceaţă.

— Sîntem europeni doar !... Ți-am răspuns bucuros de faptul că-ți plăcuseră. Așa ne-a fost portul pînă acum, și nu trebuie să ne lăsăm turciți !... Și, rotindu-mă în scările șeii, am tunat cu glas amenințător în care numai tu pricepeai voioșia : Sînt unii pe-aici care și-ar pune repede șalvari și cealmale, dar vom avea noi grijă să le retezăm și capul și fundul, ca să nu mai aibă pe ce le pune.

După aceea de-abia m-am mîniat, cînd mi-a venit gîndul celălalt :

— Îți dai seama : dacă n-ar trebui să plătesc cei zece mii de galbeni haraci Porții, ce armată mi-aș înzestra cu ei !...

Mi-am înfipt pintenii în burta fierbinte a calului și-am pornit. Îmi călcam ciuda într-un galop apăsat care spulbera zăpada sub copite. Și tocmai cînd am ajuns în deal, deasupra Tîrgoviștei înzăpezite, privind alaiul cu oșteni, cai și ciini de vînătoare ce urca pe urmele mele, mi-am continuat gîndul :

— Zece mii de galbeni înseamnă, la prețul de azi, optzeci de sate, cu case și cu oameni cu tot. Îți dai seama ! Cîtă armată aș face eu cu prețul a optzeci de sate !... Și cum aș îmbrăca-o, și cum aș înarma-o !... În fiecare an sultanul îmi va fura banii ăștia, și-n fiecare an boierii divanului meu vor fi liniștiți și mă vor recunoaște în sinea lor domn numai după ce vor ști că am trimis acești galbeni la Poartă !

Fierbeam. Ți-am făcut semn să pornim la trap înainte, numai ca să pot striga în voie :

— Eu am moștenit haraciul ăsta și mă voi scutura de el !... Dar Petru-Aron cel ticălos l-a recunoscut de-abia acum pentru Moldova care era neatîrnată !... A închinat și Moldova, cînd eu speram să ajung neatîrnat ca Moldova !...

Vorbele mele se-mpiedicau în pîcla dimineții, rămînînd parcă deasupra capetelor noastre ca niște amenințări. În urma trapului pe care îl pornisem, venea suita. Tropotul nu se auzea. În schimb, ca o coamă de sunete se lungea în urma noastră sforăitul cailor și lătratul ciinilor. Ca o coamă de sunete aspre

ce se-mpletea într-o barbară melodie bărbătească. Iar ceaţa şi zăpada amesteca totul într-o mişcare de umbre în culori moarte, din care, ca prin minune, răsărea uneori pieptul cîte unui cal cu hamuri ţintuite, vreun bot de cîine cu limbă roşie sau cîte-un chip rumen de oştean cu chiciură la mustăţi. Începea pădurea care ne primea c-o iarnă moale şi dulce, împletită alb printre tulpinele cenuşii. Ea mărea parcă, în răsunet de lemn, amestecul acela de fornăit de armăsari şi lătrături întărîtate. Gonacii se răspîndeau pe întinderi mari, iar animalele pădurii tăceau, cu simţurile încordate.

Am cerut plosca, ţi-am întins-o, am tras şi eu un gît şi, lăsînd ca vînătoarea să se desfăşoare cu tot ritualul ei de zgomote şi mişcări, ţi-am vorbit mult, privind cum sunetele glasului meu se prefac în abur şi lunecă-ncet printre crenguşul ce părea de fier al copacilor.

— Eu am văzut orînduirea lor, în celelalte ţări care li s-au supus sau pe care le-au subjugat. Începe întîi cu haraciul. Mii de galbeni pe care îi dai Porţii. Apoi, cînd te duci să-l duci, fiindcă sultanul îţi face cinstea să te primească, îi duci şi lui personal un peşcheş, tot cam atît de mare cît şi haraciul. Dacă-i duci lui, trebuie să-i duci şi marelui vizir, plocon important, căci el dintr-o privire îl sfătuieşte pe sultan cum să se poarte. Iar dacă-i duci acestuia, trebuie neapărat să ai grijă de beglerbeiul Rumeliei, poate şi de cel al Anatoliei, de saingibaşa ienicerilor şi de-o puzderie de alţi curteni, favoriţi şi oameni de la Poartă, pentru care ploconul e toată viaţa lor de nevolnici care stau şi moţăie şi fumează lîngă sublima Poartă şi au mîinile făcute numai pentru a le sta întinse după peşcheş, iar ochii bulbucaţi numai pentru a iscodi şi-a afla unde e ploconul mai gras... Ai văzut o baltă cu peşti flămînzi, tăcuţi şi cu gurile mari, stînd nemişcaţi şi aşteptînd?... Aşa-i Istanbulul!... Slăvitul Bizanţ s-a umplut de oamenii ăştia apucători, care cresc ca ciupercile pe spinarea noastră. Dacă haraciul e zece mii de galbeni,

cu tot ce trebuie să le dai lor, aur și blănuri și cai și șoimi, la sărbători, la botezul copiilor, la aniversarea lor, ca și la aniversarea ta, mamelor, femeilor din harem, eunucilor, ienicerilor, cerșetorilor de pe stradă, adunînd toate la un loc se ridică la douăzeci și cinci de mii. Fă socoteala cîte sate înseamnă asta și-ai să vezi că tu, domn în țara ta, trebuie să ți-o sleiești ca să le trimiți lor, an de an, cu groaza că, de nu-i mulțumești te cotropesc și nu-ți mai rămîne nimic spre a ctitori și tu ceva pe pămîntul tău, spre a-ți face armata, spre a-ți turna ceva tunuri, sau clopote de biserici, sau a-ți împrospăta caii de rasă. Iar cel mai crunt dar pe care-l cer sînt copiii. Cîteva sute de copii pe care-i smulgi de la țîța mumelor lor și li-i trimiți ca să-i crească în legea lor scîrboasă, animale de pradă pentru ei și de pază pentru sultan, uitîndu-și tot ce-i leagă de omenia vieții noastre care-a fost dintotdeauna săracă dar dreaptă. Asta e lucrul cel mai îngrozitor. Că iau copii din sîngele tău și le schilodesc sufletele îndreptîndu-i împotriva ta, și fac din ei, sărace suflete crescute-n bătaie și-n dorința de-a apuca ceva, cei mai turciți dintre hulpavii și nesătuii ce pleacă la război după pradă, sau stau la Istanbul așteptînd plocoane. Eu, fiindcă m-au ținut în lumea lor, prizonier, ostatec și curtean, mai ales asta nu pot să sufăr : să-mi ia copiii din care eu mi-aș face cei mai zdraveni oșteni, și să-i crească strîmb, în nemila lor apucătoare, stilcindu-le sufletul în sălbăticie, de parcă s-ar fi născut cu mii de ani în urmă ! Din aceștia se aleg apoi și negustorii sultanului, care vin în țările atîrnate și au întîietate la a cumpăra totul pe prețuri de nimic. Gelepii — negustători de oi și de vite, balgiii — negustători de miere și grăsimi, vin cu firman de la Poartă, iau totul și, dacă nu te supui prețului lor de nimica, te taie sau te pun în lanțuri. Așa se duc din țară, pe lîngă banii de haraci, hrana și agoniseala, de rămîne sleită și nu se mai înzdrăvenește în veac. Așa se face că poți vedea acum, în toată Rumelia, cele mai sărace sate din lume, unde, de
 peste o sută de ani, nu s-a mai putut așeza piatră pe

piatră, bărbații în putere fiind luați și să salahorească pentru imperiu. Sînt ca lăcustele, năvălesc pe un loc și-l lasă gol și ros, întorcîndu-l în sălbăticia unor mii de ani în urmă. Înțelegi, Ștefane, de ce ura mea cea mare pentru cei de pe pămîntul ăsta care, pentru liniștea lor, vor să-l aducă într-o asemenea stare ?... Și mai ales pentru Petru Aron. Că Moldova rămăsese pînă-n acest an ferită! Iar eu, de unde speram să scap și Țara Românească, mă văd mai înglodat. Fiindcă, dacă tu ești legat și ai alătura un frate cu mîinile libere, ești pe jumătate liber, iar dacă ai în coastă unul înrobit ca și tine, ești de două ori mai rob...

Vînătoarea se desfășura gălăgioasă. Hăitașii strigau, chiuiau, cornurile sunau. Flăcăii erau veseli, ageri și pricepuți. Un grup de boieri bărboși ne priveau cu interes. Cu prea mult interes. Prin ceață, simțeam mai mult decît vedeam ochii lor pușì pe iscodit și pîndind prilejuri să mă vîndă.

— Ce stați, le-am strigat, prindeți jderi să-i facem lui Ștefan caftan, să-l așezăm în scaunul Moldovei. Prindeți jderi, dar nu le stricați vizuinele, ca să puteți să v-ascundeți voi în ele !...

Am simțit o răcoreală ca și cum pînă atunci aerul curat al pădurii de iarnă nu-mi pătrunsese cum trebuie în adîncul plămînilor : Știindu-mi mînia, boierii s-au repezit care-ncotro pe urmele gonacilor, au luat din mîinile slugilor lor jderii și i-au adus, trofee moarte, cu sînge picurînd din nări, în fața ochilor noștri. Frumos, în aburul acela rece mirosea a sînge cald ; boierii aveau fețele fericite arătîndu-ne jderii, ca și cum erau bucuroși că-mi făceau o poftă scumpă cu cheltuială puțină din partea lor. Și le-ntindeau frumoasele blăni aurii în zăpada albă pătată cu sîngele lor roșu, așezîndu-le înghețate în moarte, supuse animale moi, la picioarele noastre, ca o slavă.

Dar atunci, pe cînd cu ochii lui ca o cucută otrăvitoare, Pahulea cel tînăr, înjurîndu-mă în sinea lui, se apleca să-și așeze ofranda în grămada de animale vînate, un jder, pesemne atins foarte puțin sau

prins în capcană cu vreun mădular sfărîmat, a sărit dintre mortăciuni şi i-a înfipt colţii în beregată.

Am zărit mai întîi, prin mişcarea înceată şi făloasă a boierilor, ochii lui. Apoi, văzîndu-i animalul zbătîndu-i-se în beregată şi şuviţe iuţi de sînge ţîşnind pe lîngă dinţii aceluia, mi-am dat seama mai bine de tot ce se-ntîmplase. Pentru că ochii mei fuseseră martori. Şi doar timpul prea scurt m-a luat prin surprindere, făcîndu-mă să tresar înfiorat.

Şuviţele alea subţiri de sînge ţîşneau din gîtul boierului, înroşind gulerele hainei sale, ca şi blana animalului ce se zbătea cu dinţii încleştaţi în beregata ce sughiţa pe rană !... Cu cîteva clipe mai înainte văzusem ochii ascunşi, cam strîmbi, ai acelui boier în putere care nu-şi putea ascunde sub hlizeală ura ce mi-o purta, împletită cu frică sau izvorîtă din frică. Ştia, sau bănuia ce ştiam eu, şi stătea alături mie doar aşteptînd clipa prielnică să mă lovească sau să mă vîndă. Fratele său era omul lui Albu cel Mare. Aşa că nici el nu se afla mai pe departe. Aveau să-i spună şi, prin acela, avea s-ajungă la duşmani dorinţa mea de a te aşeza în scaunul Moldovii... I-am văzut, deci, ochii strîmbi, atenţi la mine, nu la grămada de animale din care ieşea un abur mort de blană şi de sînge. Astfel s-a-mpiedicat şi, aplecîndu-se mai mult s-arunce prada, s-a trezit deodată, dintre mortăciuni, cu acel jder rănindu-i beregata. I-am văzut apoi ochii din nou, cu o tulbureală de moarte. Fiindcă mîinile-i trăgeau de animal, iar jderul se desprindea cu tot cu beregata pe care-o ţinea încleştată. Atunci am rămas uimit. Văzîndu-i spumele ce-i gîlgîiau pe lîngă rană. Pentru că o asemenea moarte, adică să te ucizi singur folosind în loc de armă dinţii unui animal, e foarte rară. Îl vedeam cum moare holbînd spre mine ochii de cucută. Iar ochii jderului erau orbiţi de sîngele ce-i împroşca.

Vedeam mîinile nenorocitului cum, trăgînd înebunite de jder, îşi smulgeau beregata.

Şi-am auzit deodată, cu urechea mea de jivină
158 ageră, am auzit bîlbîiala îngrozită. Era, desigur, fra-

te-său : Pahulea cel bătrîn care, printre cruci mari, nemaiputîndu-se abţine, spunea că asta-i curată vrăjitorie, că animalul fusese minat de diavol chiar la ţinta gîtlejului, că auziseră toţi de înrudirea mea cu diavolul, de vrăjile cu sînge pe care le făceam ca un demon, dar acum vedeau pe faţă totul...

Nu m-am mîniat. Îmi dădeam seama că oamenii ce smulseseră acum animalul din gîtul victimei o făcuseră prea tîrziu. Acela horcăise pentru ultima oară mai înainte, prăbuşindu-se în zăpada muiată în sînge. Doar o mînă, încleştată zdravăn, mai ţinea în ea coada smulsă a jderului. Îmi aminteam cum o văzusem smucind, smucind de moarte, din trupul lunguieţ al animalului ce pîrîia.

Uimiţi, oamenii stăteau într-o roată largă în jurul mortului. Eu am trecut prin golul acela, ştiind că-i înfiorez. Iar cînd am ajuns în dreptul fratelui îngrozit, i-am aruncat :

— Nu, jupane Dimitrie, nu e vrajă ; îi era scris să moară astăzi, ai să vezi dumneata că aşa e !... Eu ştiu vrăjitorii, dar mai aprige decît asta !...

Am pornit în galop. Mă bucura credinţa lor în puterea mea de-a asmuţi de la depărtare animalul pe jumătate mort.

Tare mă bucura.

Ca şi sîngele acela fierbinte de duşman pe care îl dorisem gîlgîind. Nu astfel, dar îl dorisem.

XXII

Mai tîrziu, ai înţeles şi tu de ce.

Am galopat o vreme tăcuţi, lipiţi de grumajii fierbinţi ai cailor şi înfruntînd cu fruntea aerul de gheaţă al amiezii care limpezise cerul. Am galopat întărîtat prin zăpada ce strălucea acum ca o sare în lumina soarelui. Un aur alb se spulbera şi scînteia dinainte-ne. Era o cîmpie prelungă, acoperită de zăpadă.

padă ca pulberea, în care se scuturaseră orbitoare fire subțiri din lumina soarelui. Pădurile ce-mbrățișau larg acel loc păreau negre de-atîta strălucire cîtă le-mpingea parcă și le-nghesuia pe zare.

În spatele nostru, un grup de doisprezece oșteni de credință și-n urmă mult, despărțiți de mari hectare albe, grosul suitei care se aranjase greu pînă să ne urmeze. Atunci mi-a venit în minte că, pe-ntinsul acela de zăpadă strălucitoare, un pîlc de patruzeci-cincizeci de inși ne-ar fi putut prinde și căsăpi în cîteva clipe. Poate de aceea te-am întrebat atît de aspru :

— Ștefane, dacă ne-ar ataca acum, m-ai apăra, ai muri tu pentru mine ? !...

Soarele scînteia aprig în promoroaca mustății tale, așa că nu prea îți puteam vedea ochii. Doar după glas mi-am dat seama c-ai înțeles prea mult din întrebarea mea, pentru că, la rîndu-ți, m-ai întrebat :

— Chiar ți-e teamă de ei ?...

Mă înfrunta întrebarea asta a ta ; ca și scînteierile promoroacei din mustăți și sprîncene, care nu mă lăsau să-ți văd ochii.

M-am învîrtit în loc, am căutat cu privirile toată zarea zilei de aur mai strălucitor și mai alb decît orice lumină și ți-am strigat peste toată acea întindere :

— Nu, Ștefane !... Nu mi-e teamă. Mi-e gîndul numai să fiu cît mai tare și cît mai puternic aici, înăuntru la mine !...

Am făcut semn să-ntindă acolo, în mijlocul cîmpului binecuvîntat de țepii soarelui, ca să mîncăm și, trăgîndu-te într-un mers roată, agale, care ne legăna în apele lucioase ale amiezii, ți-am spus :

— Ține seama de asta : cînd un om sau un domnitor este tare și puternic înăuntru, atunci el poate să capete pacea pe care o dorește ; dar cînd este fără de putere, unul mai tare va veni asupra lui și va face cu dînsul ce va pofti !... Te-am privit, că ne-ntorsesem într-un fel în care îți puteam privi
160 ochii, și-am strigat deodată rîzînd rău, cu dinți de

lup : Cu mine n-o să facă nimeni ce va pofti !... Iar pentru tine, doresc tot asta, Ştefane, de îndată ce te vei urca în scaunul tatălui tău !... Noi sîntem neam de domnitori, os de voievozi şi stăpîni !... Noi nu venim în scaun ca oricare altul, numai cu pofta de-a domni, noi trebuie să ştim limpede pentru ce domnim şi cum domnim !... Să-nvăţăm asta din ce-au făcut părinţii noştri şi să ducem numele neamului nostru mai cu glorie, fie el Drăculesc sau Muşatin ! Înţelegi, Ştefane ; de asta eu ştiu limpede pentru ce domnesc şi ce am de făcut : voi fi tare în aşa fel încît să-mi pot arăta tăria şi în afară !...

N-am mai aşteptat prînzul întins pe zăpadă. Şi nici pe ceilalţi care se-apropiaseră nu i-am lăsat să le tihnească. Ţi-am aruncat plosca şi am pornit în galop nebun făcînd semn tuturor să mă urmeze. Mi-era poftă de altceva. Galopam cu nările fremătinde, ca şi ale armăsarului. În urma noastră, o dîră groasă de zăpadă spulberată, un drum larg adîncit de copitele cailor se-ntindea pînă-n miezul de nea al cîmpiei unde o dîră subţire de fum albăstrui se ridica din jarul pentru prînzul nostru neaşezat.

Flămînzi, veneaţi toţi după mine. Priveam din cînd în cînd înapoi parcă vrînd dintr-o ochire să vă număr, nu cumva să-mi lipsească cine trebuia.

Galopam pe drum drept, coboram văioage, urcam costişe printre arborii dezgoliţi ce-şi răstigneau pe cerul strălucitor zecile de braţe ale crengilor, iar eu, din cînd în cînd, priveam înapoi ca să mă asigur că nu lipsea niciunul.

Pe la trei ceasuri după amiază, cînd soarele începuse uşor să bată strîmb îngălbenindu-se, am ajuns. Era un loc închis între coame de deal, şi numai către asfinţit se deschidea o cîmpie largă cu pilcuri de copaci scunzi şi mocirle îngheţate pe care acum le acopereau zăpezile.

Acolo, trecînd printre zidurile vechi ale unui conac ars, am intrat în livada stearpă pe care oamenii mei o şi curăţaseră de zăpadă lăsînd locul drept şi la vedere aşa cum îl găsisem în toamnă. Era, sub un zarzăr bătrîn, o groapă adîncă, cu pămînt scos

într-o movilă crudă și fundul acoperit de zăpada rece. M-am uitat înăuntru și ți-am arătat și ție ca și cum el s-ar fi aflat în fund, acolo, sub zăpadă :

— Vezi, asta-i groapa lui Mircea ; de viu l-au îngropat în ea...

Spunînd asta, parcă mi s-a arătat trupul lui zbătîndu-se acolo, în fundul gropii, sub zăpadă, și deodată am ridicat fruntea cu privirile mele care-i înghețau pe toți.

— Jupînd Dimitrie, i-am spus eu lui Pahulea, cel care încă mai sughița avînd dinainte chipul fratelui său dîndu-și duhul cu jderul de gît — fie pomenit numele fratelui dumitale ca și numele fratelui meu ; viii cu viii, morții cu morții !... Ia spune-i fratelui meu Ștefan, cocon Moldovean, ce mi-ai spus și mie, că nu e această moarte vina lui Iancu de Hunedoara.

Cu obrazul negru de ceea ce-l încercase, Pahulea nu-și stăpînea tremurul, de parcă într-adevăr era vrăjit.

— Ți-am mai spus, Măria Ta, Iancu de Hunedoara n-a ajuns pînă aici ; pe tatăl măriei tale, într-adevăr, el l-a pedepsit.

— Dar pe Mircea ? am șuierat eu scoțînd abur pe sub mustață.

— Pe Mircea l-au îngropat de viu...

— Cine ? !...

— Ți-am spus, Măria Ta, ți-am mai spus... Dușmanii Drăculeștilor...

Am auzit eu glasul lui gîfîind și, deodată, cînd am ridicat privirile fulgerîndu-l, i-am văzut și ochii tulburi.

Am stat așa o vreme, țintuindu-l, și l-am întrebat cu glas stins, așezînd vorbele foarte încet, una cîte una, ca și cum le-aș fi învelit în ceva.

— Fratele dumitale, răposatul de azi dimineață, era și el aici, lîngă groapa asta ?...

— Era, nu chiar lîngă...

— Dar tu erai lîngă... Am strigat eu atunci de-
 odată și-am făcut semn armașilor.

S-a zbătut. Cred c-a făcut pe el. Era rău şi nevolnic iar faţa lui de corcitură se strîmbase mai rău. Cînd s-a tirît în faţa mea să ceară milă, l-am împins cu talpa încălţărilor înspre ţărîna udă, proaspăt scoasă din groapa fratelui meu.

Şi m-am întors, numai pînă ce i-au pregătit ţeapa. M-am întors către ceilalţi, stînd aşa, cu privirile înfipte în privirile lor, ca şi cum i-aş fi ţintuit acolo, să nu plece, să stea să vadă cu ochii lor pedeapsa.

Stăteam către ei, cu spatele la pregătiri, şi-i priveam pe toţi, patruzeci-cincizeci dintre feţele cele mai luminate ale ţării, cum vedeau ceea ce se pregăteşte. Ca o toacă deasă şi muşcătoare, securea ce ascuţea ţeapa lovea egal şi aspru măsurînd grăbit timpul. Simţeam dogoarea focului care avea s-o încingă. Iar eu scormoneam în ochii lor. Crunt, tăcut, neiertător, dorind să-i simt cum se feresc de arsura privirilor mele care se roteau încet oprindu-se pe fiecare faţă. Şi pricepeam, după expresia obrazelor lor, ce se petrecea în spatele meu de unde-mi veneau sunetele securii care muşca din lemn subţiind clipele ce le mai avea de trăit Pahulea.

Asfinţea şi umbrele crenguşului copacilor brăzdau straniu feţele îngrozite sau îndurerate ale boierilor mei, pe care le vedeam acum subţiate şi amare precum, sub candele, chipurile pictate pe pereţii bisericilor. În faţa lor stăteam eu, neclintit şi aspru, văzîndu-mi umbra cum se întinde către ei ca o ameninţare pe zăpada călcată în picioare. În spatele meu se afla groapa neagră a sărmanului Mircea şi ţepuşa albă pregătită lui Pahulea. Securea smulgea din ea ultimele aşchii, lovindu-ne sacadat cu sunetele ei.

Cînd a tăcut, m-am întors. Pahulea spînzura în funii deasupra şi alte funii îi legau picioarele crăcănindu-i-le. La semnul meu, armaşii au început să tragă de ele şi am văzut cum trupu-i primeşte ţeapa, învelind-o în carnea lui. Mă sileam să stau drept, pentru că auzeam în urechi, de zece ori mai puternic, ecoul rupturii măruntaielor lui. Crăpau şi

pocneau pătrunse de vîrful ţepii, şi eu le auzeam prea bine, mai bine chiar decît vaietul lui. Dar mă sileam să stau drept, ca să dau pildă de neiertare ! Cînd a ajuns în jos, mai în dreptul meu, făcîndu-le semn armaşilor să-i plece capul ca să mă vadă, i-am spus cu glas încet, fără patimă, dar tare, mai ales ca să audă ceilalţi.

— Acum pricepi, jupîn Dimitrie, de ce eram eu sigur că fratelui tău îi fusese scris să moară astăzi ?... Nu ştiam că de colţii jderului, dar, de scris, îi fusese scris !...

Atîta i-am spus privindu-i adînc ochii în care se tulburau apele morţii, laolaltă cu spaima şi cu durerea. Îmi înfrîngeam orice era părere de rău, ştiind că doar astfel îi fac pe duşmani să nu mai cuteze.

Cîndva, mi-am dat seama că înserarea aducea gerul.

— Îmbrăcaţi-l, am strigat, să nu lăsăm noaptea pe frig o cinstită faţă !...

Şi am privit cu încăpăţînare cum îl îmbrăcau în şube.

Apoi, cînd mi-a fost de-ajuns pentru spaima pe care poftisem s-o trezesc, cînd mi-am dat seama că dădusem pildă bună de răzbunare a fratelui meu, m-am întors către ceilalţi. M-am întors deodată, răzbit, strigîndu-le în acelaşi timp cu mişcarea trupului :

— Aşa vor păţi toţi ce vor clinti şi toţi ce vor crîcni ! Supuneţi-vă legii mele, v-o spun !... Nu e o plăcere să omori, dar veacul nostru aduce această nevoie. Şi, la nevoie, omul devine rău. Fiţi siguri că voi fi, dacă nu vă supuneţi.

Ultimele vorbe s-au amestecat cu tropotul calului. Goneam îndîrjit, căutîndu-mi odihna după o zi plină.

Cîndva, întorcînd capul, bucuros te-am văzut cum galopezi alături de mine. Galopam împreună, călcînd sub cai umbrele nopţii ce ne venea din faţă.

XXIII

Veneau Paştile tare devreme în primăvara aceea. Tu mă înţelesesesi bine în planurile mele de domnie. Te asemănai cu mine la gînd şi-mi dădeai dreptate atunci cînd spuneam că trebuie să fiu tare înăuntru. Am stat la multe ceasuri de taină şi am chibzuit cum să facem lucrul acesta în aşa fel încît, întărindu-ne înăuntru, să putem fi cît mai neatîrnaţi în afară.

Şi toată dreptatea celor puse la cale de noi s-a dovedit încă o dată cînd diacul acela, pe numele lui Leu, a venit din Moldova vorbindu-ţi de răscoala pornită de fratele său. Asta dovedea slăbiciunea împotriva a acelui uzurpator de tron — Harnazan pe nume, care şi-a zis ca vodă Petru Aron, şi putinţa ta de a-l alunga.

Era în săptămîna mare. O săptămînă încă friguroasă, cu soare galben ce bătea oblic.

Popa acela tînăr şi grăsun a venit aducîndu-ne cai ; o herghelie de cai, fiecare încărcat cu cîte două burdufe de vin de Huşi, cel care miroase ca florile de toamnă şi aşterne bobiţe mici de aer pe pereţii pocalului.

Cînd m-a-mbunat vinul acela, ascultînd glasul dulce al diacului ce povestea smerit, i-am privit ochii rotunjori şi mi-am zis că semănau leit cu ai tăi.

— Păi noi sîntem supuşi de-ai Măriei Sale tatălui lui, a răspuns popa cu glas înalt şi frumos. De pe moşia Tuţcanilor, unde s-a născut vodă Bogdan. Sîntem dintotdeauna supuşii Horinceştilor, a căror jupîniţă i-a fost credincioasă lui Alexandru Vodă cel Bun, crescîndu-i pruncul care ne-a fost domn. Iar la casa noastră, vodă Bogdan trăgea ca la el...

— Şi fratele cum ţi-a ajuns tocmai în Ţara de sus, să porncască răscoala de acolo ?

— Ne-am strămutat. De cînd i-au tăiat capul domnului nostru Bogdan, i-au strămutat pe toţi dintre Horinceşti şi slugile lor, moşia intrînd pe mîinile jupanului Mihail.

— Şi de-asta v-aţi răsculat?

— Ne-am răsculat că nu mai puteam dovedi birurile. Petru Aron se supune la toţi şi le-ar plăti tuturor biruri ca să se ţină-n scaun. Boierii cei mari l-au silit să se-nchine turcilor.

— De unde ştii, popo, că boierii cei mari şi nu strîmbătatea sufletului lui?...

Diacul m-a privit drept, zîmbind şotiu la tine, şi a scos de la brîu două suluri:

— Boierul Duma al lui Brae, care i-a fost credincios tatălui vostru, Vodă Bogdan, le-a copiat; spre ştiinţa măriilor voastre. Sînt gînduri potrivnice celor ce m-au trimis aici cu solia lor, prefăcîndu-mă în neguţător de vinuri. Citeşte-le, Măria Ta, şi ajută-l pe Ştefan să vină să ne scape, că noi i-om sta alături cu oaste din Ţara de jos!...

Erau două scrisori. Prima, cu care se acoperise Harnazan zis Petru Aron prin peceţile boierilor săi, spunea că au rugat cu toţii la Vaslui, pe Mihail logofătul ca să meargă la turci, să le ridice greutatea şi să facă pace oricum, dîndu-le cei două mii de ducaţi de aur pe care de atîtea ori ei i-au cerut... A doua însă, cuprindea chiar şi turaua pe care i-o dăduse sultanul logofătului Mihail către domnul său după ce primise legămîntul de haraci, şi suna tare strîmb:

„Dela marele domnitor şi marele Emir sultan Mehmed-beg, nobilului şi înţeleptului şi vrednicului de orice cinste şi laudă Ioan Petru Voevod şi Domn al Mavrovlahiei. Prietenească salutare să primeşti nobleţea ta! Ai trimis solul tău, pe boierul Mihu logofătul. Şi domnia mea a luat cunoştinţă de toate cuvintele ce el a rostit. Dar dacă vei trimite domniei mele haraciu două mii de galbeni de aur în fiecare an, să fie pace desăvîrşit. Şi acesteia îi puneam termen peste trei luni. Dacă haraciul va sosi la acel soroc, atunci să fie pace desăvîrşit cu Domnia mea. Iar dacă nu va sosi, atunci ce va fi, ştiţi. Şi Dumnezeu să te bucure! În luna lui octombrie 5 la Sahranbeili".

 Era limpede ca o tăiere a capului.

— Şi nobilul, înţeleptul şi vrednicul de orice cinste şi laudă ce face acuma ?... l-am întrebat pe popa cel tînăr, căruia acum îi descopeream mustăţile mijind ca şi ale tale pe faţa rotofeie.

— Dîrdîie, Măria Ta !... Şi l-a-nălţat în streang pe fratele meu tocmai la hotarul din Pocuţia, să vadă Murzillo al leşilor că le-a făcut placul şi li l-a sacrificat pe Leu, răsculatul, ca să-i dea lui adăpost de-o avea nevoie.

— E slab.

— E slab că-l poartă boierii cum vor ei !

Atunci m-am înflăcărat şi ţi-am strigat fără să mă ruşinez :

— Ştefane !... Cată cum vorbeşte popa ăsta cu nume de fiară din neamul tău !... Cată adînc, pentru că puterea unui domn se simte în ţara lui şi cum este şi cum se clatină şi din pricina cui se clatină !... Spune, popo, cum au venit oamenii la răscoala fratelui tău ?

— Cu miile-au venit, răspunse acesta.

— Vezi, Ştefane, vezi cum arată o ţară în care domnul nu e tare înăuntru !... i-am luat eu cu plăcere vorba. Supuşii i se răscoală pentru că el face pe placul boierilor şi, tot pentru că face pe placul boierilor, vecinii dinafară îl apără !... Eram luminat. Diacul acela, mic şi îndesat, care arăta a leu aşa cum arăţi şi tu, îmi limpezise gîndurile.

— Du-te părinte Gheorghe al lui Leu, i-am spus ; du-te la ai tăi şi pregăteşte-i să-l întîmpine şi să-l ajute pe Ştefan. Pregăteşte-i că, de-ndată ce trece săptămîna mare, porneşte şi el către voi, cu ajutor de la mine, ca să-l punem în scaun. Du-te cu Dumnezeul tău şi spune tuturor care-i sînt prieteni să se strîngă cît mai la hotarul dinspre noi !... Apoi, privindu-te pe tine, am adăugat : Iar dacă vom fi amîndoi tari înăuntru, către cei de afară vom fi şi mai puternici !

Popa a plecat, iar noi am rămas cu pocalele pline de vinul acela înmiresmat şi rece, care făcea mărgele pe margine. Eram întărîtat şi vesel. Ştiam ce-aveam de făcut, iar vinul tînăr spumega voios

în mine, tocmai pentru că știam prea bine și chiar îmi închipuiam cum.

Era în joia mare și clopotele băteau împingînd sunete grele, care se făceau una cu noaptea, arătîndu-ne-o ca pe un întuneric sunător.

— Boierii !... am strigat eu vesel. Boierii !...

Și întîlnindu-ți privirile cam nedumerite de cele ce se lămuriseră sub fruntea mea, am început să-ți explic :

— Boierii sînt lăsați să fie peste neamurile astea și sub noi. Dar eu cred că ei vor mai mult : vor să fie ca noi, sau în locul nostru. Oamenii cei de jos nu vor. De asta muncesc liniștiți și nu au pohte. Pohtele cestorlalți, însă, îi fac să se vadă cît de neoameni sînt, ce ființe slabe sînt, cu care nu te poți ajuta, ci mai rău a te-ncurca... Omul e o ființă slabă, Ștefane, curajul și dreptatea, care-ar fi darurile lui cele mari, se năclăiesc în minciună și hoție și lene. În sufletul lui, acestea din urmă triumfă și, în cel mai bun caz, curajul i se preface-n pohtă de jaf !... N-ai văzut cum își încheie sultanul scrisoarea către ucigașul tatălui tău : „Iar dacă haraciul nu va sosi, atunci ce va fi, știți !"... Vezi, asta mi-a răscolit copilăria la curtea sultanului, poftele lor de oameni primitivi veniți din pustie și aducînd asupra întregii lumi gîndul lor la jaf și la lene, la strîmbătate și la năravuri de animal. Iar boierii, îi vezi, așa cum au făcut la Aron, sînt și aici gata. Gata să-mbrace hainele turcilor și obiceiurile lor, și să se supună năravurilor lor, numai ca lor să le fie bine !... Așa cum dovedea cea de-a doua scrisoare adusă de diac :

„...Noi, Petru-Voievod, din mila lui Dumnezeu domnul țării Moldovii, cu panii sfatului nostru moldovenesc și cu mitropolitul nostru, chir Teoctist, și cu toți panii, de la mare pînă la mic, ne-am sfătuit mult și am socotit între noi despre cotropirea și pieirea țării noastre, care este din toate părțile și mai

ales de la turci, care au prădat şi pradă de atîtea ori şi cer de la noi dare două mii de galbeni ungureşti. Noi însă nu am fost datori să le dăm. Dar, să ne apărăm, nu este cu putinţă nicidecum, pentru că nu avem sprijin şi nici cu ajutor din nici o parte, aşa cum au avut înaintaşii noştri. Iar nedîndu-le, îşi vor lua ei singuri, precum şi pînă acum au luat soţiile şi copiii fraţilor noştri.

Pentru aceea am hotărît cu toţi împreună ca să înlăturăm nevoia cum vom putea şi să ne plecăm capul în faţa acelei păgînătăţi, să găsim şi să le dăm cu ce vom putea să-i îmblînzim, pînă cînd milostivul Dumnezeu se va îndura, ca să putem avea iarăşi ajutor de la Dumnezeu şi să găsim aliaţii noştri, aşa cum au avut înaintaşii noştri. De aceea, sfătuindu-ne cu toţi împreună, am rugat pe boierul nostru pan Mihail logofătul să meargă la turci să înlăture greutatea noastră, luînd pe Dumnezeu într-ajutor, şi să ne facă nouă pace cum ar fi, ca ţara noastră să nu piară. Dacă va putea cu ceva mai puţin, e bine, şi iar, de nu va putea să-i roage şi să izbutească întru aceasta atunci să dea şi acei două mii de galbeni ungureşti, ca să avem noi pace, iar ţara noastră să nu se mai piardă.

Şi am jurat şi jurăm cu această carte a noastră panului Mihail logofăt ca să nu spunem niciodată nici un cuvînt împotriva lui şi, de asemenea, ca nimeni să nu poată spune împotriva lui că el a făcut acea dare, pentru că noi toţi împreună l-am trimis să dea acea dare pentru nevoia noastră. Şi pentru aceasta am dat cartea noastră panului Mihail logofăt, împreună cu toţi panii noştri şi sfatul moldovenesc, sub pecetea noastră şi sub peceţile tuturor boierilor noştri, ca el să umble din toată inima pentru încheierea păcii noastre.

Iar panii noştri, anume mai întîi mitropolitul nostru chir Teoctist, şi panul Bratul, pan Duma Brae, pan Lazor, pan Stanciul, pan Manoil, pan Ivan Balcean, pan Oană Pintece, pan Cosma Şandru, pan Hodco Stibor, vornic, pan Petru, pîrcălab, pan Pe-

tru, logofăt, pan Hodco Creţu, pan Moica şi fratele său, pan Toader, pan Goean, pan Coste Oriş, pan Coste Danu, pan Sendrică Tolocico, pan Lazea Pitic, pan Andruş, pan Ion Bucium, pan Mic Crai, vornic, pan Toader Dulce, pan Mihul Staroste, pan Sin de la Hotin, pan Bolbosea, postelnic, pan Roman Hudici, pan Iaţco Hudici, pan Ivaşco Hrîncu, pan Ilea, vistiarnic, pan Vasco Leu, pan Hrîncu Leu, pan Danciul Cneaj, pan Negru Cîmpeanu, pan Ivaşco Usteclă, pan Dragoslav, pan Negoi şi fratele său, pan Bratul, pan Eremia, pan Porcu, pan Ezerean, comis, pan Mihul, stolnic, pan Gangur, spătar, pan Negrilă, vornic, pan Dragoşe, ceaşnic, pan Zeicu, pan Duma Micu, pan Duma Balbinu, pan Coste Tolici, pan Petru Sîrbescul, pan Micul, spătar şi pan Giurgiul Leanţea, şi pisarii noştri : pan Toader Prodan, şi pan Dobrul, şi pan Crîstea, şi pan Vulpaş, şi pan Solomon, şi alţii toţi.

Iar Steţcu a scris în Vaslui în anul 6964 (1456)."

Se vede : Înfricoşaţi şi daţi după căpătuială, ei sînt gata să ne lăsăm rupţi de trupul Europei, şi să luăm obiceiurile care ne trag înapoi cu sute de ani, numai ca lor să le fie bine. Vezi, Ştefane, de asta nu pot să-i sufăr. Omul e o fiinţă slabă, ţi-am spus ; dar ei îi arată şi mai mult slăbiciunile. Şi, dacă au o virtute, dacă sînt în stare într-adevăr să se ţină de ceva, apoi, acest lucru este şiretenia !... Ei nu vor să-şi înfrîngă slăbiciunile ci, dimpotrivă, au şiretenia să şi le prefacă-n cîştig pentru ei... De asta ţi-o spun, Ştefane, eu aşa am de gînd să fiu tare-nlăuntrul ţării mele : stîrpind ce e slăbiciune. Vreau cinste. Să mă ştiu sigur, nu pîndit şi furat. Pentru asta, am să curm tot ce înseamnă hoţie trăgînd furii în ţeapă în faţa tuturor. Am să tai tot ce înseamnă lene, pedepsind crunt, ca să fie învăţătură. Şi am să ucid tot ce-nseamnă hiclenie, ca să se ştie că una este ţara şi una este puterea ei. Îmi voi face, astfel, o ţară tare şi dreaptă înăuntru, curăţită de lene, de furt şi de intrigi ; şi astfel, cu
170 o asemenea ţară, voi sta la hotarele sultanului şi

nu voi lăsa să treacă de mine năravurile rele !... Voi curăța copacul, chiar dacă îi voi lăsa numai jumătate din ramuri. Dar astfel îl voi păstra sănătos în pămîntul lui, să crească zdravăn și să se-mputernicească. Dacă și tu vrei să faci astfel, Ștefane, bate palma pentru că frați sîntem și, spate-n spate, vom fi mai tari !... Iar, dacă firea lucrurilor ne va arăta că fără boierii din jur nu se poate, ne vom face noi alții, din alt sînge mai sănătos, după ce-i vom stîrpi pe aceștia !...

Vreau să stîrpesc, Ștefane, ce e rău, și-am să tai de-ar curge rîuri de sînge, pînă or rămîne din oameni mănunchiul ăla bun și sănătos, pe care nu-l poate molipsi molima celor corupți ca animalele pe care le astîmperi doar aruncîndu-le bucata de la gura ta. Atunci doar mă voi socoti demn urmaș din Mircea și din Mușatini !...

XXIV

Nu te-am întrebat dacă-mi dai sau nu dreptate. Erai fratele meu și ceea ce simțeam eu trebuia să steie și în inima ta.

Ți-am pregătit oștirea ce-avea să te-nsoțească, l-am trimis pe popa Leu cu veste la cei ce urmau să te-aștepte în Țara de jos, și-am hotărît să așteptăm ziua de Paști care cădea chiar pe doi al lui aprilie, ca să luăm împreună, la Tîrgoviște, în catedrala copilăriei noastre, sfînta cuminecătură.

În urma noastră i-am lăsat și pe toți boierii s-o primească, din mîna mitropolitului, a arhimandritului și protopopilor săi, și i-am chemat la praznicul nostru, aducînd în proțape miei tineri hrăniți cu iarbă crudă.

I-am cinstit ridicînd paharul cu vin pe care-l înăspriseră frunzele pelinului și, odată cu șerbeturile pe care dinadins le-am poruncit ca la Poartă, aduse de țigănci cu nurii acoperiți de fuste lungi, au

apărut în spatele fiecăruia și armașii mei tineri pe care mi-i făcusem oameni de credință.

Am ridicat palma pe care purtam inelul cu pecetea cea mică și-am dat semn, simțind cu plăcere freamătul neliniștii lor de animale pregătite pentru junghiere. Dar m-am făcut că nu înțeleg nimic și i-am poftit :

— Luați mai întîi pelteaua, boieri dumneavoastră !...

Nu mi-a păsat de zarva iscată. Armașii mei i-au luat, în vreme ce trîmbițașii dădeau din turn semnul către călărețîi care aveau să-nconjoare orașul, împingînd toată lumea spre grădina castelului meu, toată înfiptă cu țepi proaspete, cioplite la vîrf cu dichis și bătute-n pămînt la cîte-un pas numai, pentru ca cei ce vor sta în vîrfurile lor să mai poată schimba cîte-o părere.

Erau patru rînduri a cîte zece puse în grup, tocmai ca să se poată plimba deasupra lor cumpăna pe care mi-o făcuse neamțul meșter în mașinării de moarte.

Urcasem pe zid și priveam. Călărețîi aduceau, împingînd-o încoace, mulțimea orașului. Armașii îi duceau, cu mîinile legate în șnururi de mătase ca pentru sigiliile de ceară, alese înadins pentru rangul lor, pe cei patruzeci de boieri ale căror stomahuri încă mai mistuiau carnea de miel tînăr.

Recunosc : mă înfiora chiar și pe mine noua invenție, mașinăria neamțului : o cumpănă lungă, așezată pe un trunchi gros cu cîteva roți și scripeți, în așa fel încît își putea roti brațul deasupra întregului pătrat de țepi. Meșteșug nemțesc !... Priponea omul numaidecît, îl ridica în sus și-l așeza direct deasupra țepii în care urma să fie tras. Prin ea, trasul în țeapă devenea un mecanism și nu o orbecăială ca de obicei, cînd îl spînzurai pe om de vreun copac, și-apoi îi potriveai țeapa, și-apoi te chinuiai cu el. Era o armă nouă, înfricoșătoare, iar eu, așa cum mă jurasem, trebuia s-o folosesc dacă voiam binele țării.

Brațul se lăsa, ca un gît de girafă, boierul se lega de el, ca un ciorchine, cătușele-i prindeau lanțuri de picioare, cumpăna îl ridica în sus, roțile și scripeții se mișcau aducîndu-l în dreptul țepii. Apoi, ca la fîntînă, cînd armașii trăgeau de lanțurile prinse de picioare, cumpăna se lăsă încet, petrecîndu-l pe osîndit cu grijă, ca un braț ocrotitor, pînă ce țeapa-i ieșea prin gît, sau prin ceafă, după cum Dumnezeu voise să-i dea direcția...

Apoi, trăgînd caielele prinse, cătușele se desfăceau și, rotindu-se peste capetele celor pe care-i așezase, brațul lung se-ntorcea zornăindu-și lanțurile înapoi, spre grupul de osîndiți de unde-l înșfăca pe altul ridicîndu-l ca pe-un ciorchine-n aer !...

În țepele noi, cei trași se zbăteau. În spate, păzită de călărești, mulțimea privea îngrozită. Neamurile își ascundeau fețele, neplîngîndu-i prea mult pe cei osîndiți, de teamă să nu le așez în țepele de-alături ca să le aline durerile. Armașii lucrau și asudau, păsările de pradă începuseră să dea ocoale pe cerul cenușiu. Ochii mei erau doar la cumpănă, la brațul ei. La mișcarea lui care trebuia să fie egală, cumpătată, ca mersul măsurat al unei armate de călărești. Era armata cu care eu îmi cuceream pacea în țară. Îi măsuram timpul marcat de cîte un singur scîrțiit — cînd se elibera de greutatea trupului : jos, în aer, deasupra țepii, jos, în aer, scîrțiitul, apoi ridicarea și mersul înapoi. Ca mersul măsurat al unei armate ce nu trebuie să greșească.

Mașina trebuia să meargă perfect. Mersul ei îmi arăta că pot cu mișcare sigură să scap de dușmani. Deci, și de oștenii Porții. Nu trebuia să se împiedice, ci să pedepsească, să curețe lumea de canalii. Pentru că sfîntul Bizanț, Constantinopolul, căzuse din pricina unor asemenea boieri trădători. Mașina asta mă făcea să cred că eu pot apăra lumea de năvala sultanului. Mersul ei mecanic îmi dădea curaj și siguranță : lumea nu va cădea !...

Cînd m-am întors către tine, cred că eram ca beat. Simțeam cum globurile ochilor mi se făcuseră mai mari, ieșind din orbite.

— Du-te acum, Ştefane, ţi-am spus. Fă-ţi o asemenea grădină la ferestrele tale şi vei fi sigur pe puterea ta dinlăuntru.

Tu m-ai privit cu ură şi-ai strigat tare, oarecum înspăimîntat, de parc-ai fi vrut să te audă, peste păsările ce se roteau pe cer, Dumnezeu :

— Asemenea păcate eu n-am să fac !... N-am să fac !...

Am rămas cu strigătul tău atîrnat deasupra grădinii de ţepe în care mi se zbăteau duşmanii, dîndu-şi duhul.

Şi n-am înţeles de ce mă urai !...

SFIRŞITUL PĂRŢII ÎNTÎI

PARTEA A DOUA

POVESTIREA ÎN LIMBA SLAVĂ DESPRE VIAȚA LUI DRACULA

datată astfel : „În anul 6994 (1486) februarie 13, a scris cel de mai înaintea mea (aceste rînduri). Apoi, în anul 6998 (1490) ianuarie 28, am transcris-o eu...“

„A fost în Țara Muntenească un voievod creștin de credință grecească, anume Dracul, pe limba românească, iar pe a noastră, diavol, atît era de rău. Precum i-a fost numele, așa și viața.

I. Odată au venit la dînsul soli de la împăratul turcesc. Cînd au intrat la dînsul și s-au închinat după obiceiul lor, iar turbanele lor nu le-au scos din cap, el i-a întrebat : „De ce faceți așa ? Veniți la un mare stăpînitor și-mi faceți o astfel de rușine“. Ei au răspuns : „Astfel de obicei are stăpînul nostru și țara noastră !“ El le-a spus lor : „Și eu vreau să întăresc legea voastră, să o țineți cu tărie“. Și a poruncit să le înțepenească turbanele pe cap cu un cui mic de fier. Și le-a dat drumul, spunîndu-le : „Mergeți, spuneți stăpînului vostru : el este învățat să rabde această rușine de la voi, noi nu sîntem învățați ; să nu trimită obiceiul său la alți stăpînitori, care nu voiesc să-l aibă, ci să-l ție pentru dînsul“.

II. Împăratul foarte s-a supărat pentru aceasta și a pornit cu oaste împotriva lui și a venit asupra lui cu multe puteri. El a adunat oastea cît avea (30 900) și a lovit pe turci noaptea și a nimicit o mulțime dintre dînșii și nu a putut să se bată cu oameni puțini împotriva marii oștiri și s-a întors înapoi. Și pe cei care au venit cu dînsul din această luptă, a în-

ceput el însuşi să-i cerceteze. Care era rănit în faţă, aceluia îi dădea mare cinste şi-l făcea viteaz al său, care era rănit la spate, pe acela poruncea să-l pue în ţeapă, spunîndu-i în loc de prohod : „Tu nu eşti bărbat, ci femeie". Iar atunci, cînd a pornit împotriva turcilor, astfel a vorbit întregii lui oşti : „Cine se gîndeşte la moarte, acela să nu meargă cu mine, să rămîie aci". Împăratul auzind aceasta, a plecat cu mare ruşine ; a pierdut oaste nenumărată. El nu a îndrăznit să meargă mai departe împotriva lui.

III. Împăratul a trimis la dînsul un sol, să-i dea bir. Dracul a cinstit mult pe solul acela şi i-a arătat toată averea sa şi i-a spus : „Eu nu numai că vreau să dau bir împăratului, ci cu toată oastea mea şi cu toată visteria vreau să merg la dînsul în slujbă. Cum îmi va porunci, aşa îi voi sluji. Şi tu dă de veste împăratului, cînd voi merge la dînsul, să poruncească împăratul să nu mi se facă nici un rău în ţara lui, mie şi oamenilor mei. Iar eu voi merge la împărat, curînd după tine şi voi aduce birul şi însumi voi veni la dînsul". Împăratul auzind aceasta de la solul său că Dracula vrea să vie la dînsul în slujbă, i-a trimis cinste şi multe daruri şi a fost foarte bucuros, căci pe atunci se războia cu împăraţii şi cu ţările din răsărit. Şi în dată a trimis pe la toate cetăţile şi prin ţară, ca atunci cînd va veni Dracula, nimeni să nu facă nici un rău lui Dracula, ci încă şi cinste să-i dea. Dracula a pornit, adunîndu-şi toată oastea şi pristavii împăratului erau cu ei şi i-au dat mare cinste. El a străbătut prin ţara lui vreo 5 zile şi pe neaşteptate s-a întors şi a început să prade cetăţile şi satele şi a prins mulţime mare şi i-a tăiat, pe unii turci îi punea în ţeapă, iar pe alţii îi tăia în două jumătăţi şi-i ardea, pe nimeni nu a lăsat... Pe alţii, care sînt creştini, i-a mînat în ţara lui, şi i-a aşezat acolo şi luînd mare mulţime de avere s-a întors înapoi. Iar pristavilor acelora le-a dat drumul cu cinste, spunînd : „Mergeţi, povestiţi împăratului vostru ce aţi văzut. Cît am putut, atîta i-am slujit şi dacă slujba mea îi va fi plăcută şi eu
 încă îi voi sluji aşa, după cum îmi este putinţa".

Împăratul nu a putut să-i facă nimic, ci a fost înfrînt în chip ruşinos.

IV. Şi aşa de mult ura răul în ţara lui, încît dacă cineva făcea un rău, furt sau tîlhărie, sau vreo minciună sau nedreptate, niciunul dintre aceştia nu rămînea viu. Fie că era boier mare sau preot sau călugăr sau om de rînd, chiar dacă cineva avea mare bogăţie, nu se putea răscumpăra de la moarte. Şi atît de temut era, încît era într-un loc al lui un izvor şi o fîntînă şi la această fîntînă şi la izvor veneau mulţi călători din multe părţi şi mergeau mulţi oameni şi beau din fîntînă şi din izvor, căci apa era rece şi dulce. El a aşezat la acea fîntînă, în loc pustiu, o cupă mare şi minunată de aur. Şi cine voia să bea din acea cupă, o punea înapoi la locul acela şi cît a ţinut-o vremea, nimeni nu a îndrăznit să ia acea cupă.

V. Odată au venit la dînsul din Ţara Ungurească doi călugări latini, după milostenie. El a poruncit să-i aşeze deosebit şi a chemat la dînsul pe unul dintre ei şi i-a arătat în jurul curţii o mulţime nenumărată de oameni în ţepe şi pe roate şi l-a întrebat: „Oare bine am făcut aceasta şi cum îi socoţi pe cei ce sînt în ţeapă?“ El a spus: „Nu, stăpîne, rău ai făcut, pedepseşti fără milă, se cuvine stăpînului să fie milostiv. Iar cei ce sînt în ţepe sînt mucenici“. A chemat şi pe al doilea şi l-a întrebat la fel. El a răspuns: „Tu, stăpîne eşti pus de dumnezeu, ca pe făcătorii de rele să-i pedepseşti, iar pe făcătorii de bine să-i miluieşti. Iar aceştia au făcut rău, după fapta lor au fost răsplătiţi“. El a chemat pe cel dintîi şi i-a spus: „De ce din mînăstirea şi din chilia ta umbli pe la marii stăpînitori, neştiind nimic? Iar acum, tu însuţi ai spus că aceştia sînt mucenici. Eu vreau să te fac şi pe tine mucenic, ca şi tu să fii cu ei mucenic“. Şi a poruncit să-l puie îndată în ţeapă. Iar celuilalt a poruncit să-i dea 50 de ducaţi de aur, spunînd: „Tu eşti un om înţelept“ şi a poruncit să-l ducă cu trăsura cu cinste pînă în Ţara Ungurească.

VI. Odată a venit un oarecare negustor străin din Ţara Ungurcască la cetatea lui. Şi după porunca lui a lăsat căruţa lui pe uliţa oraşului, înaintea casei şi marfa lui în căruţă, iar el însuşi dormea în casă. Şi a venit cineva şi a furat din căruţă 160 de ducaţi de aur. Negustorul s-a dus la Dracula, şi i-a spus de pierderea aurului. Dracula i-a spus: „Du-te; în această noapte vei afla aurul". Şi a poruncit să se caute hoţul prin tot oraşul, spunînd: „Dacă nu se află hoţul, atunci voi nimici tot oraşul". Şi a poruncit să se aducă aurul său, să-l aşeze în căruţă în timpul nopţii şi a mai adăogat un zlot. Negustorul sculîndu-se, a găsit aurul şi a numărat o dată şi de două ori; s-a aflat un zlot mai mult. Şi s-a dus la Dracula şi i-a spus: „Stăpîne, am găsit aurul. Şi iată; este un zlot mai mult, care nu este al meu". Atunci au adus şi pe hoţ şi cu aurul. Şi a spus negustorului: „Mergi în pace, dacă nu mi-ai fi spus despre un zlot, eram gata să te pun în ţeapă cu acest hoţ".

VII. Odată mergînd el pe drum a văzut la un oarecare siromah o cămaşe foarte ruptă. Şi l-a întrebat: „Oare ai femeie?" El a răspuns: „Am stăpîne". El a spus: „Du-mă în casa ta, să o văd". Şi a văzut pe femeia lui, tînără fiind şi sănătoasă. Şi a spus bărbatului ei: „Oare aţi semănat în?" El a răspuns: „Stăpîne am mult în" şi i-a arătat mult în. Şi a spus femeii lui: „De ce eşti leneşă faţă de bărbatul tău; el este dator să semene şi să are şi să te hrănească, iar tu eşti datoare să faci bărbatului tău îmbrăcăminte curată şi frumoasă, iar tu nici cămaşe nu vrei să-i faci, sănătoasă fiind la trup. Tu eşti vinovată, iar nu bărbatul tău. Dacă bărbatul nu ar fi semănat în, atunci bărbatul tău ar fi fost vinovat". Şi a poruncit să-i taie mîinile şi trupul ei să-l puie în ţeapă.

VIII. Odată a venit la dînsul un sol de la craiul unguresc Matiaş, om mare, boier, de neam polon şi i-a poruncit să stea cu el la masă. Şi lîngă dînsul se afla o ţeapă foarte groasă şi înaltă, aurită peste tot. Şi a întrebat Dracul pe sol: „Spune-mi, de ce am făcut aşa această ţeapă?" Solul atunci s-a înfricoşat
180 tare şi a spus: „Stăpîne, aşa mi se pare, vreun om

mare a greșit în fața ta și vei să-i faci moarte mai cu cinste decît a celorlalți". Dracula a spus : „Adevărat ai spus. Tu ești solul regal al marelui stăpîn, pentru tine am făcut această țeapă". El a răspuns : „Stăpîne, dacă voi fi făptuit ceva vrednic de moarte, fă ce vrei, căci ești judecător drept, nu tu vei fi vinovat de moartea mea, ci eu singur". Dracula a rîs și a spus : „Dacă nu mi-ai fi răspuns așa, în adevăr ai fi fost pe această țeapă". Și l-a cinstit mult și l-a dăruit și i-a dat drumul, spunînd : „Ție în adevăr se cuvine să umbli în solie de la mari stăpînitori, căci ești învățat să vorbești cu stăpînitorii cei mari, alții să nu îndrăznească, ci mai întîi să fie învățați cum să stea de vorbă cu stăpînitorii cei mari".

IX. Astfel de obicei avea Dracula : Ori de unde venea la dînsul un sol, de la împărat, de la rege, și nu era îmbrăcat în chip ales și nu știa ce să răspundă la cursele ce le întindea, atunci îl punea în țeapă, spunînd : „Nu eu sînt vinovat de moartea ta, ci stăpînul tău sau tu însuți. Nu-mi faceți vină. Dacă stăpînul tău sau tu însuți. Nu-mi faceți vină. Dacă state-a trimis la mine, la un stăpînitor înțelept, atunci stăpînul tău te-a ucis. Dacă singur ai îndrăznit să vii, ne fiind învățat, atunci singur te-ai omorît". Unui astfel de sol îi făcea o țeapă, înaltă și aurită peste tot și-l punea în ea. Și stăpînului lui îi scria aceste cuvinte, prin alții : „Să nu trimită la un stăpîn înțelept în solie un om cu minte puțină și neînvățat"...

I

Toți mă cred mort.

Iar cînd voi ieși de aici, cînd îmi vor vedea fața, se vor cruci și vor fi convinși că am înviat.

Se vor răscoli în ei, venindu-le în minte toate părerile despre puterile mele vrăjitorești, despre sufletul meu de vampir, despre legăturile mele cu diavolul și de-abia atunci vor fi convinși că n-am fost om, ci

drac, suflet vrăjit care nu se desparte de trup, inimă de vampir care trebuie pătrunsă în cruce de o țeapă precum țepele mele și, care, dacă nu e cruce dreaptă, într-adevăr dreaptă, nu-și dă duhul în nici un chip.

Ce ochi vor face cînd mă vor vedea !...

Toți. Parcă-i văd.

Își vor face cruce și vor fugi din calea mea.

Iar eu îi voi urmări, îi voi goni, băgînd groaza în ei.

Toți, în afară de Matei.

Pentru că el mă știe viu, mă știe întreg și mă știe aici, în beciurile Vișegradului. El n-o să se mire. Poate doar c-o să se înspăimînte văzîndu-mă la chip. Văzînd cum arată chipul celui pe care l-a vîndut ca să-și acopere hoția.

Da, strig din nou. Strig să răsune beciurile astea pînă la Dunăre ; strig înmormîntîndu-mi strigătul aici :

— Matei m-a furaaaaat !...

M-a furat, înțelegi ? ! Lucrul ăsta trebuie să se știe !... Trebuie !... Și dacă oamenii, plătiți sau neplătiți de cineva, ar fi dornici să-l uite, dacă tu, Ștefane, din interesele politicii tale, ai să accepți să-l uiți, eu am un fiu, undeva, făcut cu acea romîncă frumoasă și pietroasă, cu obrajii și sînii ca merele și cu ochii preaplecați în fața furiei dragostei mele de fiară !... Eu am un băiat făcut de Ancuța, pe care-am trimis-o să-l crească la Săcele, lîngă orașul Coroanei, într-o casă pe care am cumpărat-o pe ascuns de la niște brașoveni... Pe ascuns, pentru ca să nu se știe că Mihnea este fiul meu și cineva să-l ucidă vrînd să-mi ucidă stirpea !... Nu !... Sămînța mea care continuă neamul Basarabilor pe ramura lor cea mai mîndră, aceea a Drăculeștilor întemeiată de tatăl meu, cel căruia împăratul Sigismund i-a atîrnat de gît la Nürnberg colanul Dragonului în cea mai înaltă clasă de cavaleri din Europa, sămînța aceasta nu va pieri ! Sînt acolo, în casa aceea neștiută de nimeni, brațele calde ca niște pîinițe mari și pufoase
 ale Ancuței, brațe care s-au prins de grumazul meu

cînd am iubit-o gemînd și care, iubind acum într-un alt fel, îl cresc pe fiul meu !...

Ștefane, din inimă grăiesc către tine : nu mai sînt un tînăr, să cred în toate iubirile tinereții. Nu mai sînt un om dornic de gloria ascunsă a marilor prietenii pe care nu le-am avut, pentru că m-am lovit încă de copil de toate cele ale lumii ! Știu, Ștefane, vine o vreme cînd jurămintele tinereții trec și nevoile vieții cu toată curvăsăria ei pun stăpînire asupra sentimentelor noastre. Tu îți ai acum țara ta, politica ta, interesele tale ! Aș fi copil să cred că te poți întoarce de la ele, ca să îndeplinești lucruri pe care eu, prietenul tău din tinerețe, am sperat atunci că le vom îndeplini. Viața e parșivă, e o paceaură, și învinge cel care nu se lasă amăgit de vorbe sau de sentimente calde. Prost aș fi dacă aș crede că tu ai renunța astăzi la ceea ce-ți cere viața ta, ca să te ții de jurămintele pe care le-ai făcut cu un mort. Pentru că, iată, sînt mai bine de zece ani de cînd eu zac aici, în neștirea nimănui, deci, de cînd eu sînt mort pentru tine, ca și pentru toată lumea !...

Nu, Ștefane, nu ți-aș cere lucruri nebunești și încrederea în cele ce ți-ai jurat față de un mort, într-o vreme demult moartă. Chiar dacă aș ști că mă știi în viață, și tot nu ți-aș cere !... Așa e făcut omul, să spere și să viseze frumos la tinerețe, pentru a se porcăi după aceea, luat de valul vieții și-al intereselor ei. Ceea ce este curat și sfînt în visurile tinereții noastre, ni se par apoi doar prostii frumoase care ne-ar fi dus pe calea pierzării... Nu-i adevărat! Proști sîntem mai tîrziu, cînd nu ne mai putem ține de ceea ce este frumos și înălțător. Atunci ne prostim, ne înjosim, ne coborîm ! Dar ce să-i faci ? ! Știm cu toții că omul e o ființă slabă și mai multe păcate trag de el înjosindu-l decît adevăruri frumoase înălțîndu-l. Și, pe măsura îmbătrînirii noastre, cu cît spunem că ne-a venit minte mai multă, cu atît asta înseamnă mai multă șiretenie, mai multe politicale printre nemerniciile și netrebniciile vieții, mai multă îndepărtare de ce-am fost în stare să visăm frumos cîndva. Viața o stăpînim supunîndu-ne ei și mizeriilor ei, omul își

iese din pielea curată a dorinţelor şi năzuinţelor tinereţii, aşezîndu-se sub vremuri, făcîndu-le voia şi omorînd în el ceea ce era frumos. Aşa ajunge a fi considerat de semeni priceput şi a fi temut. Dar dragoste de sine însuşi şi înflăcărare pentru ceea ce face, nu mai are ca-n tinereţe.

Acestea spunîndu-ţi-le limpede, înţelegi, Ştefane, că nu aştept de la tine să-ţi calci pe interesele tale şi să duci sus dorul răzbunării mele ; nu sînt copil să cred că vei face aşa ceva. Eşti om în putere şi-n scaunul tău, şi tu ştii cum se păstrează acesta mai bine, cu cîte clătinări şi îngăduinţe şi nelinişti, şi renunţări şi fapte aspre şi fapte nedemne.

Nu-ţi cer s-o faci tu, iar dacă interesele tale te fac să zici că mîrşavul ăsta de Matei, care după sîngele tatălui său îşi trage sîngele dintr-al nostru, e mare şi aurit şi preacinstit şi prealuminat pe tronul său din Buda, atunci aşa să fie şi aşa să zici pentru că, mai presus de toate şi mai aproape de inimă decît tot ce ne e drag, ne sînt fiecăruia interesele politicii noastre !...

Dar, Ştefane, ceea ce nu cer gurii tale să spună faţă de oameni, cer inimii tale să sădească în sufletul curat de om tînăr al fiului meu, atunci cînd el va avea vîrsta şi a înţelegerii pe care încă nu o are, dar şi a înflăcărării pe care noi nu o mai avem.

Tu să nu vorbeşti despre asta ; să-ţi vezi de nevoile scaunului tău. Dar fă cumva ca fiul meu să ştie că Matei m-a furat. El trebuie să ştie, înţelegi !... El trebuie să afle asta la vîrsta la care-i clocotesc simţurile, să ştie că eu n-am fost învins, ci vîndut, şi să răzbune ceea ce mi-a făcut Matei pe deoparte şi ceea ce mi-a făcut fratele meu, fătălăul Radu, pe de alta !

Iată, la gîndurile astea nu mă mai pot abţine şi strig răscolind tăcerea beciurilor şi surzenia paznicilor mei bătrîni, pe care înadins i-a ales Matei astfel, ca să nu afle ce vorbesc eu de unul singur !... La gîndurile astea nu mă mai pot abţine. Pentru că Radu nu cu mintea, că minte n-avea, l-a îndemnat pe antihrist să vină cu oştirea, cea mai numeroasă de la
 căderea Constantinopolelui, asupra mea ; iar Matei

a luat bani de la papă și de la toată creștinătatea ca să strîngă armată să vină să mă ajute, și i-a cheltuit altfel, lăsîndu-mă să lupt singur, sigur fiind că voi cădea și că nimeni nu-l va mai întreba despre modul cum m-a ajutat.

Dar eu n-am căzut. Ha ! Ha !... Sînt viu și urlu aici în beciurile de dedesubtul Dunării :

— Matei m-a furaaat ! Ne-a furaaat !... Și nu pe mine m-a furat. Pe papăăăă !... L-a furat pe papa de la Roma !...

Da, a furat banii cu care creștinătatea voia să mă ajute, banii cu care Europa întărea armata mea ca s-o apăr de sălbăticia pe care-o duceau osmanlii asupra ei !...

Iar căderea lui cea mare a fost cînd a văzut că eu am învins chiar și fără acest ajutor ! Că eram viu, că alungasem singur oastea lui Mahomed și Europa mă sărbătorea trăgînd clopotele în Capitalele ei !...

S-a temut foarte Matei !... S-a temut că voi spune celor ce mă sărbătoreau că n-am primit ajutorul lor trimis prin el. Că-l voi face de două ori de rușine în fața Europei : odată pentru că eram atît de viteaz încît putusem să înving fără ajutor și, a doua oară, pentru că îl va întreba toată lumea ce e cu banii trimiși de papă !... Se mai temea el că, în acest chip, Transilvania, care fusese apărată și ferită de năvala turcilor prin zidul ce-l făcusem eu în Țara Românească, mă va voi poate pe mine, nu pe el !... Și-aș fi îndeplinit visul tatălui său, Iancu de Hunedoara, de-a pune toate oștile românilor sub steagul aceluiași voievod. S-a temut de multe Matei în tinerețea lui, sfătuit strîmb de nobilii de la Buda. Și ca să șteargă totul, a vrut să mă piardă măsluind scrisori neadevărate.

Iar dincolo, fratele meu strîmb, fătălăul, s-a grăbit să-mi ia fără luptă, prin viclenie, scaunul !...

O vor plăti, Ștefane !... Strig aici s-audă toate vămile subpămîntului. O vor plăti !... Și cel puțin unul din ei, de mîna mea o să moară !...

II

DOCUMENTE LĂMURITOARE

Scrisoarea lui Vlad Ţepeş, trimisă lui Matei Corvin, din cetatea Giurgiului la anul 6970 (1462)

„...Deci să ştii, Măria Ta, că am călcat pacea cu dînşii, nu pentru vreun folos al nostru, ci pentru cinstea Măriei Tale şi a Sfintei Coroane a Măriei Tale şi pentru păstrarea Creştinătăţii întregi şi pentru întărirea legii catolice. Ceia ce văzând ei că am făcut, şi-ai părăsit gâlcevurile şi certurile pe care le aveau până acum în orice parte, şi de spre ţara şi Coroana cea sfântă a Măriei Tale şi de spre toate celelalte părţi, şi şi-au aruncat toată turbarea asupră-ni. Cum se va deschide vremea, adecă primăvara, au de gând să vie duşmăneşte, cu toată puterea lor. Însă vaduri n-au, căci şi vadurile lor la Dunăre, afară de Vidin, am pus să le ardă, să le nimicească şi să le facă pustii. Pentru că pe la vadul Vidinului nu prea pot să ni strice, ci ei ar voi să-şi aducă vasele de la Ţarigrad şi Galipole, pe Marea, în Dunăre. Deci Măria Ta, milostive doamne, dacă voia Măriei Tale este să ai luptă cu dânşii, atunci strânge-ţi toată ţara şi tot poporul de oaste, şi călării şi cei de pe jos, adu-i în această Ţară-Românească a noastră şi binevoieşte să te baţi aice cu dânşii. Iar, dacă nu vrei să vii Măria Ta însuţi, atunci fii bun de-ţi trimite oastea întreagă în părţile ardelene ale Măriei Tale, încă de la Sf. Gheorghe. Dacă Măria Ta nu vrei să-ţi dai însă toată oastea, atunci dă numai cât ţi-e voia, măcar Ardealul şi Secuimea. Ci, dacă Măria Ta voieşte să dai vreun ajutor, atunci Măria Ta să fii bun a nu ne zăbovi, ci să ni spui cu adevărat gândul Măriei Tale. Pe omul nostru, care aduce scrisoarea, de data aceasta să nu-l întârzii, mă rog, Măria Ta, ci să mi-l trimeţi îndărăt, îndată şi iute. Pentru că nici cu un chip nu voim să lăsăm în drum ce am început, ci să ducem lucrul la capăt. Căci, dacă Dumnezeu cel atot-
 puternic va asculta rugăciunile şi dorinţile creştinilor

şi-şi va apleca auzul cu bunăvoinţă spre rugăciunile sărmanilor săi şi ni va da astfel de biruinţă împotriva păgânilor, duşmani ai Crucii lui Hristos, va fi cea mai mare cinste şi folos şi ajutor sufletesc pentru Măria Ta şi Sfânta Coroană a Măriei Tale şi pentru toată Creştinătatea cea adevărată. De oare ce nu voim să fugim înaintea sălbăteciei lor, ci să avem, în orice chip, luptă cu dânşii. Iar, dacă vom ajunge, ferească Dumnezeu, la un capăt rău, şi va peri ţărişoara noastră aceasta, nici Măria Ta nu vei avea folos şi înlesnire de aşa ceva, pentru că va fi spre paguba Creştinătăţii întregi. De altminterea, să crezi ce-ţi va spune acest om al nostru, Radul Farmă, ca şi cum am grăi noi de faţă cu Măria Ta. Din cetatea Giurgiului (?), 11 Februar 1462."

* * *

În celebra sa lucrare „*Regnum Hungariae*", Katona citează astfel modul în care Matei Corvin îşi instruieşte ambasadorul la cetatea Vaticanului să solicite bani pentru susţinerea luptei lui Vlad : „Qui videm Voywoda transalpinus quotidie hic sollicitat ut adjuventur quia solus tautus impetus sustinere non potest..."

III

Se zguduie dedesubturile acestei cetăţi, înfipte în stînca tăiată de apa Dunării, de strigătul meu !...

Se înfioară chiar paznicii surzi, pe care mi i-a pus Matei, pentru că sunetul se loveşte de ziduri şi apoi se-ntoarce izbindu-le trupurile.

Mă uit la chipurile lor de bătrîni soldaţi prostiţi în războaie multe, care-şi petrec bătrîneţele în uniformele amintirii bătăliilor unde-au fost zmei, păzind şobolanii ce mă păzesc pe mine. Sînt chipuri aspre, bărbierite proaspăt, aşa cum stă bine unui oş-

tean al imperiului, lucru care tare-i plăcea tatălui meu ! Am moștenit și eu gustul ăsta : să-mi văd oștenii îmbrăcînd cele mai frumoase uniforme ale Europei și purtînd cele mai noi arme... Dar sînt surzi toți, și surzenia le tîmpește privirea, sau le-o înrăiește sau, în același timp, le-o înrăiește și le-o tîmpește. Ei rîd cu guri știrbe atunci cînd, simțindu-mă înfierbîntat de dorințele mele de răzbunare, ajung să mă-ntărîte.

Dar cînd strig ca acuma, o alarmă se dă în ei și stau cu ochii holbați, furioși că nu pricep nimic în castelul ăsta de groază și de mister, prin încăperile căruia plutește stafia veșnic lipsită de bărbat a reginei Elisabeta.

Eu am mai apucat-o. Eram copil și mîna ei care se-nfiora la atingere de bărbat, poate că mi-o fi mîngîiat obrazul. Dar altfel mă plecam atunci, în reverența pe care, ca orice cocon de domn pregătit să trăiască pe la marile curți ale lumii, o învățasem odată cu prima îmbucătură.

Acum însă, ca un taur mă reped asupra stafiei ei, cînd îmi apare prin hrubele lungi, și intră printre gratii în încăperea cu mobile grele, italienești, pe care le-a poruncit-o Matei a mi se aranja în beciul acesta. Vine, îmi face ea reverența și se-așază-n patul meu cu toată viața ei nesatisfăcută.

Iar cînd se liniștește, plînge cu lacrimi mici, suspinînd ca un cîntec :

— Eu sînt Elisabeta, regina care a înstrăinat din tezaurul Vișegradului coroana sfîntă a Ungariei, ce avea bătute cincizeci și trei de safire, cincizeci de rubine, un smarald și trei sute treizeci și opt de perle mari. Am dat-o zălog, păcătoasa de mine, pentru două mii cinci sute de ducați, lui Frederich al III-lea de Habsburg, ca să-mi plătesc mercenarii, bărbați frumoși care nici unul nu m-a iubit ci numai s-au lăsat plătiți de mine !...

Plînge mereu cîntecul ăsta, sau cîntă plînsetul, și atunci cînd vine către mine — nălucă albă din depărtarea hrubelor, și cînd străbate gratiile care n-o opresc

să treacă, şi cînd se-ntinde cu toate fustele care n-o opresc să fie goală.

Plînge mereu cîntecul ăsta mîngîindu-mă recunoscătoare pentru bărbăţia cu care o chinui nechezînd :

— Eu sînt Elisabeta, regina care a înstrăinat din tezaurul Vişegradului coroana sfîntă a Ungariei, ce avea bătute cincizeci şi trei de safire, cincizeci de rubine, un smarald şi trei sute treizeci şi opt de perle mari. Am dat-o zălog, păcătoasa de mine, pentru două mii cinci sute de ducaţi, lui Frederich al III-lea de Habsburg, ca să-mi plătesc mercenarii, bărbaţi frumoşi care nici unul nu m-au iubit ci numai s-au lăsat plătiţi de mine !...

Îmi e şi milă de ea. Şi, peste poftele mele, mai încerc s-o bat, s-o muşc, s-o frîng şi s-o storc, numai aşa, ca să se bucure duhul ei de ceea ce nu i s-a bucurat trupul. Pentru că a avut o viaţă tare tristă.

A luat-o şi-a încoronat-o alături de el un bărbat firav, — Albert de Austria, care-a iubit-o numai din nevoia de-a avea un moştenitor. Şi nevoia asta s-a răzbunat. Pentru că aşa este făcută viaţa : tocmai ceea ce vrei mai dinadins, asta n-ai şi dacă pui în locul plăcerilor interesul, că ţi-l vei face nu poţi fi sigur ; poţi doar fi sigur că plăcerea în nici un caz n-o vei trăi !

El s-a suit pe tron în 1437 cînd a murit Sigismund de Luxemburg, cel care-l încoronase pe tatăl meu. A avut doi ani grei, luptîndu-se cu husiţii şi înăbuşind în sînge răscoala de la Bobîlna. Trupul lui firav şi bolnăvicios îl făcea să fie sîngeros cu răsculaţii şi umil cu Elisabeta. Fugea de frica lor, căuta armate să trimită să-i potolească, se-nfricoşa de triumful răsculaţilor şi întinderea răscoalei, trăgea sfori să facă „unio trium nationum", dar de Elisabeta n-avea vreme. Apoi, l-au zdruncinat zdravăn evenimentele şi, de sperietură, acest duşman al transilvănenilor a rămas multă vreme fără vlagă în faţa nevesti-si.

În 1439 a plecat la război să salveze Semendria de turci şi Elisabeta l-a petrecut din ochi de la fereastra castelului, simţind ceva prunc în pîntece sau, măcar, spunîndu-i lui aşa spre a-l pregăti sufleteşte pentru

ce avea de gînd să facă. El n-a mai apucat să vadă coconul şi să ştie de-o fi fost al lui, de n-o fi fost al lui, pentru că, de la luptă, nu s-a întors cu cine ştie ce victorii, ci cu o pîntecăraie ce l-a răpus în braţele arhiepiscopului de Strigoniu.

Elisabeta a rămas văduvă şi atunci, de teamă, a spus că nu e singură, ci sînt doi împreună cu prunc ul din pîntecele ei. Că l-o fi făcut cu Albert, care-a chinuit-o în neputinţa lui, că o fi aşteptat plecarea lui la luptă pentru a-şi aduce bărbat zdravăn în pat, sau că l-o fi făcut apoi, din dorinţa de-a striga ceea ce striga, nu se ştie !... Fapt este că ea striga că trebuie să rămînă-n tron aşteptînd moştenitorul. Numai că nici cu nobilii nu i-a mers, pentru că i-au spus-o de la obraz : „Aşteptăm, aşteptăm ; şi dac-o fi fată, nu aşteptăm degeaba ? !"...

Au tărăgănat-o aşa în discuţii, pînă cînd chibzuiala nobililor a învins şi, în dietă, l-au ales ca rege al Ungariei pe cel care era deja încoronat ca rege al polonilor — Vladislav al III-lea Jagello !...

Elisabeta, atunci, văzînd că nu are altă ieşire, i-a propus lui Vladislav ca, odată cu tronul, să o ia şi pe ea, dacă vrea să nu i se împotrivească. Şi astfel au plecat solii spre Cracovia. Dar tocmai atunci cînd Vladislav Jagello, tînăr şi el foarte, accepta propunerea solilor, aici la Vişegrad soţia şi regina lui năştea copilul care s-a numit ca rege Ladislau Postumul. Văzîndu-l băiat, ea s-a gîndit să nu mai împartă tronul cu polonul şi a poruncit întoarcerea solilor. Vladislav însă acceptase, aşa că a venit cu armată şi s-a-ncoronat la Buda. Atunci a dat Elisabeta zălog coroana sfîntă a regilor Ungariei, pentru două mii cinci sute de ducaţi de aur cu care şi-a plătit mercenarii. Şi a pornit lupta împotriva celui care-i era soţ, dar nu şi tată al regesculuі ei fiu pe care s-a grăbit să-l încoroneze în scutece. Ungaria avea acum doi regi ; dar regina nici un bărbat. Şi, ca să nu existe pricină să fie renegată, ea s-a abţinut de la orice, deci iarăşi s-a chinuit, ca pe vremea neputinciosului Albert.

Astfel, din ianuarie 1440 cînd l-a născut pe cel ce
 singur în istorie e denumit ca după moarte „Postu-

mul", şi pînă în noiembrie 1442, aproape trei ani, adică, ea s-a luptat cu Vladislav pentru coroana pe care de fapt o zălogise. Şi, după atîta vreme, au ajuns să se împace, văzîndu-se prima oară la Győr, în 23 a lui noiembrie. Ce i-o fi făcut Vladislav în patul nupţial, sau cît de mari or fi fost poftele ei de femeie care avusese parte doar de regi, nu şi de soţi, nu se ştie prea bine. Se ştie doar că, la cîteva zile după aceasta, Elisabeta şi-a dat, c-un zîmbet satisfăcut pe buze, obştescul sfîrşit.

Asta-i povestea, iar stafia ei vine mereu adusă de gîndurile mele, stafie de femeie care n-a avut parte decît de noaptea de dragoste care a jertfit-o. Vine lăcrimînd şi înainte, şi după, cu acelaşi cîntec plîns : „Eu sînt Elisabeta, regina care a înstrăinat din tezaurul Vişegradului coroana sfîntă a Ungariei ce avea bătute cincizeci şi trei de safire, cincizeci de rubine, un smarald şi trei sute treizeci şi opt de perle mari..."

Vine la mine, cel ce zac aici de zece ani şi Matei mi-a trimis după gratii mobilă italienească, grea şi cu multe chipuri cioplite care, uneori, se preschimbă-ntr-unul singur, plîngînd cîntat :

— Eu sînt Elisabeta, regina care...

IV

Cînd mă-nfurii, o dau afară.

Pentru că tot cu tine am de stat de vorbă, Ştefane, nu cu ea !...

Tu m-ai lovit cel mai crunt, cu toate că, acum, aş putea să-ţi dau şi dreptate.

Da, dreptate aş putea să-ţi dau, dar lovitura tot rămîne, ce-am simţit eu, vreau să spun, ce m-a clătinat pe mine !...

Cum de-ai putut tu, Ştefane, să vrei să-mi smulgi mie Chilia ? !...

Vezi, asta nu o mai strig. Asta o spun în şoaptă, cu durere, ca şi cum mi-aş linge o rană...

Știu, știu acum : ai avut toate motivele. Înafară de unul — sufletul meu ; inima mea !... Tu n-ai știut, Ștefane, cum mă poate clătina rana pe care mi-ai lăsat-o în inimă. Și cum mă mai clatină și acum. Pentru că eu sînt atît de tare făcut, mai tare decît orice ființă în fața loviturilor dușmanilor. Știu, știu dintotdeauna că omul este slab tocmai în fața unor asemenea lovituri. Îl blestem pe păcătosul nostru pentru această neîndemînare a lui și, cînd mi-am dat seama pentru prima oară de ea, m-am și gîndit cum să mă apăr ; cum să-ndrept eu, muritorul, ceea ce a greșit El — veșnicul ! Și am găsit ; pe ființa mea am găsit. Pavezele pe care nu le putem pune trupului, le-am pus sufletului. M-am obligat în primul rînd să fiu ager, să nu mă las nici o dată nici moleșit de lene sau de plăceri deșarte, nici obosit pînă la a duce la capăt un lucru. M-am învățat apoi să stau cu simțurile treze în fața oricui, să-l cîntăresc eu mai înainte de a mă cîntări el, să-l întreb eu mai înainte de-a-mi spune el ce crede, să-i spun eu ce să facă mai înainte de a-mi arăta el ce vrea, să-i cer eu mai înainte de a-mi lua el, să-l lovesc eu mai înainte de a ridica el mîna... Și, numai dacă e vorba de îngăduință și ochi buni, să zîmbesc eu mult, mult după ce încearcă el să-mi smulgă un zîmbet. M-am strunit, de asemenea, să nu-mi fie milă de nimic și de nimeni și, dacă vreau a îndeplini ceva, acela să-mi fie singurul gînd de călăuză. Călcînd pe orice, trecînd peste orice. Și mi-am ascuțit mintea, ca să pătrundă ea mai înainte în gîndurile altora, să le răscolească, să le cearnă și să le aleagă în așa fel încît nimic din ceea ce fac eu să nu fie cu gîndul altuia, nimic din ce-mi șoptește altul să nu fie poruncit de mine !... Iar cît ce privește gîndurile altora, ele nu au nici un fel de ecou la mine pînă ce nu le înfrunt cu ale mele, pînă ce nu judec eu lucrul după mintea mea și știința mea, pînă cînd nu ajung eu la gîndul cum trebuie să fac...

Astfel, mi-am făcut o platoșă veșnic închisă și veșnic trează, care să-mi apere sufletul și mintea de orice lovitură pe care trupul ar putea-o primi. Pen-
 tru că, am chibzuit eu, trupul nostru care e slab și

se poate da pierzării repede, de multe ori ajunge acolo din pricina minții. Or, dacă trupului, oricîte i-ai pune, tot se mai găsește un loc pe unde să-l pătrundă un vîrf ascuțit, otrăvindu-i sau scurgîndu-i sîngele, mintea și sufletul le poți închide perfect în platoșele acestea.

Așa am crezut și totul a mers bine. Pînă cînd mi-am descoperit și aici locul rămas slobod pentru lovitura dușmană : dragostea mea oarbă către tine, Ștefane.

N-o meriți ? !... Ba da. Aș spune-o în fața lui Dumnezeu de cîte ori ar trebui.

Pentru mine, copil purtat de fraged printre străjerii și eunucii sultanului, pentru mine, copil învățat de fraged să văd în orice zîmbet sau mîngîiere gestul unei iscoade care vrea să-mi spurce sufletul și învățat să mă apăr pentru că fiecare zaharicală și haină frumoasă erau prețul depărtării mele de credința mea, amintirea anilor cînd ne jucam împreună la Tîrgoviște a rămas singura imagine într-adevăr curată despre copilărie.

Pentru mine, apoi, tînăr care m-am învățat să stau închis în mine și să urăsc tot ce vedeam corupt, urît și primitiv la Poartă : lenea și sufletul hrăpăreț, poftele ca de animale și favorurile nedrepte făcute numai pentru bani, daruri și curvăsărie bărbătească, ideea unică nu de-a cuceri totul, ci de a arde totul, de-a distruge totul, mintea lor care, pentru o bucată de aur așezată în fruntea unui templu, poate dărîma tot ce-a gîndit și-a construit omenirea civilizată, hoardele care nu știu munci, venite după căpătuială din Asia și, celelalte, ale copiilor Europei luați și întorși la sălbăticia de animale apucătoare ale strămoșilor strămoșilor lor, pentru mine, tînărul care-a luptat cu ei ca și cu sine însuși să se păstreze curat, să nu se înnoroiască, să nu piardă ce-a cîștigat în gîndire, știință și simțire neamul lui de Basarabi cinstiți la toate curțile Europei, reîntîlnirea cu tine, flăcău în toată legea, a fost ca o recăpătare a tuturor acestor credințe.

Îţi aminteşti, nici nu începuse bine vara aceea, cînd s-a-ntins asupra întregii lumi vestea zguduitoare a căderii Constantinopolelui. Eram doi tineri temerari care nu împliniserăm încă douăzeci şi patru de ani. În jurul nostru toată omenirea era cutremurată. Năvala celor care de două veacuri veneau către ea din adîncurile Asiei ajunsese acum de neîmpotrivit. Tot ce le mai putuse rezista, căzuse. Cruciadele, ce adunaseră vreme de veacuri floarea continentului, nu făcuseră decît să dovedească neputinţa lui. Iar actul de nedreaptă mărinimie pe care-l făcuse sultanul ucigîndu-i pe cei ce-l trădaseră pe ultimul împărat al Bizanţului şi, bine-nţeles, luîndu-le averile, era pentru toată lumea nu dovada dreptăţii, ci a puterii nesfîrşite cu care-şi îngăduia orice.

Atunci tu m-ai crezut. Erai, poate, singurul om din lume în acea zi care mă credea şi care era gata să pornească alături de mine :

— Eu îi ştiu, Ştefane, ţi-am spus. Sînt puternici, au avînt cum n-are nimeni în a jefui pe altcineva. Dar sînt găunoşi. Orînduirea lor e cea mai şubredă, pentru că ceea ce o leagă e tocmai pofta asta de pradă. Ei n-au a-şi apăra ceva, ci-i mînă încontinuu doar dorinţa de a smulge de la alţii. De asta îţi spun eu că nu sînt atît de tari precum par şi precum ar crede cei care nu-i cunosc. Sînt găunoşi, ţi-am spus-o. Şi, dacă ştii unde să-i loveşti, nu sînt de neînvins. Eu îi cunosc, aşa că eu îi voi învinge. Şi te voi învăţa şi pe tine să-i învingi. Europa se sperie. Noi nu mai avem de ce ne speria. Noi, sau le stăm împotrivă, sau ne lăsăm înghiţiţi. Altă cale nu avem... Iar eu, eu ştiu cum să mă-mpotrivesc lor. Şi o voi face !... De vei sta alături mie, Ştefane, gloria noastră va fi mare. Ne vom salva şi pe noi cu neamurile noastre, dar vom arăta întregii omeniri că teama nu trebuie să fie atît de mare încît s-o îngheţe. Şi, văzînd cum noi, cu nişte ţărişoare mici, ţinem piept năvalei sălbatice a celor atît de netrebnici încît nici pămînturile lor din Asia n-au mai vrut să-i ţină, vor

prinde vlagă din nou şi celelalte ţări, în lupta împotriva lor... Te prinzi, Ştefane ?...

Şi ne-am legat. Încă o dată ne-am legat, de data asta nu numai cu inimile şi cu simţirea noastră, ci cu gîndul tainic a ceea ce aveam de făcut ca domnitori în ţările părinţilor noştri. Ţi-am privit lucirile verzui ale ochilor : Da, mă puteam încrede-n tine ; voiai şi tu, ca şi mine, să ajungi stăpîn în scaunul tău şi să te umpli de glorie în faţa Europei, apărînd-o de năvala sălbaticilor pofticioşi !...

Şi atunci, vine strigătul meu, Ştefane, atunci cum de te-ai putut tu ridica împotrivă-mi ca să-mi iei Chilia ?

Cum, diavole, cum ? ! ! !

V

Ştiu : ai să spui că au trecut zece ani şi că în zece ani omul se schimbă, mintea lui devine mai limpede la interese şi o înmoaie mai greu simţămintele.

Ştiu : ai să-mi spui că ceea ce dă omului viaţa la vîrsta lui deplină nu se mai aseamănă cu visele frumoase ale tinereţii.

Ştiu : ai să-mi spui că, bărbat în fire fiind, în scaunul ţării tale, purtînd grija ei pe umeri, nu mai poţi fi credincios, doar de dragul credinţei frumoase, unor jurăminte pe care le-ai făcut la vîrsta sîngelui clocotitor.

Ştiu toate astea şi cumplit mă doare, mai ales atunci cînd îmi dau seama că, pe deasupra păcatelor noastre, ele sînt, din nefericire, adevărate.

Şi strig : nu, nu sînt adevărate !... Pot fi cel mult demne de crezut, demne de ascultat şi de ţinut seama, dar nu adevărate !...

Pentru că ceea ce este adevărat e şi frumos. Iar lucrul într-adevăr frumos pe lumea asta e credinţa tinereţii noastre.

Credința ei, avîntul ei, clocotul ei generos, neatîrnarea ei de gînduri meschine și socoteli egoiste, măreția curajoasă a planurilor ei !...

Dar, din păcate, nu e așa. Cu timpul ne dăm seama că poate fi adevărat și ceea ce nu e chiar frumos. Iar apoi, chiar și ce nu e frumos... Pentru ca, după aceasta...

Ce să mai vorbim !... Lanțul de triste porunci ale vieții, care ne depărtează de tinerețe și de frumos, ne trage pe toți de cînd e lumea și ne leagă după cum e rostul lumii ăsteia. Iată-mă pe mine ! Ieri, de m-ai fi întrebat, n-aș fi avut mintea altfel decît ca să mă fi răzbunat atît pe Matei, cît și pe Radu ; atît pe cel ce nu m-a ajutat, cît și pe cel ce m-a uzurpat. Astăzi, aș fi încă mulțumit numai cu unul dintre ei. Iar mîine, cine știe...

Nu ! Nicicînd însă nu mă văd așezîndu-mă cu amîndoi la masă ; nicicînd !...

Nicicînd !...

...Vezi ce gînduri lașe îmi trezește amintirea armei pe care tu ai ridicat-o împotriva Chiliei mele, Ștefane ! ? !

Știu, știu prea bine : ai să spui în primul rînd că nu era a mea. Că era încă sub paza garnizoanei pe care-o lăsase acolo cu ani și ani în urmă Ioan Corvin. Și că n-ai vrut să lovești în mine, ci în Matei Corvin, la care încă avea sălaș Petru Aron Harnazan, ucigașul tatălui tău ! Ai să spui, apoi, că eu tot eram învins, că venise asupra mea Mahomed al II-lea cu o armată de două sute de mii de oameni, cum nu mai ridicase el de la asediul Constantinopolelui, că după socotelile tuturor eu nu aveam nici un fel de scăpare și, atunci, tu ai chibzuit că-i mai bine să rămîie Chilia neamului nostru, fie unei țări, fie alteia, decît s-o ia dușmanul... Știu prea bine și asta, și-ți dau dreptate la orice-ai să spui !... Dar să spui cinstit și că în clipa aceea nu te-ai gîndit la inima mea, nu ți-a păsat de inima mea, poate chiar nici n-ai crezut că mai bate inima mea sau că mai poate să bată inima mea.

Iar ea era vie, și-o ardea crunt nepăsarea ta. Socotelile pe care tu le făcuseși față de orice, numai în legătură cu ea, nu !...

Vezi, de asta sînt vampir și cînd voi ieși de-aici mă voi hrăni numai cu sîngele inimilor altora !... Pentru că al inimii mele a fost supt de alții. Pentru că ce n-a putut face în fața mea virtutea de luptă, a făcut trădarea și nepăsarea !...

Ce folos, Ștefane, că, două luni mai tîrziu, tu îmi dădeai oști, ca să mă lupt cu fratele meu Radu, să-mi apăr scaunul pe care cei două sute de mii de oșteni ai sultanului nu mi-l putuseră lua. Lovitura rămăsese în inima mea și putere de-a ieși din descumpănire n-am mai aflat.

Iar Mahomed știa prea bine aceasta. Ceea ce n-a putut face el cu oastea cît frunză și iarbă, l-a lăsat pe Radu să facă fără glorie militară, cu intrigi și promisiuni. Cu intrigi, cu promisiuni și, mai ales, cu necredința dintotdeauna a boierilor. Pentru că aceeași boieri, gata a zîmbi în barbă și-a rîde răutăcios pe seama beteșugului care-l culca pe fătălău în patul sultanului, cînd a fost vorba să le vină domn, au cîntărit beteșugul drept cinste și glorie : ei voiau să se pună bine cu Poarta, ei voiau domn care, avînd trecere la sultan, să le poată face interesele, să-i ierte pe ei și să jupoaie numai țara, așa că tot ce era pidosnic la Radu le convenea și le folosea. Și i-au pus șezutul în scaunul țării, ploconindu-se lui cu convingere, tot așa cum altă dată zîmbeau în bărbi cu înțelesuri rușinoase. Dar nu le păsa decît de interesele lor și din ceea ce era rușine au făcut glorie, din ceea ce era slăbiciune au făcut cinste, din ceea ce mirosea urît au făcut tămîie, ploconindu-se lui Radu nu pentru osul lui domnesc, ci pentru trecerea lui în ochii sultanului.

Ah, ce-am să-l frig eu cînd am să-l prind !...

Iar pe boieri, înainte de a-i trage-n țeapă, am să-i pun să pupe ceea ce credeau ei că are mai tare ca să-i susțină la Poartă. Doară ei n-au nimic mai sfînt decît meschinele lor interese.

Precum nobilii saşi care atît au aşteptat ca să-i servească lui Matei pricinile trădării sale. Şi, pentru ca Europa să-l uite pe viteazul pentru care a strîns bani ca să-i susţină lupta împotriva otomanului, au umplut-o cu cele şase file mîrşave în care mă arată ca pe un rău, ca pe un sadic sîngeros şi vampir... Minciuni !... Strig aici, cu pieptul plin de ură, ca să audă cine poate auzi : Minciuni !...

Mă-ntreb eu şi mă zgudui, aici, în închisoarea mea, ce invenţie mîrşavă poate fi şi ce putere drăcească poate avea acest tipar. Dacă toate faptele mele la un loc, dacă toată purtarea mea care a dus la curăţirea dinlăuntru şi apărarea din afară a unei ţări, dacă toată asprimea mea ce a fost îndreptată numai spre binele Valahiei, pe care-am moştenit-o de la părinţii mei şi n-am lăsat-o să se strice, nu atîrnă cît mîrşăviile înscrise pe şase foi şi minciunile despre mine !...

Drăcească invenţie tiparul, dac-a putut umple Europa cu faptele mele, văzute astfel, în vreme ce ei şi Matei, cel care-a furat banii nedîndu-mi ajutor, şi Radu, cel urcat în scaunul meu, sînt cuminţi şi drepţi şi bine văzuţi.

Da, ei sînt cinstiţii şi luminaţii, păcatele lor mari sînt cu bună-ştiinţă transformate-n cinste, viţiul în glorie şi netrebnicia în laudă, iar eu sînt de rîs, şi urît, şi înfricoşător pentru toată lumea. Pentru ca să uite lumea că am fost furat şi am fost trădat, că s-au furat ajutoarele trimise către mine pentru vitejia mea, că s-a trădat neatîrnarea pe care-am vrut s-o dau ţării mele.

M-aş linişti, spunîndu-mi că sîntem făcuţi pe lumea asta spre a fi trădaţi, a suporta ruşini şi necinste. Dar încă nu cred !... Cu toată forţa drăcească a acestei invenţii care este tiparul !... Încă mai cred în ziua cînd voi ajunge la lumină.

Ah, Doamne, cît de mult am de răzbunat cînd voi ieşi de-aici ; cît de mult !...

VI

DOCUMENTE LĂMURITOARE

Laonic Chalcocondil : „Expuneri istorice" :
„Creşterea puterii turceşti, căderea împărăţiei bizantine şi alte istorii despre felurite ţări şi popoare"

„...Iarna aceasta însă împăratul petrecînd-o în palatele sale, a trimis după Vlad, feciorul lui Draculea, domnul Daciei ; şi avea la sine pe fratele aceluia, mai tînăr, trăind şi locuind la el. Şi s-a întîmplat că în timpul cînd a ajuns la domnie şi sta să plece asupra lui Caraman, împăratul dorind să aibă relaţii cu acest băiat, era cît pe ce însuşi să moară de mîna aceluia. Căci fiindu-i drag băiatul, îl chema la petreceri şi, închinînd cu patimă paharul către el, îl chema în camera de culcare. Şi băiatul, fără a bănui că va păţi aşa ceva din partea împăratului, l-a văzut pe împărat repezindu-se la el pentru un lucru de aşa fel şi s-a împotrivit şi nu se da la dorinţa împăratului. Şi-l săruta împotriva voiei lui şi băiatul, scoţînd un pumnal, îl loveşte în coapsă pe împărat şi aşa îndată a luat-o la fugă, pe unde a putut. Doctorii i-au vindecat rana împăratului. Iar băiatul urcîndu-se într-un copac undeva pe acolo, s-a fost ascuns"...

„...Şi prinzînd ostaşii împăratului în noaptea aceasta un ostaş de ai lui Vlad, l-au dus la Machmut ; şi-l întreba cine e şi de unde vine. Apoi, după ce a vorbit de toate, l-a întrebat dacă ar şti pe unde se ţine acuma Vlad, domnul Daciei. Iar el i-a răspuns că ştie bine, dar despre acesta, de locul aceluia, n-ar spune nimănuia nimic. Atuncea, cum îi spuneau mereu că-l vor ucide, dacă nu află de la el ce voieso să-l întrebe, el spunea într-una că e gata să moară oricînd, dar să descopere ceva cu privire la acela, n-ar putea s-o îndrăznească. Machmut minunîndu-se mult de aceasta, să-l fi ucis pe ostaş dar să fi adăugat cu oarecare teamă pentru situaţia sa, că dacă Draculea ar avea o armată însemnată, s-ar putea să ajungă la mare putere..."

„...Şi aşa s-a întîmplat cu cea de a doua năvală îndrăzneaţă a dacilor asupra armatei împăratului ; iar împăratul a luat nu puţini robi din ţară, căci slobozind pe urmă cavaleria uşoară, au cutreierat ţara nu puţină şi, aducînd robi, dobîndeau mari cîştiguri. Şi mînînd cu ei şi vite, mai mult de două sute de mii de cai şi boi şi vaci, a ajuns armata împăratului la Istru. Totuşi taberei îi era, ce-i drept, frică de dacii care întru nimic cu mai puţină îndrăzneală făceau cîte o mare ispravă, dar turcii cu multă grabă au trecut peste Istru. Iar împăratul a poruncit lui Ali al lui Michal să acopere spatele armatei ; şi cînd a tăbărît la Istru, l-a lăsat pe Draculea fratele domnului Vlad, acolo în ţară, ca să trateze cu dacii şi să aducă ţara sub ascultarea lui, şi a poruncit guvernatorului din părţile acestea să stea în ajutor, iar el însuşi a pornit de-a dreptul spre reşedinţa împărătească..."

„...Aşadar Draculea cel Tînăr (Radu cel Frumos) îl chema pe fiecare deosebit şi-i spunea : „Bărbaţi daci, ce credeţi că o să mai vină asupra voastră în viitor ?! Au nu ştiţi împăratul ce putere mare are şi că, foarte curînd vor veni asupra voastră oştile împăratului, pustiind ţara, şi o să fim despoiaţi de orice ne-a mai rămas ?! De ce nu vă faceţi prieteni împăratului ? Şi veţi avea linişte în ţară şi în casele voastre. Ştiţi doar că acuma n-a mai rămas nici un capăt de vită. Şi toate aceste suferinţe grele le-aţi avut de îndurat din cauza fratelui meu, pentrucă aţi ţinut cu acest om făr-de dumnezeu şi care a adus mare nenorocire asupra Daciei, precum n-am mai auzit nicăieri pe pămînt". Trimiţînd aceste vorbe dacilor, care treceau să-şi răscumpere pe cei robiţi dintre ai lor, i-a înduplecat şi i-a îndemnat să spună şi altor nobili să vină la el cu toată încrederea. Aceştia aşa dar, întrunindu-se au cunoscut că tînărul e de preferat pentru ei faţă de domnul Vlad şi, trecînd de partea aceluia, se adunau puţini cîte puţini. Şi ceilalţi nobili daci, cum au băgat de seamă, repede l-au părăsit pe Vlad şi au trecut la frate-său. Şi de îndată
200 ce i s-a strîns armată, a năvălit şi a pus mîna pe

domnie și, adunîndu-și totodată armată de a împăratului și-a supus țara. Atunci fratele său, căci dacii au trecut de partea fratelui său și cînd și-a dat seama că în zadar a făcut mai înainte atita omor, a plecat la peoni..."

* * *

Laonic Chalcocondil : „Expuneri istorice" — x

„Expediția împăratului asupra dacilor s-a desfășurat deci așa ; Vlad însă, de îndată ce fratele său Draculea a năvălit și a supus țara Daciei, el însuși, ce-i drept, a plecat la peoni. Peonii însă, ale căror rude le-a ucis în Dacia, l-au pîrît de moarte la împăratul peonilor, feciorul lui Choniat, și, osîndindu-l din greu, ca pe unul ce a ucis oameni fără nici un drept, l-au băgat la închisoare, în orașul Belograd..."

* * *

Narațiunile germane asupra lui Vlad Țepeș : „Van deme quaden thyrane Dracole wyda"
*texte din manuscrisul bibliotecii conventului din St. Gall, No. 806 pag. 282—288.**

— Item, imediat după aceasta (ajutorul dat de sași unui pretendent, n.n.) a poruncit să se ardă sate

* Întrucît aceste texte sînt scrise într-un vechi dialect, asemănător celui numit „plattdeutsch" — reproducem doar ceea ce s-a putut traduce în mod inteligibil. Textul de la St. Gall se presupune a fi fost reprodus nu după primele tipărituri de la 1462, ci după o broșură tipărită în timpul lui Matei Corvin, după anul 1477.

și castele din Transilvania, lîngă Sibiu, castele și sate legate de mînăstirile Holzmündorf și Holtznetya, prefăcîndu-le în cenușă.

— De asemenea, pentru negustătorii și cărăușii din Țara Bîrsei, Dracula a poruncit o zi de tîrg și în acea zi pe mulți i-a tras în țeapă.

— De asemenea, mulți băieți tineri și bărbați care veniseră din alte țări ca să învețe limba românească și să iscodească au fost prinși și i-au fost predați. Pe aceștia, i-a strîns pe toți într-o încăpere și i-a ars. Erau patru sute la număr.

— De asemenea, el l-a prins pe tînărul Dan (care venise cu armată să-i ia scaunul) (n.n.) a poruncit preoților să-i facă slujba de îngropăciune după obiceiul creștinilor încă viu fiind și abia după aceea i-a tăiat capul lîngă mormîntul săpat.

— De asemenea, regele a trimis din Ungaria, din Saxonia și din Transilvania cincizeci și cinci de soli la Dracula, în Țara Românească. Acolo, Dracul i-a lăsat pe acei nobili să aștepte vreme de cinci săptămîni poruncind de asemenea ca, lîngă locul unde erau adăpostiți să se cioplească o mulțime de țepi. Văzînd aceasta ei credeau că li se pregătește tragerea în țeapă și s-au perpelit în mari griji !... Dar el (Dracul) i-a ținut atîta de mult numai pentru ca să nu fie trădat de ei. Și, cînd a putut, s-a ridicat cu toată puterea sa trecînd în Țara Bîrsei. În zorii unei dimineți năvăli peste satele, castelele și orașele toate distrugîndu-le, iar roadele și cerealele le-a ars. Și pe toți cei pe care i-a prins acolo i-a dus în afara orașului numit Brașov, la capela care se cheamă Sfîntul Iacob. Acolo Dracul a prădat și a pus să se ardă întreaga mahala.

— De asemenea, pe negustătorii și ceilalți oameni care porniseră cu marfa întregii negustorimi din Țara Birsei către Dunăre, prinzîndu-i la Predeal în număr de șase sute, Dracul îi trase în țeapă și le luă bunurile.

— De asemenea el porunci să se facă un cazan mare cu două mînere și deasupra lui să se bată scîn-
 duri cu găuri atît de mari încît cîte un om să poată

scoate capul prin ele. După aceea, făcu un foc mare dedesubt, clocotindu-i. A tras în țeapă mulți oameni, femei și copii, tineri și bătrîni.

— Și iar a venit în Transilvania, către Tălmaciu (unde se ascundea un alt pretendent), acolo a poruncit ca dușmanii lui să fie tocați ca varza, iar pe cei ce i-a dus în Țara Românească, i-a tras în țeapă în mod crud și diferit.

— De asemenea, el a născocit o tortură teribilă, îngrozitoare și de neînchipuit pentru altă minte, încît a poruncit să se tragă în țeapă mame și copii sugaci de un an sau doi sau mai mult. Și copilașii au apucat sînii mamelor, iar mamele i-au apucat pe ei. A și despicat sînii mamelor, iar pe copii i-a împins cu capul în despicătură și abia după aceea pe ele le-a tras în țeapă. Asemenea mari torturi și dureri n-a născocit nici unul dintre tiranii și prigonitorii creștinismului, nici Herodes, Nerone, nici Diocletian nu au născocit chinuri ca acest tiran.

— De asemenea, era un țigan care fusese prins furînd. Și veniră ceilalți țigani să-l roage pe Dracul să-l ierte și să li-l dea lor. Dracul le-a spus că hoțul trebuia spînzurat și că ei înșiși trebuie să-l spînzure, dar ei au răspuns că asta nu e în obiceiul lor. Atunci, Dracul puse ca țiganul să fie fiert într-un cazan și, cînd a clocotit îndeajuns, i-a pus pe ei să-l mănînce cu carne și oase...

VII

Minciuni ! Minciuni spurcate, născocite ca să se răzbune pe mine și să arate papei că n-avea de ce să mă ajute.

Cînd au scris mîrșăviile acelea, răstălmăcind adevărul și amestecîndu-l cu minciunile lor spurcate, ei încă nu credeau tot ce născoceau. Dar lumea crede !

După zece ani, a ajuns să creadă, tot așa cum crede că eu sînt mort.

Și atunci, ce altă mulțumire poți avea în beciurile astea pline de vuietul Dunării, cum îți poți dovedi ție însuți că ești mai tare decît toți cei care te cred mort, care te cred astupat, care te cred ferecat în pămîntul de sub ei ?!

Hai, spune tu : ce mulțumire crezi că mi-am găsit ?... Prima o știu mai mulți : cos. Croiesc și cos. Cos haine de gală. Haine de împărați, de voievozi, de duci... Uneori, cînd mă gîndesc la armatele pe care mi le voi face, cos și haine de oșteni. Dar pentru niște oșteni anume, așa cum mi-i închipui eu !... Tot așa cum le cos pentru niște împărați anume, sau pentru niște duci anume.

Ei mi le smulg. Pun să mi se umple beciul cu mătăsuri, cu taftale, cofterii, postavuri, atlasuri, velururi aduse din Flandra și de la Veneția, din Spania și din Francia și, repede, cînd dorm, iau hainele cusute, de teamă să nu mă trezesc și să le tai bucățele cum am făcut nu o dată !... Proștii !... Nu știu că eu numai cînd nu vreau nu le tai și numai cînd vreau li le las, să se-mpopoțoneze cu ele la balurile lor și, cînd le e lumea mai dragă, privindu-se unii pe alții, să mă simtă pe mine printre ei și deodată să-i înfioare spaima !...

Da, de asta fac aceste haine. Pentru ca să-mi îmbrac armata mea, curtenii mei, suita mea, divanul meu. Cu foarfecele și cu acul pe care le mînuiesc, eu închipui curtea mea de mîine, cu toată strălucirea unei țări europene, cu tot fastul pe care-l știu de la curțile Francilor, ale Engliterrei, ale Sfîntului Imperiu Roman și cu ceva încă în plus. Pentru că e curtea mea, voievod din neamul Basarabilor care l-au bătut pe regele Carol Robert de Anjou și le-au fost chezaș de izbîndă cruciaților. Ei nu știu că prin aceste haine, pe care le smulg uimiți de frumusețea lor, eu îmi fac viitoarea curte. Așa va arăta ea, cu
 cele mai frumoase haine din lume, semănînd cu toate

curţile apusului şi fiind mai frumoasă decît toate la un loc.

Aşa am ajuns să fac cele mai frumoase haine, eu, care nu ştiam nici croi, nici coase. Meşteşugul nu-l ştiam, dar cum trebuie să arate curtea mea ştiam prea bine. Şi atunci, dorinţa mea, pofta mea mi-au fost meşteşug, iar filendrişurile, bogasiile, mătăsurile au luat formele ce-i uimesc şi-i farmecă pe toţi. Ei nu ştiu, proştii, că atunci cînd voi ieşi de-aici aşa îi voi trage în ţeapă : în hainele scumpe făcute de mine. Şi va fi cea mai frumoasă pădure de ţepe, cu cele mai mari minuni ale îmbrăcăminţii fluturînd sub aripile corbilor.

Asta, însă, e prima mea mulţumire. Şi cea mai nevinovată. Cea care le face plăcere curtenilor, înfiorîndu-i doar uneori la gîndul miinilor mele care au croit şi-au cusut, dar mai ştiu — şi ştiu şi ei asta — mai ştiu să şi pedepsească !...

Cea de-a doua, însă, e numai pentru mine !... Sînt gîndurile mele ce nu pot fi închise, aşa cum nu stă închis timpul. Gîndurile pe care oriunde le trimit.

Uite, către tine le trimit, Ştefane !...

Le trimit către tine şi te fac să-l urăşti pe Matei !... Mai mult decît îl urăsc eu ; mai puternic !...

Da, îmi trimit gîndul către tine şi-l fac să-ţi ţină braţul drept, pentru că ce eşti tu altceva decît fratele meu, gîndul meu cel bun, stăpîn pe-o ţară şi pe-o oaste, în stare să răzbuni neputinţa fiinţei mele închise !...

Şi atunci, fac toate vrăjitoriile de pe lume, cîte-am învăţat la ofiţerii din ordinul Dragonului, al cărui mare cavaler a fost tata, la vracii din Sighişoara, la cei din Tîrgovişte, şi la neîntrecuţii vrăjitori pe care i-am aflat la curtea sultanului, fugiţi din apus, unde i-ar fi ars rugurile inchiziţiei, sau sclavi luaţi din ţările calde ale Asiei, unde se-nvaţă tot felul de alte credinţe, mult mai vechi şi mult mai ştiutoare decît ale noastre.

Şi, dacă e adevărat ce am văzut eu într-un vis al meu, dacă tu ai pus zugravii ca într-o biserică nouă ce-ai ctitorit-o să aştearnă pe perete şi pe tîmplă un

sfînt Gheorghe cu chipul meu imaginat, este tocmai pentru că eu mă aflu veşnic lîngă tine şi te apăr, şi-ţi ţin braţul drept, şi-ţi port gîndul cel bun. Gîndul cel folositor adică, pentru că „bun" nu înseamnă blajin, ci, în viaţa noastră spurcată de necinstea altora, poate însemna de cele mai multe ori crunt, rău, neiertător, sîngeros, dar folositor ţie şi ţării !...

Şi nu e bucurie mai mare pentru mine decît să ştiu cum l-ai tăvălit pe îngîmfat, cum l-ai întors pe targă cu trei răni, cum i-ai plătit cu vîrf şi-ndesat ajutorul pe care mi l-a furat el mie !... Mi-a povestit chiar un transilvănean din oastea lui Matei, care apoi a scăpat de pedeapsa lui aspră, cînd a smuls bucăţi de carne cu cleştele roşu, la Cluj, din trupul celor ce voiau un voievodat al Transilvaniei liber, ţară românească alături de celelalte două... Da, ştiu că tu ai sprijinit mişcarea Transilvănenilor dăruiţi acestui adevăr pe care Matei, depărtîndu-se de spiţa tatălui său, îl uitase, aşa cum uneori, ispitit de puterile mari ale regatului, vrea să uite că are sînge românesc. Şi atunci, trufaşul Matei a pornit împotriva ta.

Cu patruzeci de mii de oşteni a pornit şi pe Berindei aducîndu-ţi-l rival !... Să ştii, Ştefane, să ştii că cea mai ruşinoasă din cele trei răni pe care le-a primit Matei — săgeata aceea din fier bătut ţărăneşte, dintr-un arc întins de mîna mea a primit-o !

Nu crezi ?... Trebuie să crezi !... E gîndul meu, e voinţa mea care mă ajută să părăsesc această închisoare, ca şi trupul ce mă închide în el, şi să vin, strigoi neliniştit, să vin spre voi, cei care mă credeţi mort. Şi vin spre Moldova, întotdeauna vin spre Moldova, pentru că în ea bate inima ta cea asemănătoare mie. Vin mereu într-acolo, ca un strigoi damnat în blestemul de-a încerca mereu ceea ce n-a izbutit în viaţă. Numai că blestemul meu e dulce, pentru că în puterea ta eu văd puterea mea, şi-n biruinţele tale eu văd biruinţele braţului meu. Aşa că, să ştii, Ştefane, Matei nu numai că n-a putut avea pentru mine lanţuri şi gratii, dar mîna mea i-a făcut cea mai ruşinoasă dintre cele trei răni pe care el le-a primit la Baia — rana din spate, rana fugii şi a laşităţii, rana

cu care nu te poţi decît ruşina fiindcă dovedeşte că arma duşmănoasă te-a atins pe cînd tu dădeai bir cu fugiţii. Pentru asemenea răni, cînd li le găseam după bătălie, eu îi pedepseam pe ostaşii mei, fiindcă n-aveam nevoie de laşi şi fugari !...

Da, i-am înfipt adînc vîrful săgeţii aceleia bătute de ciocane ţărăneşti drept unde e pentru bărbat ruşinea mai mare !... Să nu poată sta decît pe burtă, şi să rîdă de el întreaga Europă, ca un rege tînăr şi trufaş ce este.

Avea douăzeci şi cinci de ani atunci Matei, nu-l mai puteai ierta, ca-n urmă cu cinci ani cînd mă vînduse pe mine, că era încă fraged şi sub îndemnul altora !... Era mintea lui întreagă în tot ce făcea şi teama că, aliindu-se cu tine, Transilvania va deveni o ţară precum a mea şi a ta. A fost a lui mintea şi nu a altcuiva, pentru că gîndul acesta îl avea de multe ori, spre binele nostru şi-al locului pe care-l ocupăm sub soare, părintele lui întru totul şi-al nostru spiritual, Ioan de Hunedoara.

De asta a sărit ca ars, şi-a lăsat luptele în celelalte părţi ale regatului şi, rege tînăr în plină putere, crezînd neştirbit în voinţa sa, a pornit în fruntea a patruzeci de mii de oşteni, luîndu-i cu sine pe Giskra, pe Gara, pe Ladislau de Kanisza ca şi pe Ştefan Bathori, cel dornic de putere în Transilvania.

Nu arăta prea chipeş Matei cînd l-am văzut eu, cu zece ani în urmă. Avea o frunte înaltă, moştenită de la tatăl său, dar nasul strîmb şi mare îi acoperea faţa pînă la buzele groase. Te privea aspru cu ochi mohoriţi de sprincenele late care-i apăsau într-o parte şi-ntr-alta, mărindu-i şi mai mult fruntea. La acest chip, ce te impresiona era bărbia mare, plină de trufie, o bărbie într-adevăr regească. Datorită chipului acestuia neprietenos părea mai vîrstnic, iar glasul lui era ceea ce moştenise într-adevăr de la Iancu : un glas puternic, venind din piept ca dintr-o biserică.

Cu glasul ăsta a poruncit el armatei celor patruzeci de mii să pornească împotriva ta, la vreme de iarnă, pentru că este voinic şi plin de încredere Ma-

tei, la vîrsta sa. Îl și văd cum a trecut prin secuime și a apucat pasul Oituzului, în fruntea steagurilor sale cu cavaleri buni, bine aleși și strașnic instruiți încă de mîna vitează a lui Iancu. Era sigur de biruința sa înaintînd nepăsător și primind în față vînturile înăsprite de gheața Carpaților. Cît despre singurătățile din jur, el nu se speria făcînd să bubuie din cînd în cînd tunurile grele ce le ducea cu sine.

Așa o fi fost o zi, două, trei, mergînd prin valea adîncă, pe lîngă firul apei cu margini sticloase de gheață. Pînă ce și-a dat seama că tu — oh cît mai cunosc de bine lupta asta ! — îl lăsaseși biruitor asupra pustiului. Satele luaseră drumul bejeniei, cetățile tăceau goale, bușteni prăvăliți ca-n pustia nimănui împiedicau drumul carelor, tunurilor și trăsurilor ce se-nșirau în coada oștirii...

Ah cît mai cunosc de bine lupta asta !... Cu cîtă plăcere am chibzuit-o și eu, cum am mai ars satele, îngropat grînele și otrăvit fîntînile pentru ca să-mi păstrez acele bogății și acele forțe ale țării pe care numai eu le pot ști și care-mi folosesc numai mie, cel care le cunoaște !... Ce-o fi fost în mintea lui tînără și înfumurată de om care n-avea pe vremea aceea tristețea crudă de acum, cînd știe că nu poate face copii și că singura-i menținere pe lumea asta este să stea el cît mai mult în tron, pentru că neam care să-l urmeze și-n care să-și sădească speranțele nu va afla !... Pe atunci era mai bun, zic, mai omenos neavînd încă apăsarea cruntă a nimicniciei neputinței sale, așa că nu se poate să nu-l fi zguduit imaginea Bacăului gol și mort, ca un oraș de leproși, părăsit de orice numai de moarte nu, și nu știu cum a stat, fără să-l bîntuie gînduri negre, între paramalicii de lemn gol, lipsit de suflet, ai Romanului !... Nu i-o fi spus nimic amintirea pustiului pe care eu l-am aruncat în lupta cu Mahomed, făcîndu-l să țină locul unei sute de mii de călăreți, cîți aș fi avut trebuință pentru o înfruntare dreaptă, sau n-a mai vrut să-și aducă aminte de rezistența mea ce mi-a dus
 fala-n toată lumea și l-a făcut pe papă să strîngă

bani, să i-i trimită lui, pentru a nu-mi mai ajunge nici o dată mie ? !...

Altfel nu înțeleg cum de nu l-a înfiorat pustiul ăsta pe care noi știm să-l facem atît de viu și atît de amenințător, pîndind dușmanul și lovindu-l cînd nu se-așteaptă și cum nu se-așteaptă. Mă gîndesc la el, cum se lăsa supt de pustiul ăsta prin care răsuna ropotul cavaleriilor mele, dar și la tine, Ștefane, cu ochii tăi hîtri și neiertători, pîndind înmiit acuma din adîncul codrilor și avînd ungerea sufletească a faptului că tu știi tot despre orice mișcare a dușmanului, în vreme ce el înaintează în pustia înspăimîntătoare a neștiutului. Cunosc prea bine ochii ăștia ascunși cu care vezi totul în țara ta și te simți ocrotit de pădurile tale, în vreme ce dușmanul se ținea strîns de frică numai în largul drumului, tîrîndu-și coloana greoaie pe văile cu prunduri și neînțelegînd cum cetatea Neamțului este doar piatră moartă fără de suflare, în vreme ce împrejurul cu codri e viu, amenințător și de neapucat.

Și văd eu bine, limpede, printre ramurile dese ale copacilor, desprinzîndu-se încet și cu greu și numai pentru un ochi obișnuit, din împletitura lor, prin împletitura lor, deasă și neagră precum împletitura lor, chipul tău rotund, cu buze subțiri, istețe și ochii cînd hîtri, cînd ageri, dar mai mult ageri și scrutători.

Așa a ajuns Matei la Baia, cu armata lui greoaie și înfumurată, simțind mereu amenințarea unei pînde tăcute a pămîntului nostru, care ne rabdă și ne ajută numai pe noi.

Baia !... Îmi amintesc tîrgul acesta, cetate în care slujesc doi vlădici și unde s-a aflat odinioară scaunul strămoșilor noștri, cei pînă la Mușata, din care ne tragem !... De pe vremea lor se-nalță turnul puternic din piață, pe creștetul semeț, ca de mare cetate, al căruia, străjerii pot veghea tot înconjurul, ca și cele două străzi late de burg, mărginite de zidurile groase ale caselor din piatră, care rînduiesc așezarea în trei părți : mijlocul de zidire trainică și cu acoperișuri înalt meșteșugite, și mărginile de livezi cu garduri groase de mărăciniș prin care nu pot trece nici pe- 209

destrașii și nici cavaleriile. În fața turnului, bunicul nostru, Alexandru cel Bun, a zidit episcopului catolic de Baia biserica Sfintei Fecioare, cu multe altare și înalte bolți sprijinite pe stîlpi de piatră îndeamănunt cioplită cu viță de vie și ciorchini și frunze din minunații arbori ai pămîntului făgăduinței. Și a împrejmuit-o cu zid trainic din cărămidă roșie, ca și la cetatea noastră din Tîrgoviște.

În Baia, Mătei a intrat trufaș, nesinchisindu-se de faptul că nu-i ieșeau în întîmpinare nici credincioșii și nici episcopul ținînd de biserica apusului. I-au sunat cinstire și glorie-ñ luptă trîmbițele propriei lui armate și, în slava alămurilor lor, el s-a așezat la masa orînduită-n orașul pustiu, printre căpitanii săi care i-au închinat pocalele strigînd obișnuitul nostru „Vivat, crescat, floreat!"

Era mîndru, și o lumină triumfătoare îi poleia fruntea înaltă. Pentru că de-aici, din Baia, drumul către Suceava era deschis și drept, fără capcane, îngustimi și ocolișuri, și se chema că el era ca și stăpîn pe cetatea ta de scaun. De asta au pornit cu toții chef frumos, ostășesc, cu vin gros care-ndulcea gerul alb de afară. Și cîntecele lor de bărbați puternici răsunau voioase deasupra pocalelor din care prindeau vigoare și-n care căpătau răsunet.

Dar abia ajunse să se înstăpînească noaptea cenușie de iarnă, că ospățul îl strică un om cu figura speriată, ce venea și-i aducea vești de la boierii de care ți-am spus eu să te ferești, Ștefane!

„Vin moldovenii, vin din pădurile înzăpezite, salvați-vă cît mai puteți!..." striga el.

Și, din vineteala nopții amenințătoare, nimeni nu putea vedea de unde avea să-și nască pămîntul Moldovei răzbunătorii. Nici străjile așezate în turnul semeț al vechii așezări, nici călărimea ce aștepta neîndemînatică atacul pe ulițele strîmte, nici tunarii care nu știau cum să-și îndrepte bombardele. Doar dintre pedestrași s-au ales cei două sute care-l înconjurau pe rege și aveau să-și dea viața ca să i-o păstreze
210 cu orice chip pe a lui; restul s-au răspîndit în

pîlcuri strînse de frica dușmanului nevăzut.

Oricum, aveau o șansă : se putuseră așeza în apărare — trădătorul le spusese că pădurile sînt vii și mișună sub haina zăpezii mai înainte ca tu să cazi asupra lor.

Ah, această bucurie de-a cădea asupra dușmanului cînd el mai puțin se-așteaptă !

Cum o știu, cum o simt și cum o gust, ca pe-o băutură tare, dată peste cap deodată, cu plăcere și-nfiorare !...

Pentru că în ele își spune cuvîntul cu adevărat iscusința, și iuțeala, și curajul !... În ele, pămîntul tău te-ajută să dai peste cap armate de zece ori mai mari. Ele sînt mîndria și speranța noastră, a țărilor mici, și ne dau credința că n-avem numaidecît a ne speria de numărul mare al cotropitorilor. Prin ele, te simți stăpîn pe pămîntul tău, căruia îi folosești ființa ca pe încă o armată, și-ți păstrezi încrederea că te poți scutura de cotropitori !...

Ah, cum mă-nfioară gîndul de-a cădea frumos și iute dușmanului în spate !

Vino, Ștefane, adu obiceiul pămîntului nostru și zdrobește armata trufașă a trufașului Matei, răzbunîndu-mă !...

Te văd, te văd cum vii în noaptea moldavă de iarnă, cu pași moi ca ai jivinelor pădurii, din care ieși călcînd zăpada pufoasă. Și, deodată, zarea se-ncinge roșie ca zorii, cu toate că sîntem de-abia la întîia strajă a nopții !... Se-ncinge roșie de flăcări și noaptea cu fum se înfioară de chiotele moldovenilor porniți la atac. E înfiorător chiotul, răbufnește-n el toată apăsarea tăcerii mocnite cu care l-ai urmărit, nevăzut, săptămîni și săptămîni, pe dușman !

Și acum năvălește, Ștefane ! Năvălește și lovește-l unde nu se-așteaptă, pentru că lupta lui nu mai e pentru cinstea armelor, ci, cel mult, pentru a-și scăpa viața...

Dacă mai poate, din loviturile crîncene ale lupilor tăi fioroși, ieșiți cu cușmele pe ochi din desișul pădurii de nea. Îi văd cum luptă, tenaci și vajnici, asu- 211

dînd de parcă şi-ar lucra pămîntul. Aşa erau şi ai mei, cînd i-am adunat de prin satele muntene : lucrau la duşman cu simţul lor de oameni ai trudei, de parc-ar fi fost la plug, ori la coasă ; lucrau temeinic, curăţind fiecare tot ce era postaţa lui.

De asta sînt şi eu cu tine, înconjurînd tot mai strîns Baia în focul faclelor celor douăsprezece mii de oameni ieşiţi din pădurea golaşă şi strîngînd, strîngînd mereu cercul, pînă ce el începe să crească pe cer odată cu oraşul care ia foc. Înfricoşat, Matei stă înăuntrul zidului a două sute de pedestraşi, care ţin piept atacurilor cu coase şi măciuci şi suliţi al celor ce-şi răzbună pămîntul călcat şi te răzbună pe tine, cel ce-ai fost vrut umilit şi mazilit. Ar încerca să fugă, dar n-are pe unde fiindcă munţii de-aproape sînt cu atît mai grei cu cît sînt mai necunoscuţi, şi nu se-ncumetă nici unul de-ai lui să-i treacă. Aşa că nu-i rămîne decît lupta pe rugul încins care-a ajuns acest oraş moldovenesc, o luptă cîinoasă şi plină de spaime pentru că nici nu poate şti pe unde se află, sau au căzut, sau cad toate steagurile sale care strîngeau sub ele cei patruzeci de mii de luptători. Aude numai vaierele şi icniturile acoperite de strigătele vrăjmaşe pe care moldovenii ieşiţi din tăcerea de săptămîni a pădurii, nu le mai contenesc. Ele ţîşnesc răzbunător odată cu loviturile şi se înalţă mai sus decît flăcările spre cerul de fum negru şi noapte vînătă.

Şi se bat, se bat, sub loviturile lor scurgîndu-se străjile nopţii ca şi valurile de sînge cald ce înroşeşte zăpada. Se bat întruna, unii ghiftuiţi de ospăţul asupra căruia au fost surprinşi, alţii flămînzi de dreptate, pentru trufia cu care-au fost călcaţi.

Cu tot zidul cavalerilor săi, Matei primeşte o rană, şi încă una, iar în zori, cînd începînd a vedea pe unde, îşi caută fuga, săgeata lată, ascuţită pe nicovală, i se-nfige ruşinos în moalele spatelui şi iese de-acolo greu, smulgînd multă carne, în aşa fel încît, de cîte ori se va aşeza pe tronul său, el îşi va aminti de tine !...

Ha, ha !... De mine-ar trebui să-şi amintească, pentru că eu am îndreptat săgeata aceea spre spatele lui netrebnic !... Ura mea a îndreptat-o. Ca să-i pecetluiască acolo fuga şi ruşinea de-a nu fi primit lupta cu priviri viteze şi cu braţul înarmat !...

L-au scos pe targă, printre movilele de jar pe care ardeau miile de trupuri ale celor căzuţi, iar tu l-ai lăsat în grija vornicului Isaia, care trebuia să le cadă-n spate, aşteptîndu-i pe fugari să se strîngă în valea Siretului şi dîndu-le ultima lovitură în aşa fel încît să-i înece pe toţi sau să-i îngroape în pămîntul românesc al Moldovei !...

Tu te-ai oprit în lumina zorilor pe treptele bisericii cu bolte mari de piatră, înălţate de bunicul Alexandru, ai primit steagurile multe pierdute de Matei în luptă şi-ai descifrat în ele semnele unora sub care am luptat şi noi, lîngă braţul lui Ioan Corvin de Hunedoara, cel care ne-a sădit visul puterii unei armate unite a tuturor românilor. Şi te-ai întristat atunci mai rău de îndepărtarea fiului său, şi-ai cerut cu glas spart socoteala duşmanilor răpuşi. Ţi-au adus oamenii tăi, făcîndu-i movile, şapte mii de trupuri tăiate de sabie, astea fiind numai cele pe care le-au aflat pe-aproape şi le-au putut tîrî acolo, sub turnul înalt, zidit în Baia încă înainte de Muşatini.

Ningea cu fulgi mari peste sînge, hoituri şi tăciuni şi, spulberînd neaua, ceata unui comişel a oprit caii în spume, vestindu-ţi că vornicului Isaia i-au scăpat urmăriţii de la locul de înghesuială unde trebuia să-i cureţe.

L-ai privit mînios, ca şi cum trădarea o bănuiai şi-n acest comişel cuminte. Apoi, stăpînindu-te, ai făcut din mînă un semn de răzbunare viitoare şi te-ai întors spre naosul unde preoţii începuseră slujba.

Dar sînt sigur, Ştefane, că-n fumul de tămîie care nu miroase chiar aşa de plăcut cum miroase focul pus taberei duşmane de către tăciunarii noştri, lăsînd să-ţi curgă pe lîngă urechi slujbele cădelniţate, îngenunchind supus Domnului, fierbea în tine mînia

împotriva trădării boiereşti care-ţi era acuma limpede. Şi, sub răsunetul bolţilor mari ale lui Alexandru cel Bun, făcîndu-ţi cruci largi, tu adunai cu degetele veninul pe care ţi-l făcuseră cei care te-au vîndut pe jumătate, salvînd viaţa duşmanului tău, şi te-ar fi vîndut întreg în noaptea aceea, de le-ar fi fost cu putinţă.

Aşa a ajuns Matei înapoi, dus în trăsura ruşinii sale pînă la pasul Oituzului, cu o armată împuţinată, trenţuită şi obosită, care nu mai avea tăria să-l treacă. Şi, spre a-şi salva vieţile în pragul Crăciunului, au dat foc la trăsuri, au prăvălit tunurile în rîpele munţilor, îngropîndu-le pe vecie, şi şi-au aflat scăparea trecînd pe jos pînă-n secuime.

De-abia la Braşov, ajungînd şi oblojindu-şi rănile, Matei şi-a scuturat frica şi a rămas cu celelalte sentimente : ruşinea şi ciuda pentru ce păţise. Şi a poruncit către Cluj pedeapsă cruntă transilvănenilor care se voiau rupţi de Buda şi apropiaţi de Moldova, făcînd să le rupă carnea cu cleşti înroşiţi.

Omul meu din închisoare, de-acolo a scăpat.

Şi-a ajuns lîngă mine, umplîndu-mi de plăcerea răzbunării mulţi ani de temniţă.

Dar răzbunarea ta, Ştefane, răzbunarea ta ? !...

Nu cea trăită faţă de Matei, cea care ţi-o merită trădătorii !...

Ehe, sfaturile mele de odinioară...

VIII

DOCUMENTE LĂMURITOARE PRIVIND LUPTA DE LA BAIA :

Din scrisoarea solie a lui Ştefan Vodă către regele Cazimir

„...Au căzut acolo de sabie multe capete de dregători, de căpitani ai oştii, de mari viteji ale căror
214 nume nici să le scriem nu putem. Şi am rănit şi pe

craiul unguresc cu trei răni de moarte, şi nu va putea trăi. Şi altă oaste a căzut de sabie, ale căror trupuri am pus pe ai noştri să le adune movilă în număr de şapte mii ; şi sînt mulţi încă ale căror oase nu s-au adus. Şi ei au pus pe crai pe targă şi pe alţi domni şi au fugit cu ei peste munţi..."

* * *

Letopiseţul anonim al Moldovei

„Şi după doi ani, în anul 6975 (1467), s-a ridicat craiul unguresc numit Matiiaş, şi a coborît la Trotuş cu toată puterea ungurească, noembrie 19. Iar la 29 noembrie au venit la tîrgul Romanului şi în a 7-a zi a lunii decembrie au ars tîrgul. Şi apoi au venit la Baia. La 14 ale lunii decembrie, luni spre marţi, s-a împlinit gîndul lui dumnezeu cu Ştefan Voievod şi a năvălit noaptea asupra ungurilor la Baia. Şi i-a dat dumnezeu în mîinile lui Ştefan Voievod şi ale oştii lui şi au fost ucişi dintre dînşii mulţime mare. Şi craiul atunci a fost săgetat în luptă. Şi aşa s-au întors ruşinaţi pe altă cale mai scurtă şi n-a fost cum s-au gîndit ei, ci a fost precum era voia lui dumnezeu, părintele atotţiitorul. Pentru că zice : „Să nu se laude prea înţelepţii cu înţelepciunea lor şi să nu se laude puternicii cu puterea lor, să nu se laude bogaţii cu bogăţia lor". Şi într-alt loc iar zice : „Precum au căzut cei puternici şi neputincioşii s-au încins cu putere, astfel să pricepem că războaiele nu se biruiesc cu ajutor de la nimeni ci de la domnul dumnezeul puterilor".

* * *

Cronica moldo-germană
6975/1467

„De asemenea în luna noiembrie în ziua 19, într-o joi a venit Mathias craiul unguresc cu mare putere de oaste și cu multe tunuri la Trotuș, unde este ocna de sare. În ziua de 29 au venit ungurii la tîrgul Roman și în ziua de 7 decembrie într-o luni, atunci au ars ungurii cu desăvîrșire tîrgul Romanului și au pornit cu toată puterea spre Mulda, o capitală a țării Moldovei. În ziua de 14 decembrie, într-o luni spre marți, în timpul nopții a năvălit Ștefan voievod cu oastea sa asupra ungurilor și a omorît foarte mulți dintre dînșii, a căror oase zac încă pînă astăzi și vor zace veșnic. Atunci a fost săgetat și craiul Mathias cu două săgeți, pe care le-a purtat cu el afară din țară. Dacă i-ar fi fost cu credință lui Ștefan Voievod marele său vornic, Isaia și ar fi călărit acolo unde i se poruncise, atunci n-ar fi scăpat nici picior de acolo. De aceea, a trebuit să-și puie și capul pentru aceasta, el și alții mulți. În ziua de 14 decembrie, într-o miercuri, atunci s-a risipit oastea lui Ștefan Voievod, așa încît ungurii și ei au omorît pe mulți dintr-înșii. Și domnul a scăpat el însuși de acolo călare cu două slugi și a căzut în mîinile dușmanilor săi. Atunci s-a răscumpărat Ștefan Voievod și i-a înșelat cu vorba, cum a știut, pînă a scăpat de ei. În același an au venit și tătarii în țară și oastea iarăși a venit călare la voievod, încît a pus în mișcare o oaste mare. Aceasta a auzit-o craiul Mathias și a ieșit cu puțin folos din țară. Astfel Ștefan Voievod a pornit cu oastea lui împotriva tătarilor și i-a lovit, alungîndu-i din țară și a omorît pe mulți dintre ei. Totuși mulți oșteni au pornit și pe urma craiului, care au rupt de la el mulți oameni, așa încît craiul nu a scos din țară nici un tun și sînt încă îngropate în munți, pe care pînă azi nimeni nu le poate găsi.“

* * *

Iar celebrul istoric polon I. Dlugosz, în a sa „Historie polonica", scrie „ad aneam 1467" — cap. II

„...După ce au sosit Matiaș craiul la cetatea Baia și au întărit orașe (căci se temeau de năvălirea moldovenilor) cu șanțuri și cu care, Ștefan Vodă care se așezase cu oastea sa între rîurile Moldova și Somuzul, gîndind că au venit timpul cînd cu puțini se bată pre mulți, lăsînd caii și sarcinile în tabără, numai pedestre și ușor au venit în Baia, și aprinzînd orașul din vreo cîteva laturi în 15 decembrie noaptea, au năvălit peste unguri, și au ținut bătaia amestecată pînă în revărsatul zorilor. Iară căzînd mulți dintre unguri și mai mulți sodomîndu-se de flăcări, craiul Matiaș, rănit pe trei locuri, ci nu de moarte, ca să nu vină în mîinile Românilor, cu o lectică s-au scos din locul bătaiei. Partea cea mai mare a oștirilor ungurești venind la munți, și aflînd drumurile îndesate cu arbori, ce se tăiase de Moldoveni, au ars carele și bogăția, și îngropînd 500 de bombarde, ca să nu se poată folosi Moldovenii cu dînsele, au trecut cu fuga în Ardeal. Prin facerea de bine a unui Român au scăpat craiul Ungariei, de nu s-au prins sau nu s-au tăiat, pre care Român, Ștefan Vodă l-au pedepsit cu moartea, după ce au înțeles trădarea lui. Spun că 10 000 de unguri au perit în bătaea aceea; steaguri militărești vreo cîteva s-au prins, care le-au trimes Ștefan Vodă, prin solii sei în semn de biruință, craiului Cazimir..."

IX

Tu n-ai crezut sfaturile mele de odinioară.

Mînia cu care eu trăiam și trăgeam în țeapă nu ți-a plăcut.

Am citit-o în ochii tăi atunci, la acei Paşti timpurii de primăvară, cînd ai plecat din Tîrgovişteа căreia eu îi sădisem livada cu cei traşi în ţeapă.

Încercai vorbe frăţeşti de despărţire, dar privirile tale îmi erau străine. Mă ocoleau şi, mai ales, încercau să ocolească cîmpul cu ţepi înfipte-n ordine, milităreşte.

Eu ţi-am spus încă o dată că, pentru a ne dovedi tari şi puternici faţă de cei de afară, care vor să ne cotropească, trebuie să ne arătăm întîi tăria înlăuntrul ţării noastre, împotriva celor ce nu poartă interesele ţării, ci pe cele ale duşmanului. Pentru că cei ce vînd, cei de hiclenesc nu se gîndesc decît la soarta lor, spre a se pune bine cu cei tari din afară şi a le închina ţara, numai lor să le fie bine. Iar dacă te temi de ei, dacă nu-i pedepseşti, înseamnă că pedepseşti toată ţara, lăsînd s-o cuprindă cît mai mult răul, nepăsîndu-ţi de ea. Şi pentru ce sîntem noi, atunci, ridicaţi în scaunele noastre de domnitori şi voievozi ? Pentru plăcerea de-a bea şi de-a mînca plecîndu-ne frunţile în faţa altora ?... Sau pentru datoria de a ne ţine drepţi în fruntea norodului nostru, ţinîndu-l şi pe el drept şi neîntinat în relele năravuri ale altora ? !

Ştefane, ţi-am spus, înlăuntru în ţara ta eu nu mă amestec, dar dacă vrei, ca români, să fim fraţi, să ne recunoaştem acelaşi neam şi să facem un singur zid împotriva celor ce vor să ne supună poftelor lor, atunci taie răul. Dovedeşte-i că sub mîna ta nu se poate întinde, iar ţara se va strînge în jurul tău şi aşa tu vei fi tare în afară. Iar dacă vei fi tu, voi fi şi eu !...

Ochii tăi jucăuşi albaştri-verzui ca ai dacilor, mă priveau, dar nu-mi dădeau şi dreptate. Iar eu am rămas să te văd cum te topeai spre răsărit, însoţit de oştenii mei îmbrăcaţi cu mîndrie ca la oricare dintre curţile Europei.

Cînd ei s-au întors, spre vară, mi-au povestit cum ai fost primit în triumf la Direptate unde, în odăj-
 diile lor scumpe, cu icoane şi cruci din perle strîmbe

și tari ca dinții, cusute cu fir de aur, mitropolitul Teoctist ți-a adus mirul sfînt al înscăunării. Chiar el, prietenul nedespărțit al lui Harnazan, cel care ucigîndu-l pe tatăl nostru Bogdan și-a spus Petru Aron, a venit să-ți ungă creștetul drept creștet al țării și să-ți facă slujba de domn. El, cel pe care domnul trecut îl folosise mai mult decît pe un sfetnic, luîndu-l într-un fel părtaș la domnie ! El, Teoctist cel fericit, cu sfînta-i barbă albă așezată peste engolpioane și cruci bătute-n nestemate, cu stiharul încheiat în clopoței de aur. S-a apropiat smerit acolo, la apa Siretului, urmat de soborul arhiereilor, arhimandriților și stavroforilor săi, ducînd pe sub prapori lăcrița cu sculele Sfintei Taine, și s-a oprit între sulițele oștenilor mei și ale moldovenilor tăi, ce ți s-au alăturat din toată Țara de jos. Cu glasu-i înalt, de prea fericit slujitor al Domnului, a cîntat slujba aceea frumoasă care începe cu „Ție Doamne"... Mi-l închipui ; mitropolit alb și venerabil, impresionînd cu odăjdiile care, în Moldova, sînt mai bogate chiar decît cele venețiene, plecîndu-și fruntea de sub mitra de aur pe care sînt bătute sutele de nestemate ale bisericii noastre, în norii de tămîie ai cădelnițelor cu clinchet și glasul gros al soborului preoțesc.

Mi-l închipui, și nici nu-ți dai seama cum l-aș fi tras în țeapă !...

Acolo, în mijlocul praporelor bisericilor lui !...

Făcînd țeapă poate chiar din cîrja lui preasfîntă!...

Să-i văd barba albă fluturînd deasupra praporelor. Să-i acopăr rușinea bătrînă cu stiharul încheiat în clopoței de aur. Și să-i spun, cîtă vreme mai aude:

— Nu pentru credința față de mine te pedepsesc, ci pentru că te-ai lepădat atît de repede și l-ai trădat pe dușmanul meu !...

Așa i-aș fi spus, și i-aș fi lăsat barba să fluture acolo, la apa Siretului, ca să știe țara că i-a venit domn drept, care nu suferă hiclenia nici măcar atunci cînd îi este folositoare lui.

Ah, Ștefane, ce-aș fi făcut eu în locul tău !

X

Tu, copil blînd al Moldovei, n-ai făcut astfel...

Ci l-ai răbdat pe Teoctist, atrăgîndu-ţi-l, şi-ai dat sfaturilor lui uneori ascultare. Iar în ce-i priveşte pe ceilalţi boieri, care fuseseră oamenii Harnazanului, ţi i-ai atras şi pe ei cu blîndeţe sau iertătoare mustrare, şi ţi-ai făcut divan atît din oameni credincioşi, cum era unchiul nostru Vlaicu pe care l-ai adus din Tîrgovişte, sau vornicul Goian, sau Toma Cînde, Mic Craiul, Hodcu Stibor, Iliaş Modruz, Lasea Piticul, Petru al lui Ponea, dar şi pe cei ce-l slujiseră pe Petru Aron, cum era Petrica al lui Iachim, Cosmiţa, fostul vistier, spătarul Saciz, stolnicul Zbiarea, comisul Bourean, vistierul Iuga, logofătul Dobrul. Şi, încet, încet, cu duhul blîndeţei, trimiţîndu-le salv-conducte, i-ai adus din pribegia alături de ucigaşul tatălui tău şi le-ai dat dregătorii, pe Duma lui Brae, pe Costea, fiul lui Dan, pe Stanciul cu fiul său Mîrza, pe Vasco al lui Leu, pe Cosma Sandrovici, pe logofătul Mihul, cu fraţii lui Duma şi Hodor.

În vreme ce eu îi omoram pe cei ce mi se împotriviseră liniştindu-mi sufletul cu strigătele lor, tu îi împăcai şi-i stringeai în jurul tău cu o blîndeţe pe care nu ţi-am înţeles-o.

Pentru că nu o meritau, Ştefane!... Pentru că ei, cei care-şi puneau acum peceţile şi iscăliturile pe uricele tale, fuseseră cei care, doar cu cîţiva ani în urmă şi le puseseră pe actul de supunere prin care Petru Aron recunoştea haraci turcilor.

Da, asta e; mă gîndesc la peceţile de ceară ca semn al domniilor noastre: cele roşii cu chinovăr, cu şnur de mătase stacojiu, albastru sau verde, îmbrăcate-n ceară albă, cum se făcea în vechime. Eu am adus moda apuseană — de a le pune pe pergament apăsîndu-le pe un petec de hîrtie aşezat deasupra, ca să le ţină mai bine. Şi, ca să se ştie despre adevărul neamului nostru, peceţea mea rotundă am pus să mi-o facă la Sighişoara, cu litere înalte, go-

tice, scriindu-mi numele și legenda în limba latină. Tocmai ca să se știe că sînt eu, domn român, din vechile seminții ale Europei.

Ei bine, gîndește-te, cum aș lăsa eu ca, lîngă culoarea de chinovăr a pecetei mele, cele verzi, cu viride hispanicum, ale marilor dregători și cele negre cu chinoroz ale boierilor și fețelor bisericești, să fie aceleași cu cele ce s-au așternut pe scîrnavul act al supunerii cu haraci a Moldovei ! ?...

Eu știu : tu ai vrut să te simți tare adunînd toată țara în jurul tău. Tu ai vrut să-i simți uniți în jurul scaunului tău chiar și pe dușmani, făcîndu-i să-ți recunoască puterea și înțelepciunea. Dar nu te-ai gîndit că ei ți l-ar putea aduce înapoi pe vrăjmaș ? !...

Mie cum mi-au trimis sașii, pe care nu i-am pedepsit îndeajuns, oaste ca să-l aducă pe Dan ? !...

Ehe, le stăteau în coastă iarmaroacele de graniță pe care eu le-am făcut ca să-i apăr pe negustătorii români. Și mă urau de moarte sașii care se îmbogățiseră negustătorind pînă la Brăila, Chilia și Giurgiu, că nu i-am mai lăsat să treacă de vamele Carpaților. Mă urau ei, dar orășenimea din țara mea a crescut și s-a întemeiat mai puternic. Și astfel, bogățiile țării au sporit avutul țării și nu al altora. Am tras în țeapă cîteva mii, e drept ; și negustători turci, veniți de la miazăzi și negustători sași, veniți de la miazănoapte. Pentru că se învățaseră să stoarcă pămîntul ăsta cu prețuri de nimică. Și le era cîștigul atît de mare încît n-au ținut seama de porunca mea de-a nu intra mai departe de tîrgurile de graniță. Atunci, întru statornicirea legii mele, pe care i-am prins ca pe mustele obișnuite la mierea țării, intrînd în alte tîrguri, i-am tras în țeapă să le fie de învățătură. Așa, i-am îndemnat pe orășenii mei să facă ei tot negoțul, folosind în țară avuția și nemailăsînd-o să-i îmbogățească pe alții. Și starea țării a crescut, orașele mele au înflorit, oamenii mi-au înțeles voia de neatîrnare față de negustătoria altora și, venind sub steagurile mele, i-au pedepsit întotdeauna aspru pe cei care mi-au călcat legea. În tîrgurile mari, țepele mele îi ridicau pe străinii ce rîvneau la bogăția ță-

rii, ca un zălog al celor ce-ar mai îndrăzni să treacă de locurile poruncite. Iar cînd îndrăzneau prea mult, raitele mele peste granițele lor le prefăceau în tăciuni așezările, lăsîndu-le, deasupra caselor arse, cîte-o grădină de trupuri înțepate, ca să-și amintească și peste ani să le fie teamă iar fiii lor și fiii fiilor lor să uite obiceiul de-a se chivernisi din bogăția țării mele.

Da, recunosc, eu sînt Vlad Dracula cel care a înspăimîntat granițele vecinilor cu trupurile lor trase-n țeapă și care le-a vărsat atît de mult sînge încît l-au numit vampir. Dar sîngele acela eu nu l-am băut, ci mi-am însemnat cu el mai puternic hotarul, ca să nu spună cei ce jinduiesc a-l trece că nu l-au văzut. Iar țepele în care am așezat trupurile lor au fost deasemenea semne care opreau a se mai stoarce de către alții bogățiile țării mele. Mă urau dușmanii, dar țara sleită se refăcea. Mă amenințau oamenii sultanului, dar nu mai îndrăzneau să intre în cîmpiile mele și să le ia cirezile pe nimica. Tipăreau mîrșăvii despre mine teascurile nemțești arătîndu-mă ca pe unul ce nu știe altceva decît setea de sînge, dar orășenii mei deveniseră negustători slobozi și înavuțiți. Crîcneau, desigur, chiar și boierii dinăuntru, dar eu readusesem pe acest pămînt cinstea și siguranța călătorului ; mă urau leneșii, dar cei harnici simțeau oblăduirea mea. Și, mai ales, avuția țării se plimba între hotarele ei, ungîndu-i rănile, fără a se mai scurge spre apucătoarele străinătăți.

Ce semn mai bun pentru un domn, decît că dușmanii lui care voiau să-l uzurpe, luîndu-i scaunul, nu aveau a făgădui străinilor ce i-ar fi ajutat decît că le va da iar libertatea de-a se înfrupta din bogățiile țării ? !... Ce semn mai grăitor ? !

Sînt pline cancelariile Brașovului și Sibiului de legăminte ale lui Dan și Vlad Călugărul, ce voiau să-mi ia tronul ; ei plătesc ajutorul ce li s-ar da cu readucerea străinilor în negustătoria țării, cu vînzarea
 drepturilor de tîrg pînă la porturile Dunării, cu

îngăduința de-a lua la preț jumătate și-a nu plăti dări.

Da, așa am fost eu vampir ; păzind asemenea drepturi pentru țară și pentru oamenii ei.

Și dacă am pedepsit crunt, a fost ca să se știe ! Crunt !

Crunt am mai pedepsit !... Crunt și cu mare plăcere. Ca atunci cînd știi că tai răul din rădăcină.

Pentru că noi, Ștefane, sîntem înconjurați de lume rea, apucătoare, hrăpăreață, pe care doar simpla curgere a sîngelui n-o mai înspăimîntă. Trebuie s-o înspăimînți prin felul cum faci să curgă sîngele !...

Ce, mie după ce l-am pedepsit pe Dan, mi s-a mai arătat vreunul care să-mi rîvnească scaunul ? !

Și nu l-am pedepsit astfel doar pentru că venise împotriva mea ci pentru că, încă înainte de a mă călca, el vînduse țara și, mai ales, ceea ce ajunsesem eu să-i salvez. Vînduse negustorilor sași tot dreptul de-a o stoarce din nou.

XI

Dan a venit cu oaste mare. Pe două părți : și dinspre Sibiu, pe valea Oltului, și dinspre Brașov, drept asupra Tîrgoviștei. Era ultima lor nădejde. Fiindcă era al cincilea an de cînd mă aflam în scaun. Țara asculta de poruncile mele, dar și credea în mine, pentru că ajunsese să vadă că nu spre rău o duc. Eram tare înlăuntrul hotarelor, aveam armată bună, de oameni credincioși pe care-i ridicasem și le dădusem ranguri după vitejie și nu după neamul lor, și, dacă nu izbuteau să mă-nlăture acuma, slabă nădejde le mai stătea în față.

S-au adunat în oastea lui și dușmanii pe care-i mai aveam înăuntru. Asta spre folosul meu. Ca să-i aflu pe toți cîți mai rămăseseră. Și astfel, Dan, cu armata lui, a intrat mult în trupul țării, crezînd chiar

că, în curînd, va deveni alesul ei. Era pe pragul acela dintre martie și aprilie, cînd mirosul crud de muguri ce ajunge pînă aici la mine mă-mbată și mă trage spre melanholie.

N-a fost o luptă ușoară. Dar ai mei știau prea bine cum să-i cadă dușmanului în spate și cum să-l prindă de viu cînd pofta mea de răzbunare e mare și cruntă.

Și, cînd bătălia s-a sfîrșit înfrîngîndu-le oștile venite pe două căi, pedeapsa lor s-a petrecut.

Întîi au fost adunați toți cei căzuți în luptă și s-au așezat în cerc movile cu trupurile lor. În jurul movilelor acestora s-au ridicat în cerc țepile pentru cei care-l ajutaseră pe Dan. Iar în mijlocul cercului i s-a săpat groapa lui Dan și s-a adus soborul de preoți. Nu puteam ca pe cel de os domnesc să-l ridic în țeapă alături tîlharilor. Asta o făceam cu străinii, cărora, ca să le cinstesc rangul, le auream țepele ca să nu le-nfig doar lemnul, ca-n trupurile oamenilor de rînd. Dar celui din neamul meu îi lăsam moartea domnească : închinat și cu capul pe butuc.

Așa că i-am adunat pe preoți în jurul lui, i-am pus să cînte slujbă scurtă ca de război celor căzuți în luptă și apoi să tacă. Atunci cînd au tăcut, au început a se auzi, tot jur împrejurul, glasurile de jale ale celor trași. L-am lăsat să și-i vadă unul după altul pe toți cel care-l ajutaseră, cum se ridicau pentru totdeauna în vîrful țepelor, ca să știe că, pe pămîntul țării, n-a mai rămas să calce nici unul dintre cei care i-ar ține partea. Și abia apoi, în mijlocul cercului celor cu care venise în țara mea și cu care acum se ducea pe lumea cealaltă, am pus preoții să-i facă de viu toată slujba de îngropăciune.

Cu toate stările, pe toate glasurile, ca la o înmormîntare într-adevăr domnească.

Și i-am pus să n-o cînte așa, aiurea, cu ochii în altă parte, ci asupra lui cu privirile, înspre el îndreptîndu-și rugile, așa cum se face cu orice mort care stă țeapăn pe năsălie.

Erau îngroziți ochii popilor, care sînt atît de obișnuiți cu morții și cu liniștea lor, dar le lipsește cu totul obișnuința de-a privi omul viu sub glasul sluj-

belor acestora. Erau îngroziți dar nu îndrăzneau să sară sau să bîlbîie nici un cuvînt din slujbele trecerii în ceea lume și, privind chipul tînăr al lui Dan, primul din neam care-și auzea cu urechile sale drumul cîntat al ducerii dincolo, urlau mai tare vorbele ce mîngîie mortul dar îl îngrozesc pe cel viu. I-au turnat și vin și untdelemn, așa cum se toarnă pe stîrvuri, i-au legănat și coliva, în „veșnica lui pomenire", picurîndu-l cu ceara lumînărilor fumegînde și, abia după ce glasurile lor au amuțit, s-a lăcut în jur o tăcere de gheață care m-a albit pînă și pe mine. Peste ea, a pocnit scurt lovitura călăului, și capul lui Dan a căzut în groapă cu urechile încă pline de slujba înmormîntării sale.

Apoi abia, zvîcnind, i s-a dus alături și trupul.

Odată cu el, nimeni pe lumea asta n-a mai crezut că mi s-ar mai putea sui în scaun luîndu-mi-l !... Nimeni !

Nimeni nu s-a mai gîndit la asta. Nici chiar Radu, cînd Mahomed l-a adus cu el. A venit în cortul sultanului ca însoțitor al lui, dar nu pentru a rămîne domn !

Întreabă-l pe Radu dacă l-a-ncîntat pe atunci vreo clipă gîndul ăsta ? !... Vei vedea că nu !... El, din întîmplare a rămas. I-a poruncit Mahomed să rămînă, să-nvingă cu trădare și viclenie ceea ce cu oastea de sute de mii nu putuse.

Dar de gîndit mai înainte la asta, nu cutezase !...

XII

Radu era frumos. Eu eram urît. Radu era fricos. Mie nu-mi păsa de nimic. Radu era mieros, eu neprimitor ca un mărăcine.

În închisoare la Egrigöz, paznicii care pe mine mă urau (dar și eu, doamne, ce-i mai uram !) pe el îl răsfățau. Mai tîrziu, la Edirne, se juca cu prinții păgîni ca și cum i-ar fi fost frați. Eu l-am înfruntat nu numai pe Mahomed, sultanul de azi, beizadeaua de

atunci, față de care nu eram cu cine știe cît mai nevîrstnic, dar chiar pe Hamza pașa, Saingibașa, maestrul de vînătoare al sultanului, căpetenia șoimarilor care-l însoțeau peste tot pe împăratul împăraților. Iar Murad al doilea, în fala lui, ținea cele mai multe mii de șoimi de vînătoare din cîte avusese vreun monarh vreodată.

Radu era făcut să lingușească la curte, otreapă a celor mari ; eu, să duc mai departe mînia voinică și înțeleaptă a tatălui meu.

Ah, Doamne, după ce că lumea noastră toată ai făcut-o atît de strîmbă, partea asta a ei în care ne-ai hărăzit pe noi, ai lăsat-o cea mai sub semnul strîmbătăților nerușinate ale puterilor sălbatice și apucătoare !... Ne-ai lăsat să ne urîm și să ne omorîm unii pe alții, chiar între frați, nărav sălbatic, căruia popoarele apusului au încercat demult să-i pună stavilă.

La italieni, de exemplu, frații noștri cei mai de aproape dar așezați de tine într-un loc mai depărtat de năvălitori, există un obicei sfînt : dacă într-o familie de neam și de rang ce e făcută spre a fi stăpînitoare se nasc doi băieți, apoi unul e dat la meseria armelor iar celălalt la sofistica și cazuistica acelor întortocheate căi teologice pe care le urmează popii. Căci se gîndesc bieții părinți : mari vor ajunge și vor începe a se lupta fiecare dorindu-și întreagă puterea moștenită. Dar sutele de ani de sălbăticie, de vremuri în care se omorau unii pe alții pentru putere, i-au învățat să le despartă calea. Și atunci, fiecare fiu își vede de drumul său : unii comandă oștile înarmate, alții turma ta, Doamne. Fiecare își are scaunul lui la fel de înalt, și nu se mai omoară unul pe altul pentru putere.

Este învățătura pe care omul nu o capătă decît cu veacurile, pe măsură ce devine minte mai înțeleaptă, depărtîndu-se de animal. Iar noi am făcut parte din lumea aceasta, a unei Europe care-a trecut prin multe, și s-a șlefuit, s-a cizelat. De ce ne-ai lăsat, Doamne, acum, pradă puterii unui întuneric înapoiat, de ce ? !...

Acum, credincios îți mărturisesc ție că eu, cum îl voi prinde, îmi voi omorî fratele. Pentru că altă cale nu mi-ai lăsat și m-ai smuls bunelor obiceiuri pe care le-au deprins ai mei în veacurile lor lungi, aruncîndu-mă pradă celor rele, ale semințiilor ieșite de curînd din sălbăticie...

Da, îl voi ucide așa cum el m-ar ucide și așa cum, sub învățătura vicleană a Porții ce-a ajuns atotstăpînitoare, toți ne pîndim să ne furăm și să ne ucidem unii pe alții. De asta tatăl meu a fost un cruciat. Nu atît, cred eu și aibi Tu milă de el dacă-i greșesc voia, nu atît întru slujirea numelui Fiului tău celui slăvit, cît întru apărarea lumii noastre care de bine de rău s-a mai scuturat de neajunsurile în care tu ne-ai făcut. Întru apărarea ei de cei care, sălbatici și trăind la un loc cu animalele lor în depărtările necunoscute ale pămîntului acestuia, veneau să-ntoarcă drumul lumii în urmă cu sute și mii de ani. De asta, cred eu, a fost un cruciat și a purtat pe piept toată scurta-i viață dragonul acela cu ochi de safir. De asta s-a-nvățat a fi neiertător și vajnic în luptă, iar pe mine m-a făcut mai neiertător și mai vajnic decît el.

Dar năravurile aduse de cei sălbatici în puterea numărului lor nesfîrșit mi s-au așezat pe suflete cu fierul roșu, și eu, cînd îmi voi prinde frumosul frate, îl voi ucide cu cea mai mare poftă și cea mai mare plăcere.

Pentru că nu poți sălbăticiei să-i răspunzi decît prin sălbăticie, și nu poți sălbăticia să o răpui decît prin sălbăticie.

Părinții noștri Romanii, din împărăția lui Caesar și a lui Augustus, construiau la marginile imperiului lor mari monumente de piatră, minuni de neînchipuit pe vremea aceea, pentru ca barbarii, văzîndu-le, să-ncremenească smeriți, simțind că-ncepe o altă lume, o lume făcută de zei cu palate de piatră și mari monumente, o lume care era peste puterile lor de sălbatici trăind în gropi, la căldura animalelor. Și, o vreme, ființa primitivă s-a temut de puterea ce înălța acele monumente dumnezeiești, dovedind o altă

forță decît a minților lor înguste. Dar apoi, cînd și-au dat seama că toată acea civilizație era ridicată doar prin înțelepciune și pricepere, și nu printr-o forță deosebită de a lor, au năpădit asupra ei, și i-au pus foc, și-au dărîmat-o.

Cei care, în sălbăticia lor, s-au oprit o clipă din veșnicie în fața a ceea ce duraseră niște minți aflate mai îndelungă vreme sub soarele tău, Doamne, și s-au oprit frumos, parcă înțelegînd minunile pe care le poate face firea, au ajuns la curajul lor barbar cînd și-au dat seama că au numai a admira, dar nu a se și teme.

Și, cotropind, au dărîmat munca a milioane de oameni pentru a putea face și pune la cingătoare o unghie de aur. Au ars, și-au tăiat, și-au jefuit, pentru că pofta de jaf e mai tare în om decît oricare crez, decît orice minune și chiar decît smerenia față de tine, Doamne !... Să știi asta prea bine, pentru că, într-o bună zi, s-ar putea întoarce chiar și împotriva atotputerniciei tale !

Așa că, învățînd din istoria tristă a imperiului pe care barbarii l-au ars și l-au dărîmat veacuri de-a rîndul, pînă-n acesta în care învinsul de către mine Mahomed i-a rupt și sfînta ultimă coastă a Constantinopolelui, nu avem a opri pofta de sînge decît prin sînge !

Nu monumente trebuie să punem la hotarele dintre lumi ; nu monumente care să uimească prin frumusețea lor. Ci groaznice semne ale puterii noastre, cruzimi mai înfricoșătoare decît toate pedepsele cunoscute !... Numai astfel, vărsînd cu durere înmiită fiecare picătură de sînge, vom putea să-i îngrozim pe cei care nu pun preț pe sîngele omenesc. Morțile groaznice la care-i vom supune vor fi singurele pietre de hotar în fața cărora se va putea opri tot ce-i hrăpăreț și apucător pe lumea asta.

Puteam să fiu un domnitor mare și înțelept ctitor de biserici întru slava Ta. Dar tu, Doamne, m-ai adus pe lume în acest veac strîmb care se spune că mi-a aprins pofta de sînge.

228 Nu, nu mi-e poftă de sînge ; ci de răzbunare și de

dreptate !... Mi-e atît de poftă, încît nu mă mai mînie nici minciunile umflate care s-au tipărit despre mine. Ba dimpotrivă ; ar trebui să fac totul cît mai aproape de ceea ce scrie în acel libellus famosus. Pentru că, pe cît voi fi mai crunt, pe atît îi voi îngrozi mai mult. Şi se vor teme de mine cei ce-au pătat veacul cu poftele lor nesăţioase !

Da, Doamne, cînd îl voi prinde pe Radu, fără teamă de tine, îl voi pedepsi.

Şi, dacă-l voi pedepsi numai pe el, să-mi porţi recunoştinţă că n-am ajuns la Tine, cel care ai întors lumea pe-o cale atît de strîmbă, atoatefăcătorule !...

XIII

DOCUMENTE LĂMURITOARE :
Fragmente din poemul unui contemporan al lui Vlad Ţepeş : MICHAEL BEHEIM, cu titlul :
„DESPRE UN TIRAN CARE SE NUMEA DRACUL VOEVOD DIN VALACHIA"

...A fost numit Dracul Voevod
iar ţara Valachiei
sta sub stăpînirea sa.

Tatăl a fost, şi el, stăpîn peste ţară,
voevod puternic peste ţinuturile de-aproape şi de departe,

şi îşi împlinea domnia sa
Tot cu îmbelşugare şi puteri mari,
deaceea duşmanii i-au tăiat capul
astfel încît puterea sa a luat sfîrşit.
Unul i-a făcut seama,
regele Matiaş din Ungaria
Huniadi Enuş (Ianoş), aşa se chema,
guvernator în Ungaria.

Care a pus să-l omoare pe acest voevod,
feciorul acestuia, care se chema Dracul,
şi împreună cu fratele său
au făgăduit şi au jurat
că vor să apere şi să ţină
aici credinţa creştină.

Anul care se scria (care era) şi însemna
de la naşterea domnului nostru Hristos
era paisprezece sute
Şi cincizeci şi apoi opt,
atunci acelaş Dracul,
a fost ales şi înălţat
Voevod şi stăpîn
peste întreaga Valahie,
în cuprinsul ei tot, acolo,
aproape şi departe...

Primul lucru ce l-a făcut,
a pus să-l omoare pe voievodul domn Lasla
cu toate intrigile sale rele.
Acelaş Lasla, care era şi el
voievod şi domn în Valahia.
Dracul i-a venit de hac cu schingiuială,
cu viciu, cu ruşine şi cu suferinţă.

Apoi, pe duşmanii care i-a prins,
I-a dus în Valahia
şi a poruncit să-i tragă pe toţi în ţeapă
într-un cerc (într-o horă) şi chiar să-i ucidă.
N-a păstrat pace de fel,
dintre negustorii şi cărăuşii care-i călcau ţara
foarte mulţi au fost traşi în ţeapă de el.
Deasemenea fuseseră trimişi mulţi băieţi tineri
din diferite ţinuturi şi chiar ţări
la el în Valahia
pentru ca acolo
Să înveţe limba valahă, şi să poată iscodi ;
pe aceştia Dracul a pus în anul trecut
să-i aducă pe toţi laolaltă.
Erau patru sute sau mai mulţi,
acestora le-a aplicat suferinţa morţii,

A pus să-i ardă pe toți,
și a spus : „nu vreau ca ei
să iscodească aici
sau să-mi vîndă țara".

A prins un domn ce-i zice Tan, (Dan)
și apoi a pus să-l ducă la groapă
cu întreagă preoțimea sa,
Cînd și-a împlinit voia
și cînd l-a învinuit pe Tan
de rele și ticăloșii,
A pus atunci să facă o groapă
și a poruncit să-l ducă pe Tan la groapă
și să-i taie capul :
a făcut lucruri și mai rele.

I-au fost trimiși atunci soli
din Ungaria și din Țara Sașilor
și chiar din Transilvania
În număr de cincisute ; pe-aceștia i-a ținut
cinci săptămîni, încît să creadă,
că el urzea să-i tragă în țeapă și să-i sugrume.
Au fost cuprinși de mare frică,
cînd a pus să facă țepi pentru
adăpostul lor, pe care l-au îngrădit
cu ele în fața ușii.

I-a ținut atîta vreme
în temnița și sub constrîngerea sa,
pentru că îi era grija
Să nu fie trădat de ei...

Deasemeni a trimis
un căpitan de-al său într-un sat,
ca să năvălească cu oaste și să-l cuprindă —

Acel sat se numea Seiding,
și s-a împotrivit și i-a rezistat
acest sat Seidingen

Și el s-a întors iar la domnul său
și a grăit : „Ruga ta o împlinesc cu plăcere,
dar asta n-o pot înfăptui,
Doamne, după gîndurile tale,
căci locuitorii dinăuntru sînt cumpliți
și au și apărare prea puternică,
asta vine de la numărul forțelor lor."
Pe data Dracul l-a luat pe om
și a pus să-l tragă în țeapă
și astfel să-l piardă
Din pricina acestei trebi, pe care a trădat-o
și astfel a avut de furcă cu el,
de-aceea a trebuit să moară !...

...A pus să prindă un țigan
care furase ;
cînd vestea asta s-a aflat,
au venit ceilalți ai săi

Tovarășii țigani acolo
și l-au rugat pe Dracul ca să
le dea îndărăt prinsul.
Dracul a spus : „asta nu se poate,
trebuie spînzurat, asta e răsplata lui,
împotriva acestui fapt să nu se ridice nimeni".
Ei au spus : „Doamne, obiceiu
nostru nu e să fie spînzurat
cineva dacă a furat,
asta vină să n-o aducă nimeni

Căci noi avem uric cu peceți
de la împărații romani de demult,
ca să nu fim spînzurați".
Acum ascultați ce-a făcut Dracul :
n-a stat mult de vorbă sau taină,
ascultați nemaipomenit viclesug —
Pe-acest țigan el
a pus să-l fiarbă într-un cazan,
ca să nu fie spînzurat...

Deasemeni a poftit
pe domnii țării sale, toți,
și pe cei mai buni din țară
acasă la el, toți laolaltă.
Ospățul a fost ținut pînă la capăt,
apoi a prins să iscodească
pe cel mai vîrstnic dintre boieri :
cam cîți, ar gîndi el,
voievozi și boieri i-ar fi
cunoscuți, care ar fi trăit
în aceași țară ?
Omul i-a dat răspuns
că ar fi mulți, gîndește el,
și a-nceput să-i spuie :
Și la fel pe toți ceilalți,
tineri și bătrîni, i-a întrebat pe fiecare în parte
aceeași poveste,
pe-acei boieri toți laolaltă :

Cîți dintre acești boieri, gîndesc ei,
ar putea fi domni ?
și i-au răspuns cu toți pe rînd
Cîți știa fiecare :
unul zicea vreo treizeci și
un altul douăzeci,
Dar nu s-a găsit niciunul, cît de tînăr
care să fi zis doar șapte
cînd întrebările au fost pus,
așa cum v-am cîntat eu,

Vorbit-a Dracul : „ia spuneți
cum se poate ca voi
să fi avut atîți voivozi și domni
În țara voastră ?
Trebuie să fie de vină
rușinea potrivnicei voastre".
Dintre boieri n-a ales niciunul,
i-a luat prinși pe toți, tineri și bătrîni
și a pus să-i tragă în țeapă cu anasîna...

Dracul era dator tribut,
sultanului turc, care a trimis
pentru asta, o solie la el.
Numeroşi greci şi turci,
au venit atunci la Dracul
şi au cerut de la el
Tributul neplătit stăpînului lor.
Dracul a spus : „vreau ca eu însumi
să înmînez tributul personal,
mi se pare că aşa se cuvine".

Cînd turcii au auzit că
era cu gînd bun faţă de sultan,
s-au bucurat cu toţii.
Dar Dracul a pus
să le facă seama, din cîte am aflat,
şi să-i supună la cazne şi chinuri.
Şi astfel a făcut cu toţi,
doar pe grămăticul turcilor a pus
să-i taie nasul şi gura
şi l-a trimis astfel acasă.

Tot ţinutul din jur, apoi,
care se numea Bulgaria,
a fost ars pe de-a rîndul...

...Deasemenea în ţara sa
a văzut un ţăran muncind
într-o cămaşă scurtă şi i-a zis :
„acuma ia să-mi spui aici,

Ai tu nevastă ?" El a zis : „Stăpîne, am".
El i-a spus : „ad-o aici la mine".
Acest Dracul i-a spus ei :
„Ia spune-mi, care-i treaba ta ?"
Ea a grăit : „Stăpîne, află :
gătesc, torc, spăl şi cos".
Pe dat' a pus s-o tragă-n ţeapă
pentrucă pe bărbatul ei
 îl îmbrăţişase atît de rău,

Pentrucă nu-i făcuse lui
cămașă lungă, astfel ca
să nu i se vadă betelia nădragilor.
De această femeie l-a scăpat
o altă nevastă apoi i-a dat
și a spus : „este rușine
Cămașa scurtă a omului tău,
fă-i o cămașă lungă,
sau altfel te voi trage-n țeapă,
nu afli amînare."

Dintre călugării San-Bernardini
ce merg desculți pe coclauri
au venit doi la ei,
Au cerut de la el pomană
și l-au rugat amîndoi
într-un glas,
Dracul le-a vorbit astfel :
„cît de săracă e viața voastră !"
ei au spus : „stăpîne, împărăția veșnică
vrem s-o dobîndim prin asta".

Atunci el le-a grăit celor doi călugări :
„nu doriți să ajungeți curînd acolo ?"
ei au spus : „Stăpîne, da,
Am dori să fim acum acolo,
dacă ar fi voința domnului nostru".
el le-a spus : „vă ajut de sîrg
Ca să ajungeți în cer",
a pus să-i tragă în țeapă pe amîndoi
și a zis : „am făcut-o din dorința de-a face bine
ajutorul meu îi fericește".

Dracul a venit în Valahia
călare din Sirvei (Serbia).
Cînd s-a oprit, nu departe de acolo
era o mînăstire, îi zicea Gorion,
era din ordinul călugărilor desculți.
La un sfert de milă
i-a ieșit înainte tot lui un paznic,

care mergea cu alți doi călugări,
aceștia între timp
Adunaseră daniile lor
prin sate, — îndată au venit acolo
toți împreună.

Acest paznic se numea fratele Hans,
fratele Michel era celălalt,
Fratele Iacob al treilea.
Dracul l-a chemat îndată la el pe Michel
și i-a zis : „domnule călugăr vino aici la mine
degrabă și nu zăbovi".

Fratele Michel a venit la el ;
Dracul l-a întrebat ce veste aduce
și anume, dacă încă crede
Și e de părere că va persevera,
— dacă i se va întîmpla întru totul,
cum a văzut toți acești oameni
În cer
ca norod pe care l-a ucis
să se roage pentru el
zelos domnului din cer.

Acolo unde are multe locuințe sfinte
și oameni, în măreția cerului ;
el n-are nici o îndoială
Că e cel mai sfînt dintre oameni,
pe care l-a avut cîndva o mamă sau un om,
împotriva acestui fapt nu e nici o îndoială...
Fratele Michel a vorbit : „Stăpîne,
s-ar putea să ajungi la liman,
căci Domnul s-a milostivit
de unii a căror mîntuire era departe".

Și pe fratele Hans, paznicul,
a poruncit să-l cheme de sîrg la el,
și i-a spus : „Domnule călugăr, ia spune,
Cum crezi că o să fie soarta mea ?"
și fratele a grăit : „mare chin și durere
și jalnică tînguire

Va fi soarta ta,
fiindcă tu, bîntuitor păcătos,
ai vărsat și risipit
atîta sînge nevinovat."

Dracul a grăit: „asta vreau să-ți spun
și să-ți istorisesc aici de sîrg:
dacă cineva vrea să stăpînească ceva
Înainte de-a se apuca de lucru,
nu trebuie să taie doar stricăciunea,
care crescuse ci trebuie nimicită și rădăcina;

Căci de lasă rădăcina în urmă,
într-un an trebuie s-o aibă din nou
mai grosolană, mai smintită, mai cumplită...

O parte din călugări au luat-o din loc...
fratele Iacob pe care l-am numit,
a venit cu brudarii
La țărm în Steiermark (Stiria)
a sosit la Neustadt
într-o mînăstire la îndemîna
curții stăpînului nostru împăratul.

Acolo, eu însumi, Michel Beheim,
am mers foarte adesea la acest călugăr,
care mi-a spus multe rele
Pe care le-a făcut Dracul,
pe care unele le-a pus în versuri...

Ca la vreo trei sute de țigani
au venit în țara lui Dracul,
ascultați acum cele ce-a făcut:

„Dacă vreți să-mi împliniți vrerea, le-a spus,
să vă duceți la turci".
atunci ei au zis: „milostive stăpîne,
călătoria nu ne e prea departe
voia ta vrem s-o împlinim".

Atunci s-a dus și a luat piei de vacă,
cu ele a îmbrăcat caii și oamenii
țiganilor, pe toți laolaltă,
Și i-a pus astfel să meargă călare,
turcii au pornit înaintea lor,
cînd s-au întîlnit,
Toți caii acestor păgîni
au auzit tropotul,
și au văzut îndată pieile de vacă
pe cai și pe oameni ;

Atunci s-au speriat și au fugit dinaintea lor,
turcii au fost duși de cai
și nu i-au putut stăpîni,
Spre o apă se-ndreptau grăbit
și țiganii goneau după ei ;
adînc, în gropile pline cu apă,
S-au înecat toți păgînii aceia,
căci caii îi duceau cu ei,
și împreună cu ei toți păgînii
s-au scufundat în apă...

...Cînd el — precum am cîntat mai sus —
le-a făcut turcului asemenea pocinog,
acesta s-a frămîntat foarte,
În mînioasă nestăvilire,
și asupra Dracului dizgrație
a abătut gîndul lui,
Gîndindu-se cum se poate răzbuna :
a adunat oaste și a dat veste în țara lui
și a vestit aceasta și mai mult
multor păgîni cutezători.

Cînd Dracul a aflat vestea,
că turcii aceștia, atît de nemilos,
voiau să pornească împotriva lui,
Cu forțe ca frunza și ca iarba,
s-a îngrijit de asemenea lucru...

...N-a mai stat mult locului,
a scris regelui Ungariei
ca să-i vină într-ajutor
Împotriva turcului, repede și degrabă,
căci nimeni, la această nevoie,
nu-i poate aduce asemenea mîntuire...

...Regele Ungariei s-a gătit
cu forță mare, din cît mi s-a spus,
și a pornit la drum
Și a mers din orașul Ofen,
cu toți ai săi, pe primul drum
spre Transilvania la Brașov,
cu el erau mulți comiți
Șiruri de nobili, cavaleri și slujitori,
și era o zarvă foarte zgomotoasă
la ivirea lor, pretutindeni.
Și Dracul a venit și el acolo
și a adus mult norod în ceata sa.

Cinci săptămîni sau mai mult
au fost astfel împreună,
Cu Dracul voevod
regele Matiaș a făcut planul
să pornească din acest oraș
spre păgubirea turcului.

Mai întîi prin Valahia,
apoi în Turcia,
împotriva păgînilor ticăloși.
Au pornit împreună de-acolo,
cu ei au mers mulți oameni viteji
în cele două oști ale lor.
Au mers astfel o vreme
de la orașul ce l-am amintit,
în această țară Valahă,
să fi fost ca la vreo șase mile.

Dracul își zicea că e acasă,
întrucît se aflau la poalele unui castel
ce-i zice Königstein (Piatra Craiului)

Atunci Dracul a fost atacat
de un domn dintre vasalii regelui,
al cărui nume era vestit pînă departe :
Domnul Ion Isgra se numea,
cel ce l-a atacat primul pe Dracul
și l-a prins și arestat
pe cel sortit morții fără scăpare.

În Valahia, țara lui,
a fost prins și a pus mîna pe el,
aceasta a fost făcută pentru că
Această escortă a regelui
și chiar și siguranța lui
era primejduită în afara țării sale.
L-a dus în Ungaria
și l-a predat regelui,
mai tîrziu a fost depus
la un castel ce-i zice Iersin.

XIV

Îl voi pedepsi pe Radu așa cum l-am pedepsit pe Hamza, acel saingibașa de pe vremea lui Murad al doilea, făcut de Mahomed al doilea subașă de Nicopol și Vidin, severul paznic al hotarului dunărean.

Pentru că Hamza, zîmbind plăcut în fața-mi, se pregătea să-mi prindă mîinile la spate și să mă lege. Asta se pregătea să facă, pentru că asta au adus ei, din depărtările de unde-au venit : neîncrederea în oameni.

Aici, în Europa, oamenii au învățat a fi mîndri de cuvîntul lor, a ține la onoarea lor și a ști că onoarea lor este păstrarea cuvîntului dat. De cîteva mii de ani, de cînd există semințiile noastre aici, oamenii au învățat nu numai că așa este mai frumos să trăiești, dar că astfel, respectîndu-și cuvîntul, ei pot trăi mai bine și mai în siguranță, ei știu mai limpede în ce pot crede și în ce nu trebuie să creadă, ei știu cînd

să se înfrunte drept și să triumfe cel mai tare și cînd să stea cinstit, în pace, unul alături de altul. În acest fel, cu truda a mii de ani, omul s-a depărtat de pădure și de legile fiarelor, făcîndu-și-le pe ale sale.

Cu ce vin ei, din adîncurile tărîmurilor lor sălbatice?... Vin cu toate obiceiurile omului, pentru că oameni sînt : obiceiul de-a vorbi, obiceiul de-a zîmbi, obiceiul de-a privi în ochi ; dar păstrează încă năravurile animalelor : obiceiul de-a sări în spate, de-a smulge altuia bucata, de-a avea drept singur dumnezeu poftele lor.

Vai omenirii, zic, atunci ei se vor amesteca și-și vor aduce obiceiurile în lumea noastră ! Eu, care sînt născut aici, la hotarul dintre ei și cealaltă lume, simt răul neîncrederii, al fățărniciei și al urii apucătoare pe care acest veac îl întinde peste tot în lumea noastră. Vai omenirii, zic, pentru că acei vestiți cavaleri, oameni viteji ai armelor și păstrători cu cinste ai cuvîntului dat, au pierit astăzi nu pentru c-ar fi fost înfrînți în luptă, ci pentru că au rămas puțini în fața năvalei de neîncredere și neadevăr între vorbă și faptă, care tot vine dinspre necunoscutul altui continent.

Așa cum fiarele pădurii pîndesc, așa ei îți vorbesc, îți zîmbesc, dar cu gîndul sînt tot la pradă. Și, orice le-ai spune, fiindcă te judecă pe măsura lor, ei nu cred. Pentru ei vorbele au alt rost decît acela de a spune adevărul.

Am învățat asta prea bine în lungii ani pe care i-am petrecut ostatec acolo. Am învățat și cum să mă feresc, și cum să gîndesc asemenea lor și cum să lovesc mai repede decît ei. Am învățat toate astea și nu mi-e teamă. La fel ca mine, în fața pericolului lor, toată lumea va învăța, le va deprinde năravurile, se va obișnui cu ele și, fără să-și dea seama că, prin asta, cade cu mii de ani înapoi, va fi bucuroasă că, învățînd să gîndească asemenea lor, se poate apăra.

Da, asta e groaznic : că eu, Vlad Draculea, os de voievod european, fiu al unui cavaler al dragonului, mă simt tare numai fiindcă am învățat să gîndesc la

fel cu ei și, poate, în felul lor, ceva mai iute. Dar *în felul lor* !... Asta e groaznic : asemenea ție, întreaga Europă e bucuroasă că nu mai trebuie să-și țină cuvîntul, că poate lovi pe la spate, dacă poate, dacă are cum fi mai repede în mișcări.

Cădere cumplită de veacuri și veacuri înapoi, spre simțirea fiarelor pădurii. Dar nimeni nu-și dă seama decît de schimbarea portului armatelor, spunîndu-se că de cînd au apărut ei, în hainele ușoare ce le lasă libere mișcările iuți, a trecut, la luptă, vremea armurilor.

Nu, n-a trecut ; ei nu le aveau, nu ajunseseră încă la a le purta, și ne-au făcut ca-nir-o nefastă poruncă, să le aruncăm și noi !...

Dar, tot așa, ei n-au ajuns încă la încrederea în cuvînt, și ne-au făcut și pe noi să ne lepădăm de ea. Pe noi, care ajunsesem !

Ușor ne-am mai lepădat.

Ușor ne mai lepădăm, Doamne, de ce e bun și ni l-am dobîndit cu atîta trudă !...

Vai omenirii acesteia, că strîmbă ai mai făcut-o, și atît de ușor se leapădă de ce-a cîștigat drept !...

De asta eu mi-am zis : mai bine ridic în țeapă, decît să știu că prin voia mea am lăsat răul să se întindă atît de mult.

Trebuie să simt că sînt mai puternic decît răul și că-l înfricoșez.

Asta mă face să știu că nu trec degeaba pe lumea asta !

Îmi place, recunosc !

Ei m-au făcut așa !...

XV

Era o iarnă grea, cu geruri cumplite.

Mie, în țară, îmi era cald și bine. Ajunsesem la
 ce chibzuisem că voi face în domnia mea încă din

ziua cînd mă ridicasem în scaun, dacă nu chiar de mai înainte.

Primii doi ani, am plătit smerit birul către Poartă fapt care l-a făcut pe sultan să fie liniştit dinspre partea mea iar pe boieri să se teamă de mine ştiindu-mă în bune relaţii cu turcul.

Al treilea an, după ce-am făcut curăţenie în ţară şi m-am simţit puternic înlăuntru, am ajuns a-mi alcătui oastea aşa cum de multă vreme socotisem : din orăşenii care aveau a-şi apăra drepturile pe care li le dădusem eu faţă de neguţătorii şi meseriaşii străini, şi din ţăranii cărora nu le luam copiii ca să-i dau turcului. Acestora le aţîţam pofta de luptă sau de răzbunare şi le răsplăteam atît vitejia cît şi cruzimea în faţa duşmanului.

Ajungînd astfel, am făcut precum poftisem de la bun început şi n-am mai plătit birul.

Un an, sultanul m-o fi crezut întîrziat. Al doilea, s-a prins în lupte îndepărtate în Asia mică, vrînd să dărîme Trapezuntul şi încurcîndu-se în război cu duşmanul lui de moarte din acelaşi neam, turcul Caraman, care-şi cerea întîietatea în faţa turcului Otoman ; aşa că nu m-a zgîndărit, dorind linişte în partea aceasta. Dar într-al treilea, voita mea nesupunere i-a fost limpede.

L-am simţit : n-a dorit sultanul să se facă mare istorie, să se-audă-n lume de nesupunerea mea. Armatele încă le avea departe, în Asia, unde Caramanul nu-i dădea pace.

Şi s-a gîndit să mă gîtuie pe nesimţite, fără a prinde alţii de veste că i-a slăbit hotarul dinspre mine.

Pe drum de iarnă, cu o suită mică aducîndu-mi chiar mărunte daruri neînsemnate, el a trimis, peste Balcani şi peste Dunăre, în şuba-i parvenită de veveriţe cenuşii, pe acel grec cu priviri lucioase ce-şi scărpina bărbuţa neagră cu buricele degetelor boante încărcate de inele, numit Katabolinos sau Katavolinos.

L-am primit frumos, făcîndu-i grecului cinste ca unui sol păgîn al împărăţiei al cărei birnic eram.

M-am arătat tare mirat de drumul lui greu în plină iarnă, sărutînd cu îndelungă fățărnicie darurile pe care mi le adusese ca la un chior. Eram amîndoi tociți în fățărniciile asiatice ale aliotmanului, și-mi făcea mare plăcere în seara aceea de iarnă tăiată de șuierele lungi ale crivățului, să mă-ntind pe blănurile calde din fața focului, să-l îmbii să bea cu mine și să m-alint în vorbe dulci care ascundeau tăișuri rele, veninoase. Chiar mă ambiționam în acel joc perfid, în a-l topi pe grecul neîncrezător cu atîta gingășie și supușenie, încît să nu mă poată crede decît sau nebun sau prost de-a binelea.

Și, cu dulcețuri, supușenii și vorbe dantelate mărunt așa cum în haremuri fetele împletesc minuni din fire de mătase rozalbe, i-am îmbrobodit acestui grec turcit mintea isteață, de nu mai vedeam în ochii lui decît dorința de-a mă adormi odată și de-a mă prinde ducîndu-mă legat.

Aveam vin bun, afară viscolea, buricele degetelor cu inele scărpinau fără smerenie în fața mea bărbuța rară, iar eu, fiindcă nu aveam de ales decît între a-l tăia crunt sau a-i înșela viața lungindu-i-o cu vorbe dulci, mi-am zis că, pînă la urmă, dacă tot îl voi tăia, de ce să nu mă joc cu el în seara aceea de iarnă, de ce să nu-mi amintesc de toate perfidiile-nvățate-n serai și să mi le prefir prin fața ochilor ca pe niște pietre scumpe dintr-o pungă pe care n-am mai deschis-o de mult...

În fața ochilor lui lucioși de scîrnăvie care se simțea tare bine arătîndu-i-se mare cinste, bălăcindu-se boieros în cinstea pe care i-o arătam, eu încercam un joc ce-mi plăcea și mă veselea foarte cînd se-mpletea cu planul ce mi-l făceam despre felul în care-l voi ucide. Și mă aprindeam tot mai mult, știind că în spatele privirilor lui se țeseau de asemenea gînduri cum să mă prindă și cum să mă ducă legat la sultan.

I-am spus, cu toată inima pusă pe masă, că o dusesem prost în primii ani de domnie, că boierii și negustorii străini mă furaseră, dar că eu, bineînțeles, îmi voi plăti tot birul față de Înalta Poartă, voi

strînge toți copiii neamului meu pe care să-i dau pentru corpul ieniceresc întru apărarea slăvitului sultan și că nu există pentru mine dorință mai fierbinte decît să vin în fața lui, împăratul împăraților și binefăcătorul meu dintotdeauna, și să-i aduc toate cele datorate. Voi veni, bineînțeles că voi veni, dacă măria sa mă cheamă. Voi pune toată iarna aceasta să se vîneze cele mai scumpe blănuri pentru peșcheșurile înalților demnitari, voi strînge bine baierele țării toată primăvara ca să adun galbenii de bir și, după sfintele paști ale noastre, cam în vremea ramazanului lor, voi veni prea plecat supus la Înalta Poartă, ca să am neasemuita cinste de-a atinge cu fruntea-mi netrebnică luminatul papuc al stăpînului lumii.

Cu vorbe la fel de dulci, el mi-a spus că prea înălțatul sultan care și-a pierdut atîta timp în luptele cu Caramanul ar vrea să mă vadă chiar de îndată deoarece cămara sa are nevoie de birul meu, iar el, luminatul, are nevoie a se sfătui cu mine pentru paza acestei părți de lume...

M-am luminat și m-am îmbujorat ca de-o mare fericire: Eu, să pornesc chiar în aceste zile către sublima poartă ?! Păi nu există vis și dorință mai mare pentru mine !... De-ar ști arhonda, oaspetele meu cu cîtă nerăbdare aștept să mi se permită să șterg cu genele mele praful de pe crupa celui mai neînsemnat cal al slăvitului împărat !... Ar fi cel mai mare dar al vieții mele, după ziua cînd, de la înalta poartă mi s-a trimis steagul de domnie !... Dar, un singur „dar" mă chinuie: cum aș putea eu, netrebnicul să mă înfățișez în fața prealuminatului sultan care a avut și așa atîta îngăduință față de mine, fără pungile de galbeni ce i le datorez. Cum aș putea eu ca, față de mărinimia sa celestă de a-mi primi birul păcătoasei mele de țări, să îndrăznesc a mă duce fără acești bani ?!... Eu nu pot nesocoti într-atît sublima făptură a padișahului meu, precum și a cinstiților viziri și dregători ce-l înconjoară și cărora inima mea nu poate să nu le ducă daruri de mare cinste... Le voi strînge, deci, pe

toate şi voi veni negreşit cu ele, aşa cum se cade după atîţia ani de lipsă datorată nevolniciei ţării mele. Le voi strînge pe toate pînă-n primăvară şi voi veni cu fruntea sus să mă plec în faţa slăvitului tron ; acum e iarnă şi e greu, abia am putut scutura cămara ţării ca să-i pregătesc un dar ca lumea dumnealui, arhonda Katabolinos, slăvitul trimis al preaslăvitului împărat.

Auzind de dar, el s-a mai muiat sau, mai bine zis, s-a grăbit să-l ia punîndu-şi în lucru planul.

Sigur că da, mă înţelege, mi-a spus ; el ştie că eu nu pot veni fără ceea ce datorez de-atîta vreme. El ştie şi mă înţelege. Dar dacă cei de la Poartă nu-l vor înţelege pe el cînd va spune asta ?... Dacă vor crede că s-a legat cu mine părtinindu-mă în faţa preaînaltului său stăpîn ?!... Mai ales că noi amîndoi sîntem neam de ghiauri. N-ar trezi neîncrederea Porţii ?... Aşa că el, văzînd darul greu care arată că într-adevăr îl cinstesc, ar putea fi crezut în legătură cu legămîntul meu de a mă duce în primăvară cu toate birurile, numai dacă mai depune mărturie vreun om de încredere al sultanului. Or, cel mai apropiat om care se bucură de o asemenea încredere este fostul saingibaşa, Hamza, subaşe de Nicopol şi Vidin. Să mergem pînă la el la Dunăre pentru ca legămîntul meu să fie făcut faţă de doi demnitari ai Porţii...

Ne-am culcat, liniştiţi fiecare în felul nostru, şi grecul încă nu credea că mă va vedea a doua zi în ham cu el, străbătînd nămeţii groşi pe care-i viscoleau vînturile Teleormanului şi ale Vlaşcăi.

Cînd m-a întîlnit, însă, a doua zi, în dimineaţa cu ger de sticlă, gata de drum, înconjurat de mica mea suită de vînătoare, pesemne c-a vărsat o lacrimă în iadul sufletului său, ruşinîndu-se pentru faptul că mai sînt oameni de cuvînt pe lumea asta. Şi şi-a aşezat mai bine picioarele în sania scundă, peste sacii umflaţi şi grei ai darurilor pe care i le făcusem.

A fost cel mai frumos drum al meu de iarnă ! Faţa mea mohorîtă şi ursuză era luminată, spre
 mirarea oamenilor de credinţă ce mă-nsoţeau. Chiu-

iam spintecînd gerul şi spaţiile albe, iar cîmpia ţării mele mi se părea a adăposti cel mai frumos şi mai strălucitor decembrie de pe lumea asta !... Goneam spre aerul rece al soarelui de la miazăzi, şi toate cîntecele iernii se înălţau cu chiuituri în sufletul meu : minunat joc de făţărnicie îmi venise să fac seara trecută ; minunat ! De n-aş fi avut închipuirea aprinsă şi pofta de-a mă juca atît de copilărească, aş fi rămas cu îngîmfatul ăsta de Katabolinos ridicat într-o ţeapă cu buricele degetelor înfipte-n barba rară. Dar astfel, fiindcă m-am încîntat în a-i înşela înşelătoria, iată cum îmi cade-n mînă chiar temutul comandant de ieniceri, vestitul saingibaşa Hamza, sabia lui Mahomed la Dunăre !...

Pentru că, prin pădurile lăturalnice, alături drumului meu de domn paşnic însoţit de mica suită de vînătoare, oştenii mei cei cu paşi moi ca fiarele acestor păduri, se scurgeau neauziţi spre Dunărea subaşei de Nicopole şi Vidin.

XVI

În faţa cetăţii Giurgiului, prea bine întăritul loc al său de comandă, Hamza m-a primit cu mare cinste. Ba chiar m-a îmbrăţişat cu toate că, în faţa înaltei Porţi, rangul său de steag era mai mare decît al meu. M-a îmbrăţişat cu dragoste ca pe-o pradă scumpă, şi în ochii lui micuţi, tăiaţi oblic pe faţa-i cu piele bătrînă dar ale cărei trăsături nu arătau vîrsta, am simţit bucuria sinceră. Era atît de încîntat de peşcheşul gras pe care i-l dusesem, încît nu mai avea nevoie să se prefacă arătînd o falsă bucurie la vederea mea.

Stăteam pe malul Dunării, iar nămeţii groşi măturaţi de vînt de pe gheaţa ei şi îndesaţi în pădurea de sălcii a malului, îi dădeau acestuia alte forme, ca-ntr-o altă lume, tăiată după alte porunci decît

tăietura pe care-o fac rîurile în pămîntul pe lîngă care curg. Era o țară de viscol, de nămeți și de gheață pe care nu vedeai decît ochii mici, înconjurați de piele bătrînă, ai lui Hamza, și ochii negri lucioși, fără adîncime, ai grecului ce-și scărpina mănușa-n barbă. Peste apa înghețată a fluviului — alb-cenușie, brăzdată de pîrtii mici făcute de cai și sănii, vedeam cetatea către care tatăl meu trăsese cu tunul pentru prima oară în istoria armatelor române și o cucerise. În aburul rece al iernii, zidurile ei, turnurile ei desenate piclos ca o himeră, tare mă mai chemau, tare mă mai îndemnau să m-așez între ele.

Dar m-am înfrînat. Privind malurile acelea preschimbate de zăpadă în forme cu totul necunoscute a căror albeață înșelătoare putea să-i mintă pe oamenii mei înghițindu-i, m-am făcut a-i zîmbi lui Hamza care-mi spunea c-a pregătit în cetatea sa și grămătici și cerneală pentru legămîntul de care vorbea Katabolinos. Și mi-am spus că îndoită plăcere voi avea dacă voi face pe cinstitul și pe omul de cuvînt pînă la urmă, lăsîndu-l pe el să provoace.

Arătîndu-mi drumul prin nămeți, Hamza mă îndemna voios spre cetate. Eu l-am ținut în gerul ce ne țesea bărbile cu fire de gheață spunîndu-i că pot semna și acolo, în bătaia crivățului. Atunci am văzut ca un semn între privirile sale înguste și cele moi, dar de nepătruns, ale grecului. Le era teamă să nu le scap. Și nu s-au mai ferit!

Rîzînd în continuare, Hamza mi-a spus că, oricum trebuie să merg în cetate și mi-a arătat, mărunță și neagră pe-ntinderea albă, armata pe care-o văzusem și eu c-o clipă mai înainte ieșind pe porțile ei; venea tot mărindu-se în năvala către mine.

Atunci am scos sabia, și Hamza a rîs în continuare întrebîndu-mă ce voi face în fața armatei lui cu micu-mi alai de vînătoare îmbrăcat frumos ca la
 curțile mari ale Europei.

Dar cînd la chiotul meu, au ieşit din pădure cei cinci mii de oameni cu arme groase bătute ţărăneşte, n-a mai rîs.

Am rîs eu. Am rîs a rînjet mai degrabă, fiindcă prea mă abţinusem. Şi le-am strigat alor mei :

— Dacă vă scapă, voi veţi sta în ţepi în locul lor !...

Apoi nu i-am mai privit. Aveam încredere-n armaşi care, legîndu-i, le tocau mica suită. Am pornit în fruntea celor mai mulţi, peste nămeţii aceia care nu ştiai dacă sînt maluri de pămînt sau de zăpadă, şi acolo, pe gheaţa lată a fluviului, văzîndu-i pe ostaşii lui Hamza cum creşteau în faţa galopului meu, am căzut în coasta armatei ce ieşise din cetate.

Dumnezeule, ce sînge roşu poate să curgă pe gheaţa care ce-nnegreşte !...

Şi ce frumos scîrţîie ea cînd o ating vîrfurile-nverşunate de săbii ce-au trecut prin oameni !...

Loveam împreună cu oştenii mei şi mă gîndeam că aşa ar fi frumos să se dea toate bătăliile : pe gheaţa dedesubtul căreia curg fluviile lumii.

Loveam, tăiam, îmi împungeam şi-mi întărîtam oamenii, şi simţeam cum bătrîna Dunăre curge nepăsătoare pe dedesubtul nostru.

Şi i-am împins înapoi, pînă zub zidul cetăţii de pe insulă, ale cărei ziduri le vedeam acum bine, fără pîcla depărtărilor.

Dar cînd au dat să intre, din spatele lor, chiar de la porţile cetăţii, a izbucnit focul pe care-l puseseră tăciunarii mei strecuraţi mai dinainte. Pentru că aşa socotisem eu să-l prind pe Hamza : punînd foc cetăţii în care el voia să mă închidă. Acum Hamza, însă, însoţit de Katabolinos care se tot închina reajuns la religia dintîi, făcea neplăcut drum de iarnă sub paza oamenilor mei, prin Vlaşca, prin Teleorman, pînă sub dealuri, acolo unde drumul o apucă spre Tîrgovişte. Iar eu mă aşezam în cetatea bunicului meu Mircea, recucerită de tatăl meu Vlad Dracul cu ajutorul flotei burgunde a lui Walleirand de Wauwrin, şi readusă acum de mine la trupul

țării, cînd mă pusesem la încercare cu turcii în știința ipocritei lor șiretenii.

Îmi plăcea. Zidurile de piatră din mijlocul apelor înghețate ale Dunării mă încîntau nespus. Mi-am pus în minte să rămîn acolo, în coasta imperiului, și să bag spaima-n turci pînă la Constantinopole. Așa că m-am abătut din nou în Tîrgoviște doar pentru vreo trei zile, cît am arătat țării cum îl pun eu comandant pe Hamza peste armata lui : i-am tras în țeapă mia de ostași ai semilunei care-l însoțeau ca prizonieri, apoi, în fruntea lor, i-am așezat țeapa lui, de două ori mai înaltă și toată poleită cu aur, ca la o mare căpetenie ce era. Iar ca să nu-i fie urît, de-a dreapta i-am așezat-o pe-a lui Katabolinos, poruncind armașilor să-i tragă pe amîndoi încet deodată, ca să poată schimba păreri despre plăcerea ce le-o pregătisem.

Așa l-am lăsat, nemișcat comandant peste nemișcata lui oaste, și eu mi-am pornit armatele peste tot hotarul Dunării înghețate, arzînd și tăind satele și cetățile de dincolo de ea, cîte erau aflate sub puterea turcească.

Am luat-o de sus, dinspre gurile Dunării, de la Oblucița și, în același timp, vitejii mei au intrat la Cartal, la Rasova, la Turtucaia, la Nicopole, la Turnu, la Samovit, la Ghigiu, la Rahova, băgînd groaza în toată turcimea, de la muftiul de Babadag și pînă la cel de Vidin. Tăiam, spînzuram, puneam foc, luam prizonieri, trăgeam în țeapă. Eram peste tot eu, pentru că peste tot se cunoșteau aceste semne ale mele. Eram în același timp și la gurile Dunării și la gura Oltului, și pe pămîntul Dobrogei și pe cel al Traciei. Eram peste tot, și la intrarea Dunării pe pămîntul românesc, și la ieșirea ei ; pe sute și sute de leghe eram eu deodată, băgînd groaza-n dușman. Da eram eu, pentru că atît de bine știusem să-mi fac armata pe firea și pe voia mea, atît de bine știusem s-o-nvăț să creadă în simțirea mea și, mai ales, să-și dea seama că ea era una, salvatoare pentru ei și pentru toată țara !

A fost iarna cînd mi-am simţit braţele lungi cît Dunărea ! Stăteam la Giurgiu, în cetatea dezrobită a strămoşului meu, şi-ntindeam stînga pînă-n Deltă iar dreapta pînă la Porţile de Fier !... Deodată, cu o singură voinţă, lovind cu putere. Urla toată turcimea fugind spre Constantinopol ca să treacă Bosforul în Asia. Ţepele mele pe care le lăsam semn în fiecare sat ars, îi înspăimîntau atît de tare, cei care scăpau de mînia mea ajungeau atît de înspăimîntaţi încît chiar la Constantinopol, cetatea cetăţilor, marii neguţători, bogătaşii şi capetele bisericeşti începură a-şi strămuta averile în Asia, fiind siguri că voi ajunge şi voi răzbuna cetatea sfîntă, cotropită de Mahomed cu nici nouă ani în urmă.

După cinci ani de domnie în care am clădit pas cu pas o ţară şi o armată făcînd din ele braţele mele, acum puteam lovi în plin cu ele, arătîndu-mi puterea şi voinţa.

Altfel cum s-ar putea crede că Mahomed a strîns, chiar în următoarea primăvară împotrivă-mi, o armată cum nu mai avusese de la asediul Constantinopolelui ?!...

Era semnul nou pe care-l pusesem la hotarele mele, mai puternic decît monumentele străbunilor noştri : semnul care ne-arată a fi mai răi şi mai neiertători decît ei !...

XVII

DOCUMENTE LĂMURITOARE :

Scrisoarea lui Vlad Ţepeş către Matei Corvin, de la anul 6970 (1462)

„Prea-Înălţate Doamne, milostiv nouă. În alte scrisori ţi-am fost scris Măriei Tale cum Turcii, duşmanii cei preacruzi ai Crucii lui Hristos, trimiseseră la noi solii lor cei mari ca să nu mai ţinem pacea şi legătura făcută şi întocmită între Măria Ta

şi noi şi să nu mai serbăm nunta, ci să ne alipim numai de dânşii şi să mergem la Poarta Împăratului aceluia al Turcilor, adecă la Curtea lui, iar, dacă nu ne vom lăsa de pacea şi de legătura şi de nunta Măriei Tale, nici Turcii nu vor ţinea pacea cu noi. Mai trimiseseră şi pe un sfetnic de frunte al Împăratului turcesc, anume Hamza-beg de Nicopol, ca să hotărască graniţa la Dunăre, pentru ca, dacă acel Hamza-beg ar putea să ne aducă în vreun chip, cu şiretenii, ori pe credinţă, ori cu alt meşteşug, la Poartă, bine, iar de unde nu, să caute a ne prinde şi a ne duce prins. Dar, cu îndurarea lui Dumnezeu, pe când mergeam spre hotarul acela, am aflat despre şiretenia şi vicleşugul lor, şi noi am fost aceia care am pus mîna pe acel Hamza-beg, în Ţinutul şi în Ţara Turcească, supt o cetate ce i se zice Giurgiul: deschizând Turcii cetatea la strigătele oamenilor noştri, cu gândul ca să intre numai ai lor, ai noştri, amestecându-se cu dânşii, au intrat, şi au dobândit cetatea. Pe care am şi ars-o îndată..."

* * *

Catastif în câte locuri câţi oameni, data aceasta au fost ucişi, în Ţara Turcească de dumnealui Vlad al Ţerii-Românesti.

Întâiu în locurile ce se zic Obluciţa şi Novoselo au fost ucişi 1 350, ş.a.; şi în Darstor şi în Cartal şi în Dridopotrom (?) 6 840; aşijderea în Orşova au fost ucişi 343, în Vectrem (?) au fost ucişi 840; în Turtucaia au fost ucişi 630; aşijderea la Marotin au fost ucişi 210; la Giurgiu de amândouă părţile au fost ucişi 6 414, şi cetatea de peste Dunăre a fost cucerită şi luată. Domnul cetăţii, adecă şubaşa, a fost omorît, şi Hamza-beg acolo a fost prins; şi
252 subaşa de Nicopol, fiul lui Firuz-beg, şi el a fost

prins, și i-au tăiat capul : și câți Turci erau, ce se țineau de Nicopol, toți cei mai de frunte au perit cu el. Așijderea la Turnu și la Batib și la Novigrad au fost uciși 384, la Sistov și în două târguri ce se țin de el au fost uciși 410 ; așijderea vadul de la Nicopol a fost ars cu totul și nimicit ; așijderea și Samovitul ; și la Ghighen au fost uciși 1 138 ; în târgul Rahovei au fost uciși 1 460 ; acolo așijderea și vadul a ars cu totul ; și a fost pus căpitan, de domnul Vlad, Neagoe la Rahova. Așijderea în locurile de mai sus unde au fost vaduri, tot locul acela a rămas nimicit. Iar cele de mai sus sânt numai numele morților ale căror capete și semne au fost aduse dregătorilor noștri așezați în toate părțile, cei care altfel n'au fost arătați, ori au ars prin case, al acelora număr nu-l știm, că au pierit foarte mulți".

* * *

Laonic Chalcocondil — „Expuneri istorice" — IX :

„...Acestea deci dară le-a săvîrșit așa. Și atuncea, iarna aceea, cînd împăratului i s-a dat de știre că acesta umblă cu gînduri vrăjmașe de răzvrătire și că, îndreptîndu-se către peoni, face cu ei învoieli și alianță, a socotit că e lucru grozav ; și trimițînd un bărbat încercat de la Poartă, un diac elin, l-a chemat la Poartă, că, dacă o să vină la Poartă, nimic neplăcut nu va păți de la împăratul, ci pentru că s-a arătat cu priință pentru interesele împăratului, va dobîndi bine și favoruri și răsplătire chiar mai mare decît priința ce a arătat-o împăratului. Cu acest ordin l-a trimis la el pe diacul Porții Catavolinos. Iar lui Chamuza, numit purtătorul de șoimi, care primise însărcinarea să guverneze nu

puţină ţară la Istru şi să fie guvernator la Vidin, îi trimite în taină ordin, că va avea parte de mare bine de la el, dacă prin viclenie va putea să i-l aducă pe om şi să-l prindă, cum va putea, fie cu vicleşug, fie în alt chip. Acesta aşadar spunîndu-i diacului, că e vorba să-l prindă pe om, se sfătuiesc asupra hotărîrilor care să-i ducă la scop, anume cînd Vlad îl va însoţi la întoarcere, să-i întindă în taină o cursă de mai înainte chiar în această ţară a lui şi aşa să-l prindă ; diacul însă să-i semnaleze, cînd va avea să pornească înapoi. Diacul face aceasta şi-i semnalează într-ascuns ora în care trebuia să plece, însoţit de Vlad ; şi Chamuza s-a pus de mai înainte la pîndă chiar într-acest loc. Vlad însă înarmat cu oamenii lui, cum însoţea la întoarcere pe conducătorul Porţii de aici, a căzut în cursă şi, cum şi-a dat seama, de îndată a poruncit şi-i prinde pe aceştia cu însoţitorii lor ; cînd Chamuza a atacat, s-a luptat în chip remarcabil şi biruindu-l, l-a prins şi din ceilalţi care au luat-o la fugă, a nimicit nu mulţi. Pe aceştia cum i-a prins, i-a dus cu toţii şi i-a tras în ţeapă, după ce i-a ciuntit mai întîi ; lui Chamuza însă i-a făcut o ţeapă mai înaltă ; şi slujitorilor le-a făcut acelaşi lucru ca şi stăpînilor lor..."

XVIII

Ura, Ştefane !...

Să-ţi deie Domnul această minte toată viaţa ta !... Şi dacă nu ţi-o va da el, să ţi-o păstrezi tu !...

Ura !...

Strîng în jurul meu, aici, în temniţă, memoria celor mai vestiţi căpitani ai istoriei şi, împreună cu ei, strig întru gloria ta :

— Vivat, crescat, floreat !... Ura, Ştefane !...

Ai ajuns la mintea robustă a maturităţii şi înţe-
 lepciunii pe care ne-o dă viaţa !... Ai ajuns la ce-ţi

doream eu de mult ; ai ajuns !... Am ştiut asta încă înainte de-a mi se spune. Am simţit că de mult ai făcut-o. Am simţit încă în vreme ce o făceai !...

Ura Ştefane !... De-acum vom fi tari şi nimic nu ne va mai putea sta în cale !... Tu nu mai eşti ţîncul bun ce vrea să se pună bine cu toţi ; ai ajuns înţeleptul războiului pe care viaţa asta, ca să-l ducem ne-a născut !

Ura Ştefane !...

De-acum soarta neamului nostru e limpede şi clară. Nu mai rămîne decît să scap şi eu din temniţa asta, să-mi reiau scaunul, să ne aşezăm spate-n spate ca două braţe ale aceluiaşi trunchi ce sîntem, şi nimic nu ne va mai putea răpune !... Vom afla o cale ca, după chibzuiala preabunului nostru Iancu de Hunedoara să alipim şi armata transilvăneană şi, toţi cei de-un neam vom fi aici, la hotarele cu nelumea, pavăza Europei !... Vom reclădi monumentele de hotar ale strămoşilor noştri, le vom aşeza alături pe ale noastre, cele înspăimîntătoare, şi nu vom mai lăsa să vină semînţiile apucătoare !

Ura Ştefane !...

Am auzit ; i-ai tăiat la Vaslui pe cei doi duşmani de boieri care i-au dat ajutor lui Matei să scape de mînia ta şi astfel, arătîndu-ţi puterea te-ai întărit înlăuntru !... Asta ţi-a trebuit. Pentru că faptul pentru care strig eu „ura" a venit pe drumul lui firesc.

Am auzit de Lipnic ! Am auzit.

Vezi asta e întrebarea : ce căutau ei acolo ?

E la fel cum i-ai întreba ce caută în întreaga lume. Pentru că ei n-au loc anume sub soare. Ceea ce înseamnă că n-au ridicat nimic pe lumea asta, nu şi-au adus cu nimic obolul la umplerea pustiei, la smulgerea comorilor pămîntului... Au smuls doar comorile altora, din mîinile altora, din truda altora!... Bîntuie ca o hoardă prin lume, adastă unde-apucă, pradă, jefuiesc, răpesc oameni pe care apoi îi vînd ca robi în altă parte. Şi toată trecerea lor prin viaţă este punga de galbeni aşezată sub şaua calului.

Barbarii aceştia înspăimîntă de trei sute de ani lumea. Ei sînt groaza ţărilor. Bine le-ai făcut la Lipnic !... Ai umplut Nistrul cu hoiturile lor !...

Să ştii, Ştefane, pe mine nu mă bucură victoria ta doar pentru că pe Tătari îi asmuţise împotriva Moldovei bicisnicul de Radu, fratele meu. Nu, fii sigur că nu numa' asta mă bucură !... Radu îşi va avea el partea sa frumoasă, ca şi trupu-i scîrnav, de asta nu duc grijă şi pedeapsa lui va fi cu atît mai mare cu cît s-a vîndut pe vecie păgînului barbar, fiind fiul tatălui meu ; nu numai pentru asta mă bucur. Ci pentru marele semn pe care-l pune pe fruntea ta toată această biruinţă asupra tătarilor. Pentru că neamul lor fiind fără ţară, nu ai cum a-l lovi şi nu ai cum a te răzbuna decît atunci cînd îi prinzi în luptă. Neavînd glie strămoşească şi nici hotar de apărat, pe ei nu-i poţi îndurera stricîndu-le ceva. Celui ce n-a făcut nimic pe lumea asta nu ai ce să-i strici, şi cel ce n-a făcut nimic pe lumea asta nu are cum a-şi ridica înţelegerea pînă la cel care-a trudit neam de neamul lui ca să ridice minunile lumii înţelepte.

De asta te văd cum ai primit în coastă lovitura lor barbară ca fulgerul, văd cum au năvălit ei prădîndu-ţi acel trup de pămînt strămoşesc alintat în dealuri şi acoperit de codri, bogat în livezi şi mîngîiat de zumzetul stupilor, cu români voinici şi harnici născuţi din seminţiile străbune de plugari peste care au venit oştile Romei înălţînd acolo un înalt val de pămînt împotriva altor barbari.

Văd oştile tale cum pornesc în galop din Suceava şi cad în spatele duşmanului ce prăda satele, încurcîndu-l prin codrii deşi şi lovindu-l crunt pe cel ce nu ştie fugi decît prin pustia largă. Iar la Lipnic, nelăsîndu-l să apuce vadul l-ai secerat groaznic prinzîndu-i toate căpeteniile : şi pe fiul, şi pe fratele stăpînului lor celui mare, hanul Mamac.

Atunci Mamac, după obiceiul lor de-a socoti oamenii în aur, spre a-şi arăta puterea curţii sale călătoare în corturile din blănuri de animale scumpe,
256 a trimis la tine solie mare şi grea, alcătuită din o

sută de dregători și boieri de-ai lui. Parcă văd aceste mîrze venind cu cealmale mari și fețe trufașe în fața ta, încercînd și amenințarea și înduplecarea, și răscumpărarea. Și-ți trimitea Mamac odată cu ei cele mai groaznice prevestiri de năvală și jaf, ca să te plece.

Știu, Ștefane, știu cum în ochii tăi cu sprîncene tăiate subțire, se-aprinde mînia. Dar dacă a fost numai mînie, încă nu sînt fericit. Pentru că eu știu c-a fost înțelepciunea mîniei, socoteala de minte bărbătească a unui om neînfricat.

L-ai adus în fața lor pe fiul hanului și-ai pus să li-l taie-n patru, acolo, pe hotarul tău. Iar după ce i-ai așezat sfîrtecăturile către cele patru vînturi, ca să le vadă hoarda lor de oriunde ar veni, i-ai luat pe rînd, pe toți cei o sută de mîrze purtători de cealmale, și-ai pus să-i tragă-n țeapă, cu fața spre răsărit...

Îmi place să mi-i închipui cum pîrîiau în țepele tale și cum se-nșirau, înălțați în ele, unul după altul — semne de hotar pentru țara ce nu se lăsa călcată : unul, zece, nouăzeci, nouăzecișinouă... Toți cu cealmalele pe cap și-n hainele lor scumpe de mîrze fluturînd acum la înălțime, în bătaia vîntului ce venea dinspre pustiile lor.

Pe al o sutălea l-ai oprit jos, pe pămînt. Ai pus de i-a tăiat numai nasul și l-ai trimis spre Mamac și ai lui, să le spună ce-i așteaptă !

Ura, Ștefane !

Asta-i așteaptă !

Asta trebuie să-i aștepte !

Astea sînt pietrele noastre de hotar !

Ești fratele meu, ești inima mea, ești simțirea mea !...

De n-ar fi zidurile astea mucede ale temniței cu jilțurile de-ngropăciune mult sculptate pe care mi le-a așezat Matei, aș zbura spre tine și ți-aș îmbrățișa făptura scundă și zdravănă ca și a tatălui tău și ți-aș spune : cu noi doi, neamul nostru nu piere!...

Ție, moldovean domol, ți-au trebuit treisprezece ani de domnie pînă să te-nfurii.

Dar cînd te-ai înfuriat, știu eu prea bine că-ți vei păstra ura toată viața. Și, mai ales, pofta de-ai zădărnici astfel, cu semnele mînicii tale de om care, nerîvnind la ce-i al altora, nu îngădui nici altora să rîvnească la ce-i al tău !...

Ștefane, voi ieși de-aici și ne vom întări neamul ca nimeni alții !...

XIX

DOCUMENTE LĂMURITOARE :

Scrisoarea lui Eminek Mîrza, dregător al hanului Crimeii, către sultanul Mehmet al II-lea

„Sultanului fiu de sultan, Mehmet Han, dătător de belșug !

Slavă lui Allah care, atunci cînd i-a cinstit pe suveranii Islamului, l-a făcut sultan pe cel mai vrednic dintre sultani, suveran măreț și onorat, stăpînul lumii drepte, luptător pentru credință, veșnic victorios, și glorios, sabia lumii și a credinței sultanul lumii islamide și al musulmanilor, însuflețitorul dreptății în cele două lumi, împărțitorul dreptății printre cei năpăstuiți de asupritori, cel care îi pedepsește pe răufăcători și pe uneltitori, moștenitorul suveranilor arabi și persani și turci, cuceritor de ținuturi și de țări și de cetăți, cel care îi înfrînează pe tirani și pe răzvrătiți și pe necredincioși, Alexandru al timpului, cel care face să se mențină tradiția profetului și tot ce este obligatoriu, preaînaltul Allah să-l țină în împărăția lui și să facă să biruie oștile sale și să-l înalțe tot mai sus, pe el, care este mare peste mari și sultanul guvernator !

Arzul :

Din partea înălțimii voastre ilustre ne-au sosit nouă, sărmanilor slujitori, vorbe ilustre cu știrea : „Măria-sa împăratul s-a hotărît să meargă la război
 sfînt asupra blestematului de Kara-Bogdan. De aceea

vi se face și vouă cunoscut că, alăturîndu-vă împăratului cu toate oștile voastre, sprijiniți credința islamică și să porniți din partea aceea".

La sosirea acestei vești, deși noi înșine avem dușmanii noștri, totuși, primind să vă slujim pe măria-voastră, ne-am dus la scara domniei-voastre cu războinici încercați și cu arme de luptă. Am aprins cu foc numeroase cetăți ale ghiaurului ; am luat multe și nenumărate prăzi. Apoi, pînă să ne întoarcem, a sosit vestea neînsemnată precum că „a venit dușmanul și a devastat casele voastre". Lăsînd numaidecît prăzile noastre, cînd ne-am gîndit să ne întoarcem, ghiaurul, venind în urma noastră, s-a războit mult cu noi. Au pierit mulți oameni dintre noi ; doi frați de-ai mei au devenit martiri. Au pierit luptătorii și caii noștri. Noi înșine am venit cu un cal. Apoi, dușmanul nostru, venind după noi, cu oastea de Taht, a luat ținuturile noastre. Noi ne aflăm în orașul Kirîm. Nu avem însă cai grași ca să ieșim și să ne războim. A venit Kirîm-Sehri ca să se lupte acolo, dar nu a putut să facă nimic cetății. Din pricina acestor vești neînsemnate, nu am putut să ne onorăm cu vederea fetei binecuvîntate a măriei-voastre. Mulțumiri lui Allah ! Am auzit că ați avut biruință și glorie asupra blestematului de moldovean. Cînd a sosit la auzul nostru știrea că l-ați înfrînt, potrivit versetului : „Așa cum a zis atotputernicul Allah, victoria vine de la Allah, ... este apropiată, sigură, dați de veste credincioșilor !", care vestește biruință și cu sprijinul sufletului curat și sfînt al măriei-sale profetului ; cel măreț, atunci în inima noastră s-a născut foarte mare bucurie și mulțumire.

Apoi, deși venise Ieghian-bey, totuși nu am putut să-l trimitem mai departe, pentru că la mijloc se afla dușmanul. Am zis că s-ar putea ca dușmanul să dea peste el, iar acel slujbaș să dispară și domnia voastră ați putea să vă supărați atunci pe noi. Astfel, ne-am temut de domnia-voastră. S-a trimis scrisoare înălțimii voastre, zicînd că noi nu avem pregătită oaste mare. Scris pe la sfîrșitul binecuvîntatei

luni djemazi-ulahîr, anul opt sute şi optzeci şi unu.
Sărmanul de mine cel supus,

Eminek"

XX

Ştiu eu : trebuie mai întîi să-ţi faci voia cu Radu. Vîndutul sultanului îţi stă în coastă.

Dar pentru asta n-am grijă. De aici, din jilţurile astea cu ţapi şi lei şi himere pe care Matei mi le-a poruncit cu moi perne de catifea, eu îţi voi îndruma braţul către el, ca să-l loveşti cum e mai bine.

Radu nu e un viteaz. Nu e nici o minte. Îl linguşesc boierii atît cît le trebuie ca să-şi poată face mendrele. El e o păpuşă frumoasă cu care sultanului încă-i mai place să se joace !...

Da, şi e rău ca toţi neputincioşii. Aminteşte-ţi cum ţi i-a trimis pe tătari şi, dacă moldovenii tăi viteji n-apucau să-i dovedească atît de repede, din partea aceastălaltă, de la hotarul cu el, te-ai fi trezit şi c-o armată turcească, prinzîndu-te într-un cleşte greu!...

E laş şi perfid. Pentru că ceea ce eu am învăţat din perfidia de la Poarta sultanului ca să ştiu să mă apăr de ea, şi am deprins-o de fiecare dată aşa cum iei un leac amar pe care trebuie să-l înghiţi, el a învăţat de-a binelea, sîrguincios şi-ncrezător, făcîndu-şi din asta viaţa şi gîndirea.

Dar gînd de domnie el n-a avut niciodată. L-a avut Mahomed în legătură cu el, aşa cum au sultanii întotdeauna şi strîng pe lîngă Poartă, ca pe animalele de soi bun, feciori de os domnesc din toate ţările înconjurătoare pentru a-i putea înscăuna dacă e cazul, asigurîndu-şi astfel oameni ai lor. Cheltuiala e mică pentru o asemenea împărăţie şi, înconjurat de toate porturile lumii, padişahul apare şi mai mult ca împărat al împăraţilor ; în plus, atunci cînd
260 are nevoie să schimbe vreo domnie, el are la pofta

sa, așezat ca-n raft, moștenitorul de scaun care-i trebuie.

Așa s-au petrecut lucrurile și cu fratele meu de sînge, în vinele căruia curge un cu totul altfel de sînge decît al meu. În marea sa expediție pe care a pregătit-o ca să mă pedepsească, Mahomed l-a luat alături sieși pentru plăcerile lor în tabăra aceea așezată în cercuri de pază cu valuri de pămînt, palisade, care așezate jur-împrejur, cămile, boi și bivoli aidoma, apoi oamenii de trudă, salahorii, armata Europei, armata Asiei și corpul ienicerese făcînd zid viu în jurul corturilor stăpînului lor.

Acolo, în locurile de nepătruns din mijlocul corturilor de ieniceri, își duceau ei veacul înaintînd în pămîntul țării mele, fără ca prin mintea subțire a lui Radu să fluture gîndul de domnie. Pentru că prealubitul său sultan cu nas coroiat ca la păsările răpitoare avea de gînd să nu mai lase domn, nici măcar vasal, în această parte a Daciei ; ci s-o supună prefăcînd-o în raia.

Și numai cînd puhoiul lui cît frunza și iarba a fost înjumătățit de oastea mea care nu număra nici măcar a zecea parte din cîți erau ei, văzînd că nu poate a birui prin luptă, Mahomed i-a spus favoritului său:

— De acum înainte îți vei pune și capul la bătaie, ca să vezi cum cîștigi încrederea boierilor nemulțumiți de Vlad.

Spunîndu-i aceasta, s-a grăbit să plece suindu-se-n vapoarele care-l așteptau la Brăila, pe puntea cărora a ridicat osanale dumnezeului său pentru faptul că scăpase din iadul pregătit de mine. Iar pe Radu l-a lăsat cu cîțiva slugarnici boieri bătrîni de căpătîi care, cînd eu eram încă în bătălie urmărind ultimele cete de turci rămase după pradă prin Bărăgan și așteptînd ajutorul trimis de papă ca să mă arunc mai tare asupra dușmanului, au pătruns prin viclenie pe insula Snagovului unde erau adăpostite toate familiile dregătorilor mai de seamă și, zălogindu-le, sub amenințarea morții acestora, i-au făcut pe cei mai mulți să se supună lașului supus al Porții.

Rămas în țară fără prea mult îndemn și nădejde la tron, Radu făgăduia tuturor liniște și întoarcerea vechilor obiceiuri pe care eu cu sabia le plivisem aproape șapte ani. Iar boierii, care mai înainte rîdeau de pricina pentru care el era preferatul sultanului, au început a vorbi de acesta ca de-un mare noroc pentru ei, propovăduind supunerea față de acel ce era atît de aproape de sufletul înaltului împărat. Pentru că așa sînt boierii : se-ntorc după cei aflați mai în grațiile puternicilor, nepăsîndu-le unde le stă acelora virtutea.

Și, fără nici o rușine, ca întotdeauna în politicalele lor, greața li s-a prefăcut în ploconit zîmbet, iar acesta, chiar în credința că așa se poate face bine țării, adică lor.

Ceea ce era de rîs și batjocură, a ajuns a fi glorificat precum un act de mare folos divanului țării.

Iar în osanalele lor, care puteau fi chiar sincere, scroafa s-a așezat bine în scaunul ei.

XXI

Tu, Ștefane, de asta te vei duce și vei răzbuna rușinea neamului nostru !...

Bate-l pe mișel și taie-i boierii, fă să se simtă în țară că cinstea crudă, dar dreaptă, pe care cu grea și sîngeroasă muncă eu am ajuns s-o înscăunez, nu mai poate pieri !...

Asta-i singura mea dorință și singur țiitorul gînd al meu pe lumea aceasta.

Întru virtutea lui, tu, Ștefane, unic și mare frate al meu care mă crezi mort și ți-ai pus zugravii să mă înfățișeze pe tîmpla bisericii tale în chip de sfînt militar, vei intra în țara tatălui și bunicului meu, în țara unde un Vlaicu, încă acum un veac și mai bine avea o armată de douăsprezece mii de oameni
 îmbrăcați în armuri de Veneția, și vei tăia scîrbo-

sul mădular care-o mai ține legată de aliotmanul cu năravurile lui rele.

Pentru că, vezi, așa cum a uneltit el cu boierii împotriva mea, prin necinstea și hiclenia lor își caută drum către pierzarea ta. Tu însuți ai descoperit în divanul tău boieri uneltitori, care pregăteau venirea lui Radu împotriva ta și urzeau cu el pierderea ta. I-ai tăiat frumos, în zi de ianuarie, cînd sîngele curge fierbinte pe pămîntul înghețat, și ți-ai curățat sfatul de Isaia, de Negrilă și de sluga lor Alexa Stolnicul.

Frumos ; ăsta e un lucru frumos, pe care l-ai făcut cu bărbăție, așa cum de multă vreme ar fi trebuit să te ducă mintea. Dar nu e tot, Ștefane, pentru că degeaba tai brațul dacă nu tai capul. Adună-ți armatele la Milcov și intră peste Radu, asta este !...

Îi și văd pe moldovenii tăi credincioși cum stau gata să te răzbune, așa cum, prin asta, și pe mine mă vor răzbuna. Iar, alături lor, se vor ridica muntenii mei, oameni de credință care știu despre mine că am fost aspru dar drept.

Ștefane, simt cum gîndul meu, gîndul trimis de mine îți încolțește. Zilele astea ale lui noiembrie îmi spun mie ceva cînd Dunărea vuiește tulbure acolo-n valea ei adîncă și încețoșată !... Într-o dimineață, m-am trezit ca și cum mă pregăteam de mare serbare. Băteau clopotele în turlele Vișegradului iar eu, nu știu de ce, coboram parcă din pat spre a îmbrăca platoșa. Mă simțeam întrutocmai ca în ziua luptei, cînd clopotele sunau așteptîndu-mă să mă duc să mă închin Domnului pentru a-i cere ajutor și biruință. Era în ziua sfinților Mihail și Gavril și, cu toate că mi-am dat seama, iar, prin asta, am priceput și rostul clopotelor, eu am știut că ceea ce simțeam era într-adevăr chemare la luptă și nu simplă nălucire, și doar zidurile groase ale temniței nu mă lăsau să pornesc.

De atunci n-am mai avut somn, pentru că somnul meu a fost o luptă alături de tine. Înaintam peste Milcov, pe la Rîmnicu Sărat, odată cu tine, și mă loveam de armata îndîrjită a lui Radu. Era îndîr-

jită, pentru că se adunaseră în ea toți dușmanii mei, cei care știau că, de voi veni... Ah Dumnezeule, cît de tare se împotriveau ! Era și-un curs de apă, nu-i așa ?... Un curs de apă la care te-au oprit trei zile și două nopți. De joi pînă sîmbătă !...

Înverșunată luptă !... Dar sîmbătă, cînd am simțit că l-ai lovit crunt și i-ai spulberat armata, am dat un chiot de-au răsunat toate beciurile și toate curțile, pînă sus în sălile de bal de unde Matei, cînd își amintește, îmi trimite bunătățile petrecerii lui.

Dar mie nu-mi păsa de petrecerea lui. Eu îl vedeam pe Radu cum, ca să scape cu viață, o ia drept peste dealuri înconjurat de pîlcul de turci credincioși, și toată după-amiaza de sîmbătă, pînă noaptea tîrziu, am însoțit cavalcada ta pe la Buzău, pe lîngă apa Ialomiței și, mai departe, spre Dîmbovița, pe urmele lui.

Și iată-mă astăzi, în douăzecișipatru a lui noiembrie, de asta sînt atît de mîndru și senin, ca după un somn bun : eu intru cu tine-n București, cetate de scaun de mine ctitorită, și aflu totul la locul lui, pentru că, în graba-i mare, netrebnicul nu a putut lua nimică.

Așa că noi, Ștefane, luăm totul, — și visteria, și hainele scumpe, și armurile de luptă, și tunurile ; luăm tot ce se află în palatul ticălosului, făcîndu-i pe turcii din armata lui să-l blesteme că n-a vrut să apere nimic, în afară de piele, și-a fugit spre adăpostul zidurilor groase din cetatea Giurgiului.

Luăm totul. Și pe doamna lui o luăm, și pe fiica lui Maria, pe care cine știe cum dracu a făcut-o, și le ducem la Suceava, unde, oricum, în afară de faptul că nu mai e aleasa scaunului domnesc, soția lui se va simți mai bine decît în patul lui Radu.

În hrubele dealului de deasupra Dîmboviței, chiar în dreapta bisericii, se află vin bun și vechi, vin mînăstiresc, adus din viile daniilor noastre. Poruncește, Ștefane, paharnicilor și păhărniceilor tăi să desfacă butiile, să dea oștirii să bea în sănătatea
 noastră, iar tîrgoveților ce mă iubesc, în dorința re-

venirii mele acolo. Fă chef mare, așa cum îl vom face și cînd vom intra împreună, că doar te afli în cetatea ctitorită de mine !...

XXII

DOCUMENTE LĂMURITOARE PRIVIND INCURSIUNILE LUI ȘTEFAN CEL MARE PENTRU PEDEPSIREA LUI RADU CEL FRUMOS :

Letopisețul anonim al Moldovei

„...În anul 6978 (1470), luna februarie 27, marțea brînzei, a fost prădarea și nimicirea Brăilei de către Ștefan Voievod.

În anul 6979 (1471), ianuarie 16, marți, au fost tăiați Isaia Vornic cu Negrilă ceașnic și Alexa stolnic.

În anul 6979 (1471), luna martie 7, joi, a fost război cu Radul voievod la Soci. Și a biruit Ștefan Voievod, din mila lui Dumnezeu și cu ajutorul puternicului Savaoth Dumnezeu. Și a ucis dintre dînșii mulțime mare. Și toate steagurile lui au fost luate și schiptrul cel mare al lui Radul voievod a fost luat. Și mulți viteji au fost prinși atunci, care au și fost tăiați. A lăsat vii numai doi boieri mari, Mircea comis și Stan logofăt.

În același an, august 29, a fost cutremur mare atunci peste toată lumea, în vremea cînd ședea țarul la masă.

În anul 6980 (1472), luna septembrie 14, și-a luat Ștefan Voievod doamnă, pe cneaghina Maria dela Mangop.

În anul 6981 (1473), luna noiembrie 8, luni, a împărțit Ștefan Voievod oastei sale steaguri la Milcov. Și iarăși a pornit și, cu Basărabă asupra lui Radul Voievod. Și s-au întîlnit în aceiași lună, la 18, joi, la locul numit pîrăul Vodna. Și acolo s-au bătut pînă seara, asemenea și vineri și sîmbătă pînă seară, care este 20 ale aceleiași luni. Sîmbătă spre duminecă a lăsat toate ale sale Radul vodă în ocolul său și a

fugit cu toată oastea sa în cetatea sa de scaun, numită Dîmboviţa. La 23 a venit Ştefan voievod cu toată oastea sa şi a împresurat cetatea Dîmboviţei. Şi în noaptea aceia a fugit Radul voievod din cetate. La 24 ale aceleiaşi luni, miercuri, a luat Ştefan voievod cetatea şi a intrat în ea. Şi a luat şi pe doamna lui Radul voievod şi pe fiica lui, care-i era singura născută şi toate comorile lui şi toate veşmintele lui şi toate steagurile lui. Şi a rămas acolo trei zile, veselindu-se. Şi apoi s-a întors la cetatea sa de scaun a Sucevii. Şi atunci mitropolitul cu tot clerul bisericesc i-au făcut o întîmpinare minunată şi frumoasă dar mai ales proslăvind pe Dumnezeu pentru toate cîte dăruise robului său, Ştefan voievod. Şi atunci a făcut acolo mare ospăţ mitropoliţilor şi vitejilor săi. Iar pe Basarabă l-a lăsat să domnească peste Domnia Basarabească şi a domnit o lună. Iar Radul voievod a fugit la turci şi a luat cu dînsul 15 000 de turci şi a lovit pe Basarabă, joi, decembrie 23 şi a învins pe Basarabă şi toată oastea lui. Iar el singur a fugit în ţara Moldovei. Iar turcii au venit pe urma lui Basarabă şi au stat în tabără la Bîrlad, decembrie 31, vineri. Şi apoi au slobozit năvrapii şi au prădat ţara şi s-au întors. Şi au prădat şi în Ţara Muntenească, cei ce au fost cu Basarabă."

* * *

Cronica moldo-germană :

„...De asemenea în luna ianuarie, în acelaşi an în ziua de 16, a poruncit voievodul să i se taie capul lui Isaia Vornicul, cumnatul său.

În luna martie, în ziua 7, într-o joi, a pătruns Ştefan voievod în Muntenia şi în aceeaşi zi a avut o mare bătălie cu Radul voievod pe un cîmp, lîngă un tîrg numit Socii. Acolo a omorît multă oaste şi
 le-a luat 17 000 de ţigani cu dînsul în robie.

În același an, în luna august, ziua 29, într-o joi, atunci a fost cutremur cumplit.

În același an, în luna septembrie, în ziua 14, au adus lui Ștefan voievod pe doamna din Mangop, cu numele Maria, ea era o circaziană și a avut 2 fiice cu dînsa.

În luna noiembrie, în ziua 8, într-o luni, a așezat Ștefan voievod oastea lui în tabără și steagul său, în Muntenia, la Milcov, pe partea lui, cu 48 de steaguri și au pornit în 12 cete, împreună cu Basarab voievod, împotriva lui Radul voievod și nu știa de Radul voievod că se apropie. Atunci s-au unit toate cetele împreună, noaptea, încît Radul voievod, nici oastea lui, nu știau nimic despre aceștia și nu credeau altfel, decît că erau așa de puțini, cîți văzuseră dintr-înșii. Și s-a întîmplat aceasta în acea lună, în ziua 18, într-o joi, atunci a șezut toată ziua voievodul lîngă o gîrlă, care se cheamă Potoc și a șezut pînă sîmbătă seara. Duminică, înainte de răsăritul soarelui, a lovit Ștefan voievod pe Radul așa încît Radul voievod abea a scăpat cu fuga, cu puțină oaste la un castel care se cheamă Dîmbovița.

În aceeași lună, în ziua 23, a venit Ștefan voievod cu toți oștenii săi în fața castelului și l-a asediat cu tărie și în timpul nopții a fugit Radul voievod din castel.

În acea lună, în ziua 24, atunci a luat Ștefan voievod castelul și a pătruns cu forța înăuntru și a luat lui Radul voievod pe soția lui și pe unica lui fiică, cu toată oastea și mari comori. Și ea era de sînge și de viță înaltă și acum încă este doamna lui Ștefan voievod ; cu ea are pe un fiu, Bogdan voievod, și două fiice frumoase și a luat toate giuvaierurile, care le stăpînește de obicei un principe, cu toate steagurile și cetatea de care. Și acolo a șezut Ștefan voievod 3 zile, lîngă o pădure, pînă ce și-a rînduit de tot oastea căci auzise că niște turci veneau în ajutorul lui Radu voievod. Aceștia au venit în ziua de 28 ale aceleiași luni, ca la 13 mii de oameni, cu 6 mii de munteni. Atunci s-a îndreptat Ștefan voievod cu bărbăție împotriva lor și Dumnezeu l-a aju-

tat, încît i-a nimicit cu desăvîrșire, iar pe care i-a prins viu, i-a tras în țeapă prin buric, cruciș, unul peste altul, în număr ca la 2300. Și a stat acolo în mijlocul lor, 2 zile. Și oastea lui s-a desfăcut. Și a venit cu multă avere și pace la Suceava, la scaunul țării sale și a lăudat pe Dumnezeu cu vlădicii și arhidiaconii și cavalerii săi și cu toți supușii lui, pentru că de la Dumnezeu a fost că i-a mers așa de bine. Și atunci a așezat Ștefan voievod pe Basarab voievod ca domn în Muntenia, peste țară. Și după 4 săptămîni, în luna decembrie, în ziua 20, atunci a venit Radul voievod cu 17 mii de turci și 12 mii de munteni și au învins pe Basarab voievod și l-au alungat din țară. Atunci a venit în fugă Basarab în Moldova, la Ștefan Voievod și turcii pe urma lui, pînă la Bîrlad și s-au apucat să prade, dar nu au așteptat pe Ștefan voievod, ci s-au întors acasă. Atunci a pornit Ștefan voievod iarăși în Muntenia și a ars țara aproape cu totul în ziua de 14 martie. Era prea frig, încît el nu a putut rămîne cu oastea și s-a întors iarăși acasă. Însă a adus mulți oșteni prinși la Succava, dintre cari a pus de au spînzurat 700 în fața castelului.

În luna octombrie, ziua întîi, atunci a intrat iarăși Ștefan voievod cu Basarab în Muntenia cu oaste mare și a venit la un castel care se cheamă Teleajen și a dat foc castelului. Și a așezat pe Basarab iarăși ca domn în țară și i-a dat pe mînă țara și a pedepsit pe mulți boieri care nu-i fuseseră ascultători.

În aceeași lună, în ziua 4, atunci au venit ungurii cu Țepeluș voievod și s-au ciocnit cu Basarab și nu au putut să-i strice cu nimic ungurii. Și apoi Ștefan voievod s-a întors acasă în țara lui, atunci au venit iarăși ungurii cu Tepeluș, în ziua de 20 a aceleași luni și au dobîndit țara de la Basarab și au așezat ca voievod pe Tepeluș. Între acestea a pierit Radul voievod, în așa fel încît nimeni nu a știut ce s-a ales de el și la fel și Basarab voievod.

În același an, în luna februarie, în ziua 9, au luat turcii Caffa și au încărcat 32 de corăbii mari cu
268 averi, cu comori mari și în ultima corabie 12 copii

ai orășenilor și 4 turci și i-au trimis pe aceștia și i-au luat cu ei, spre Constantinopole. Atunci s-au sfătuit tinerii, cînd au ajuns pe mare, cum ar putea să-i abată din drum pe turci și au hotărît ca într-o noapte, pe la un ceas din noapte, trebuie să-i omoare pe toți. Aceasta s-a întîmplat în ziua de 19 februarie, într-o sîmbătă noaptea, atunci au înjunghiat pe toți turcii și Dumnezeu a dat noroc ca vîntul să ducă toate corăbiile la Chilia. Și acolo a venit Ștefan voievod cu oastea lui, cu 400 de care și a luat toate averile împreună cu tinerii și i-a dus pe toți la Suceava, atunci a împărțit domnul pe tineri prin Suceava. În același timp au aflat cofezii și venețienii că copiii erau la Ștefan Voievod și au fost foarte bucuroși de aceasta. Și i-au trimis foarte mulți bani și cereri ca el să lase liberi pe tineri. Iar Ștefan Voievod a îmbrăcat pe toți tinerii și i-a lăsat pe toți liberi și care au vrut să se ducă acasă, pe aceia a poruncit să-i călăuzească în Țara Ungurească. Mulți dintre dînșii au rămas în Suceava, cari și astăzi sînt acolo.

În același an, pînă în luna ianuarie a trimis împăratul turcesc foarte mulți soli, unul după altul, la Ștefan Voievod, că trebuie să-i trimită înapoi comorile și pe tineri, ceea ce el nu a făcut. Aceasta a fost pînă în luna ianuarie..."

XXIII

Ștefane !... Ai aflat că sînt în viață, Ștefane !... Ai aflat că inima mea bate încă, așa cum ea, de fapt, a bătut tot timpul, vreme de treisprezece ani, acolo, sub pămînt, la Vișegrad.

Sub pămînt, dar deasupra apei celei mari a Dunării.

Eh, Dunărea asta ; cîte-mi amintea cînd o auzeam vuind !... Îmi amintea și de Giurgiu, unde l-am prins pe Hamza, și de Turnu, unde l-am întîmpinat cu nor

de săgeți pe Mohamed și de Brăila, unde tot pe acesta l-am grăbit să părăsească țara. Dar îmi amintește și de mine, copil. Cînd o treceam, încins cu pumnalul tău, de cocon de mușatini, începînd drumul de ostatec al tinereților mele...

De asta, cînd Matei m-a eliberat, eu am cerut să mi se deie casă în Pesta, jos, alături Dunării și în fața cetății Budei, cocoțată mult pe maluri, ca și Vișegradul. Aici, în Pesta cea amestecată, lăcaș de soldați de negustători, de hoți și de meșteșugari, tîrg la încrucișarea drumurilor și urbe a unor nobili proaspăt îmbogățiți, aici, între cupolele bisericilor noastre, minaretele geamiilor turcești, sinagogile jidovilor și schela unde se adăpostesc corăbiile Dunării, eu mă simt ca oriunde la mine, mai ales că mi s-a dat curtea unui baron căruia foarte de curînd securea călăului i-a despărțit capul de trup.

Dar cea mai mare bucurie a mea a fost venirea solului tău, în prima zi cînd m-am strămutat din temniță în zidire liberă și boierească, spunîndu-mi că din porunca ta a așteptat ziua aceasta, pentru că el a adus cartea ta domnească prin care-i cereai lui Matei să mă slobozească, fiindcă vă voi fi de trebuință amîndurora împotriva turcilor.

Ștefane, fratele meu, acum solul tău a stat la mine vreme de săptămîni, cît l-au ținut îndeletnicirile lui aici, în care timp mi-a povestit totul despre tine. Așa că nu mai știu cu care dintre bucuriile mele să încep : bucuria libertății care mă-nconjoară și-mi dă aripi la fel ca odinioară, cînd scăpasem de păgîni și venisem din nou pe pămînt românesc, bucuria nădejdii pe care Matei mi-o dă de-a mă ajuta să pornesc împreună cu tine și, așa cum i-ai cerut, să-mi recapăt țara, sau bucuria tuturor celor aflate despre marea ta biruință împotriva turcului și a tuturor celorlalți dușmani ai mei ? !...

Te vestesc numai despre primele două bucurii, pentru că Matei mă păstrează ca pe o surpriză a sa, ca pe o carte mare pe care o va arunca pe masă atunci cînd va fi vremea și, pînă atunci țese în jurul meu un mister crunt și plăcut care le dă fiori domni-

ţelor la petrecerile unde eu apar. Pentru că eu sînt, acum, la Buda, cavalerul necunoscut. Cel care apare la turniruri pe un cal focos, intră în luptă, doboară adversarii, primeşte onorurile, dar niciodată nu ridică viziera căştii sale pentru a i se putea vedea ochii. Eu îi văd pe ei, dar ei mie numai învelişul de tablă. Îi văd în mantiile făcute de mine pe vremea cînd eram în temniţă dar ei nu ştiu al cui e braţul puternic ce-i loveşte şi-i azvîrle de pe cal. Ah ce-i mai lovesc !... Goana calului meu, aşa cum ştiu eu să-i ţin pintecele strîns în pinteni, n-are opreliştel... Ei cad, iar eu fac reverenţa şi dispar, cavaler misterios al voinţei regale a acestui Matei care s-a-ngrăşat, şi-a lărgit fruntea prin calviţie şi păstrează de la tatăl său doar ochii urîţi şi bulbucaţi. Încerc să-i văd semnul acela din cealaltă parte a trupului, pe care i l-a lăsat săgeata ta din Baia, dar şi l-a îndreptat şi nu şi-l arată. Atîta păcat !... Au trecut ani de atunci, voi între voi v-aţi iertat şi v-aţi împăcat, iar bucuria mea e mult mai mare aflînd despre celelalte biruinţi ale tale, cele noi, împotriva sultanului.

Cît despre Matei, dacă el va fi de partea noastră, precum voinţa tatălui său, cu tine — falnic biruitor de duşmani şi cu mine, care mă aflu viu, în libertate şi mai în forţă ca oricînd, toţi trei la un loc — o Moldovă, o Ţară Românească şi o Transilvanie, vom face minuni în faţa întregii Europe !...

XXIV

DOCUMENTE LĂMURITOARE PRIVIND ÎMPĂCAREA CU MATEI CORVIN

1475, iulie 12 (în ajunul fericitei fecioare Margareta), Iaşi

„Noi, Ştefan, voievod şi domn al ţării Moldovei, încredinţăm spre amintire, prin cuprinsul actului de faţă, aducînd la cunoştinţa tuturor celor interesaţi

că se cuvine să recunoaștem că înaintații noștri voievozi împreună cu țara Moldovei au fost ținuți la o veșnică credință și pe care au respectat-o față de fericiții regi ai Ungariei și de sfînta coroană și am fi prestat-o și noi față de fericitul principe și stăpîn al nostru, preafavorabilul domn Matei, regele actual al Ungariei, și de sfînta lui coroană — totuși, deoarece, ivindu-se întrucîtva dușmanul păcii, au apărut unele neînțelegeri între noi și majestatea sa și supușii noștri, din care însăși majestatea regească ieșise răsturnată din dragostea noastră, dar acum, schimbîndu-se ne-a primit pe noi și țara noastră în grație și bunăvoință, de aceea drept întărire, după ce mai înainte ne-am dat credința, ne-am înțeles cu privire la articolele mai jos scrise prin buna noastră voie și sfatul și consimțămîntul boierilor noștri și a întregii noastre țări.

În primul rînd, noi, Ștefan, voievod al Moldovei, mai înainte arătat, făgăduim credința veșnică împreună cu întreaga noastră țară majestății regale însăși și sfintei coroane, așa cum ne legăm și cum și predecesorii noștri voievozi au făcut și erau îndatorați.

De asemenea, în caz că majestatea regală va merge contra turcilor prin Țara Românească, noi, Ștefan-Voievod, vom merge, în același timp, în persoană și cu toată puterea împreună cu majestatea regească.

De asemenea, în caz că majestatea regală ar trimite contra acelorași turci pe un căpitan al său prin aceeași Valahie, noi, Ștefan-Voievod, vom merge, de asemenea, în persoană și cu toată puterea cu zisul căpitan. Dacă însă vom fi împiedicați de vreo slăbiciune sau, la fel, vom fi reținuți de către dușmani puternici, încît în propria noastră persoană nu vom putea merge, atunci trebuie să trimitem pe acesta (pe căpitan) cu toată puterea noastră.

De asemenea, că noi vom îndeplini față de majestatea regală și de sfînta coroană toate slujbele pe care înaintașii noștri au obișnuit să le facă.

Tot astfel, că noi, după obiceiul voievozilor ante-
272 riori nouă, contra tuturor dușmanilor majestății re-

gale, cînd vom fi chemaţi, ne obligăm şi va trebui să trimitem oamenii noştri, fiind exceptat regele Poloniei şi coroana acestuia, cu care înaintaşii noştri au avut pace.

La fel, că de acum înainte nu vom adăposti pe nimeni în ţara noastră, nobili sau magnaţi ori oameni de orice condiţie, care ar fi acţionat contra majestăţii regale ; ci cei care ar fugi la noi, pe aceştia, dimpotrivă, îi vom scoate din statul nostru, şi nu-i vom păstra împotriva voinţei majestăţii regeşti nici nu le vom fi favorabili sau îi vom ajuta în ceva, direct sau indirect, pe faţă sau în ascuns.

De asemenea, că de acum înainte nu vom ţine în nici un caz în ţară răufăcători care obişnuiesc să năvălească în regatul Ungariei şi să comită jafuri, şi cei de acest fel, care vor fi găsiţi că au comis pagube şi jafuri, pe aceştia îi vom pedepsi şi vom da despăgubire pentru ei.

De asemenea, că de acum încolo, în toate pricinile care ar putea să se ivească, în nici un caz să nu se păşească la mijloace de fapt (violenţă), ci, dacă cumva vor fi apărut neînţelegeri între supuşii majestăţii regale şi noi, atunci din amîndouă părţile să se adune oameni care să vină la hotare la un loc potrivit şi, după ce se va fi cercetat dreptatea şi nepărtinirea părţilor, să dea satisfacţie părţii vătămate, fără altă pagubă a cuiva după aceea.

Tot aşa, că de aici înainte negustorii nu vor mai fi reţinuţi în vreo parte ci, dacă se va isca ceva, fiecare să cerceteze pe temeiul dreptului în faţa judecătorilor ordinari, şi aceştia să se îndatorească a face dreptate fără a ţine seama de condiţia persoanelor ; şi că înşişi negustorii să fie liberi şi în siguranţă.

Pe aceste articole, noi Ştefan, sus-zisul voievod, deoarece înţelegem că ele ţintesc la propăşirea situaţiei noastre, la folosul şi liniştea şi la apărarea familiei noastre şi a ţării, le primim şi aprobăm de bunăvoie şi prin aceasta în toate punctele şi tot conţinutul ne obligăm şi promitem să le păstrăm şi că le vom păstra de-a pururi în curată credinţă creştină şi cinste, fără nici o încălcare şi fără vreun

gînd ascuns sau viclenie, pentru care a fost atîrnat sigiliul secret al documentelor noastre, servind drept întărire şi martor.

Dat în oraşul Iaşi, miercuri, în ajunul fericitei fecioare Margareta, în anul 1475, luna iulie, 12.".

1475, august 15 (în ziua Adormirii fecioarei Maria), Buda

„Noi, Matei, prin graţia lui Dumnezeu rege al Ungariei, Boemiei etc. Facem cunoscut prin prezenta că, deoarece credinciosul nostru, distinsul şi măreţul Ştefan, voievod al ţării Moldovei, a revenit asupra îndepărtării sale şi ne-a recunoscut pe noi ca pe stăpînul său firesc şi a făgăduit majestăţii noastre şi coroanei noastre sfinte credinţa datorată, — noi, ca urmare, l-am recunoscut în graţie şi cu întreaga provincie a Moldovei şi cu toţi locuitorii acesteia şi cu aceştia am făcut pace puternică şi durabilă, împreună cu întreaga sfîntă coroană.

Drept care, acelaşi Ştefan-Voievod a promis să facă faţă de noi şi de sfînta noastră coroană toate cele pe care voievozii predecesori lui erau îndatoraţi să le facă după drept sau după obicei ; noi făgăduim să păstrăm şi să respectăm pe acesta, pe fiii şi boierii şi întreaga sa ţară în drepturile, privilegiile şi libertăţile sale, după cum (sfinţii) fericiţi regi ai Ungariei erau îndatoraţi să o facă. Pe deasupra, pe însuşi Ştefan-Voievod, pe fiii şi boierii şi toată ţara şi toţi locuitorii acesteia, cu mărinimie scutindu-i de toate neregulele de orice fel săvîrşite pînă acum, fie contra majestăţii noastre sau a regatului şi locuitorilor regatului, le-am acordat acestora iertare împreună cu întregul regat. Ca urmare, nu vom pricinui acestora nici o pagubă sau rău, nici nu vom permite să li se facă de către altcineva, nici în regatul majestăţii noastre, nici în regatul (acestuia) său, nici în
274 vreun alt regat sau loc. Nu vom păstra în domeniile

noastre pe nici unul care va avea nume voievodal, fie el nobil sau magnat, dușman al aceluiași Ștefan-Voievod, spre primejdia sau dezonoarea lui însuși sau a patriei sale, ci pe toți de acest fel îi vom trimite în afara regatului nostru și nu le vom acorda acestora nici un fel de înlesnire. Făgăduim, de asemenea, că, pentru orice fapte sau întîmplări săvîrșite pînă acum aici din această cauză, nici supușii, nici negustorii aceluiași Ștefan-Voievod nu vor întîlni nici un rău și nimeni nu le va face vreo vătămare și atît supușii noștri cît și ai lui Ștefan-Voievod, prin intermediul dreptului, să-și reglementeze toate neînțelegerile și să le ducă la capăt în mod prietenesc.

De asemenea, deoarece însuși voievodul Ștefan ne-a promis să fie prezent personal și cu întreaga sa provincie contra păgînilor și a (altor) celorlalți dușmani ai noștri și ai regatului nostru, după cum e arătat mai clar în scrisorile sale, iar noi promitem să-l apărăm pe același Ștefan-Voievod în mod personal dacă va fi necesar, dacă nu vom fi ocupați cu chestiuni mai de seamă ale regatului nostru, și atunci promitem să-i acordăm ajutor și favoare din regatul nostru după cum se va putea.

În ceea ce privește hotarele țării Moldovei cu Țara Românească, după vechi hotare și obiceiuri stăpînite și avute prin voievozii înaintași de către ambii voievozi, adică atît de Ștefan al Moldovei cît și de Vlad al Țării Românești, întărim pentru a doua oară privilegiile lui Alexandru cel Bun și Mircea (cel Bătrîn) pentru părțile ambilor voievozi. Iar dacă se va întîmpla, care fapt Dumnezeu să-l ferească, ca însuși Ștefan-Voievod să fie forțat prin forța dușmanilor săi de a-și părăsi țara și a intra în regatul nostru, promitem că poate veni în siguranță în fortificațiile, cetățile și orașele noastre, unde îi va plăcea în regatul nostru, cu fiii, familia, boierii și orice locuitori ai țării sale, mulți sau puțini, sau cu toate bunurile, averile și tezaurele lui și ale lor, că poate sta și zăbovi cît timp

lui îi va plăcea şi că va fi tratat omeneşte şi fără nici o jignire. Iar atunci cînd lui îi va conveni să se întoarcă în patria sa, de asemenea, va putea să se întoarcă în mod liber cu fiii, boierii, slujitorii, averile, bunurile, tezaurele şi toate ce aparţin de el, fără nici o neplăcere sau opreală ; iar de va fi cazul, noi îl vom ajuta după cît vom putea ca să-şi recapete întreaga sa ţară.

Pe toate mai sus scrise, noi, Matei, sus-zisul rege, promitem, pe cuvîntul nostru regal, pe sfînta coroană a Ungariei şi pe credinţa noastră creştină, să le păzim cu străşnicie fără nici o vicleşie şi înşelăciune, pentru care a fost atîrnat sigiliul nostru secret al acestor acte ale noastre, de care ne servim ca rege al Ungariei.

Dat la Buda, la sărbătoarea Adormirii preafericitei fecioare Maria (15 august), în anul Domnului 1475, al 18-lea al domniei noastre în Ungaria, iar în Boemia al 7-lea..."

Urmează martorii : Gabriel, episcopul din Alba Iulia, alţi prelaţi şi nobili din Transilvania şi Ungaria, arătaţi nominal.

* * *

Ştefan cel Mare — solia către senatul Veneţiei :

„...Şi, de aceia, m-am grăbit să izgonesc pe Basarab ca voevod al Ţerii-Româneşti şi să pun pe alt domn creştin, adecă pe Drăculea, ca să ne înţelegem împreună. Şi am îndemnat la aceasta şi pe Măria Sa craiul unguresc, ca să poarte grijă din partea lui ca Vlad Drăculea, să se facă Domn şi, încredinţîndu-l în sfîrşit, a trimis să-mi spuie ca eu să-mi strîng oastea şi să merg să pun pe acel Domn în Ţara Românească..."

* * *

Povestirea în limba slavă despre Dracula

„XVII — Cînd craiul l-a scos din temniță și l-a adus la Buda și i-a dat o casă la Pesta, în fața Budei și încă nu fusese la crai, s-a întîmplat unui răufăcător să intre la curtea lui și să se adăpostească acolo. Gonașii au venit și au început să caute și l-au găsit. Dracula s-a sculat și a luat sabia și a sărit din casă și a tăiat capul pristavului care ținea pe răufăcător, iar răufăcătorului îi dădu drumul. Ceilalți au fugit și s-au dus la birău și i-au spus cele petrecute. Birăul cu toți pasadnicii s-au dus la crai și s-au plîns împotriva lui Dracula. Craiul a trimis la dînsul, întrebînd : „De ce ai făcut un astfel de rău ?" El a răspuns așa : „Nu am făcut nici un rău, ci el singur s-a omorît. Oricine piere așa, năvălind tîlhărește în casa unui mare stăpînitor. Dacă acel birău ar fi venit la mine, mi s-ar fi înfățișat și eu ași fi găsit în casa mea pe acel răufăcător, sau l-aș fi predat, sau l-aș fi iertat de la moarte". I-a spus aceasta craiului, craiul a început să rîdă și să se mire din inimă de dînsul..."

* * *

Raportul lui Ladislau, slujitorul lui Vlad Țepeș, prezentat la Buda în ziua de 7 august orele 22

Ladislau slujitorul lui Vlad Țepeș, 1476, august 7, Buda

„Laudă lui Dumnezeu, din ziua de 7 august, ora 22.

Darea de seamă a lui Ladislau, omul voievodului Draculea venit în noaptea dinainte din Moldova de unde era plecat de vreo 10 zile și zice :

Mai întîi : Turcul a trecut cu toată oastea sa în Moldova cu patru zile înainte de plecarea lui, și aflîndu-se el în tîrgul Romanului, care este în mijlocul

Moldovei, lîngă rîul Siret, în apropierea căruia se află o cetate, cam la o milă italiană, împotriva căreia nu s-a făcut nimic pînă la plecarea sa. Cu vreo două zile mai înainte de plecarea sa, a fost prădată cea mai mare parte din această țară de către turc, arzînd și pustiind totul. Totuși nu a putut vătăma cu adevărat nici oamenii și nici averile lor, căci ei se retrăseseră împreună și cu lucrurile lor în munți înainte de trecerea turcului. Aflînd voievodul Ștefan (care se găsea în sus-zisul tîrg al Romanului cu vreo șase mii oameni) de trecerea turcului, îndată a plecat și s-a retras într-un castel numit Neamț așezat pe un munte ; restul trupelor acelui voievod, care s-a vădit a fi peste șaizeci de mii de oameni, era de cealaltă parte a Siretului astfel că tabăra turcului și trupele voievodului sînt despărțite prin acel rîu, ce e la o depărtare de o zi de cetatea Neamț, și înainte de a-l trece turcul au venit cam zece mii de tătari în sprijinul lui. Le-au ieșit înainte trupele voievodului aproape de Cetatea Albă și i-au risipit și au fost eliberați vreo cinci mii de inși dintre supușii săi pe care îi luaseră în prinsoare. Venind o parte din flota maritimă a Turcului ca să facă un pod mai jos de Cetatea Albă au fost respinși de cei din acel loc, și de cei din Chilia. Au fost capturați vreo cinci sute de ieniceri care alergaseră spre aceasta din urmă (Chilia) și nu s-a făcut nici un fel de împresurare contra vreunuia din acele locuri și după cît se zvonea nu se credea că Turcul ar fi trimis să asedieze locurile amintite pînă nu ar ajunge să se măsoare cu voievodul Ștefan, căci dacă l-ar învinge ar dobîndi acele locuri fără trudă. Erau fugiți mai bine de cinci sute de oameni din tabăra Turcului (printre care erau mulți unguri ce fuseseră luați în prinsoare mai înainte) care au declarat că în tabăra turcului e boala și lipsa cea mai mare și boala e așa de cumplită că bolnavii mureau de la o oră la alta ; și o pîine mică valora cinci aspri, și că în această privință nu a mai aflat alt nimic pînă la plecarea sa. S-a zvonit despre oștile turcului, din care el însuși a văzut cea
278 mai mare parte, că sînt 90 000 de oameni socotind și

cei 9 000 de oameni ce i-au fost dați de Basarab, voievodul Muntean, care nu a putut da mai mulți pentru că erau fugiți în munți și în fiecare zi mai fugeau deoarece nu voiau să se alăture trupelor turcului.

Sînt opt zile de cînd a plecat el din Mediaș, oraș din Transilvania unde se afla Ștefan Bathory, căpitanul regesc și voievodul Draculea, stăpînul său, și în noaptea următoare plecării sale trebuiau să se pornească și ei, căci cu patru zile în urmă, toate trupele din provincia Transilvania, despre care se zvonea că erau peste treizeci de mii de oameni erau pornite și se aflau pe drum și el la venirea sa a întîlnit pe cei mai mulți și s-a trimis răspuns din parte sus pomeniților Ștefan Bathory și Draculea să i se spună voievodului Ștefan să nu pornească nici o luptă cu turcul pînă nu vor fi uniți cu ei cu toate trupele și că cel mult în șase zile după plecarea-lui se vor fi regăsit cu toții și cu voievodul amintit, care nu aștepta altceva afară de venirea... trupelor pomenite mai sus, și că în afară de armele obișnuite fiecare dintre oamenii voievodului Transilvaniei va purta cu el o secure, și aceasta după cîte a înțeles pentru a putea astupa drumurile cu arbori și lemne spre a închide calea turcului ca să nu aibă putința de a se întoarce înapoi..."

* * *

Scrisoarea lui Ștefan cel Mare către regii și principii Europei, după bătălia de la Podul Înalt

„Prea luminaților, prea puternicilor și aleșilor domni a toată creștinătatea, cărora această scrisoare a noastră va fi arătată sau de cari ea va fi auzită. Noi Ștefan Voevod, din mila lui Dumnezeu, domn al Țării Moldovei, mă închin cu prietenie vouă tuturor cărora le scriu și vă doresc tot binele și vă spun dom-

niilor voastre că necredinciosul împărat al Turcilor a fost de multă vreme și este încă pierzătorul întregii creștinătăți, și în fiece zi se gîndește cum ar putea să supue și să nimicească toată creștinătatea. De aceea facem cunoscut domniilor voastre că pe la Boboteaza trecută, mai sus numitul Turc a trimis în țara noastră și împotriva noastră o mare oștire în număr de 120 000 de oameni, al cărei căpitan de frunte era Soliman pașa beglerbegul ; împreună cu acesta se aflau toți curtenii susnumitului Turc și toată oastea din Rumelia și Domnul Țării Muntenești cu toată puterea lui și Assan-beg și Ali-beg și Schender-beg și Granabeg și Oșu-beg și Valtival-beg și Serefaga-beg, domnul din Sofia, și Cuserna-beg și Piri-beg, fiul lui Isac-pașa, cu toată puterea lui de ieniceri. Acești mai sus numiți erau toți căpitanii cei mari, cu oștile lor. Auzind și văzînd noi aceasta, am luat sabia în mînă și cu ajutorul Domnului Dumnezeului nostru atotputernic, am mers împotriva dușmanilor creștinătății, i-am biruit și i-am călcat în picioare, și pe toți i-am trecut sub ascuțișul săbiei noastre ; pentru care lucru lăudat să fie Domnul Dumnezeul nostru. Auzind despre aceasta, păginul împărat al Turcilor își puse în gînd să-și răzbune și să vie, în luna lui Mai, cu capul său și cu toată puterea sa împotriva noastră și să supuie țara noastră, care e poarta creștinătății și pe care Dumnezeu a ferit-o pînă acum. Dar dacă această poartă, care e țara noastră, va fi pierdută — Dumnezeu să ne ferească de așa ceva — atunci toată creștinătatea va fi în mare primejdie. De aceea, ne rugăm de domniile voastre să ne trimiteți pe căpitanii voștri într-ajutor împotriva dușmanilor creștinătății, pînă mai este vreme, fiindcă Turcul are acum mulți potrivnici și din toate părțile are de lucru cu oameni ce-i stau împotrivă cu sabia în mînă. Iar noi, din partea noastră, făgăduim, pe credința noastră creștinească și cu jurămîntul domniei noastre, că vom sta în picioare și ne vom lupta pînă la moarte pentru legea creștinească, noi cu capul nostru. Așa trebuie să faceți și voi, pe mare și
280 pe uscat, după ce cu ajutorul lui Dumnezeu cel

atotputernic, noi i-am tăiat mâna dreaptă. Deci fiţi gata fără întîrziere. Dată în Suceava, în ziua de Sfântul Pavel, luna Ianuarie în 25, anul Domnului 1475. Ştefan Voevod, domnul ţării Moldovei."

XXV

Bine-nţeles, Ştefane, Mahomed nu putea să-ţi ierte izgonirea favoritului lui din cetatea Bucureştilor şi din toată ţara. Asta era, din partea ta, ca şi ceea ce făcusem eu cu Hamza-paşa şi cu grecul Katabolinos. Îl şi văd cum a venit împotriva ta, aşa precum odinioară venise împotriva mea.

Pentru că, dacă otomanul a ajuns în acest veac să strîngă împotriva noastră tot atîta armată cîtă a strîns ca să cucerească Constantinopolul, înseamnă că noi, aici, la hotarele lui, îi sîntem ghimpele cel mare şi dureros de care tare ar vrea să se scape.

Numai că, trecînd treisprezece ani între aceste bătălii, el a mai învăţat cîte ceva şi, pe tine, a vrut să te prindă în cleştele dracului, venind el dinspre Dunăre şi aducîndu-i pe tătari din părţile celelalte. Era mare furia lui Mahomed, dacă şi-a lăsat el obiceiul de a porni războaiele după sfîntul Gheorghe, şi a venit peste tine în plină iarnă.

Dar tu, fratele meu, erai aliat cu iarna de îndelungată vreme. Iarna, plugarii tăi tot neavînd ce face îşi încercau mai bine uneltele hărăzite cîmpului pe pielea duşmanului, iar mocirla de iarnă e mult mai cruntă şi nimicitoare faţă de cea de vară. În rest, tot ce-am învăţat noi de la moşii şi strămoşii noştri : sate şi tîrguri arse, fîntîni otrăvite, pînda cruntă pe marginea drumului, moarte sigură pentru cei ce se despart de grosul armatei. Ah, Ştefane, ce bine cunosc eu toate astea !... Ca tine de bine !... Cînd vom lupta împreună, vom face din asta marea pricepere românească de ducere a războiului. Şi bucuria se va întîmpla în curînd, foarte curînd. Acum, faţă de cei

patruzeci de mii de dușmani cîți ai ucis în bătălie, față de toți ceilalți pe care i-ai vînat trei zile și trei nopți prin smîrcurile înghețate, eu mai am unul. Unul pe care-l vom ridica în vîrful dealurilor de hoituri ce rămîn acolo, lîngă Vaslui, să le spele ploile lăsîndu-le oase albe. Și, dacă în urma victoriei tale, Papa Sixt al IV-lea ți-a spus că, prin faptele tale, numele ți se află pe buzele tuturor, izbînda mea nu are răsunet pentru nimeni altul decît pentru noi. Dar are, Ștefane, pentru că eu am pornit să-l prind pe frumosul Radu, fratele meu de sînge, care am aflat că se-ascunde în părțile Sibiului.

Nenorocitul, tocmai acolo și-a găsit să se ascundă!

Da, fiindcă el de tine fugise ; nu știa că eu sînt liber, teafăr și cu mîna pe sabie !...

Cu mîna pe sabie, Ștefane, pentru că așa cum, odată, intrigile altora și poftele noastre ne-au împărțit în Dănești și Drăculești, eu aveam datoria să nu las ca din spița tatălui meu să se despartă iarăși neamuri care să se înfrunte. Nu !... Noi trebuie să fim unii, și să fim uniți, așa cum ne-am născut pe pămîntul ăsta mare al Daciei, iar strădania noastră să ne fie în a ne apropia cît mai mult, și nu a ne dezbina.

Dintru aceea am pornit împotriva nărăvitului meu frate, eu, nobilul cu viziera veșnic trasă asupra ochilor !...

Am pornit spre ținuturile acelea de munte românesc pe care eu le-am și iubit, le-am și trecut prin foc, le-am socotit și aliate, le-am și pedepsit, împodobindu-le cu țepele mele.

Acum aveam de gînd să ridic ultima țeapă. Și cea mai mare !

Am trecut prin Cluj și am privit cu ochi bătrîni casele tinereții noastre, unde petreceam cu fetele de tîrgoveți ; am ajuns la Sighișoara, unde m-am născut și care este al doilea leagăn al nostru, al Drăculeștilor. Și doar cînd m-am întîlnit cu pîlcul meu, cu pîlcul celor credincioși mie, adică cei care, înfruntînd zecile de ani, au rămas cu credința neștirbită în ceea ce aveam eu de făcut bun pe lumea asta, m-am con-

vins că sînt iarăși liber și stăpîn, putîndu-mi porni goana răzbunătoare peste satele și orașele care m-au trădat.

Dar, uite, poate că nu mă va crede nimeni, și mai ales tu, cel pe care te-am îndemnat la răzbunare vreme de ani de zile pînă cînd ai făcut-o ; poate că nu mă va crede nimeni dar, mergînd așa în fruntea călăreților mei, și trecînd Mureșul, și ajungînd la dealurile mari cu păduri de fag și de brad, poposind în luncile sfinte pe unde trece Oltul, parc-au căzut de pe mine ca niște piei uscate toți cei treizeci de ani de chin și de împotrivire care mă făcuseră rău și crud și răzbunător și neiertător.

Ca o platoșă învechită, sau ca o îmbrăcăminte ce nu-mi mai făcea trebuință.

Nu, nu mai aveam chef de răzbunare : aveam poftă de viață. De viață frumoasă, dusă pe locurile dragi ale copilăriei mele. Călătoream în fruntea pîlcului de oameni credincioși care îmi mai rămăseseră și se adunaseră după atîția ani de spulberare, priveam din înălțimea calului armata mare de mercenari dați de Matei, ce venea pe urma mea, și mă cuprindea ca o dulce tihnă, nedorindu-mi nimic altceva decît să tot trec prin sfintele priveliști ale țării mele, cu munții ei vineți îmbrăcați în pădurile negre-verzui, cu apa limpede a Oltului însoțindu-mă voioasă în puterea ei tînără, cu văzduhul albastru mirosind atît de curat și de proaspăt.

Eram eu, Vlad Voievod la vîrstă matură, după ce avusesem mai multă vreme să-mi gîndesc domnia decît să stau în scaunul ei. Focurile iuți ale tinereții mă trecuseră prin ele, mîniile mari pe care mi le trezise acest secol în care Țarigradul, orașul orașelor, capitala capitalelor, căzuse în mîna barbară, îmi măcinaseră îndeajuns sufletul. Priveam ființa țării mele cît de frumoasă era, și simțeam nevoia să fiu gospodarul ei înțelept, s-o ridic și s-o întăresc în tihnă, folosind cu cap brațele zdravene ale oamenilor ei. Iar ceea ce viața avea să nu mă lase pe mine să fac, urmau să facă fiii mei, cei trei, unul plămădit cu acea muntеancă căreia îi făcusem sălaș bun și

sigur pe drumul Braşovului şi alţi doi, pe care tu îi ştii, unul făcut în Moldova, iar altul în Transilvania. Aveam trei băieţi, trei coconi, şi ei urmau să desăvîrşească ceea ce voiam să clădesc eu acum în pace, cu mîna sigură a vîrstei mele încercate.

Aşa se face că, atunci cînd oamenii mei l-au adus pe frumosul Radu, privindu-i ochii speriaţi pe obrazul trecut ce făcea creţuri mici de spaimă, n-am mai simţit nici ură, nici dorinţă de răzbunare.

Nu m-am mai întors de la ce poruncisem odată doar pentru faptul că nu mi-a plăcut niciodată să mă răzgîndesc şi calea pe care am apucat-o am ţinut-o întotdeauna dreaptă.

Dar privindu-i obrazul puhav de fătălău îmbătrînit acum şi mai mult de o frică laşă, privindu-i ochii tăiaţi mari ca şi ai mei, dar mai deschişi la culoare, mai spălăciţi, m-am surprins gîndidu-mă tot la fiii mei şi spunîndu-mi că va trebui să-i aduc neapărat împreună, să-i cresc împreună, să-i fac să simtă împreună ceea ce simt şi eu, şi să nu las, în nici un caz, să nu las ca vreo credinţă şi vreo politică străină să le stîlcească gîndul şi sufletul.

Pentru că, aici în poiana cu brazi şi aer tare a Sibiului, mă uitam la chipul străin, de flăcău frumos căruia-i cad trăsăturile ajungînd un bătrîn urît, a fratelui meu, şi nu numai că nu-l recunoşteam, dar nu simţeam nimic, nici un fior, nici de tristeţe, nici de ură, nici măcar de scîrbă.

Îmi era un străin, cu trăsături urîţite de îmbătrînire şi ochi spălăciţi de spaimă, şi nici măcar nu-mi mai aminteam cum mă despărţisem de el cu mai bine de un sfert de veac în urmă. Nu-mi mai aminteam nimic, nu-mi mai spunea nimic. Ochii mei, puţin obosiţi de toate ale vieţii prin care trecusem, priveau peste pădurile negre spre ţara mea cu cer limpede şi cîmpii întinse pînă la marea cea mare unde stăpînise bunicul meu Mircea. Ştiam că tu vei veni de cealaltă parte, şi amîndoi, ca două braţe o vom cuprinde-luînd-o în stăpînire. Şi am dat poruncă grabnică unui căpitan să plece să-mi aducă fiii de unde se
 afla fiecare ; să mi-i aducă, să-i ştiu lîngă mine !

Şi tot ce-am gîndit ani de zile în temniţă că-i voi spune lui Radu cînd îl voi înfige-n ţeapă, tot ce-i strigasem de-atîtea ori în legătură cu el şi cu Mahomed pe care l-a servit cu plăcere, mi-am dat seama că se ştersese din mintea mea. Am făcut semn să-l ia, să-i facă ultima bucurie înţepîndu-l, şi nu m-am mai uitat la el. Am pornit spre ţara mea frumoasă, cu ierni grele şi veri de aur, cu armindeni de flori frumos mirositoare şi toamne bogate-n roade, în care aveam de făcut atîtea. Şi de-abea aşteptam să mă văd acolo împreună cu toţi fiii mei pe care să-i învăţ ce să facă.

XXVI

DOCUMENTE LĂMURITOARE : ÎNVĂŢĂTURILE LUI NEAGOE BASARAB CĂTRE FIUL SĂU TEODOSIE

Fragmentul VI

Învăţătură a lui Neagoe Basarab către coconii săi şi către alţi domni aleşi de Dumnezeu cînd vor da putere şi vor aşeza pe dregători şi pe demnitari sau să le ia dregătoria, după faptele lor :

„...Şi iarăşi voi, fiii mei, şi unşii lui Dumnezeu, după cîte am putut şi eu să înţeleg, cum se cuvine domnului să întocmească pe dregătorii săi. Dacă vrea să pună pe cineva în dregătorie, să-l pună pe fiecare după cum i se potriveşte fiecăruia. Aşa se cuvine, dacă vreţi să aşezaţi pe dregătorii voştri în dregătoria voastră, nu după părtinire şi pentru înrudire. Pentru că dacă vor avea unii o mulţime de rude, sau dacă vor fi unii şi dintre rudele voastre, atunci să le daţi mai multă putere, pentru că sînt rude sau celor care vor fi rudele domnilor voştri ? 285

Pentru că cel ce este domn adevărat, nu i se cuvine să aibă rude, ci numai slugi drepte. Iar pe slugile care sînt sărace și se vor trudi pentru voi cu slujbă dreaptă și bună, iar voi să-i dați înapoi și să aveți grijă numai de acei cu rudenie ? Sau astfel spun și alții : noi sîntem fii de boieri, nu se cuvine să ne dai să fim în urma celor săraci. Dar dacă veți avea o mulțime de rude și vor fi plini de neomenie și de nebunie, sau dacă vă vor fi și rude, dar vor fi nevrednici ? Sau și dintre fiii de boieri, chiar dacă părinții lor au fost buni și ei sînt nevrednici, la ce veți avea nevoie de ei ? Știi că nu te-au uns pe tine ca domn ei, ci te-a uns Dumnezeu, ca să fii drept față de toți.

În adevăr, dacă cei de neam rude sau dintre rudele voastre sau dintre fii de boieri vor fi buni și destoinici, este bine să fie aceia în dregătorii. Nu am spus eu că va fi rău, ci e bine să fie așa, pentru că se cuvine să fie și a fost și mai înainte.

Însă pe cei săraci care se trudesc cu slujba voastră, pe aceștia să nu-i puneți mai jos de fiii de boieri, ci să fie alături de dînșii pentru că și de aceștia veți avea nevoie cîndva, după cum și lor le va fi cu putință din mîinile lor.

Dacă va fi dintre acești săraci unul mai bun decît cei de neam mare sau din rudele voastre sau din fiii de boieri, să nu dați acestora locul cel mai de cinste în părtenire pentru cel nevrednic, ci dați-l celui vrednic, chiar dacă este sărac. Și dacă va păzi dregătoria cu cinste, se cuvine să fie în mai mare cinste cel sărac și să aibă cinste mai mare decît cei dintre boieri, dar nedestoinici. Cu cinste să fie sau dintre boieri, sau dintre cei săraci. Dacă vă vor spune să așezați dintre aceste slugi între lefegiii voștri, între spătari sau între credincioși sau să fie vătafi, și pe aceștia să-i cercetați, pentru că unii au prilej de dau mită..."

* * *

Fragmentul VII

Învățătura lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie și către alți domni : cum se cade domnilor să șază la masă cînd vor mînca și vor bea

„...pentru ca nu cumva pe oamenii fără minte și desfrînați să-i așezi pe lîngă tine. Pentru că spune proorocul : „Cu cei aleși, vei fi ales și cu cei desfrînați, te vei strica". De aceia și eu, fiul meu, după spusa proorocului, îți mărturisesc : dacă vei fi cu cei aleși, în fiecare zi și în fiecare ceas vei folosi de sfatul cel bun și de învățătura celor bune, dacă însă vei fi cu cei fără minte și desfrînați și tu vei fi cu dînșii fără minte și desfrînat.

Și iarăși se cuvine domnului să aibă la masa sa diferite timpane și chitare și lire cu veselie. Așa faceți și voi înaintea ostașilor voștri întotdeauna, ce veselie mai mare cunoașteți, faceți-o ca să se veselească cei ce vă iubesc. Iar voi, dacă auziți asemenea cîntări ademenindu-vă, nu se cuvine să vi se îndrepte mintea voastră către aceste cîntări sau pentru mulțimea jocurilor diferite care vin din multe locuri către voi, pentru faima voastră, pentru că omul acela care își îndreaptă gîndul său la cîntări și la jocuri cu toate cele asemănătoare, acela nu este desăvîrșit și cu minte. Ce fel de domn vei fi tu și cum te vei numi sarea oamenilor și ca un izvor, să bea toți dintr-însul, iar tu să dăruiești mintea ta tuturor cîntărilor și jocurilor acestora ? Căci, dacă vor vrea să privească încotro privești, și tu fiind cîrmuitor. Și astfel precum îi vei învăța, în așa chip vei da și răspuns despre el.

De accea și eu astfel îți mărturisesc, fiul meu, dacă vrei să fii unsul lui Dumnezeu, se cuvine să cînți și să joci toate cîntările și jocurile, căci așa se cuvine domnului să veselească oastea sa, tu însă nu trebuie să ai mintea ta după aceste cîntări, dacă vrei să fii întreg. Dar cîntecele să răsune în fața ta și voia ostașilor tăi încă să o împlinești — Tu însă sîrguiește-te să împlinești voia Domnului tău, care te-a uns.

Să nu îngreunezi trupul tău cu băutură, pentru că mulți spun că bună este băutura multă. Cum este bună ? Omul cînd se îmbată, dacă are minte multă, atunci o pierde, dacă are mîini, nu-i mai folosesc, dacă are limbă, nu poate să glăsuiască cu dînsa, dacă are picioare, nu-i mai folosesc. Deci cum să nu fie rea beția, dacă întreg trupul nu-i mai folosește, ca să poată împlini ceva pentru Dumnezeu și pentru oameni. Și încă și alte rele izvorăsc din beție, care sînt acestea : mai întîi își îmbolnăvește trupul său și sărăcește casa sa și-și prăpădește mintea. Și din clipa în care și-a prăpădit mintea, atunci și sufletul este pierdut. Deci ce bine am dobîndit cu beția, afară că ne-am îmbolnăvit trupul și ne-am sărăcit casa și ne-am prăpădit mintea noastră, deci cînd prăpădim mintea, atunci și pe Domnul nostru l-am despărțit de noi. De aceea, acel care va iubi băutura multă și fără măsură în viața aceasta, nu se numește următorul lui Dumnezeu, ci se numește că este ca o vită.

De aceea, fiul meu, ce este mai mare, dacă vrei să iubești băutura multă, ca să te numești vită, sau este mai mare să te numești următorul lui Dumnezeu ?

Iar oștenilor tăi, dă-le să bea destul, cît au ei nevoie și tu încă să bei, dar cu măsură, încît mintea ta să biruiască vinul și să nu biruiască vinul mintea ta și mintea ta să pătrundă mintea slugilor tale și să nu pătrundă mintea slugilor tale mintea ta.

Și la beție să nu faci daruri, oricît ți-ar fi sluga iubită. Și nici dacă ai vreo mînie împotriva cuiva, încă de cînd erai treaz, să nu dai la iveală mînia ta la beție împotriva slugii tale și să nu-l faci de nimică. Sau dacă unii vor pîrî către tine la beție, tu însă așteaptă pînă te vei trezi, sau dacă îți va și greși vreo slugă la beție, iarăși nu te grăbi, pentru că tu ești cel ce ai îmbătat-o. Deci, precum ai îmbătat-o, astfel să o și rabzi.

Și de aceea îți vorbesc eu : să nu faci daruri la beție, pentru că întîi îți vei risipi tezaurul tău, iar al doilea vei căpăta nume rău, pentru că vor spune
288 așa : „Să mergem chiar acum la domnul acela ne-

vrednic, pentru că acum este beat, deci cînd este treaz, el nu ne va da, iar cînd se îmbată el își pierde mintea sa și nu știe cui ce dă". Iată, deci, aici sînt două rele, mai întîi tezaurul tău îl pierzi în beție, al doilea capeți nume rău de la cei supuși.

Și încă îți spun eu, la beție să nu te mînii, nici să osîndești, pentru că și aceasta este o faimă deosebit de rea și vor spune toți : „Să nu mergem la domnul acesta să stăm în slujba lui pentru că dacă se îmbată, își pierde mintea și are obicei rău la beție și ne face de rușine sau ne și prăpădește".

De aceea, fiul meu, învață-te ca la beție să nu fie nici dar, nici urgie, ci dacă vrei să faci dar, fă-le a doua zi, cînd ești treaz, cu cuvinte dulci, ca să-ți mulțumească cei ce primesc darul și să-ți sărute mîna. Iar dacă vrei să te mînii sau să osîndești pe cineva, iarăși a doua zi, cînd ești treaz, cercetează și judecă cu toți dregătorii tăi și cui după cum îi va fi legea, așa fă-i lui, pentru că dacă judeci la masă nu este lege să judeci, nici să împarți daruri, ci masa are rînduiala ei, pentru veselie, să se veselească toate slugile tale pentru tine..."

* * *

Fragmentul VIII

Învățătura lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie, pentru războaie

„...Iar tu cu trupul tău și cu oamenii tăi să pornești drept, față la față, fără nici o teamă, împotriva dușmanilor tăi, oricît de mulți ar fi. Și să nu te temi de fel de dînșii, chiar dacă sînt mulți, pentru că oșteanul viteaz nu se înspăimîntă de mulțimea oamenilor, precum un singur leu risipește o mulțime de cerbi și un singur lup omoară o mulțime de turme de oi și o piatră dintr-un turn risipește și învălmășește multe cete de oameni, nu

după cum este piatra mică, ci după cum fuge cu străşnicie, deaceia risipeşte mulţime de cete de oameni. De asemenea oşteanul cumplit şi viteaz nu se înspăimîntă de mulţimea oamenilor, pentru că omului bun toţi oamenii îi vin în ajutor, iar omului fricos toţi oamenii îi sînt împotrivă, chiar şi de ai lui este gonit şi ocărît.

Iar tu cu oştile tale să ieşi faţă la faţă, fără nici o teamă împotriva duşmanilor tăi, pentru că Dumnezeu este mult milostiv, precum îi vei sluji, aşa şi te va milui. Deci, cînd vei porni împotriva lor, tu mai întîi să orînduieşti şi să întocmeşti o strajă, după obicei, să meargă înainte, apoi după ea, a doua straje, şi după ea oastea cea mare. Şi să nu fie departe o strajă de cealaltă, ci să se vadă şi să ştie ce fac şi ce lucrează, pentru că dacă se întîmplă ceva străjii celei dintîi, să dea de a doua straje, iar dacă vor vedea amîndouă străjile vreo înfrîngere, atunci toţi să se unească împreună cu oastea. Nu cumva să se depărteze una de alta, ca să nu se înînvălmăşească şi să se înspăimînte, pentru că strajea dintîi este toată inima oştirii celei mari şi a doua straje de asemenea. Dacă oastea cea mare vede că străjile sînt învinse, ei vor cădea în mare spaimă şi singuri se vor da pieirii din pricina spaimei. Pentru că strejile sînt capul, începutul şi sfîrşitul oştirilor şi dacă văd oştile că strejile sînt nebiruite, ci sînt cu izbîndă, astfel veţi învinge întrutotul pe duşmanii voştri. Însă să nu aveţi în faţa oştilor oşteni cei ce dau lupte individuale, pentru că sînt în deşert şi nu folosesc la nimic, ci aceştia înspăimîntă oştile. Ci toţi să atingă coapsa unuia cu altul dintre ostaşi, într-o singură adunare. Şi cît timp veţi vedea pe dregătorii voştri stînd în frunte cu voi, cu silinţă şi cu prietenie, atît cei dintîi şi cei de la al doilea, şi cei de la al treilea şi cu ceilalţi boieri ai tăi mai aleşi şi mai de frunte, să nu te temi de nimic nici să nu te îndoieşti, pentru că Dumnezeu
290 este cu voi şi veţi birui pe duşmanii voştri şi pe

vrăjmașii care se luptă cu voi. Iar ceilalți curteni mici, dacă ar și fugi, nu-i băgați în seamă nici nu vă supărați pentru ei, pentru că aceștia se vor întoarce la voi iarăși și nerugați.

Dacă însă vedeți pe boierii voștri că fug, și veți rămîne singuri, atunci cu cine veți rămîne să vă bateți ? Mai bine este, fiul meu, să te retragi într-o parte, pentru că această fugă, pentru care au fugit ei și v-au lăsat, este pentru vre un păcat al vostru sau poate vrea Dumnezeu să vă încerce, ca să vadă cu ce silință și stăruință sînteți față de dînsul, pentru că judecățile lui Dumnezeu sînt multe și cu adîncime nemăsurată. De aceia, să aveți grijă să nu cădeți în desnădejde, să nu vă înspăimîntați, pentru că v-au lăsat ai voștri, sau nu cumva să aruncați vreo hulă asupra lui Dumnezeu. Ci dacă ridicați și aduceți laudă lui Dumnezeu, chiar dacă v-au și părăsit boierii voștri, dar Dumnezeu nu vă va părăsi. Și cîți vor fi cu voi, iar voi să vă îndreptați la o parte cu dînșii, însă din țara voastră să nu ieșiți, ci țineți-vă cu dînșii în marginile voastre, ascunși, unde sînt cei cu gînd bun față de voi. Pentru că dușmanilor voștri, care vin împotriva voastră, nu le este cu putință să nu rămîie multă vreme în țară, ci se vor întoarce înapoi și vor lăsa aici un domn și acela va fi împuținat de oameni. Dar tu pornește cu vitejie împotriva lui, în numele lui Isus Hristos, pentru că am nădejde în Dumnezeu, că dacă cineva face smerenie înaintea lui Dumnezeu, îl va ajuta Dumnezeu și vei supune pe dușmanii tăi sub picioarele tale.

Și încă îți spun, fiul meu, dacă va fi aproape ziua luptei, să te lupți cu dușmanii tăi, eu și aici te sfătuiesc : să nu stai să fii la luptă unde este oastea ta cea mare, unde este tăria curții tale, pentru că toate puterile dușmane cu armele cele cumplite aci vor năvăli și toate loviturile și tunurile și săgețile și toată furia oștii, toate vor lovi în oastea cea mare domnească. Ci te învăț, fiul meu, în ziua aceea să nu stai în ceata ta în luptă, ci cu cei 60 de oșteni înarmați, să cercetezi iarăși în oastea ta unde sînt cei mai iu- 291

biţi ai tăi şi sudeţii şi tinerii oşteni miluiţi şi cinstiţi de tine şi care te iubesc pe tine mai mult, să staţi la o parte de ceata ta, în a doua sau în a treia ceată. Aci să stai la depărtare, ascuns cu acei 60 de ostaşi, care să te păzească. Şi tu să priveşti de departe care dintre ostaşii tăi cum se sileşte pentru slujba ta, căci dacă ţi se va întîmpla să învingi şi să biruieşti pe duşmanii tăi, uşor îţi este să intri iarăşi în ceata ta, unde i-ai aşezat. Dacă însă se va întîmpla ca duşmanii tăi să se biruiască pe tine şi pe ostaşii tăi, iar ei după aceia cu toţi vor năvăli cu străşnicie şi cu furie la ceata ta, ca să te găsească pe tine. De aceia te învăţ, ca să staţi de o parte, sau în ceata a doua sau în a treia, pentru că chiar dacă se întîmplă ca duşmanii tăi să te biruiască, ei nu te vor goni mult şi cu străşnicie, pentru că nu ştiu unde eşti.

Aceasta te învăţ, fiul meu, cum mi se pare este mai bine aşa. Iar tu sfătuieşte-te cu boierii şi cu cine ştii că sînt prietenii tăi. Astfel dacă ţi se pare şi sfetnicii tăi îţi spun : «Vrem ca tu să stai în ceata ta», iar tu să stai aici. Iar dacă socoteşti tu şi sfetnicii tăi îţi spun că este mai bine ca tu să stai în ceata a doua sau a treia, tu aşa să stai. Şi după aceea, precum vei vedea că este mai bine, aşa să faci.

Iar dacă se va întîmpla să şi fugi din luptă, tu te vei apăra cu acei 60 de oşteni şi cînd vei vrea să te întorci cu dînşii, iarăşi vei birui pe duşmanul tău. Însă mai ales să nădăjduieşti în domnul nostru Isus Hristos, pentru că acesta te va păzi şi nu va da niciodată pe cel drept pieirii, ci te va apăra şi înainte şi după aceia.

Dacă mergi astfel, cu numele lui Dumnezeu, împotriva duşmanilor tăi. Chiar dacă şi se întîmplă moarte, vei lăsa numele tău cu slavă. Iar dacă ţi se va întîmpla să biruieşti, nu cumva să te lauzi, spunînd că eu cu puterea mea am făcut aceasta, ci iarăşi să aduci slavă lui Dumnezeu cu milostenie şi rugăciune şi jertvă vie, pentru că Dumnezeu este
 mult milostiv şi întotdeauna te va apăra cu mila sa.

Dacă vor pieri dintre boierii tăi în slujba ta, tu să te sileşti bine şi frumos. pentru sufletele lor în sfintele şi dumnezeieştile biserici, pentru ca toţi să vadă şi să rîvnească. Iar fiii lor şi rudele lor, care au rămas pe urma lor, ei să dobîndească multă cinste dela tine, pentru părinţii lor care şi-au vărsat sîngele lor pentru tine şi înaintea ta.

Iar dacă rămîn slugi de ale tale cu tine sănătoase, şi aceştia să primească cinste de la tine, fără părtenire, nu pentru că vor fi rudele voastre sau..."

* * *

Fragmentul X

Învăţătura lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie, despre peceţi

„...Dacă nu ştiţi, faceţi cel puţin ca albina : Vedeţi dar albina cînd iese din locuinţa ei la muncă şi la agonisita din flori pentru mana sa, pentru că agonisita ei este din flori, dar nu din toate, pentru că dacă ar aduna mana sa din toate florile, fagurele ei n-ar fi aşa de dulce. Ci alege din toate florile, care este cea mai dulce, de aceia fagurele ei este dulce şi întotdeauna se îndulceşte de la dînsul şi nu numai albina, dar şi multe dintre făpturile lui Dumnezeu.

La fel şi domnul care este ales de Dumnezeu ca unsul său acestuia îi sînt slugile ca florile. Astfel dacă domnul va primi toate cuvintele în inima lui, şi pe cele bune şi pe cele rele, niciodată nu se va îndulci inima lui, precum şi fagurele albinei nu ar fi dulce, dacă ar fi adunat mana din toate florile şi din cele dulci şi din cele amare, ci de la cele amare se lipseşte, iar de la cele dulci primeşte, deaceia fagurele ei este dulce.

Vezi, deci, omule nenorocit, albina ce vieţuitoare mică este şi încă se gîndeşte şi se fereşte şi nu se

așează pe florile cele amare, ci numai pe cele dulci și-și ia mana sa. Iar omul, care este ales și uns de Dumnezeu domn peste toate lucrurile cu minte și cu suflet și va da răspuns înaintea Domnului Dumnezeu și atîta nu am înțeles cît albina, să cunoaștem ce este dulce și amar. Dar cîte cuvinte auzim de la oameni, și bune și amare și nu deosebim care sînt amare și care sînt dulci, ci umplem inima noastră cu toate. Deci între cele dulci cele mai multe se află să fie amare. De aceia și Scriptura spune că vorbele rele răstoarnă obiceiurile cele bune, care în toată vremea amărîse inima noastră și nu numai inima noastră, ci și a altora multora, cîți sînt sub stăpînirea noastră..."

* * *

Scrisoarea lui Vlad Țepeș către brașoveni

„Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea credincioșilor și bunilor, dulcilor și cinstiților prieteni ai domniei mele, județului și pîrgarilor din Brașov.

Iată că vă dau de știre că am răsturnat pe vrăjmașul nostru Laiotă, și a fugit la Turci. Deci v-a slobozit Dumnezeu calea. Veniți cu pîine și cu marfă. și vă hrăniți, căci a făcut Dumnezeu să fim acum o singură țară. Și orice vă va spune sluga domniei mele jupîn Rătundul, să-l credeți căci sînt adevăratele cuvinte ale domniei mele. Altfel nu este. Scris-am Noiembrie în 8, la Tîrgoviște."

XXVII

Fiii mei, vă scriu de aici, din cetatea Bucureștilor, unde voi n-ați putut ajunge încă, pentru că soarta nu este atît de ușoară și s-a împotrivit voinței mele

de a vă avea lîngă mine. Ah, cît de mult aș fi vrut să vă am !

Vă scriu Io, Vlad Voievod al Țării Românești, tatăl vostru, urcat în acest scaun pe care vi-l las vouă de ohabă, în ordinea pe care eu voi porunci-o. Urcat de trei ori într-un sfert de veac și mai bine — o dată la anul 6957, a doua oară la anul 6964 și a treia oară acum, în anul de la facerea lumii 6984, spre gloria unirii de putere dintre munteni, moldoveni și transilvăneni, cei de-un neam și de-o viță într-al lor singur țiitorul gînd.

Pentru că eu am intrat în țară cu ajutor transilvan pe la apus, iar fratele meu Ștefan a intrat cu oastea sa moldovenească pe la răsărit ; aici ni s-au alăturat toți muntenii care mai luptaseră sub mine, știindu-mi și firea și puterea brațului, și astfel am cucerit cetatea de scaun a Bucureștilor, adus fiind în alai de luptă de către oștenii tuturor pămînturilor pe care se întindea Dacia de odinioară.

Am avut de luptat împotriva unui dușman care-și schimbase rostul. Pentru că Laiotă, pe lîngă oastea lui, oastea muntenească de obișnuință, mai avea în țară drept ajutor, dar și pază împotriva vreunui gînd năstrușnic al lui sau al boierilor lui, optsprezece mii de turci.

Așa își întărise marele imperiu puterea — artă nouă și mai odioasă a războiului — trimițînd armate care să stea în țările nesigure. Asta îi arăta cît de puternici sînt și, în același timp, cît de nesiguri pe puterea lor. Cînd iscoadele și mai ales muntenii care-au trecut de partea mea mi-au spus aceasta, am simțit într-adevăr căldura luptei cum mă furnică. Pentru că puteam lovi într-adevăr în dușman, pentru că îndepărtarea lui Laiotă de către mine nu se mai făcea prin războiul acela rușinos între cei de același neam, lupta nu era pentru putere, ci pentru dreptate și alungarea dușmanului adevărat.

Ah, cu cîtă sete am lovit în ei!... Cu cîtă sete!... Nu, nu mai eram omul dornic de sînge, știam asta prea

bine, firea mea se alesese, mintea mea avea atîtea planuri de înfăptuit !... Loveam în ei nu eu, sîngerosul de odinioară, ci omul care ştia că taie un braţ duşman pe care de treizeci de ani tot încearcă să-l îndepărteze. Sentimentul nu era de răzbunare, nici măcar de luptă. Ci de muncă grea, istovitoare, în care făceam ceea ce învăţasem, în care făceam lucrul pentru care eram eu hărăzit şi format pe lumea asta.

Pentru că, în lungii mei ani de temniţă, nu clipele de furie, firești oricărui întemniţat, au fost cele adevărate pentru viaţa mea ; nu !... De acestea au folosit detractorii mei, pentru a mă zugrăvi drept un sîngeros nebun, schingiuitor de şobolani şi de păsări... Minciună !... Pot fi întrebaţi paznicii mei, care erau surzi, dar ochi aveau... Pentru că Io, Vlad Voievod şi domn, fiul marelui Vlad Voievod, mi-am petrecut cea mai mare vreme în temniţa de la Vişegrad gîndind la ce-a fost bine şi ce-a fost rău în lupta mea, cum mi-am folosit oştirea şi cum mi-am folosit ţara. Şi, revăzînd toate luptele cîte le-am dat, am amănunţit toată desfăşurarea războiului pe care trebuie să-l ducem noi, neamurile mici, împotriva marilor cotropitori.

Aşadar, adevăr grăiesc vouă, după şase ani de voievodat în fruntea armatei mele şi paisprezece ani de gîndire la ce-am făcut : neamurile mari sînt ele cotropitoare prin fiinţa lor, dar neamurile mici, doar dacă se spăimîntă îşi pierd firea. Dacă se păstrează cu braţ bărbătesc în pămîntul în care îşi au rădăcina, greu se clintesc. Pentru că, în vreme ce cotropitorul vine din alte părţi, unde îşi are obîrşia, şi se-aşază pe pămîntul nostru fără să-şi poată înfige rădăcinile în el, firul nostru cel verde ce se-nalţă către cer şi soare, chiar dacă este subţire, îşi are rădăcina mare şi adîncă. Iar rădăcina adîncă îi dă lui vlagă, în vreme ce tot înaintînd pe faţa pămîntului străin, cotropitorul se sleieşte şi-i vine vremea să
 dea bir cu fugiţii. Acesta e adevărul pe care-l gră-

iesc către voi, din truda înarmatului meu braţ învăţat, care să vă fie şi vouă învăţătură.

Prin el, atunci, la opt noiembrie, de ziua sfinţilor arhangheli, eu l-am alungat pe Laiotă şi cei optsprezece mii de turci ai lui, intrînd în Tîrgovişteа de unde am trimis braşovenilor scrisoare.

Şi jur că n-a fost bucurie pentru mine atît lovirea lor, cît izbînda sufletească pe care am trăit-o văzînd cum oastea ţării româneşti ce mi se aşezase-n faţă venea năvală către mine strigînd „Trăiască Măria Sa Vlad !" Era oastea ţării, oastea cea mare pe care eu o strînsesem cîndva, chinuindu-l crunt pe Mahomed cu vigoarea lor de feciori cărora abia le dădeau sub nas tuleiele. Ajunseseră acum oameni vîrstnici, cu ochi ageri şi mustăţi cărunte. Şi veneau într-un chiot către mine, întineriţi la amintirea luptelor în care-i învăţasem ce-i aia libertate.

Nici n-a fost nevoie de braţul meu ; ei i-au măcelărit pe ostaşii sultanului. S-au eliberat, eliberîndu-mi drumul către Bucureşti.

La şaisprezece novembre intram în cetatea pe care eu am făcut-o aşa cum arată, primind ploconeala supusă a boierilor. Pe podul larg de lemn, treceam printre feţele lor binecunoscute chiar dacă nu le văzusem nici o dată. Le ştiam : erau sau cele care mă trădaseră, sau cele care aveau să mă trădeze. Acum, cu bărbile-n piept şi frunţile plecate, mi se-nchinau primindu-mă. Iar eu treceam printre ei, ascultînd răsunetul podului de lemn sub paşii mei. Bărbi lungi, bărbi scurte, bărbi creţe, bărbi stufoase ; ochi răi, ochi vicleni, ochi smeriţi, ochi holbaţi prosteşte, vrînd să arate altceva decît ce rumega mintea ; mîini groase, mîini subţiri, mîini zdravene, mîini ucigaşe, toate astea le ştiam prea bine fie că erau aşezate pe culorile caftanelor de acum, fie că mi le aminteam pe culorile caftanelor de altă dată. Îi simţeam cum mă iscodesc, îi simţeam cum gîndesc. Erau aceleaşi gîndurile lor, numai chipul cetăţii mele de scaun devenise altul în acest oraş de şes, ridicat din

bîrne groase și pălimari, cu bisericuțe subțiri și albe împungînd cerul jos al cîmpiei, cu ziduri la fel de albe împrejmuind curțile domnești și cele boierești, albe ca laptele în lumina de cositor a toamnei.

Mă mîngîia poezia asta, cu atît mai duios cu cît mintea mea ascuțită știa acum ce se petrece-n ei, știa gîndurile lor care mă priveau ca pe vampirul înviat, vampirul cu șapte vieți pe care nu-l doboară nici focul nici oțelul, vampirul ce revenea după ce ei îl crezuseră mort.

Și-un hohot rău izbucnea în mine : ha, ha, ce teamă le era de puterile mele mai mari decît cele lumești !... Ha, ha, ce groază îi trecea cînd se-apropia de ei vampirul răsărit deodată după ce ani și ani îl crezuseră mort ! Dacă întindeam doar un deget către ei se cutremurau de frică, iar dacă privirea mea îi țintuia mai mult, îi vedeam cuprinși de groaza aceea bîțîitoare ca și cum o înfricoșătoare poruncă nevăzută pornea din mine îngrozindu-i.

Ha, ha, ha, aș fi rîs eu, dar deodată m-a apucat o ciudă tristă, o răscolitoare durere.

Pentru că eu, iubiții mei fii cărora vă scriu aceasta ca o învățătură, venisem, la vîrsta mea așezată, dorindu-mă domn înțelept spre binele țării, dorindu-mă domn cuminte și viteaz numai împotriva dușmanului, dorindu-mă domn ctitor de mari orașe și cetăți în care să crească viața țării iar priceperea oamenilor să le aducă ceva bunăstare. Iar ei, nărozii în prostia lor vicleană, nu mă vedeau altfel decît ca pe vampirul care avea să-i chinuie și să le sugă sîngele !...

Da, poate că aveam să fac asta cu cei care gîndeau să se împotrivească tuturor celor ce voiam eu să fac !... Poate !... Și ei, proștii, simțind numai asta, hicleneau cu gîndul chibzuind cum să mă ucidă. I-ar fi chemat pe turci, ar fi chemat, după cum li-i obiceiul, alte puteri străine, că lor nu le pasă dacă țara e ocupată ci gîndesc numai cum să le fie bine !... Ar fi chemat, dacă n-ar fi știut că, pe drumul Buzăului,

 apărîndu-mă din spate, înainta Ștefan cu oastea lui

și, în jurul oștii lui, așa cum veniseră și la mine pe drumul meu dinspre munți, se adunau oamenii țării, oastea aceea săracă și hotărîtă, care nu uita că eu, Vlad Voievod, nu eram un vampir, ci omul care le adusese cîndva o mare victorie de libertate.

Venea Ștefan, venea către mine, să ne împreunăm armatele și să devenim puternici în această parte a lumii. Venea Ștefan, venea, el fiind omul care mă știe mai degrabă ctitor decît călău. Venea Ștefan, venea, cu oastea lui vorbind aceeași limbă cu a mea, să ne unim și să facem zid aici, la Dunăre, zid viu, care să apere înălțarea celorlalte, a zidurilor de piatră pe care le așază în veac civilizațiile lumii. Pentru că noi, dorind să ne clădim țările noastre cu ctitorii care să ne poarte numele peste veac, apărăm aici, la Dunăre, întreaga Europă. Eram sigur : cînd mă voi uni cu el, învingătorul de la Podul Înalt, cînd va afla omenirea că aici, în țărișoarele noastre, noi stăm de strajă, uniți — el, gloria de azi, eu, cel pentru care bătuseră clopotele în toată Europa cu paisprezece ani mai înainte, se va porni un sprijin mai puternic decît cel pornit către mine atunci, și zidul nostru la Dunăre va face față cotropitorului în vecii vecilor. Venea Ștefan ! Venea către mine, fratele lui de inimă. Și nu eram frați fiindcă așa ne născuse Dumnezeu, ci ne găsiserăm frați pentru că aveam în noi aceeași simțire pentru neam, pentru țară și pentru rostul domniei noastre.

Venea Ștefan pe drumul cu vii și livezi al Buzăului, și eu îl simțeam cum se-apropie, se-apropie, se-apropie...

Și atunci, privind preacinstitele bărbi ale boierilor care mi se supuneau mie nesupunîndu-se, la fel cum s-ar fi supus, nesupuși decît pe interes, oricăruia altul, nu mi-a mai păsat dacă ei vedeau în mine vampirul. Nu era nimic ; n-aveau decît să se uite la mine cu teamă, chiar era voia mea asta ; fusese dintotdeauna. Însemnat lucru era să se teamă, să se teamă foarte și să facă numai ceea ce era voia mea. Din

pricina asta, nu şi din vreo alta, îi îngrozisem şi în domnia mea trecută. Cu groaza asta care îi măcina şi acum, peste ani, eu am aşezat o orînduire puternică pe dinlăuntru, cu care am făcut faţă duşmanului din afară. Cu groaza asta eu am retezat uscăciunea lăsînd pomul viu al ţării mele să crească aşa cum e rostul lui pe lume. Şi, ca dovadă că această groază, care s-a chemat politica mea, sau această politică ce s-a chemat groaza mea, a dat roade bune, este faptul că, după paisprezece ani de zile ei nu m-au uitat. Şi mai este unul : acela că destule frunţi încoronate ale lumii au luat aminte la politica mea şi-au tras învăţăminte din ce-am făcut eu aici. Iată : Craiul Moscovei, pe vremea cînd eu eram în temniţă crezîndu-mă toţi mort, şi-a pus sfetnicii să descoasă lumea şi să-nveţe toate cele cîte le pusesem eu la cale, şi a făcut acolo la el întrutocmai, întărindu-şi foarte ţara şi puterea. De la mine a învăţat, de la politica şi voinţa mea, şi a făcut din crăiia sa o ţară tare !...

Aşa că, mă gîndeam eu cu gîndul cel bun, ce-mi pasă că mă cred vampir sau orice ?... Să mă creadă !... Să mă creadă ce vor, dar să-mi fie de folos la a orîndui o ţară puternică, din care putreziciunea să cadă iar răul din afară să nu pătrundă...

Asta gîndeam, ascultînd sunetul copitelor calului meu pe podurile de lemn ale Bucureştilor, şi de-abia aşteptam să le aud alături pe cele ale bidiviului alb pe care venea Ştefan.

Pentru că Ştefan venea, venea, venea. Inima mea îl simţea şi-l aştepta. Inimă tînără de bărbat cărunt, trecut prin toate cele grele ale lumii acesteia.

XXVIII

Şi Ştefan a venit. Împreună cu oastea sa şi cu mulţime de oameni din partea aceea a ţării mele. A venit
300 pe calul său alb, cu valtrapurile roşii ţesute în fir de

aur pe care i le-am dat eu, în primul an al domniei mele de la Tîrgoviște, cînd pleca spre țara sa, care l-a primit în marea ei mulțime la locul numit Direptate și l-a uns domn tînăr, cu plete frumoase.

Acum țara mea mă reprimea pe mine, căruntul ei baci cu obrazul brăzdat. Și vă scriu vouă, fiii mei, ca să știți că nu am avut în viața mea de pînă acum mai mare prilej de bucurie. A fost atît de mare încît, din ochii mei de care nu-mi amintesc a fi scăpat vreodată vreo lacrimă, am simțit cum o boabă lunecoasă și rotundă s-a prelins fierbinte, începînd a se rostogoli ca un mărgăritar din acelea mici, pînă în firele mustății mele dese. Spun ca un mărgăritar pentru că, prima oară, chiar am crezut că-mi cade din surguciul cu nestemate al căciulii. Am dus mîna să-l prind și, cînd l-am atins, am simțit cum se întinde umed în mustață. Mărgăritarul nu cădea din calpacul de pe cap ; era o lacrimă. Dar eu nu avusesem de unde să știu, pentru că ochii mei nu scăpaseră așa ceva vreme de patruzeci de ani.

Dar acum, în fața mulțimii aceleia adunate, care striga întruna numele meu și al lui Ștefan, numele țării mele și numele Moldovei, am simțit pentru prima dată că lacrima are gust sărat. Ca al mării. Și picătura ei, la fel ca marea nesfîrșită, te poate cuprinde. Te cuprinde și te face altfel. Te face duios... Da, spun „duios", cuvînt pe care nici pe el nu l-am rostit în ultimii patruzeci de ani, și nici măcar nu l-am gîndit. Dar el este cuvîntul ce cuprinde gîndurile mele în legătură cu voi și cu tot ce se-ntîmplă cu mine. Pentru că eu pluteam în marea nesfîrșită a picăturii mele, și-l aveam în dreapta pe Ștefan, și treceam printre mii și mii de oameni care strigau numele nostru.

Să știți, fiii mei, că nu poți afla mai sfîntă mîndrie de tine decît atunci cînd mulțimii, care nu are nimic pe lumea asta, știi că i-ai dat o credință.

Erau mii şi mii, tîrgoveţi, oşteni, oameni de ţară de pe întinsa cîmpie a Bărăganului, oameni de pădure veniţi cu mine din munţii peste care trecusem. Le vedeam căciulile, le vedeam obrazele şi, mai ales, le vedeam ochii. Se adunaseră acolo, în faţa pălimarelor cetăţii Bucureştilor, ca-ntr-o mare nădejde. Şi nădejdea asta eram noi doi, cei doi bărbaţi maturi, căliţi greu de viaţă, care treceam printre ei. Era cea mai mare adunare din cîte văzusem vreodată. Îi cuprindea pe oştenii lui Ştefan, pe oştenii mei şi încă o mare, o foarte mare mulţime de oameni venită din patru zări aici, lîngă malurile de pămînt înalt ce apărau Bucureştiul, făcîndu-l astfel, prin chemarea ce-i adusese, cetatea nădejdii româneşti.

Şi dacă slova mea nevolnică nu poate scrie aici totul aşa cum s-a-ntîmplat, dacă mulţimea aceea ca pădurea, fremătînd la trecerea noastră, nu am cum a v-o descrie mai bine, voi, fiii mei, să v-o închipuiţi, pentru că asta este piatra de temelie a oricărui domnitor.

Erau mulţi adunaţi pe cîmpia deasupra căreia se ridicau turlele albe ale Bucureştilor. Erau frunza şi iarba ţării mele întregi, presărată cu florile venite din Moldova şi cu cele ale Transilvaniei, care mă ajutase să ajung aici. Erau toţi de-un neam şi de-o limbă, iar, pe deasupra, de-o simţire. Le vedeam cuşmele, le vedeam bărbile şi, mai ales ochii care ne-nsoţeau pe noi, cei doi bărbaţi voinici a căror trecere umăr lîngă umăr însemna pentru ei unire, deci însemna putere împotriva duşmanului, deci însemna linişte înlăuntrul hotarelor şi viaţă mai bună pentru ei.

Şi noi treceam, cu pas bărbătesc de soldaţi căliţi în bătălii, Ştefan şi cu mine, ochii lui aurii, cărora vîrsta le dădea o şi mai puternică lumină, ochii mei mari, pe care viaţa, dacă nu-i îmblînzise, oricum îi făcuse mai înţelepţi. Treceam prin dreptul lor simţindu-le suflarea îndreptată asupra noastră cu mare nădejde.

Iar cînd am ajuns pe locul unde era adunat marele sfat al țării, cînd am urcat dealul îmbrăcat în covoare, unde, desenîndu-și sclipitor odăjdiile pe cerul cenușiu, ne așteptau mitropoliții, și am văzut pînă-n ce nesfîrșit se întindea mulțimea asta căreia îi știam prea bine trăirea, am simțit mărgăritarul acela rostogolindu-se încet și fierbinte pe obraz.

Erau ca marea. Și vuiau. Vuiau puternic în bucuria nădejdii lor. Era acolo, pe cîmpul sur din fața Bucureștilor, toată țara lui Mircea cel Bătrîn, vie, veșnic vie în năzuințele ei.

Și dacă ungerea mea cu mare cinste ca domn al ei am primit-o firesc, păstrîndu-mi fruntea dreaptă pe acea movilă îmbrăcată în covoarele scumpe ale palatului, sub cerul de toamnă care se argintase parcă, atotcuprinzîndu-mă, acest douăzecișișase al lui novembre rămîne pentru mine ziua cînd sutele de mii de oameni au sfințit îmbrățișarea mea cu Ștefan.

Pentru că, atunci, cerul de argint s-a prefăcut într-un clopot vuitor, iar mulțimea de sub privirile noastre, în freamătul unui ocean puternic. Atunci cînd, mai mărunt decît mine, mai blînd la chip decît mine, dar la fel de aprins în priviri ca și mine, Ștefan m-a cuprins cu brațul lui viteaz, și ne-am ținut amîndoi strîns, unul la pieptul altuia. Ne-am ținut strîns pentru că ne atrăgeau de pe dinăuntru inimile și ne legau pe dinafară, ne-nveșmîntau în sfînta lor țesătură uralele de nădejde ale mulțimii.

Atunci, în fața ei, așa cum ea ne cerea, ea — mulțimea asta care era țara, noi ne-am jurat dragoste și alianță, ca să fim tari alături, încredințîndu-ne că dușmanul nu ne va mai da de grijă.

A fost cea mai înălțătoare zi din viața mea, cea mai de credință. Căci nu există credință mai mare decît cea pe care ți-o dă sprijinul în cel de neamul tău.

Scriu vouă acestea, fiilor mei, pentru ca imaginea mea și a lui Ștefan, îmbrățișați sub cerul Bucureștilor

și deasupra mulțimii țării, să vă fie sfînt simbol și îndreptar întru tot ce veți face pentru neamul nostru.

Io, Vlad Voievod și domn,
și fiul marelui Vlad Voievod,
stăpînind și domnind peste
toată țara Ungrovlahiei și
al părților de peste munți
al Amlașului și Făgărașului herțeg.

Cetatea Bucureștilor
novembre 26 la anul 6984

IN LOC DE EPILOG :

DOCUMENTE LĂMURITOARE

Povestirea în limba slavă despre Dracula

XVIII — „...Sfîrşitul lui a fost aşa. Trăia în Ţara Muntenească şi au venit turcii asupra ţării lui şi au început să jefuiască. El s-a ciocnit cu dînşii şi turcii au fugit. Oastea lui Dracula a început să-i taie fără milă şi i-a gonit. Dracula de bucurie s-a urcat pe un deal să vadă cum taie pe turci şi s-a depărtat de oaste. Apropiaţii lui, boieri de neam, zice că, luîndu-l drept turc, unul l-a lovit cu o suliţă. El văzînd că este ucis de ai lui, îndată a ucis cu sabia lui pe cinci dintre ucigaşii lui. Pe el l-au străpuns cu multe suliţe şi astfel a fost omorît."

XIX — „Craiul a luat pe sora lui şi cu cei doi fii în Ţara Ungurească, la Buda : unul trăieşte pe lîngă fiul craiului, iar celălalt a fost la episcopul de Oradea şi a murit în vremea mea. Iar al treilea fiu, mai în vîrstă, Mihai, l-am văzut aici la Buda, fugise de la împăratul turcesc la rege. Încă înainte de căsătorie, Dracula l-a făcut cu o fată. Ştefan al Moldovei, cu voia craiului, a aşezat în Ţara Muntenească pe un oarecare fiu de voievod, anume Vlad. Iar acest Vlad a fost din tinereţe călugăr, după aceea şi preot şi egumen în mînăstire. După aceea s-a răspopit şi s-a ridicat la domnie şi s-a însurat, a luat pe soţia voievodului care a fost, scurtă vreme, după Dracula şi pe care îl omorîse Ştefan al Moldovei. Pe soţia aceluia a luat-o şi acum este voievod în Ţara Muntenească Vlad, cel care a fost călugăr şi egumen.

În anul 6994 (1486) februarie 13 a scris cel de mai înainte. Apoi în anul 6998 (1490) ianuarie 28, am transcris-o a doua oară, eu păcătosul Efrosin "

* * *

Solia lui ŞTEFAN CEL MARE către dogele şi senatul Veneţiei la anul 6986 (1478)

„8 maiu 1478, în faţa întregului senat al Veneţiei. Aceste lucruri le-a spus din gură Io Ioan Ţamblac sol şi unchiu al dumisale lui Ştefan-Vodă, din partea lui.

Tot ce s-a întâmplat din pricina Turcilor în Domnia lui, va fi aflat Înălţimea Sa (dogele) de mult. Dar cu adevărat ceia ce s-a întâmplat n-ar fi fost dacă ar fi aflat că prinţii creştini şi vecinii săi nu s-ar fi purtat cu el aşa cum s-au purtat ; dar ei au călcat jurămintele lor şi învoielile ce le aveau cu ei, l-au înşelat, şi a păţit câte a păţit. Învoielile şi jurămintele ce erau între ei cuprindeau că toţi trebuiau să se gătească şi să ajute acel loc şi acea Domnie împotriva căreia ar merge Turcul. Şi deci, în nădejdea lor, a urmat împotriva mea ce am spus. Pentru că, de n-ar fi fost aşa, din două lucruri aş fi făcut una : Ori m-aş fi împotrivit duşmanului la vad şi nu l-aş fi lăsat să treacă, ori, de mi-ar fi fost aceasta cu neputinţă, aş fi căutat să scap pe oamenii din ţara mea, şi nu ar fi suferit atâta pagubă. Dar ei m-au lăsat singur, şi a urmat cum zic mai sus. Şi, dacă duşmanul ar fi fost singur, n-ar fi fost atât de rău, dar a făcut să vie Ţara-Românească de o parte şi Tatarii de alta, şi el însuşi cu toată puterea lui, şi m-au înconjurat de trei părţi şi m-au găsit singur, cu toată oastea mea turburată pentru mântuirea celor de acasă. Şi gândeşte-te Înălţimea Ta câtă gloată aveam asupră-mi, împotriva mea atâtea puteri. Eu, cu Curtea mea, am făcut ce mi-a fost cu pu-

tință, și s-a întâmplat ca mai sus, — care lucru socot că a fost voința lui Dumnezeu, ca să mă pedepsească pe mine, păcătosul ; și lăudat să fie numele lui !

Iar, după ce a plecat dușmanul, cu adevărat am rămas părăsit de orice ajutor de la creștini, pentru că, nu numai că nu m-au sprijinit, dar poate că unii au avut plăcere pentru paguba făcută mie și țerii mele de Necredincioși. Și în această vreme a venit la mine secretarul Înălțimii Tale și mi-a spus ce i s-a poruncit, și mi-a făgăduit multe lucruri din partea Înălțimii Tale prea-creștine, care ești plină de bunăvoință și de grijă pentru binele creștinilor și nimicirea vrăjmașului. Care lucru m-a mângâiat și mi-a dat mare nădejde, și am rămas aproape odihnit. Pentru că mi-a spus că, din banii trimeși în Țara Ungurească și din alții, voiu avea ajutor și orice fel de ocrotire.

Și de aceia m-am grăbit să izgonesc pe Basarab ca Voevod al Țerii-Românești și să pun alt Domn creștin, adecă pe Drăculea, ca să ne înțelegem împreună. Și am îndemnat la aceasta și pe Măria Sa Craiul Unguresc, ca să poarte grijă din partea lui ca Vlad Drăculea să se facă Domn, și încredințându-l în sfârșit, a trimis să-mi spuie că eu să-mi strâng oastea și să merg să pun pe acel Domn în Țara-Românească. Și așa am făcut îndată, și am mers eu de o parte și căpitanul Craiului de alta, și ne-am unit, și am pus în Domnie pe acel Drăculea. Și, făcând aceasta, el mi-a cerut să-i lăsăm oamenii noștri pentru paza lui, căci în boierii Munteni nu se încredea prea mult. Și eu i-am lăsat 200 de oameni de la Curtea mea. Și după aceasta ne-am despărțit, și îndată s-a întors acel necredincios Basarab, și l-a găsit singur, și l-a ucis, și cu el au perit toți ai miei afară de zece...

Cu ceilalți Domni creștini, vecinii miei, am avut să fac o încercare, ca să nu mă aflu iarăși înșelat. Și Înălțimea Ta știe gâlcevile care sânt între ei, din pricina cărora fiecine cu mult greu abia poate face ale sale, și de nevoie lucrurile mele rămân fără ocrotire.

Nici nu vreau să spun de cât folos e această țară a mea pentru Creștinătate, socotind că e de prisos, căci e lucru știut bine de toți. Că e zid de apărare al Țerii Ungurești, și al Țerii Leșești. Și, în ce privește aceste două Crăii, afară de aceasta fiind împiedecat Turcul cu mine acum de patru ani, au rămas mulți creștini odihniți.“

AŞADAR, ISTORIA REPETÎNDU-SE ŞI SINGUR ŢIITORUL GÎND RĂMÎNÎND ACELA CĂ, PRIN LUPTA CELOR DE AICI, DE LA DUNĂRE ŞI CARPAŢI, AU RĂMAS ÎN CELELALTE PĂRŢI ALE LUMII MULŢI CREŞTINI ODIHNIŢI, ÎNCHEIEM ACUM ACEASTĂ APOCRIFĂ CRONICĂ FERECATĂ ÎN CELE MAI AUTENTICE DOCUMENTE, AŞEZÎND-O CA O LESPEDE DE DREPTATE FĂCUTĂ TÎRZIU, PE MORMÎNTUL RĂMAS NECUNOSCUT AL CELUI CARE A FOST ŞI RĂMÎNE

DRACULEA
Vlad Voievod al Ţării Româneşti căruia, mai tîrziu, după groaza adînc sădită în duşmani, i s-a spus Vlad Ţepeş

— Sfîrşit —

Lector : GEORGETA NAIDIN
Tehnoredactor : CONSTANȚA VULCĂNESCU

Apărut 1977. Bun de tipar 28.01.1977. Tiraj 51 070 ex. Format 16/54×84. Coli editură 14,93. Coli tipar 19,50. C.Z. pentru bibliotecile mari și mici 8R—31.

Comanda nr. 70 004
Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii",
București — Piața Scînteii nr 1,
Republica Socialistă România